

MARAĞALI ƏVHƏDİ

CAMİ-CƏM

“LİDER NƏŞRİYYAT”
BAKI-2004

*Bu kitab “Əvhədi. Cami-Cəm” (Bakı, 1970) nəşri əsasında
təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Farscadan tərcümə edən
və izahların müəllifləri:

Qulamhüseyn Beqdeli
Xəlil Yusifli

Ön sözün müəllifi
və elmi redaktor:

Xəlil Yusifli

894.361'1 - dc 21

AZE

Marağalı Əvhədi. Cami-Cəm. Bakı, “Lider nəşriyyat”, 2004, 288 səh.

Kitabda XIII-XIV əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının böyük təsəvvüf şairi Marağalı Əvhədinin “Cami-Cəm” əsəri oxuculara təqdim olunur.

Əsər orta əsrlər Müsəlman Şərfinin mükəmməl dini-fəlsəfi sistemi olan təsəvvüfün nəzəri görüşlərini və mənəvi-əxlaqi dəyərlərini özündə əks etdirir.

ISBN 9952-417-01-0

© “LİDER NƏŞRİYYAT”, 2004.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

“Azərbaycan dilində latın qrafikası

ilə kütləvi nəşrlərin həyata

keçirilməsi haqqında”

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı

ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına

hədiyyə edilir

MARAĞALI ƏVHƏDİ VƏ ONUN “CAMİ-CƏM” POEMASI

Marağalı Əvhədi XIII–XIV əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatında, zəngin yaradıcılığı, mövzu genişliyi ilə seçilən, əsərləri ilə həyata ciddi müdaxilə edən ən görkəmli sənətkarlardan biridir. Klassik Şərq ədəbiyyatının qabaqcıl ənənələrinə sadıq qalan bu istedadlı şair xəlqiliyi və humanizmi baxımından Nizami irsinə daha yaxındır. Onun ədəbi irsi klassik ədəbiyyatımızın ən qiymətli nümunələrindəndir. Özünə qədərki Yaxın və Orta Şərq İntibahının elm və ədəbiyyat sahəsindəki əsas nailiyyətləri əsasında tərbiyələnən ədib 40 ildən artıq yazıb–yaratmaqla məşğul olmuşdur. O, ədəbiyyatımızı bir sıra yeni ideyalar və sənətkarlıq keyfiyyətləri ilə zənginləşdirmişdir.

Əvhədəddin Əvhədi Azərbaycanın ən mühüm mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Marağa şəhərində o qədər də yoxsul olmayan, ortabab bir ailədə doğulmuşdur. Burada böyüyüb təhsil almış, şair kimi yetişmişdir. Marağa rəsədxanasının geniş fəaliyyət göstərdiyi illərdə təhsil alan şair, həm də hərtərəfli elmi bilik əldə etmişdir. Bilik və səadət arzusu ilə Şərqin bir çox şəhərlərini gəzmişdir. 20 ildən çox İsfahanda yaşamışdır. 59 yaşında ikən Marağa şəhərinə qayıtmış və 1333–cü ildə də burada ensiklopedik səciyyə daşıyan məşhur “Cami–Cəm” (“Cəmsidin camı”) poemasını yazmışdır. 1338–ci ildə 64 yaşlı şair Marağada vəfat edir. Qəbri Marağada indi də Pir Əvhədəddin adı ilə məşhurdur.

Əvhədi dərin humanist məzmunlu böyük bir irs qoyub getmişdir. Onun lirik şeirlər divanı, “Dəhnamə” və “Cami–Cəm” poemaları İntibah dövrü Azərbaycan ədəbiyyatının qiymətli nümunələrindəndir. Fəlsəfi əsasına görə panteist məzmun daşıyan bu irsdə qabaqcıl ziyalıların əhvali–ruhiyyəsi də əks olunmuşdur. Əvhədi şəxsi hisslərlə yaşayan, şəxsi istəklərini qələmə alan sənətkarlardan deyildir. O, içərisində dolaşdığı, yaşadığı, təmasda olduğu cəmiyyətin həyatını əks etdirməyə çalışmışdır.

Əvhədi yaradıcılığında “Cami–Cəm” poeması mühüm yer tutur. Bu əsər klassik Şərq didaktik poemaları silsiləsinə daxil olmaqla

bərabər, müəyyən xüsusiyyətləri ilə onlardan seçilir. Hər şeydən əvvəl bir cəhəti nəzərə almaq lazımdır ki, “Cami-Cəm” Əvhədinin 64 illik həyat təcrübəsinin, 40 illik yaradıcılıq axtarırlarının yekunu, bir növ şairin gələcək nəsillərə vəsiyyətidir. Əvhədi öz şah əsərinə qədər əziyyətli, namuslu, şərəfli bir həyat və yaradıcılıq yolu keçmişdir. Sadəcə böyük bir əsər yaratmaq xatirinə deyil, bəlkə, illərlə beynində, qəlbində toplanan, ona rahatlıq verməyən fikirləri ifadə etmək üçün belə bir əsər yaratmağı qarşısına məqsəd qoymuşdur. O, hansı böyük şairəsə oxşamaq, hansı böyük əsərə bənzətmə yaratmaq istəməmişdir. Səhlələrindən öyrəndiyini, faydalandığını da inkar etməmişdir.

Kuzəmdə bir damcı varsa da əgər,
Haman dənizlərdən bir paydır məgər.
Məni özlərinə bilərək məhrəm,
Məhrum etmədilər göstərib kərəm.
Ədəblə yanaşdım sözlərinə mən,
Gen qaçdım qarətdən, ədəbsizlikdən.
Günah yol tapmadı əsla qəlbimə,
Tüfeyli olmadım sözdə heç kimə.

Əvhədinin poeması həm qoyulan məsələlərin çoxluğu, həm də onları əks etdirmə metodunun orijinallığı ilə diqqəti cəlb edir. Əvhədi əksər hallarda elə məsələlərə toxunur ki, biz onları başqa sənətkarlarda görmürük. Şairin maraq dairəsinin rəngarəngliyi də buna xeyli imkan vermişdir. O bir alim kimi elmi məsələlərə girir, kainatın yaradılması, mädən, bitki, heyvan və insanın yaradılmasından elmi söhbət açır. Kitabının üç hissədən birini bütövlüklə buna həsr edir, oxucuda elmi dünyagörüşü yaratmağa cəhd göstərir. Digər tərəfdən bu məsələnin özünü poetik qayələrlə əlaqələndirir. Kitabın əvvəlindən axırına qədər elmə mədhiyyə oxuyur. Dünyanın sirlərini dərk etməkdə, insan əxlaqını yaxşılaşdırmaqda elmin rolunu bədii inandırıcılıqla açıb göstərir. “Cami-Cəm” hər şeydən əvvəl elmə, biliyə, ağıla himn kimi səslənir.

Bu uzaq göylərin sirlərini biz,
Dərk edə bilmərik yəqin elmsiz.
Yoxdur bilik kimi bir abi-həyat,
Ancaq bilik verər insana nicat.
Apara bilməzlər elmi oğrular,

Nə əcəl üstünə bir kölgə salar.
Onu məhv etməyi bacarmaz zaman,
Nə də seldən ona yetər bir ziyan.

İstər müqəddimədə, istər poemanın əsas hissəsində şairin elmə geniş yer verməsi müəyyən mənada həyat həqiqətlərinin ifadəsi idi. XIV əsr Azərbaycanda elmin çox inkişaf etdiyi bir dövrdür. Təbrizdə və Marağada böyük elm ocaqları var idi. Təbrizdəki “Məmur saray” (Abad saray) adlı elm şəhərciyinin poemadakı geniş təsviri də bu baxımdan əhəmiyyətli dir.

Cuneydi, Bağdadı nə edirsən yad,
Budur, bu Cuneydin, bax, bu da Bağdad,

deyən şair iftixarla Təbrizi yeni dövrün Bağdadı hesab edir, yəni elm və mədəniyyət mərkəzi kimi səciyyələndirir. Bu qanunauyğun bir hal idi. Uzun müddət islam ölkələrindəki İntibah mədəniyyətinin mərkəzi olan Bağdad tədricən yeni-yeni mədəniyyət mərkəzlərinə, Gəncə və Şamaxılara, Təbriz və Marağalara çevrildi. Həmin cəhət böyük elm və sənət əsərlərinin yaranmasına təsir göstərdiyi kimi, onların üzərində də dərin izlər buraxırdı.

Əvhədinin poemasını başqa poemalardan fərqləndirən başqa bir cəhət onun həyat və məişətin ən kiçik məsələlərinə qədər özündə əks etdirməsidir. İkinci fəsildən bəzi başlıqları xatırlatsaq, fikrimiz aydın olar. “Padşahlara ədalət haqqında nəsihət”, “Mey içməyin qaydaları”, “Evin və ev əşyalarının nizama salınması”, “Ev tikməyin şərtləri”, “Pis qadınların əməlləri”, “Övlad tərbiyəsi haqqında”, “Hakimlər və məhkəmələrin vəziyyəti”, “Nəsihət etməyin qaydaları” və s. Bu başlıqların özü aydın şəkildə göstərir ki, Əvhədi didaktik poema yaradarkən sələflərindən fərqli bir yolla getmiş, onların toxunmadığı, sənətə gətirməyi məsləhət bilmədiyə ən adi məsələlərə qədər toxunmuşdur. Bu, heç də o demək deyildir ki, Əvhədi sələflərinin toxunduğu mühüm ictimai, əxlaqi problemlərə toxunmamışdır. Əvhədinin poemasında da elə cəhətlər, fikirlər vardır ki, onu Nizami ilə, Sənai ilə birləşdirir. Şair ədalət və zülm, dostluq və vəfa, tüfeyli təbəqələr və sadə zəhmət adamları kimi məsələlərdən danışanda böyük sələfi Nizamiyə çox yaxınlaşır. Əgər Nizami xalq içərisindən çıxmış zəhmət adamlarına rəğbət bəsləyib, onların heyranedicə gözəl surətlərini yaradırsa,

Əvhədi də insana məxsus ən yüksək sifətləri sadə zəhmət adamlarında tapır.

Əhsən, o peşəkar yoxsul insana,
Qanədir dünyanın azı-çoxuna.
Dünyanı nizama peşəkar salar,
Hər nizam peşədən, hünərdən olar.

Şair doğru qeyd edir ki, padşah, sərkərdə, ordu, vəzir, imam, dəbir – hamısı peşə adamlarının, əkinçi və sənətkarların hesabına yaşayıb dolanır.

Padşah, sərkərdə, orduyla vəzir,
Zahidlə camaat, imamla dəbir-
Hamı dən ardınca qaçır, doğrusu,
Hamısı axtarır çörək, yemək, su.
Əkinçi yemləyir hamını bütün,
Onun da varını verir bulud, gün.

Əvhədinin toxunduğu məsələlər rəngarəng, tənqid və tərif hədəfləri çoxdur. O, yalançı, riyakar ruhaniləri, fəqih və vaizləri, qazi və imamları, hakim və darğaları tez-tez tənqid hədəfinə çevirir. Sərxoşluğu, israfçılığı, pozğunluğu, nadanlığı, lovğalığı, yüngüllüyü, məğrurluğu və s. pisləyir. Övlad tərbiyəsi məsələsi üzərində şair daha çox dayanır. Övladı cəmiyyət üçün faydalı bir adama çevirməyi atanın birinci borcu sayır. Ata-ana qarşısında övladın da üzərinə böyük vəzifə düşdiyünü qeyd edir.

Hökmdarla xalqın qarşılıqlı münasibəti, başqa sözlə, zülm və ədalət məsələləri də Əvhədinin poemasında geniş yer tutur. Feodal cəmiyyətinin bu ən kölgəli cəhəti onu da çox düşündürür. O da dövrünün şahlarını ədalətli olmağa, xalqa qayğı göstərməyə çağırır. O da belə hesab edir ki,

Şah ədli, insafı eyləsə peşə,
Şahlığı kök atıb qalar həmişə.

Əvhədinin fikrincə, şah müəyyən elmləri bilməsə də olar, ondan tələb olunan əsas şey ədalətdir.

Əgər bilməsə də təfsir, nəhv, hikmət,
Sən şahdan, vəzirdən istə ədalət.

Sən nəhvi, Əmr ilə, gəl Zeydə burax,
Şahlar ədalətçün yaşasın ancaq.

“Cami-Cəm”də ədalət və zümlə əlaqədar irəli sürülən fikirlər, lirik düşüncələr maraqlı hekayələrlə yekunlaşdırılır. “Kəsrinin hekayəsi” bu baxımdan səciyyəvidir. Bir gün şəhərdən çölə çıxan Kəsrə abad, ətirli bir bağa rast gəlir. Şah soruşur: “Bu bağ hardan su içmişdir ki, belə ətirli və əlvandır”. Kənardə dayanıb bu mənzərəni seyr edən bağban şaha belə cavab verir:

Sənin ədalətin su vermiş ona,
Onunçün görməyir heç kəs virana.
Padşah ədlilə kişi sayılır,
Kişi də malıyla hörmətli olar.

Hekayədən çıxan nəticə aydındır. Şahın ədaləti abadlıq yaradırsa, zülmü xarabalığa səbəb olur. Şair istər-istəməz Kəsrəni dövrünün şahlarına qarşı qoyur. İran tarixinin əfsanəvi bir şahından danışmaq, onun ədalətindən söz açmaq zamanın hökmdarlarına qarşı məzəmmət və ittiham kimi qiymətləndirilməlidir. Şair bu ittihamları çox vaxt açıq-açığına dövrünün üzünə çırpır, poemanın ictimai-fəlsəfi lirika nümunəsi olan hissələrində xalqın ağır vəziyyətindən hakim təbəqələrin, dövlət məmurlarının talançılığından söz açır.

İlan, qarışqa çox, adil əmir yox,
Oğru tutan yoxdur, maaş alan çox.
Hamı balta kimi yonur durmadan,
Qalmaz bu meşədə bir ağac, aman.
Kəndlinin əlləri dönmüşdür gönə,
Ağa əl açaraq deyir ver yenə...

Bu cür parçalarda Əvhədi dövrün ictimai mənzərəsini, xalqın ağır həyatını, hakim təbəqələrin tüfeyli, harın güzəranını çox gözəl əks etdirmiş, insan və sənətkar kimi bu həyata öz etirazını bildirmişdir. Zəmanəsini bəla tufanlarının tüğyan etdiyi bir dövr adlandırmaqla son dərəcədə narazı olduğunu göstərmişdir.

Əvhədinin poemasında diqqəti cəlb edən xüsusiyyətlərdən biri odur ki, bəzən fikirlərində dinə və şəriətə əsaslanır, insanları doğruluğa, düzlüyə, xeyirxah əməllərə doğru çağıranda Allaha, dinə arxalanmağı məsləhət görür. Poemasında yaradılışın başlanğıcından ta

insanın axirət əhvalatına qədər əks etdirməyi qarşısına məqsəd qoyan şair poemanın üçüncü hissəsini bütünlüklə axirət məsələlərinə həsr edir. Bu hissədən belə anlaşılır ki, Əvhədi insanları axirət əzabları ilə qorxudarkən bu xəbərdarlığı din, axirət xatirinə yox, bu dünya və canlı insan xatirinə edir. Axirəti bir növ insan əməllərinin məhək daşına çevirir. İnsanlar bu məhək daşına baxıb əməllərinə nəzər salsınlar, onun qiymətini verə bilsinlər.

İnkər olunmaz həqiqətdir ki, Əvhədi sufi şair olmuşdur. Onun poemasında sufizm təlimi ilə bağlı fikirlər çoxdur. İkinci fəslin ikinci hissəsində bu cəhət daha çox hiss olunur. “Mürşid və rəhbər axtarmaq haqqında”, “Şeyx və müridin sifətləri haqqında”, “Tövbə haqqında”, “Xirqə vermək qaydası”, “Xəlvətin mənası” və s. bəhlərdə sufizmin ən mühüm müddəaları əks olunmuşdur.

Əvhədi heç yerdə tərki-dünyalığa, fəaliyyətsizliyə çağırır. Onun fikrincə, insan bu dünyaya yemək və yatmaq üçün yox, iş görmək üçün gəlmişdir. Onun “Cəmsidin camı” əsəri fəaliyyətə və xeyirxah işlərə çağırışlarla doludur.

Əvhədi də sələfləri, müasirləri kimi dünyapərəstliyi, var-dövlət xatirinə insan şəxsiyyətinin alçaldılmasını rədd edir. O, sərvət və mənəb üçün riyakarlıq, ikiüzlülük, paxıllıq, yaltaqlıq, böhtançılıq edən insanları pisləyir, tüfeyliləri, ziyankarları, ədalətsizləri, xalqın qanını soranları, mənasız işlərə uyanları tənqid edir.

Bu görkəmli sənətkarın yaradıcılığında bəzi məhdud cəhətlər də vardır. Məsələn, qadına münasibətdə Marağalı Əvhədi öz böyük sələfi Nizami ilə ayaqlaşa bilmir, ziddiyyətli fikirlər söyləyərək, bu mühüm məsələdə məhdud mövqe tutur. Sağlam ailə qurmaq, qadına hörmət və ehtiram göstərmək haqqında düzgün, maraqlı mülahizələr yürüdən Əvhədi, qadına elm öyrətməyi məsləhət görməyəndə, onun evdə, çadrada yaşamaq üçün yarandığını söyləyəndə, orta əsr feodal dünya-görüşünə güzəştə getmiş olur. Müasir oxucu, əlbəttə, bu gözəl sənətkarın yaradıcılığındakı belə məhdud cəhətləri qəbul edə bilməz. Bu məsələdə biz onun mütərəqqi, bu günlə səsləşən mülahizələrini bəyənilirik. Əvhədinin əsərlərindəki bu məhdudluğu qeyd etməklə yanaşı, nəzərə almaq lazımdır ki, şairin bu mülahizələri də onun insanı xoşbəxt görmək arzuları ilə bağlıdır.

Əvhədi mürəkkəb, ziddiyyətli orta əsrlər şəraitində yaşamışdır. Bu cəhət onun yaradıcılığına müəyyən təsir göstərmiş, o da bir çox

müasirləri kimi bəzi məsələlərdə dövrünə güzəştə getmişdir. Bu güzəştlər onun yaradıcılığında əsas yer tutmur. Əvhədi yüksək ideyalar, xeyirxah əməllər, sadə zəhmət adamlarına məxsus nəcib əxlaqi keyfiyyətlər şairi olmuşdur.

Əvhədinin ədəbi irsi özündən sonrakı Azərbaycan və ümumiyyətlə Şərqi Şeyri üzərində dərin izlər buraxmışdır. İran ədəbiyyatında lirik şeyrin ən tanınmış nümayəndəsi olan Hafiz Şirazi Əvhədinin özünün “piri-təriqəti” saymış, bir çox qəzəllərinə cavablar yazmışdır. Dahi Azərbaycan şairi Nəsimi başqa böyük sənətkarlarla bərabər, Əvhədinin də sevə-sevə oxumuş, onun “Cist” (“Nədir”) rədifli şeyrinə Azərbaycan dilində cavab yazmışdır.

Marağalı Əvhədi İntibah dövrü Şərfinin ən nəcib, qəlbi xalq üçün yanan, ensiklopedik biliyə malik humanist alim şairlərindən biri olmuşdur. O, həmişə insana məhəbbətlə yaşayıb-yaratmışdır. Onun poeziyası, xüsusən “Cami-Cəm” poeması bu təmənnəsiz məhəbbətin parlaq ifadəsidir.

Xəlil Yusifli

TOVHİD

“De ki, o, Allahdır” onun sözüdür,
Alqışa, sənaya layiq özüdür.
O, təkdir, qeyrisi tək ola bilməz,
Həmişə mövcuddur, doğmaz-törəməz.
Adı haqq əhlinə gün tək əyandır,
Əbədi yaşayan, qadir olandır.
Adı başlanğıcdır əhdə, inama,
Quran da adıyla yetdi tamama.
Onun xaricində yoxdur bir məkan,
Onun sifətindən yoxdur bir nişan.
Vücudu cövhərdən, ərəzdən uzaq,
Varlığı səhhətdən, mərəzdən uzaq.
Tayı olmamışdır mövcud olalı,
O, mövcud olduqca dəyişməz halı.
Qüdrəti ağ sudan, qara torpaqdan
Ay, Günəş yaratdı, nurlandı cahan.
Xilqətin məğzidir, qalan pərdədir,
Dünyada nə varsa, odur birbəbir.
Varlığı idrakın fəvqündə durur,
Zatına irişməz bu aciz şüur.
Kim onun zatına əl atsa əgər,
“Yoxdur Haqdan başqa İlahi”, – deyər.
Ağıl dərk eləməz onun zatını,
Düşüncə qavramaz bir sifətini.
Onunla yaranmış gizli, aşkar,
Dünya və dünyada gördüyün nə var.
Onu dərk etməyib göydə mələklər
Fikir dəryasına qərq olub yeksər.
Hər iki dünyada, o eyləyənə
Kimsə deyə bilməz necə, niyə, nə.
Nəçidir? Necədir? – deyən dillərə
O, sükut qılıfı vurmuş bir kərə.

Ey ağılı artıqdan-əskikdən uzaq,
Sən yol göstərməyən mütləq azacaq.
Xilqətin sirrini dünyada bir kəs
Sənin gözlərinlə baxmasa, görməz.
Camalın bir yandan nihandan nihan,
Bir yandan hər yerdə gün kimi əyan.
Nə varmış, nə varsa, sənsən yaradan,
Sənsən hər bir şeyi açan, bağlayan.
Bir qapı bağlasan, birin açarsan,
Vardın, olacaqsan, indi də varsan.
Yoxdan var eyləyən, yetirən sənsən,
Hamını səcdəyə gətirən sənsən.
Verməsən varının olmaz hüdudu,
Versən də əzəli adətindir bu.
Əgər sən olmasan, biz nə geyərik!
Köməyin olmasa, bəs nə yeyərik?
Sən verən nemətin əvəzində biz
Nə qədər şükr etsək, azdır, şübhəsiz.
Zatının əslinə kimsə irişməz,
Səni dərk etməyə idrak girişməz.
Vüqarın yanında səmadır alçaq,
Cəlalin yanında bir heçdir torpaq.
Kim bilsin, ey misli, tayı olmayan,
Sən kimsən, sənə nə ad versin insan.
De ağıl zatına necə versin ad!?
Düşüncə bu yerdə açarmı qanad!?
Hardasan, harada salmışan məskən?
Hər nə var sənindir, sən kiminkisən?!
Hesaba sığmayır sənin qüdrətin,
Hədsiz-hüduzsuzdur sənin sənətin.
Camalın minlərlə pərdə açaraq
Dərdli ürəklərə nur çiləyir, bax,
Ürək səndən alır can ətri hər an,
Ancaq sən deyənə qulaq asır can.
Rəhmətin əbədi, həmişəlikdir,
Səndən törənmişdir həmişə xeyir.
Kim nə ad verərsə, layiqsən ona,

Çünkü hüdud yoxdur sənin zatına.
Sənin xəzinəndə tilsimlər sınar,
Zatın yerləşəcək hansı bir ad var?!
Sənin məfhumuna kim, necə çatar?
Səninçin hansı ad, hansı rütbə var?
Kimsə görməyibsə səni heç əgər,
O, sənin adını haradan bilər?
Sən necə tilsimsən, pis gözdən iraq.
Adları yandırır nurun, işə bax.
Ağıl axtarsa da, səni durmadan,
Qalır adın, zatın yenə də pünhan.
Əvhədi, sözlərin tamam yalandır,
O, açıq gözlərə nur tək əyandır.
Eşqə bu dünyada azdır xiridar,
Yoxsa ki, məşuqə durur, aşikar.
Yaxşı diqqət elə, dünyada nə var,
Ondan bir zərrə də deyildir kənar.
Gözlərin görmürsə, kimdə günah var?
Odur kainatda ancaq aşikar,
O kimdir, o nədir, yaxşı tanı, bil,
Onda bilərsən ki, bu söz boş deyil.
Sən dostu görməmiş, ey şüuru kəm,
Ya var, ya yox deyib tez çəkmə qələm.
Bu yolda hər şeyə pərdə özünsən,
Qaldırsan pərdəni sən olarsan sən.
Örtülü olsa da, bu söz yaxşı bax.
Biz dost söhbətini dinlədik ancaq.

MÜNACAT

Ey ağla, kamala yaraşlıq verən!
Ey cism ilə cana lütf göstərən.
Sənin sifətində itdi sifətim,
Yolunda məhv oldu həm mərifətim.
Mənə də nurundan bir az işıq saç,
Nə olar mənə də bircə qapı aç.

Nurundan beynimə damızdır bir az,
Yağ tök çıraqıma, faydasız olmaz.
Azmaram yolumu sən salsan nəzər,
Çataram mənzilə, sən olsan rəhbər.
Görərəm, əlbəttə, göstərsən əgər,
Əgər göstərməsən, göz necə görər?!
Çoxdandır aramsız mən bu yoldayam,
Sanki bir quyunun uçrumundayam.
Pərdə dalındayam nə müddətdi var,
Nə olar pərdəni bir eylə kənar.
Ədəb gözləməyib qapını döydüm,
Bükülüb axırda halqaya döndüm
Asmaqçün halqanı sənin qapından
Göz yaşı tökürəm, edirəm fəğan.
Mən səni gəzirəm, bil ey dayağım,
Bəlkə də bir yola gələ ayağım.
Mən yol itirmişəm, de hardadır yol?
Yapış əllərimdən mənə arxa ol.
Qurtar xəyalların əlindən məni,
Əfv et, işlərimə çək öz pərdəni.
Sən olsan mənimlə açılar yazım,
Sən olsan mənimki, qeyri nə lazım?!
Sən salsan üstümə kərəm kölgəni,
Mən əldə edərəm könlüm deyəni.
Səndən qeyrisinə yalvarsam əgər,
Gəl döy ağacınla, dərs alım məgər.
Belə gözəllikdə damğam var ikən,
Gör nələr gətirdim öz başıma mən?!
Doldurdun iliklə sumüyümü sən,
Ancaq bir fərli iş gəlmədi məndən.
Çıxar torpağımdan qürrə yelini,
Öz pak ünsürünə qovuşdur məni.
Parlaq gündüzlər tək işıqlat məni,
Rədd et vücudumdan zülmət gecəni.
Hər vaxt düşündükcə o böyük adı
Fikir qartalının sınır qanadı.
Məni axtarmağın ancaq xəyaldır,

Halımı sormağın əmri-mahaldır.
Neylər yaranmışı əbədi mövcud?!
Ədəmi-heçliyi neylər o vücud?!
Çoxdandır qaçmışam dükandan çölə,
Üzümün suyunu vermişəm yelə.
Mən bu yoxsulluqdan xəcalətdəyəm,
Qaçaq düşdüyümdən nədamətdəyəm.
Ürəyim sıxılır əməllərimdən,
Qəmdən ölməyirəm daşam, nəyəm mən?
Qazanc arzusuyla çıxdım səfərə,
Bəxtim gətirmədi düşdüm zərərə.
Bədənim əlindən zara gəldi can,
Özumdən dəymişdir mənə bu ziyan.
Bağrım qana döndü bu qəmdən, eyvah,
Necə də bərk imiş mənim canım, ah!
Əlimlə qaraldı bir necə varaq!
Vay mənim halıma, taleyimə bax!
Mən kimi bir yoxsul neyləyə bilər
Ki, onu hesaba ala bir nəfər?
Quyuya düşərəm, tutmasan çıraq,
Kömək ol, yolundan düşməyim iraq.
Sənin kərəmindir köməyim, arxam,
Varım göz yaşdır hey səhər-axşam.
Səndən günahımçün üzr istəyirəm.
Bunu özün dedin “istə”, – deyirəm.
Ehtiyac əlimi qaldırıb göyə,
Gəlmişəm qapına “imdad et” – deyə,
Bəlkə mərhəmətin tuta əlimdən,
Yoxsa qəm əlində məhv olaram mən.
Dolaşır üzrlər neyləyə bilər?!
Mənə əməlimdən dəyir bu zərər!
Hər nə buyurdunsa bacarmadım mən,
İndi ki göstərdin, edərəm hökmən.
Əfv etsən, yeridir, kim nə söyləyər?!
Layiqəm odlara yaxsan da əgər.
Bizə qəmxar ol ki, qəminlə şadıq,
Əlini çəkmə ki, qeyriyə yadıq.

Əgər yolumuza tutsan bir çıraq,
Bu zülmət gecədən olarıq uzaq.
Nəyimiz vardır ki, sən verən deyil?!
De, kim nə qurmuş ki, sən quran deyil?!
Lütf ilə çarə et dərdlərimizə,
Gəl öz xəzinəndən bəxşiş ver bizə.
Açaraq əlimi, ətəyimi mən,
Qapına gəlirəm, qovma heç nədən.
Ayağım getmirsə, mən necə gedim?!
Büsatda bir şeyim yoxsa nə edim?!
Bilirəm, yaxşı-pis çox işlərim var,
Özüm eyləmişəm, neyləmək olar?!
Qələm çək etdiyim günahın üstdən,
Mən yolu azmışı yola gətir sən.
Əgər bu bəndəyə eyləsən kömək,
Ona əbədiyyət vermişən, demək.
Xoş etsin könlümü o hüsn, o camal,
Öz gərdənbəndini gəl boynuma sal.
Sənin əlindədir işim, çağır bir,
Qapında torpağa dönsəm, yeridir.
Ruhumu vəfaya bənd elə möhkəm,
Könlümü sidq ilə həm eylə həmdəm.
Vaxt keçir qədəhi doldur ver görək,
Bu gecə getmirəm mən kəndə, gerçək.
Arxanca o qədər qaçaçağam mən,
Kələf düyününü açacağam mən.
Bu dövrən əlindən olmuşam bizar,
Məni sən göndərdin, özün də qaytar.
Sən yaxşı bilirsən, ey Pərvərdigar,
Başımdan beynimi çıxarmışdılar.
Məhəbbət, sərxoşluq, divanə olmaq,
Məni yoxsul etdi, divan tutaraq.
Sənə sənin üçün əl açıram mən.
Sən olsan, var, demək, hər nə istəsən.
Bir də yaxşıların xatiri üçün,
Məni xaslarından hesab et özün.
Tamahın kökünü canımdan çıxar,

Ehtiyac əlində məni etmə xar.
Hüzür şərabından doyunca içirt,
Bu söz meydanında məni qalib et.

HƏQDƏN İLTİMAS QAYDASI

Tərslik etmirsənsə, Əvhədi, dayan
Lazım olmayanı istəmə ondan.
Nəyinə gərəkdir xərmən, kənd, bağ?!
Nə onun özündən yaxşı olacaq?!
Əgər istəyirsən, özünü istə,
O, səni yetirər muradın üstə.
Müridsə, muradı odur insanın,
Qeyrini istəsən süstdür imanın.
Yolu onsuz gedən yolda qalar, dur!
Tərk elə özünü, qalan tək odur.
Özünü fəna et, o, ol bir anda,
Sən heç olacaqsan ona çatanda.
O quş bu danənin şikarıdır, bil,
Gəzdiyin, bu evdən kənardə deyil.
Keçər darağına yarın saçları,
Düz gedər oxlar da hədəfə sarı.
Ora özbaşına kim gedə bilər?!
Bir Allahla gedər, kim getsə əgər.
Nə varsa dünyada, doğru söz budur,
Ya onun özüdür, ya onunkudur.
Onun dünyasına ağıl irişməz,
Yanına getməyə elm girişməz.
Kamalın nə qədər olsa da qoçaq,
Yenə yorularaq yolda qalacaq.
Çağırsa ayrılı bilməyəcəksən,
Qovsa bəs haraya gedəcəksən sən?!
Qaçsan, hara var ki, orda o, yoxdur?!
Savaşsan, sevməzlər, həqiqət budur.
Onu tanımayan dünyada nə var,
O, ya boş qapıdır, ya quru divar.

Bu rəsmi sirrini kim, necə bilər,
Rəssama şübhəylə baxırsan əgər?!
O calal bızsız də olar, yaxşı bax!
Əbədi olmuşdur, daim olacaq.
Mənsəbdə, məqamda olduqca gözüün,
And olsun Allaha, görməzsən üzün.
O, səndən olmayır bircə an uzaq,
Günah bizdə deyil, özün yaxşı bax!
Kimsə özbaşına qovuşmaz yara,
Ancaq Məhəmmədlə gedilər ora.

PEYĞƏMBƏRLİK EYVANININ SƏDRİNİN NƏTİ

Qalx, döy bu qapını aşıqsənsə sən,
Çalış peyğəmbərin tut ətəyindən.
Onun məhəbbəti hər şeydir, inan,
Onun qayğısıdır hər dərdə dərman.
Özgəsi boş addır, o, məna tamam!
Ancaq o, yetkindir, başqaları xam.
Bu sonsuz göylərdə uçan mələklər
Deyillər yolunun torpağı qədər.
Hərə bir ov üçün özünü yordu,
Hədəfə oxu düz ancaq o, vurdu.
İnsan qapısında yetər murada,
Bu qapı-bacanı sən burax yada.
Odur kainatda insan da, ər də!
Həm dinə, həm dərdə sahib gövhər də!
Adəmin kitabı ilk Quranıdır,
İdrisin sandığı qələmdanıdır,
Ona beyət edib, durmuş kilsələr
Naquslar sükutla ömür keçirər.
Yaxşı adlılıqdan başında var tac,
Bütün gecələri olubdu merac.
Yanında gecədən etmə hekayət,
Onun tək çıraqda nədir şikayət?!
Doqquz göy, dörd ünsür gövhəri odur,

Doqquz bürc, beş rüknün əxtəri odur.
Onun kölgəsidir göylərdəki nur,
Mələklər önündə xidmətdə durur.
Ayı barmağıyla bölübsə əgər,
Yumruğu önündə Günəş neyləyər?!
Göydə Ay əlində olan bir nəfər
Göylərin yolunu çox asan gedər.
Saxlayar Günəşi merac gecəsi,
Göyün zirvəsində durar xeyməsi.
Ondan aşağıda qalmış Tir, Zühəl,
Dünyanın sirrini eyləmişdir həll.
Ən çətin sirlərə olmuşdur agah,
Şərh etmiş onları, həm vermiş izah.
Qeybdən doxsan min söz gəlib haman
Bir anda könlünə olmuşdur əyan.
Bir anda göylərə gedib qayıtmış,
Allahı görərək vüsala çatmış.
Qalxarsa Əhmədin “mim”i aradan,
Yerində bir “əhəd” qalar o zaman.
Cəbrayıl bələdçi, o, yol biləndir,
Onun buyruğuyla ruhu sevindir.
Fələk büsatındır, ulduzlar əsgər,
Səninlə şadlığa yetişdi bəşər.
Haşimi nəşəbli, Qüreyş əsilli,
Məkkə, Mədinənin nurudu, bəlli.
Gəlir fəth bayrağı nur dünyasından,
Səba ordusuna öncüldür hər an.
Doqquz qat göyləri keçmiş məbəri,
O ərşi-ələni seçmiş mənbəri.
Möcüzü daşlara dil bağışlayar,
Xülqündən ölümlər canlanıb durar.
Hesab çəkiləndə, gələndə məhşər,
Sənə ümmət olar büsbütün bəşər.
Nuru, ziyasilə şəriətinin
Tutmuşdur dünyanı dörd yarıq sənin.
Bizdən və Tanrıdan yağışlar qədər
Sənə, yarılarına olsun rəhmətlər!

AND VERİB YALVARIŞ

Ey göyü eşqilə məftun eyləyən,
Məni də yada sal, and verirəm mən.
Dinin düyününü vurduğun çağa,
İçində yatdığın qoca torpağa.
O Ay parçalayan bir barmağına,
O şirin dilinə, xoş baxmağına,
O ənbər qoxulu hörüklərinə,
Qara gözlərinə, kirpiklərinə,
Oturub duraraq namaz qılmağa,
Diz çöküb dualar yola salmağa,
Məscidə, mehraba, azana qəlbən,
Suya, dəstəməza and verirəm mən,
Həm o mağarana, o hicrətinə
Hörümçək toruna, dost söhbətinə,
Yerdən fələklərə yol salmağına,
Göylərdən geriyə yön almağına,
İslamın qarısı şəhadətinə,
Oruca, zəkata, səlavətinə,
Az yeyib etdiyən qənaətinə,
Hünər meydanında şücaətinə,
Mindiyin Rəfrəfə, o Burağına,
Allah hüzuruna tək çıxmağına,
Səndəki vüqara mələk yanında,
Həm o əzəmətə, fələk yanında,
Həm həyat qurduğun o nigarlara,
Könül bağladığın o dildarlara,
Bir də Kərbəlanın şəhidlərinə,
Məşhəddə zülm ilə özlərinə,
O qırx səhabənə, o dörd yarına,
Yataq dostlarına, qonşularına,
Həmişə yaş tökən iki gözüne,
Böyük yarlarına, bir də özünə.
O əqiq dodağa, hədis, kəlama,
Şəfaət etməyə xasla əvama.

Buqəbis, Həridə qalib gəlmənə,
Torpağı, səması əziz Məkkənə,
Sənin dözümlünə, ac qalmağına,
Gecələr yatmayıb yalvarmağına,
Yarlarında olan hüsnə, ilqara,
Beşikdə boy atan doqquz nigara,
Kəbənin qəlbinə, haqqa, hesaba,
Əmin Cəbrayıla, bir də kitaba,
Hətimə, zəməmə, rüknə, məqama,
Məkkə əlindəki o ehtişama,
O Mərvə, Ərəfat, bir də Səfaya,
Günəşə, kürsüyə, ərş ilə Aya!
Yazıq Əvhədini qovma qarından,
Ona yardım elə nur dünyasından.
Günahı olsa da gizli, aşkar,
Sən onunla olsan, nə dərdi olar?!
Bu bərk can, bir də ki, yüngül qədəmlə,
Sən onunla olsan, nə işi qəmlə?!
Tətdə təqsiri varsa, at yana,
Baxma dövlətinin az-çoxluğuna.
İşimə kərəmlə bax, ey Mustafa!
Hər iki dünyada et başı uca.

XOSROVUN MƏDHİ

Kərəm dünyasının ey ilk meyvəsi,
Varlıq kitabının ey ilk nüsxəsi,
Ruh sənin yanında dərs oxuyandır,
Sonsuzluq ömründən ancaq bir andır.
Bu yer, doqquz fələk, bir də asiman
Sənin bir kölgəndir dünyaya haman.
Tale gəmisinin lövbəri sənsən,
Səninlə ulduzlar çıxır nəhsdən.
Kim səndən uzaqsa, bəxt ondan qaçar,
Sənə yaxın olan olar bəxtiyar.
Sənin səbəbini olmaz aramaq,

Hər kəs axtarırsa, axtarır nahaq.
O başlanğıc səbəb yaranan zaman
Ən yüksək nəticə sən oldun haman,
Nəzərin tərbiyə eylədi canı,
Ona yoldaş etdi dini, imanı.
Camalın önündə Qafdan Qafacan
Aydan, ulduzlardan yaşmaq tutmusan.
Doqquz çərx gözləyir sənin əmrini,
Sən yeddi ulduzun tikdin qəsrini.
Varlıq ordusunun xaqanı sənsən!
Kərəm karvanının sarvanı sənsən!
Səninlə din-iman payıdar olar,
Könül ətrin ilə bərqərar olar.
Ruhun ordusuna sənsən əmir, xan!
Camaat uşaqdır, sənsən qocaman.
Səndən alçaqdadır çərx ilə mələk,
Bir zat yaranmadı özündən yüksək.
Kömək et, məni div incidir yaman,
Bədən əzab verir, mənə sən ol can.
Səninlə yaşayır varlığım, inan
Mən nəyə görəyəm, de, sən olmasan?!
Kölgəni üstümdən uzaq eyləmə!
Ey nur, nuru bizdən iraq eyləmə!
Ruhumu, rəhm elə, göylərə apar,
Canımı elm ilə sən et payıdar!

FƏLƏKLƏRƏ ŞÜKR ETMƏK

Sən ey zümrüd çadır, sənə min əhsən!
Sən mənim könlümdən pası silirsən.
Sənsən bu dünyanı qaydaya salan,
Nədən olduğunu bilməyir insan.
Səndəndir olmuşlar, qayda-qanunlar,
Sənə tapşırılıb elə bil bunlar.
Şərab içməmişən, söylə bir nədən,
Fərzin tək hey sağa-sola gedirsən?!

Sən qaim olalı gəlib ilhama
Dönür, fırlanırsan belə daima.
Sanki, dilin, canın vardır canlı tək
Hərəkət edirsən ruhun var, demək.
Qoca desələr də bilənlər, yeri,
Hələ yüz gülündən açmayıb biri!
Nə iş görürsən ki, durmursan bir an?
Nəsən ki, rəngindən yoxdur bir nişan?
Göz səni asılmış suya bənzədir,
Xəyalsə civəli dəniz zənn edir.
Tarlarda taxılı öküzlər otlar,
Dağında sürüyə düşüb canavar.
Gəzirsən dünyada var-yoxdan iraq,
Hər cür toplaşmadan, həmlədən uzaq.
Şəhləri andıran ulduzlarla sən
Sanki meyvəli bağ, laləli çölsən.
Zatının nişanı yerlə, zamandır,
Getməkdə məqsədin həmin, hamandır.
Bu getmək törətdi o dörd ünsürdən
Erkək, diş, işıq, qaranlıq həməni.
Bədənin yaradan, səhhətdən uzaq,
Nəfsinsə tamahdan, şəhvətdən uzaq.
Beşinci məzəcin olmuş mətədil,
Bununçün ulduzlar əbədidir, bil.
Heç vaxt rahatlığa düşməz nəzərin,
Məhv olub getməkdən yoxdur xəbərin.
Dünyaya xahişsiz təsir edirsən.
Bəs öz xahişini demirsən nədən?!
Kimsə sirlərindən deyil xəbərdar.
Bilmir intəhanı aqıl adamlar.
Qapın yox damına gəlib çıxam mən,
Başın yox damıma özün gələsən.
Al-əlvan geyimli bu bütlər nədir,
Neyçün qucağında olublar əsir?!
Üzləri sevimli, könül oxşayan,
Tacının dürründən nurlanır cahan.
Şahlar qaydasilə papaq qoyarlar,

Başda cıqqaları, tacları da var.
Bu şamlar hey yanır işıq saçaraq,
Yanır şölələnin, əskilmir ancaq.
Bu çəmən otları biçilmədi heç,
Yazında çiçəklər seçilmədi heç.
Bu köhnə sarayda təzə gəlinlər,
Keçir evdən-evə hər axşam-səhər.
Hər nazın başında bil ki, bir iş var,
Hər baxış bir sevinc, min də intizar.
Bu çadır altında iş görünər var,
Çox çevik oyunlar göstərir onlar.
Hamısı az deyib, çox eşidəndir,
Möhrəni göstərib, sirr gizlədəndir.
Yataq otağında göylərin onlar,
Yuxusuz qalmaqdan olmuşlar xumar.
Onlar bu kilsənin görün gözləri,
Rahibtek seyrdən doymur özləri.
Gözəl şəkil kimi göydə bərq vurur,
Tanrı dərgahına göz dikib durur.
Qeyb zici dalından baxır gözləri,
Allaha yönəlmiş dalğın üzləri.
Təpədən dırnağa ağıl, candılar,
Öz allahlarını arayandılar.
Əgər olsalar da alverdən uzaq,
Tanrı kölgəsidir onlara dayaq.

SULTAN ƏBU SƏİD BAHADIRIN MƏDHİ

Olduqca kölgəsi şahın dünyada,
Qalacaq kölgətək zülüm quyuda.
O gün ki adma sikkə vuruldu,
Hər iki dünyaya müjdə verildi.
Sultan Məhəmmədin adı cahanda,
Günlə bir çəkilir bax bu zamanda.
Ədlə, insafda Bahadır xana
Hələ tay görməyib bu qoca dünya.

Ölkə abad edən o himmətli şah
Elmə, alimlərə olmuşdur pənah.
Səadət axtaran, təmiz xilqətli,
Həqiqət söyləyən, sufi sifətli,
Gecə oyaq qalan, üzlət axtaran,
Az deyib–danışan, xəlvət axtaran.
Sakitlik, qənaət, üzlət, bidarlıq;
Bunlarla xoş keçər bil hökmdarlıq.
Kimdə bu sifətlər varsa, bigüman,
Odur həm padişah, həm vəli, həm xan.
Olarsa könlündə sənin tək iman,
Gürzü, ya qılıncı neyləyər insan?!
Mınlərlə düşməni olsa da əgər,
Onun bir qamçısı, yəqin, bəs eylər,
Öl desə bir canlı yaşaya bilməz,
Bu möcüz deyildir, söylə nədir bəs?!
Gedən qapısından qayıtmaz geri,
Biz öz gözümlə gördük bu sirri.
Kimi bəyəndisə, üzünü görcək,
O, oldu ərinə haram Zeynəb tək.
Cüneydi, Bağdadı nə edirsən yad?!
Budur, bu Cüneydin, bax bu da Bağdad!
Mürşid lazımsa, mürşid seç onu,
Haqqı kəşf etməkçün tut, get yolunu.
Sorsan sifətini, düz sözüm budur;
Taxt üstə əyləmiş Cəbrayıl odur.
Bütün elmləri kamınca bilir,
Dünyanın seyrini dərk edib bir–bir.
Ütarid evidir, aydır camalı,
Uyğur kitablıdır, parsi kamallı.
Göstərir alnında olan nişanlar,
Zühurda birdirlər Mehdilə onlar.
Məhdin parçasıdır Mehdinin adı,
Bil, mütləq məhddir şahınsa zatı.
Çox uca hümmətli olduğuyçün şah,
Onu əziz etmiş hər yanda Allah.
Kim onun adıyla oldu aşına,

Yetdi bu dünyada kama, murada,
Önündə səcdəyə durmuşdur fələk,
Dənizlər dil açıb istəyir kömək.
Çəməndə bülbüllər nəğmə söyləyir,
Ulu hökmdara mədhlər deyir.
Ağıl tanımayır ona bərabər,
Görməyib, doğmayıb mislini göylər.
Onunla ad almış çadırla ələm,
Əlilə yüksəlmiş qılıncla qələm.
Onun tək müzəffər hökmdar hanı?!
Balıqdan Ayacan tutmuş dünyanı.
Bu Bağdad saraylı, Kəsra taxtlı şah,
Həmişə var olsun, gülsün hər sabah!
Yaman göz həmişə bu şahdan iraq!
Yaman söz bu gözəl vəzirdən uzaq!

ŞƏRİKLİ TƏRZDƏ BU MƏDHİN SONU

Bu təmiz vəzirlə, bu pak hökmdar,
Çalışır din üçün vuruşur onlar.
Kəməndə salmışdır o, asimanı,
Qələmlə güldürür bu da cahanı,
Calal göylərinin aydırsa o,
Kamal dünyasının günəşidir bu.
Bununla gündüzdür dinin gecəsi,
Küfrü oda yaxmış onun şöləsi.
Bu, nə söylədisə, o, zidd getmədi,
O, hər nə dedisə, bu, düzdür, dedi.
Onun bədəni qəlb, bunun qəlb can,
Canları cananla birdir hər zaman.
Onun məclisində Zöhrə bir uşaq,
Ay bunun əzminin önündə axsaq.
Onun vədələri doğruluqla yar,
Bunun hərəkəti düşməyə cidar.
Ona hörmət edən çatar murada,
Bunun hökmü işlər bütün dünyada.

O, şahlıq tacı tək seçmiş göyləri,
Bu da böyüklükdə qalmayıır geri.
O, etdi Bağdadda eşqi tarimar,
Bu, etdi Təbrizdə dini payidar.
Zəfər carçısıdır qılıncı bunun,
Qədər keşikçisi – qələmi onun.
Haqla, xalqla düzdür bunun ilqarı,
Haqqa xoş gedəndir onun rəftarı.
Yeni bir fikirlə yaşar bu hər an,
Yeni bəxt üz verər ona hər zaman.
Hər biri hünərdə iki cahandır,
Bir bədən içində ya iki candır.
Bu şaha, bu vəzir, pis gözdən iraq!
Necə də yaraşır bir onlara bax!

VƏZİR XACƏ QIYASƏDDİN MƏHƏMMƏDİN MƏDHİ

O əlləri bulud, ovucu dərya,
Hökmdara bəndə, qullara ağa,
O Xacə Məhəmməd, o İbni Rəşid,
Yeddi qat göylərə hakimdir, eşit!
Millətin arxası, xalqın dayağı,
Dörd zidd ünsürün də odur qaymağı
Ulduz hökmlüdür, fələk cəlallı,
Gündoğan şahıdır, gündoğan elli.
Yeddi səyyarə var, o səkkizinci,
Dörd məsum gövhərdən odur beşinci.
Şahın arxasıdır gördüyü tədbir,
Orduya, əmirə üzü qiblədir.
Həm dünya, həm də din bağlıdır ona,
O, kəmənd salmışdır xalqın boynuna.
Hünər ordusunda qəhrəman odur,
Xalq izdihamına pasiban odur.
Bir gecə xərcidir hər iki dünya,
Durur iki dünya barmaqlarında.

Ədalət vermişdir aləmə əli,
Girməyib başına dünyanın yeli.
O, varı əliylə ayağa atmış,
Dünyada hiyləni görüb alçaltmış.
Göylərin ulduzlu çörək süfrəsi,
Qurduğu büsatla eyləməz bəhsi.
Kişilik, yaxşılıq heykəli də, bax,
Onun sayəsində qoymuşdur papaq.
Məclisi gözləyib hörmət və həya,
Şərab qədəhini çalmışdır daşa.
Onun qanun yazan əlində, düzü,
Nəsihət olmuşdur əqli-küll özü.
Zatı başdan-başa mütləq mənadır,
İşləri düzlüyə bir nişanadır.
Taxtın dayağıdır, həm də hamisi,
Tutmuşdur dünyanı ədlinin səsi.
Qoysa tərəziyə varını bu gün,
Onda beşi qədər olar Ayla gün.
Gəlir və xərcini toplasan əgər,
Yer, göy də, şübhəsiz, onda yerləşər.
O, zülmün yurdunu eylədi bərbad,
Oldu sayəsində ölkə də abad.
Götürdü pərdəni üzündən hünər.
Həyatı başladı təzədən hünər.
Zəhmi düşmənləri saldı şüşəyə,
Onları divlər tək atdı meşəyə.
Bu sonsuz aləmdə, fikir ver buna,
Günəş müştəritək qul olmuş ona.
Günəş cədvəlidir parlaq kamalı,
Həm Ayın zicidir onun xəyalı.
O, kitab yazmaqda, aləmə bəlli,
Azəri naxışdır, Mani qələmli
İşləri möcüzdür onun, doğrusu,
İlahi dərğahın odur yolçusu.
Göylər, ətəyindən, bircə guşədir,
Böyüklük quluna çatan rütbədir.
Kölgən altındadır səltənət, gerçək,

Vəzirlük taxtıdır bu doqquz fələk.
Qələmin müşk yayan, ətir saçandır,
Əzmin şəhər alan, qala açandır.
Bir lövhi-məhfuzdur ağılın, kamalın,
Təfəkkür göyüdür, könlün, xəyalın.
Bu tufan dövründə Nuh, rəhbər sənsən,
Bu tələ çölündə müzəffər sənsən.
Bu neyə çəngin əl vurandan bəri
Udla çəng meydandan çəkilməmiş geri.
Sən öz qələmini almamış ələ,
Ütarid yazmadı bircə xətt belə.
Müştərinin börkü əmmaməsidir.
Camasbın zici də ruznaməsidir.
Sünbüllə bəslənmiş ənbərli ceyran,
Ətri xoş xülqündən almışdır, inan.
Düşmənin soyuqdur sənin, sanki qar,
Buz kimi kölgədə qalmışdır onlar.
Sən oddan onlara verdinsə aman,
Soyuqluq əlində məhv etdin yaman.
O, qəzəblənənə az qəzəblənər,
Düşmənin qanını pambıqla tökər.
Əl atıb hökmünü vermək istəsən,
Göyünə mehvərini sındırarsan sən.
Səxavət, nəcabət, mərdliklə, yəqin,
Bir parlaq ulduzdur hər bir nədimin.
Xilqət dəftərinə bəzək-qələmin!
Söz uca olmağa zamin-kərəmin!
Ordunun öncülü şimal qütbüdür,
Təzə Ay səninçin bayraq ucudur.
Göylərin tağıdır qapında torpaq,
Göyün günbəzidir astanan ancaq.
Hərəminə kürsü Bilqeysin göyü,
Ən kiçik hədiyyən Cəmşid üzüyü!
Ödədin haqqını dünyanın, dinin
Sən oldun sahibi hər ikisinin.
Kimsə bu çox geniş meydanda hələ
Yetmədi murada səntək söz ilə.

O vaxt ki, qələmin sözə başlayar,
Mehribanlıq edib söylə, nə olar,
Vərəqlər üstünə inci düzərkən,
Desin Əvhədinin sözünü hərdən.
Ey haqlı olaraq üzük daşıyan,
Olsun qardaşların hər zaman arxan.
Baxıb ay camallı oğlanlarına,
Həmişə şadlıqla, sevinclə yaşa.
Olsun şadlıq evi sənin yurd-yuvan!
Əmin-amanlıqda olsun el-oban!

ABAD SARAYIN TƏRİFİ

Sən ey xoş taleli mübarək saray,
Səninlə olmuşdur ruha sevinc pay.
Sənin bir parçandır Kəsra quran tağ,
Gülşenin yanında cənnət oyuncaq.
Torpağın müşkdür, daşların mərmər,
Havan cənnət kimi, suyunsa kövsər.
Sənin döşəmənin hər qarışıyçün
Dağlar ölçülmüşdür, çox vaxt daş üçün.
Bu mavi boyalı lacivərd fələk
O zər-zivərinlə tapmışdır bəzək.
Səndə işlədilmiş hər kaşı, kərpic
Qarun dövlətini eyləmişdir heç.
Damında işlənən gəcə, sal nəzər.
Getmiş kəhkəşandan öküzü qəder.
Tuba ağacının budağı göydən
Səndəki bağlara söyləmiş əhsən.
İlahi nəqqaşlar sığal vurmaqda
Ömrü keçirmişlər sənin qarında.
Bu məğrur göylərin altında hər an
Balıq nalə edir öküzdən yaman.
Mərkəzi yer olan bu dünyada Ay
Kərpic bişirəndir sənə, ey saray.
Sənsən fələklərin öz astanası,

Hündür tağlarındır Günəş yuvası.
Sürxabla bəzənmiş şux bir gəlin tək,
Camalın Sürxabı bəzəmiş gerçək.
Gəlin tək bəzənmiş səndəki hər daş
Şüşəylə daş olmuş sinəndə yoldaş.

O BİNANIN CAME MƏSCİDİ HAQQINDA

Ey məscid adlanan hörmətli cənnət,
Sən xasa, kütləyə cənnətsən, əlbət.
Ey xeyir binası, divarın sən
Qazıdı kökünü kilsə, məbədin.
Səninlə din, iman alacaq nizam,
Səndə olacaqdır həm Mehdi imam.
Başından baxanda müəzzin müdam
Bir yanda sübh görür, bir yanda axşam.
Yanında Bisütun bir daşdır ancaq,
Təbəqən yanında göylər oyuncaq.
Dünya yolçusuna minbərin hər an,
Südrəni göstərər hələ uzaqdan.
Fələklər baş əymiş sənin önündə,
Kafirlər islama gəlmişdir səndə.
Bu mavi göylərdə eşqə gələrək
Ay sənin üstündə yanır çıraq tək.
Günbədin altında hər gecə-gündüz
Qan-tər içindədir balıqla öküz.
Uca bürcələrini baxıb görərək
Önündə səcdəyə dayandı fələk.
Zülmət gecələrdə şöləndən, düzü,
Bəsrə məscidinin qamaşır gözü.
Damların yanında Tur dağı alçaq,
Günbədin yanında Qaf bir oyuncaq.
Təzə Ay vaxt quşun, həm saatındır,
Mələklər qulluqçün, camaatındır.
Dinin arxasıdır səndəki divar,
O, edib dünyada küfrü tarimar.

ONUN MƏDRƏSƏ VƏ XANƏGAHI HAQQINDA

Sən ey elm qapısı, nizam ocağı,
Bəd gözün gen olsun səndən ayağı!
Göydə son nöqtəyə çatıbdı zirvən,
Yerin mərkəzində durur bünövrən.
Qapında qul kimi baş əyir dağlar,
Yer ağırlığından edir ahü zar.
Tanrı “ol” deyərək dörd həddin ki, var,
O altı cəhətdən etmişdir kənar.
Hasarın içində fırlanır fələk,
İnsanlar qoruyur səni gözü tək.
Sən Təbrizin üstə kölgə salalı,
Çatıb səadətə Təbriz mahalı.
Sən süfrə açanda edərək kömək,
Tez bişib ortaya gəlməkçin çörək.
Ulduzlar ordusu, bir də asiman
Bəlyankuh üstündə saldı dəyirman.
Ödəmir xərcini Təbrizin malı,
Dözməyir altında Sürxabın yalı.
Kim etsə dünyada şükr ilə sənə,
O, tikər dünyada belə bir bina.

ÖZ VƏZİYYƏTİ HAQQINDA

Dünyanın sirrini bilən zamandan,
Məğrurluq etmədim mən heç bir zaman.
Peşəm künc-bucaqda olub dolanmaq,
Qəribə bir haldır bu, düzü, ancaq.
Qədrim Səha derkən Aya cahanda,
Zöhrətək ulduza nə deyər onda?!
Günəş gözlərinə gəlməyən adam,
Coşsa Ütaridə, haqlıdır tamam.
Mənzilim Məkkəydi, yerim mübarək,
Qismətim “əmmə”ydi, bir də “təbarək”.
Könlüm mələklərlə sirdaşdı yenə,

Möhtac olmamışdı ruhum bədənə.
Məbədim Qüds idi, seyrangahım göy,
İlahi qidalar mənə məzə, mey.
Xəttim içindəydi Qübeyslə həra,
Buləhəb yanırdı məndən odlara.
Məni yar atmışdı, sınımışdı ürək,
Hörümçək kimiydi bədənim, gerçək.
Könlümün qisməti İsa nəfəsi,
Əllərim olmuşdu Musa pəncəsi,
Nəfəsim olmuşdu “Zəbur” oxuyan,
Nəfsimə “İncilə” olmuş tərcüman.
Ətəyim zəfərlə olsa da dolu,
Məryəm ətəyindən utanırdı o,
Yeni bir nəvaziş görürdüm hər an,
Dolmuşdu səsimlə mənim asıman.
Tutulmaq bilmirdi ilham ayım heç,
Məni tərək etməzdə günlərlə sevinc.
Kimsənin malına kölgə salmadım,
Mal üçün bir kəsə mən qul olmadım.
Mənim bu halıma sanki göz dəydi,
Sinəmdən dəyən ox qəddimi əydi.
Atdı rəhimsizcə məni ruzigar,
Getdi xoş günlərim, oldum yenə xar.
İki-üç dərvişi mənə qoşaraq
Vüqar təntənəmi sındırdı, bir bax.
Qəmləri könlümü gətirdi cana,
Ehtiyac məni də saldı meydana.
Qarnım kasa oldu, əlim çömçə tək,
Gəzdim qapı-qapı pul istəyərək.
Nə qədər deyirsən, haralıyam mən?!
İtmışəm, sağ-solu soruşma məndən.
Xeyli var vətəndən düşmüşəm uzaq,
Qürbətdə qəmlərə olmuşam ortaq.
Ürək od içində, nəfəs daralmış,
Canım qəm yükünün altında qalmış.
Köçümü xaraba bir yerə çəkdim,
Mən o möhtacları başımdan əkdim.
Yox idi sözümə orda xiridar,

Xaraba bir yerdən kim xərac alar?!
Canı şeir uğrunda etsəm də qurban,
Mən bəzən çörəyə satardım, inan.
Belə camaatla, belə büsatla
Gərək əhl adamlar getsinlər yola.
Bir-iki böyüyün üstümdə gözü
Olmasa, qurd məni yeyərdi, düzü.
Belə yoxsul, nakam olduğum zaman
Üz tutub çöllərə getdim durmadan.
Döşüm yaralıdır, döşlüyüm cırıq,
İllərlə ah çəkib yoruldum artıq.
Görən sübh olacaq gecəm nə zaman?!
Bəs mənim damıma gün düşər haçan?!
Nə vaxt bir böyükdən gələcək xəbər?!
Nə vaxt görünəcək huşlu bir nəfər?!
Elə ki, Xacənin adı ucaldı,
Böyüklük dəftərin əlinə aldı,
Yurda hasar oldu onun məsnədi,
Göylər qabağında “bir qulam” dedi,
Mənim bəxt ulduzum ucaldı yenə,
Bəxtimdən işlərim güc aldı yenə.
Hürkməyə üz qoydu ürək qəmləri,
Fitnə də qarşımdan çəkildi geri.
Bir gecə bir mələk gələrək yaxın
Dedi: “Ey yatanlar ayağa qalxın!”.
Ey sözün açarı, ilhamın hanı?!
Cəm hökmdar oldu, bəs camın hanı?!
O, açdı qapını, həm süfrə saldı,
Lütfilə şöhrəti dünyanı aldı.
İş vaxtı gəlmişdir nə oturmusan?!
Açdı ümid gülü, niyə durmusan?!
Söz aç igidlərdən, ey iş adamı,
Cam doldu, dayanma dolandır camı.
İş əldən getsə də, ruhdan düşmə heç,
Bu camı Xacənin sağlığına iç.

KİTABI XACƏ QİYASƏDDİN MƏHƏMMƏD İBN RƏŞİDƏ İTHAF ETMƏSİ HAQQINDA

Köhnə təqvimlərə bir bax, ey ürək,
Vaxtın taleyinə nəzər sal görək.
Qəti bir ölçüylə, nə lazım güman,
Eylə bu uşağın sirrini bəyan.
Zəifmi, güclümü olacaq, de bir!
Bəxti yüksəlişdə, ya enmədədir?!
Dünyada iqbali necə olacaq?
Ziyan görəcəkdir nədən, yaxşı bax!
Hilacı, Sihamı, Kəndxudanı sən
Diqqətlə seyr edib bu sirri öyrən.
Onun bəxt ulduzu, özün yaxşı bax,
Vəzir ulduzundan düşməsin uzaq.
Bilək, könlümüzü bağlayaq ona,
Eşqilə həyatı çatdıraq sona.
Nəyə bənzəyirsən, sən ey nurlu bağ!
Heyranam, hüsnündən yaman göz iraq.
Həsən Bruməndinin qızlarına sən
Həssanın üzü tək yaman gülürsən.
Açmamış çiçəksən, dərilməmişən,
Sən bu açılışla cənnətsən nəsən?!
Ey erkən oyanan könlümün varı,
Ey iti ağlının gözünün nuru,
Dinin meyvəsidir sənin işlərin,
Xəttin bəzəyidir din dəftərinin.
Sənin baharınla təzələnir can,
Sənin gündüzünlə nurlanır iman.
Təbim yatmayaraq uzun gecələr,
Ağlın başı üstə güllər səpələr.
Göylərin yerlərə budur peyğamı,
Fəxrım, ıftıxarım “Cəmşidin camı”.
O vaxt ki, adına yazdım bunu mən
İşığa qərq oldu yer üzü, əhsən!
Xacə heç yadına salmayır bizi,

Məgər söz Misrinin yoxdur əzizi?!
Belə söz ustadı söylə bir nədən,
Bircə pay almasın o xəzinədən?!
Lütfü xəbərdardır onun hamıdan,
Bircə mənim bəxtim, oyanmır, aman.
O sevinc ağacı mənə də əgər,
Bir kölgə salarsa, nəyi əskilər?!
Mən atdım gəmimi dərya içinə.
Əgər ona çatsam, qəm neylər mənə
Sən ey rüzgarilə fəxr etdiyim kəs,
Adın bəzək olmur sözümə əbəs.
Dünyanın böyüyü, doğrusu, sənsən,
Mənə də arxa ol, kimsəsizəm mən.
O dərya könlünlə, bulud əlinlə
Bizə də lütf eylə, bizi də dinlə.
Əlində dövlət var, həm imkan bu gün,
Lütf et qocalara, ey cavan, bu gün.
Şirazlı, Təbrizli olmadığımçün
Sən məni beyləcə atırsan neyçün?!
Yay deyil, ox kimi bir bucağım var,
Qocayam, möhtacam, əl tut, nə olar?!
Sənədlər əlimdə eyləyir iqrar,
Öhdəmdə iki-üç yoxsul dəxi var.
Onlar mən yoxsula bağlanan vaxtdan
Boğazım kəməndə keçmişdir, inan.
Mən sənin qulunam, hal əhlisən sən,
Onlara rəhm elə, qəm çəkməyim mən.
Onları qul kimi oxşa lütf ilə,
Ya məni özünə xidmətçi elə.
Lütf elə, bu dardan gəl məni qurtar.
Məni xidmətçi tək öldürdü onlar.
Qadın xidmətçilər yüz dəfə, inan,
Belə fərsizlərdən xoşdur hər zaman.
Bir divan yaratdım ilhamlanaraq,
Onun bəhrəsini yemədim ancaq.
Ya burax, dərd ilə, qəmlə canımı,
Ya ver qiymətini al divanımı.

Bu divan sənindir, sahib ol ona,
İki sahib olmaz, tək bir divana.
Doğrudur, alçaqlıq edən bu dövran,
Əlini öpməyə verməyib imkan.
Sənsən xəyalımda, olsam da uzaq,
Qiyabi məhəbbət bəslədim ancaq.
Dualar etmişəm sənə hər zaman.
Şahiddir bunlara öz halım haman.
Əlimdə getməyə yox ixtiyarım,
Yoxsa oturmağa gəlməz qərarım.
Baş üstə fırlanmam daha qələm tək,
Kağızdan əynimə geyərəm köynək.
Ədalət donludur tutduğum bayraq,
Orda özümdən də demişəm ancaq.
Bəlkə Qiyasəddin yanıb halıma,
Əliylə bir barat yazsın adıma.
Hər kəsi kamına çatdıran Allah,
Verdi Əvhədiyə bu “camı” nagah.
Düzlük qapısından gəlmişdir camı.
Gec gəlmiş olsa da, xoşdur məramı.
Kamal pərdəsində başa çataraq,
Göstərir dünyanın işlərini, bax.
O, öz xəznəsinə yol tapmasa da,
Qoy, bir yol xəznənə yol tapsın o da.
Mənimlə məşğul ol bir an, yoxsa sən,
Məni Keyxosrov tək görməyəcəksən.
Al əldən camımı, qaçaram, inan,
Tökə də bilərəm, sərxoşam yaman.
Sənət əbədidir, düzünü desək,
Xüsusən, mən yazan bu sözlər, gerçək.
Bakirə qızlardır bu şux ceyranlar,
Doğub doqquz ayda fikrimdən onlar.
Tutqun könülləri açar bu sözlər,
Ürəkdə əbədi yaşar bu sözlər.
Xacə yaxşı bilir, öyünmürəm mən,
Bu gün yox mənim tək belə söz deyən.
Düzəlt işlərimi, sonra işə bax.

Şir tutan eyləyib ov istə ancaq.
Məni kərəmindən eyləmə kənar,
Doldur qədəhimi bir yol, nə olar!
Cəsarət eyləyib qızıqdımsa mən,
Üzümü tər basdı həya, şərmdən,
Keçdisə sözlərim əgər həddini,
Dərdim tükənməzdir, bağışla məni.
Bir də irəlidə olan bu kəslər
Fəzldə, hünərdə artıqdır məgər?!
Qoy mənim sözümə qoymasın barmaq,
Dizimə yumruqla vurmasın nahaq.
Sözün meydanında ustad bil məni.
İncitmə döyüşə çəkib bəndəni.
Mən eşqin qəmini çəkirəm pünhan,
Birdir gözlərimdə yaxşı və yaman.
Sənin astananda baş əyirəm mən,
Məni könlüsünə qaytarma gəl sən.
Məni xəzinəndən eyləmə uzaq,
İylə, turuncumun ətrinə bir bax!
Əlində Cəmşidin camı var, aman!
Cəmşid tək ədl ilə yaşa hər zaman.

DÜŞÜNCƏLƏR

Saqi, saf şərabin yoxsa, o xıltdan
Doldur qədəhimi, yuxum yox, aman.
Qoyma safi yoxsa, gəlməyə coşa,
Bir qədəh xilt ver ki, tez çəkim başa.
Safını içmişlər qabaq cərgələr,
Mənə də qalmışdır xilt dərdi məgər.
Qəlbimin qəmini qovum xilt ilə,
Qəmdən daha xoşdur haman xilt belə.
Qaydası belədir bizim dövrənin,
Bizə verdiyi pay budur dünyanın.
Getdisə dünyadan əgər o dostlar,
Onlar xoşbəxtidir ki, tez məst oldular.

Könlüm öz canından doymuşdur, inan,
Ona artıq ver ki, gecikmiş yaman.
Onu sərxoş halda çöllərə burax,
Gecənin bir vaxtı qoy yatsın ancaq.
Yatmağa yeri var, yaxşısı budur,
O, xumar olsa da, qədəh doludur.
Əgər ölüm vaxtı düşsəm pis günə,
Qədəh ver özümə qayıdım yenə.
Məni qucağına alanda əcəl,
Bu camı başdaşım üstünə qoy gəl.
Ağızdan dodağa gələndə ürək,
Əldə cam, dodaqda can tutub gedək.

QƏZƏL

Mütrüb, bir sən də gəl, məni eylə şad,
Qoy o ilqarsızı bir eyləyək yad.
Yada salmasa da o canan bizi,
Biz gərək yad edək o ay bənizi.
Sən onu xatırla, başqa ad ilə
Bir necə qədəh də nuş edək belə
Elə ki, yetişdin sirr pərdəsinə,
Ancaq ondan danış, etmə bəhanə.
Qəzəl arzu etsə o ürkək maral,
Əvhədi şeirini sən oxu dərhal.
Onun gözəlliyi açırsa ürək,
Mənim sözlərim də yandırır od tək.
O, toxtaq, mülayim olarsa əgər,
Önündə xidmətçün bağlaram kəmər.
Əgər o, cismimə verərsə fərman,
Mən canı, qəlbi də edərəm qurban.
Şikayət edirəm mən yalvararaq,
O isə danışır naz ilə ancaq.
O, məni öldürür sanki bir düşmən,
Dostum var deyərək sevinirəm mən.
Mən onu gəzirəm qəm yeyə-yeyə,

O, məni öldürür “bir yükdür”, – deyə.
Onu yad edirəm mən bir oğul tək,
O, məni tərək etsə, məhv ollam, gerçək.
Əgər saçlarına toxundumsa mən,
Sərxoşdum, bilmədim, irad tutma sən.
İstədim ləbindən dünən gecə kam,
O, mənə bununçün uzatdı bir cam.
Belə çəşməyəmçün oturdum dərhal,
Sanki bu badəyəmçün uçurdu xəyal.
Mənim dərdimi çək, mənəm əhli-qəm,
Onda bilərsən ki, nələr çəkmişəm.
Buraxma əlindən, mey camı tapsan,
Özün iç, sən məstə vermə gəl, aman.
İgidlik damlası o meyi, gerçək,
Olarımı hər donuq adama vermək?!
Bizim pərimiz ol, doldur camları,
Məhv elə qəmləri qədəhlə bəri.
De, belə rind, sərxoş ola-ola mən
Yerə qoyarammı o camı əldən.
Sərxoşam, hər kəsin sözündən nə qəm?!
Aşıqlər töhmətdən qorxmaz bircə dəm.
Bir qədəh camımdan mənim çək başa,
Əbədi sərxoş ol, sevinclə yaşa.
Məclisin bu meylə qızıışsa, inan,
Heç kəsdən utanmaz üzün bircə an.
Yaramaz bişmişə çiy badə vermək,
Çiy badə bişmişin nəyinə gərək?!
Mənim bu camımdan bir qəder içsən,
Bilərsən bişmişəm, yoxsa çiyəm mən.
Əvhədi, bu sözün uzandı yaman,
Gecə pərdəsinə büründü hər yan.
Nə bir hal əhli var, ah, bu şəhərdə,
Nə də bir həmdərd var hər dürlü dərde
Birlikdə oturub badə nuş edək!
Birlikdə vücudu tərək edib gedək!
Neyləmək! Bu camı tək içək gərək,
Özümüz bu cama bir don geydirək.

Söz etmə noğulum azdırsa əgər,
Bax, “Cəmşid camım” var, buna sal nəzər.
Cənnət süfrəsinin noğuludur bu,
Hurilər möhtacdır mənə, doğrusu.
Varlığım doğulmuş mənim yoxluqdan,
Mənə bu yoxsulluq şahlıqdır, inan.
Doldurub içmişəm eşq camını mən,
Yıxılıb–duraraq gedirəm həmə.ən.
İstər məni oxşa, istər et sitəm,
Bir mənəm, bir də eşq, eyləmərəm qəm.
Dərdsiniz yemidir su ilə çörək.
Kişinin qüvvəsi eşq olsun gərək.
Məni ucaldaraq ürək dayəsi,
Süd deyil, içirdi eşq badəsi,
Ey bizi əzməyə çalışın vücud,
Bu camı içərək dostluğa üz tut.
Əgər divarımı görsən də alçaq,
Tənəylə daş vurma camıma nahaq.
Mənzil qaranlıqdır, vaxt ötmüş yaman,
Geri dön, yol üstə quyu var, aman.
Susasan, arx, quyu axtarma nahaq,
Get çarə yolunun ardınca ancaq.
Bu axar çeşmənin suyundan iç sən,
Doldur qədəhini bu camdan həmə.ən.

KAINATIN HƏQIQƏTİ HAQQINDA SUAL

Sən ey həqiqəti axtaran insan,
Bu incə sözlərə üz çevir bir an.
Səndən nə soruşsam, gözümə düz bax!
Mənlə əyri otur, düz danış ancaq.
Bu yer ki, üstündə salmışın məskən
Nədir, heç özünə demisənmi sən?!
Əsli haradandır, nədir bu qayda?!
Var idi, ya yoxdan o, oldu peyda?!
Heçlikdən vücuda ilkin nə gəldi,

Kim bu xəzinənin açarı oldu?
Nədən hərəkətdən qalmayıf fələk?
Yer niyə hərəkət etmir de görək?
Nədən biri isti, girdə, fırlanan?
Digəri soyuqdur, tərənmir bir an?
Bəs bu torpaq, hava, od, su nədəndir?
Bu yaş, isti, soyuq, quru nədəndir?
Yer nəyin üstündə tutmuşdur qərar?
Nədən kök salaraq bu tum verdi bar?
Gecə qaranlığı de, hardan alır?
Söylə, bu Ay, Günəş nədən nur salır?
Nədən, necə oldu bu qala uca?
Evi neçə oldu, başçısı necə?
Neçəsi atadır, neçəsi ana?
Neçədir oğlanı, qızı, de mana.
Bəs sən özün kimsən, nəçisən, nəsen?
Kimi tanıyarsan onu bilməsən?
Bu ruhla bu ağıl, de nədir görək?
Nəfsin adı nədir? Bəs nədir ürək?
Bu qərib şəhərə sən niyə gəldin?
Burda işin nədir, ya nəyə gəldin?
Peyğəmbər göndərmək nəyə gərəkdir?
Bunu sən bilməsən, kim biləcəkdir?
Burada nələrədən çəkinmək gərəkdir?
Pərdə nə, pərdədar kimdir, de görək?
Dostluq nə deməkdir, insanlıq nədir?
Adam nə, adamlıq nədir, söylə bir?
Ömrü keçirməli insan nə sayaq?
Kimlərdən lazımdır nümunə almaq?
Kimdir hər mənzilin adamı, de sən,
Adı nə, hardadır o əsil məskən?
Başından keçəni bir danış görək,
Nə üçün vacibdir geriyə dönmək?
Cənnət haradadır? Cəhənnəm nədir?
Yaxşı-pis sorğusu harada gedir?
Necədir bədənin, canın əzabı?
Sən günün dəhşəti, haqqı-hesabı?

Bir sözdən deyilsə bu işlər əgər,
Haradan ortaya çıxdı bu fərqlər?
Bu evin işləri deyil boş, nahaq,
Yaxşı bil bu işlər deyil oyuncaq.
İnsan bilməlidir bunları, düzü,
Hər kəs bilməyibsə suçludur özü.
Bu camdan əldə et bütün bunları,
Sən də Keyxosrov tək ad çıxart barı.
Bu incə sözləri bilməsən, inan,
Burda torpaqlara batıb qalarsan.
Axır, bu gəlməyin bir məqsədi var,
O da bir hesabçün olmuş bərqərar.
Yoxsa baş ağrısı nəyə gərəkdi,
Hər şey öz yerində çiçək-çiçəkdi.
Sən bura gəldin ki, bir iş görəsən,
Dünyada ömrünü elmə verəsən.
Hər şeyi görərək dərk edəsən sən,
Əzablar çəkəsən, ağrı görəsən.
Namus nə şeydir ki, oldun ona bənd?!
Riyakar üzlərə çox gülmə qənd-qənd!
Yaradan biliyi bəxş etmiş sənə,
Çalışıb hər sirri yaxşı bilsənə.
Nə qədər köhnədən yaranır təzə,
Azla çox-görünər nisbətlə bizə,
Bu fani aləmi tərək edəcəksən,
Alqış deyəcəksən baqi mülkə sən.
Bunu sən bilərsən elm ilə ancaq,
Elmsiz nəfs axı nə bacaracaq!

ELM HAQQINDA

Bilik can quşuna qanaddır, inan,
Ruhunu göylərə odur qaldıran.
Bilikdi ürəyə bu dünyada can,
Baş biliksiz olsa, olar bədgüman.
Nursuz göz kimidir elmsiz ürək,

Nadan insanlıqdan uzaqdır, gerçək.
Elmin bayrağını qaldır göylərə,
O, səni qaldırsın ən yüksəklərə.
Bilik Arxasınca yürü hər zaman,
Biliklə Allaha gedib çatarsan.
Nəfs allah elmidir, elm isə ağıl,
Bəsdir özünə gəl, yuxudan ayıl.
“Yumat”da yazılmış bu sözlərə bax:
“Məlumat meyvədir, elm isə budaq”.
Yoxdur bilik kimi bir abi-həyat.
Ancaq bilik verər insana nicat.
Bu sudan içənlər əbədi oldu,
Gözləri saqinin üzündə qaldı.
Ruhuna elm ilə kömək et hər an,
Onda Cəbrayıl yoldaş olarsan.
Biliklə dinin də adı ucalar,
Din elmə söykənsə necə qocalar?!
Elm ağlın ziyası, biliksə bir nur.
Bu sözlər aydındır, doğrusu budur.
Biliyin olarsa, qalmazsan naçar,
Bilik yollarında çıraq tək yanar.
Əlində çırağın vardırısa əgər,
Qaranlıq gecədən qorxursan hədər.
Bilik işıqlıqdır, cəhl qaranlıq,
Sən bu həqiqəti düşün bir anlıq.
Dirilik suyudur elmi insanın,
Xoşbəxtdir bu suyu içən, inanın.
Kəşf etmək istəsən bir sirri əgər,
Biliksiz mətləbə çatarsan mægər?!
Nəfsin meşəsində kim azsa yolu,
Elmi qılınc olar, ağılsa qolu.
Etmə öz elmini ağıldan cüda,
Biləsən ta kimdir ağıl və Xuda.
Bədəni ağılla yoğurmaq gərək,
Biliklə mələyə dönsün qoy ürək.
Elm sənin üzünü yola gətirər,
Sənə çıraq olub yara yetirər.

Maddi, ya mənəvi olsa da bilmək,
Yenə bilməməkdən yaxşıdır, bişəkk!
Bir ovuc torpaqdır ruhsuz bir bədən,
Elmsiz bir ruhsa küləkdir həmə.ən.
Bilik oyaqlıqdır, bilməmək yuxu,
O, səni gizlədə, aşkar edər bu.
Bilən ruh hamıyla olsa da yoldaş,
Bədənle göylərdə uçar o birbaş.
Bu uzaq göylərin sirlərini biz
Dərk edə bilmərik, bil ki, elmsiz.
Elm ilə sularda üzər gəmilər,
Həm elmin güc ilə gəmi düzələr.
Elm ilə dost olsan bu dünyada sən,
Sudan gəmisiz də keçə bilərsən.
Elmli it artıqdır nadan öküzdən.
Keçmişdir şəhər də kəndi bu üzdən.
İnsanı süst, tənbel edər cəhalət,
Bilik qüvvə verər, bir də cəsərət.
Göylərin hərəkət etməsi, de bir,
Elm ilə deyilsə, bəs nə ilədir?!
Bu qədər gördüyün işlər, peşələr,
Elmdən, düşüncədən doğmamış mөгər?!
Bilik insanları ucaldar Aya,
Nadanlıq korlar tək salar quyuya.
Elm ilə açarsa ürək gözünü,
Bil ki, Yaradana tutar üzünü.
Bir kəs öz elminə inansa əgər,
İşi, əməl ilə daim yüksələr.
Qəmlə cüt yaxşıdır, biliksiz insan,
Kələmi neyləyir ətsiz bir qazan?!
Sanki çör-çöp yanar, qızıssa nadan,
Yanar, alovlanır, kül olar haman.
Dəlinin biliyi olmaz biziyan,
Dəliden düz əməl gəlməz heç zaman.
Alimin dövləti sonsuzdur, gerçək,
Tükənməz, məhv olmaz qiyamətədək.
Apara bilməzlər elmi oğrular,

Nə əcəl üstünə bir kölgə salar.
Onu məhv etməyi bacarmaz zaman,
Nə də seldən ona yetər bir ziyan.
Bilik özlüyündə qızıla bənzər,
Nə qədər köhnəlsə olar tazə-tər.
Elmdir nəfsi də xeyrə calayan,
Bir elm bundan artıq neylər, ey insan!
Elmdə hər şeydən vacibdir, gerçək;
İnsan öz zatını tanıсын gərək.

BU KİTABIN MƏZMUNU HAQQINDA

Bu kitab övliya kitabıdır, bax!
Yaramaz şöhrətçün onu aparmaq.
Bu əlvan naxışlı kitabda olar
Cənnət, cəhənnəmin yolu aşkar,
İlk günün, hazırım, son günün sözü,
Bir necə beytilə yazıldı, düzü.
Yaxşının sifəti, yamanın üzü,
Oğrunun hiyləsi, tacirin sözü,
Bir söz artırmadan yazıldı bir-bir,
Tutulmaq bilməyən bir Ay kimidir.
Xəyalın məhsulu deyil o, heyhat.
Onu gətirmişdir dünyaya həyat.
Nəfs üçün çox xeyir verər bu əsər,
Onu kim oxusa məqsədə yetər.
Adını “Cəmşidin camı” qoydum mən,
Varlığın əksini onda görərsən.
Əgər kim istəsə dünyanı görmək,
Könlü istəyəni burda görəcək.
Ordan bilərsən ki, o şah hardadır.
Mənzili, məkanı nə diyardadır.
Şahın düşmənləri sınırlar nədən?
Sərxoş niyə yatır, onu bilərsən.
Bu evə, qarıya kim tapdı açar?
Bu evdə olanı kim gördü aşkar?

Addan adlanana nə qədər yoldur?
Tilsimdən xəznəyə nə qədər olur?
Mütləqi nisbidən ayırd edərsən,
Dönüb əyri yoldan düzlə gedərsən,
Səni azdırmağın div tapmaz macal,
Həm atmaz quyuya paltarını hal.
Gizli hiylələrdən olarsan uzaq;
Olmazsan hənəfi qövmündən iraq.
Adamlıq nədədir o, deyər, inan,
Nədir, nə deməkdir insanlıq, insan.
Oyuncaq eləməz səni hər alçaq
Kimsə deməz sənə azğın və axmaq.
Məlin oğruların amanda olar,
Elm edər könlündən şübhəni kənar.
Açar gözlərini fikir qartalın,
Yer, göyü titrədər fikrin, xəyalın,
Sağına-soluna keçməz hər axmaq,
Sən yaxşı bilərsən yerini ancaq.
Sənin ibrət gözün açılar, bişəkk,
Başqa naxışları rədd edər ürək.
Sən əldə edərsən belə bir zəfər,
Onda Əvhədi də savaba yetər.
Görsən ki, yaramır, məni əfv elə,
Allahdan xacəyə xoşbəxtlik dilə.

KİTABIN BÖLMƏLƏRİ

Sevinclə qət etdim dünən gecə mən,
Qoy bir məclis qurum bu camla hökmən.
Evdə sərxoş oldu bu meydən ürək
“Çöl”, dedi, dalınca düşdüm kölgə tək.
Səhraya çatanda oturduq haman,
Cam doldu, qədəhlər başladı dövrən.
Bu badə tünd idi, adam yıxandı,
Onunçün əvvəldən hesab başlandı.
Kim ilə içəsən, harda, nə qədər?

Məst olsan, tapasan yolu birtəhər.
Məndən pərdəlilik olanda uzaq,
Mən qayda-qanundan qaldırdım bayraq.
Onu başlanğıcdan böldüm üç dövrə,
Dedim, qoy içənlər düşməsin cövrə.
İnsan ilk dövrdən sevinc, nur tapar,
Qəflət yuxusunu gözlərdən qapar.
Başın söz-söhbətə başlar bu zaman,
Qarşında açılar yeni bir cahan.
İkinci-dövrəsə şir tutan eylər,
Olarsan elmdə sən sahib-nəzər.
Burda yol taparsan imtahanlara,
Qarşıdan pərdələr düşər kənara.
Üçüncü dövrəni nuş edən zaman,
Ağlın bələd olar hər sirrə, inan.
Yaxşı başa vursan bu üç dövrəni,
Bu halət mənzilə çatdırar səni.

Birinci fəsil

YARADILIŞIN BAŞLANGICI

Səhərdir, ey həkim, xəbər ver görək,
Söylə necə keçdi o yerdən ürək?!
Bu gəlmək neyçündür, bir eylə əyan!
Nədir bu ayrılıq, nədir bu hicran?!
Bilək əvvəlini bu işin mægər,
Öyrənək dünyanın sirtindən xəbər.
Mümkündür əyani bilmək bunları,
Əgər bilmirsənsə, qulaq as barı.
Bu ilkin qismətin, özün yaxşı bax!
Əsası varlıqla yoxluqdur ancaq.
Bu varlıq heçliyə düşürsə əgər,
Mümkündür, torpaqdan deyilmi mægər.
Heçlik bilməyirsə əgər o vücut,
Belə olmalıdır, istəmə sübut.
Vacibül-vücuddur qədim, köhnə, tək,
O, bilməz nə? Necə? Yuxu və yemək.
Odur cəhətlərdən xaric hər zaman,
Cəhətsiz, səbəbsiz keçmə o zatdan.
Bütün ağlabatan, batmayan nə var,
Allahın zatıdır onlardan kənar.
O, bütün bunlardan yarandı azad,
Kərəmlə doldurdu dünyanı o zat.
İstədi özünü zatı göstərmək.
O, nurdur, nur olar, aşikar gün tək,
Zatı bu varlığa oldu padişah,
Oldu yaxşılığa kərəmi pənah.
Yaradan gücünü etməkçün aşkar,

Bədən can, surətə oldu xəridar.
Hər şeyin əvvəli, böyük və uca,
Özünün əvvəli, sonu yox amma.
O, öz qüdrətini hiss etdi məgər,
Dönüb kamalına saldı bir nəzər.
Əqli-küll yarandı bu bir baxışdan,
Onu ağıl gördü, diz çökdü haman.
Nəfsi-küll yarandı həm bu nəzərdən,
Özü bəyənildi, bu bəyənməkdən
Üçüncü həmlədə nəfs açdı şəhpər,
Oldu iki fərdə üçüncü cövhər.
Bu üçdən üç ölçü oldu aşikar,
Göylərin varlığı oldu payidar.
Nəfs özü-özünə baxdı ki, düzü,
Görsün Tanrı kimdir, kimdir o, özü:
Yarandı ağıl, nəfs, bir də ki,fələk,
Danışmaq öyrəndi çərx, həm eşitmək,
Sonra doqquz fələk oldu bərqərar,
Çünki hikmət verdi bu əmrə qərar.
Sonra da yarandı səkkiz kaşanə,
Yeddi şah göründü, on iki xanə.
Bu uğurlu Rəxşin qoynunda müdam;
İşıq paylayarlar onlar biaram.
İpək xasiyyətli, iti qaçarlar,
Hərə bir pərdədə aləm açarlar.
Çərx dövrə başladı olaraq heyran,
Yer nura boyandı, yarandı zaman.
Həm də dörd fəsilə bölündü aləm,
Yeddi xətt çəkildi yerdə də bu dəm.
Yeddi iqlim özü burdan düzəldi,
Hərə bir ulduza peymanə gəldi.
Gecə-gündüz olan bu dolanmadan
Ulduzlar zəfərçün aldılar fərman.
Sonra da bunlardan yarandı dərhal
Gündoğan, günbatan, cənub və şimal.
Dövrə başlayandan ilk dəfə fələk
Dörd ünsür yarandı aləmdə, gerçək.

Torpaq, od, su, hava – səndədir bunlar.
Həyata, ölümə səbəbdir onlar.
Əl-ələ verərək dörd ünsür özü
Məşhur üç mövludu yaratdı, düzü.
Sən o üç mövludu yaxşı düşün, qan,
Bil onlar mədəndir, bitkidir, heyvan.
Mədənin üstünü örtüsə torpaq,
Bitkilər torpaqdan cücərdilər, bax.
Torpaqda, havada, suda heyvanlar,
Allahın əmrilə gəzdi biqərar.
Bu üç, dörd ünsürə tabesə əgər,
Ona da hakimdir yeddiqat göylər.
Çərx nəfsə möhtacdır, nəfs isə əqlə,
Gedir vəhdətədek bu qayda ilə.
Belə fırlansa da onun hər biri,
Vəhdətə çatanda qaçarlar geri.
Ruhu cüt olanlar ağilla, əlbət,
Nəfsin gəzməyinə dedi təbiət,
Təb ilə məzacın birliyi, aşkar,
Edir tərkiblərlə nəqşələr izhar.
İndi sən cürbəcür naxış gördüyün
Təb ilə məzacdan düzəlmiş bütün.
Zamanın işləri yaratdı birdən
Bu doqquz məzacı o dörd ünsürdən.

ÜÇ MÖVLUDUN SIRA İLƏ AŞKARA ÇIXMASI. MƏDƏN HAQQINDA

Günəş fələklərlə bir xeyli zaman
Dolandı başına Yerin durmadan.
Qızdırdı nurilə suyu, torpağı,
Odlu su, Torpağın oldu qonağı.
Bu zaman yüksəldi, bax iki buxar,
Göydə iki ruh tək uçdular onlar.
Torpaqdan olan ruh ağır, qubarlı,
Su ruhu lətifdi, uca vüqarlı.

Su ruhu m d nd  yuva salaraq
Oldu zəmanənin hökmilə dustaq.
G n onu qızdırdı h rar til ,
Saldı iztiraba hərəkətilə.
Yüksəlib su oldu, damdı anbaan,
Yerdə istil nib, titrədi yaman.
Daima yüksəlib həm enm k ilə
Gah maye, gah da ki s lb oldu belə.
“Mutl q ruh” ad verdi ona bir dəstə,
Yağ v  civə dedi bir neçə kəs də.
Yer ruhu, məlumdur, t st s z olmaz,
Onda ağırlıq da g r n r bir az.
Onu bir m d nd  eylədi dustaq,
Müdam hərəkətlə hey qorxuzaraq.
H rar t i ind  onu saxladı,
Çıxmaq yolunu da möhkəm baėladı.
Keçdi bu qaydayla bir xeyli zaman,
M d nd  kükürd də yarandı ondan.
Nəfs adlandırdılar onu q diml r,
Hörmət b sl dil r ona həkimlər.
Oldu ruhla nəfsin sirləri aşkar,
Qubar m d nil  birləşdi onlar.
Ruh, bədən, bir də nəfs çıxdı meydana,
Yarandı torpaqdan belə karxana.
M d nd  istidən yenə bu zaman
Qızdı üç  ns rd  r knl r yaman.
M sk n azad oldu, yers  darısqal,
O n m bu d y n   ritdi dərhal.
Bu üç bir-birinə qovuşan zaman,
Dostluq eyl y rk n, baėlark n peyman,
Çəkisi, miqdarı olsa b r b r,
Canı zülal olar, bədəni saf, t r.
O su  v ril rs  bir daşı  g r,
Vaxt  t r, tədricən qızıla d n r.
Civə ağır olsa  kid  bir az,
G m ş   v ril r, o, qızıl olmaz.
Bir  ki, ölçüdə bu iki buxar

Tozla qarışdıqda tezcə qaralar.
Yaranan cism özü adlanır dəmir,
Onun yaranması uzun müddətdir.
Zülmətdən işığa düşsələr əgər,
Ölçüdə, çəkiddə uzaq düşsələr,
Hermes qaydasıyla bu qarışıqdan
Qalay, mis, qurğuşun yaranar haman.
Zəylər, kuporoslar, duzlar hər nə var,
Bu tərkib, təsirdən törəmiş onlar.
Başqa ölçülərlə, birləşsələr, bil,
Başqa nəticələr olacaq hasil.
Düzdür, xəzinəylə doludur torpaq,
Onlara xalq zəhmət çəkməmiş ancaq.
Bu yer dürlərinin əsli, bigüman,
Ancaq ibarətdir bu iki ruhdan.
İstər gözəl olsun bunlar, ya alçaq,
Çərx ulduzlarından doğmuşlar ancaq.
Bunlardan qızılı doğmuş qızıl gün,
Ay da anasıdır, düzü, gümüşün.
Misə ata Zöhrə, dəmirə Bəhram,
Bunlar nur alırlar onlardan müdam.
Qalaya Müştəri, civəyə də Tir,
Qurğuşuna Zühəl göstərir təsir.

BİTKİLƏRİN VƏ AĞAQLARIN YARADILMASI

Elə ki, dörd ünsür möhkəm sarışdı,
Tamam bir-birinə onlar qarışdı.
Göyərən nəfs oldu tabe onlara,
Üz tutdu onlara gedən yollara.
Nəfs öz büsatını elə ki, qurdu,
Səkkiz kəs önündə xidmətdə durdu.
Cazibə qüvvəti, qovmaq qüvvəti,
Dəf etmək qüvvəti, həzm qüdrəti,
Göyermək, törətmək, qidalanmaq var,

Əks etmək gücüylə birləşdi bunlar.
Mahir bir rəssam tək təbiət, düzü,
Bu iki naxışla çəkdi min üzü.
Rəngarəng yasəmən, güldən oldu dar
Təpələr, dərələr, çöllər, səhralar.
Bitkilər göyərdi, başı ucaldı,
Saraldı, sonra da o, toxum saldı.
O, zaman keçdikcə məhv olsa əgər,
Yerində təzəsi bitib göyərər.
Artıb çoxaldıqca bu birləşmələr,
Ağaclar boy atdı, açdı çiçəklər.
Böyüdü, çoxaldı növ-növ ağaclar.
Bəzi barsız oldu, bəzi verdi bar.
Kökündən su aldı qolu-budağı,
Uzandı, enləndi şaxı yarpağı.
Budağı, tikanı, kökü su içdi,
Başqa yerlərində meyvə yetişdi.
Qalxan düzəldərək o, yarpaqlardan,
Qorudu barını yağışdan, qardan.
Əyricə bitdilər barsız olanlar,
Kəsilib kömürə çevrildi onlar.
Budağı meyvəylə yüklənmiş olan
Qorundu tikandan, daşdan hər zaman.
Bəsləndi, şöhrəti göyə ucaldı,
Bağ-bağça içində yüksək ad aldı.
Onun qismətinə bu düşdü haman,
O, ya bir yem oldu, zəhər, ya dərman.

HEYVANLARIN YARANMASI

Yenə dörd ünsürün məzəcında, bax,
Qüdrət və tarazlıq ikiqat olcaq,
İradə qüvvəti, həm hiss qüvvəti
Bitkinin ruhuna verdi qüdrəti.
Bu iki ruha cism güc verən zaman,
O, həyat atına atlandı haman.

Gəzdi sağa-sola, bir büsat qurdu,
Yedi bitkilərdən, yatdı və durdu.
Bu vaxt erkək, dişi oldu aşıkar,
Dişiyə erkəklər məftun oldular.
Elə ki, erkəklə dişi görüşdü,
Onlar yatıb-durmaq fikrinə düşdü.
Doldurdu dünyanı törəmələri,
Tutdular çöl, səhra, dağ, dərələri.

İNSAN CİNSİNİN YARANMASI

Bu iki ruhun da əlaqəsi həm
Artıb-çoxaldıqca, olduqca möhkəm,
Bilici nəfs ona bağlandı qəlbən,
Üstə kölgə saldı nur şöləsindən.
Bundan da dünyada yarandı insan,
Qaməti düz oldu başdan-binadan.
Bədəni bağlandı ruha, ağıla,
Qoymadı ruh sönə, bədən dağıla.
O, elmə, sənətə bir sahibkardır,
Çünki bir bədəni, üç ruhu vardır.
İnsan vücudunun əsli, bigüman,
Bitki və heyvandan seçilmiş haman.
Yeməklər düzəldər ondan insanlar,
Onları yeyərək böyüyər onlar.
O qida bədəndə gedər hər yana,
İstidən həzm olub çevrilər qana.
Sonra bu işlərdən keçər bir qədər,
Həmin qan bədəndə ruhla birləşər.
Məzac adi halda olan zamanda
Civə tək ağ rəngə düşər o qanda.
Buna toxum deyər insanlar, düzü,
Bir çox qidalardan yararır özü.
O, bel sümüyündə çoxalıb artar,
Onun da bədənlə bir nisbəti var.
Belə deşilməmiş bir inci haman

Xəlvətdə tayına tuş olan zaman
Birlikdə tayilə göstərər hünər,
Ta gedər rəhimin ağzına qədər.
Qadının suyilə qarışar bu an,
Yol alar birbaşa rəhimə ordan.
Yeddi ulduz bu vaxt işə başlayar,
Geydirər əyninə ədəbdən paltar.
Alarlar dövrəyə onu orada,
Çevrilib qan olar, nəhayət, o da.
Çərx onun bağını möhkəm bağlayar,
O da öz yerində bərk tutar qərar.
Birinci ay ona Zühəl olar yar,
Ədəblə-ərkanla xidmətdə durar.
Hamam o darısqal uşaqlıqda qan
Şəklini, rəngini dəyişər hamam.
Hünər meydanında addım atanlar!
Bu suya ağilla “nütfə” ad qoyar.
Bu zaman qüvvətli olsa Zühəl, bax,
Ağıllı, bilikli olacaq uşaq.
Yeddi səyyarənin hər biri belə
Xidmətdə dayanar bir məqsəd ilə.
İkinci ay olcaq gələr Müştəri,
Olar köməkçisi, dostu, yavəri.
Qırmızı don geyər o da ciyərtək,
Yeni bir rəng alar o, dəyişərək.
Gələr uşaqlığa hava, hərərət,
Yüngül bir tərpeniş, xoş bir hərəkət
Həkimlər, bilənlər qayda-qanunu
“Vələd” çağırarlar bu zaman onu.
Dəyməsə üçüncü ayda bir ziyan,
O, uzaq olarsa hər cür bələdan,
Olar köməkçisi zəhimli Bəhram,
Alar ixtiyarı əlinə tamam.
Əsas üzvləri bədənin bu an
Başqa üzvlərlə bağlayar peyman.
Vələd bu halətə çatarsa əgər,
Bu vaxtdan adına “cənin” deyərlər.
Günəşin gücüylə dördüncü ayda,

Üz, bədən cizgisi görünər onda.
Gücü, gözəlliyi olar aşıkar,
Həm də bədənində ruh tutar qərar.
Bu zaman qarında tərپənər ancaq,
Ona bilicilər deyərlər uşaq.
Zöhrə keşik çəkər beşinci ayda,
Başında tük bitər, gedər bu qayda.
Üzdə cizgiləri bu vaxt ayrılar,
Ağız, burun, qulaq yerində olar.
Altıncı ayında açıb qoynunu,
Ütarid himayə eyləyər onu.
Düzələr ağzında dili bu zaman,
Yetişər kamala hər üzvü, inan.
Yeddinci ayında baxar Ay özü,
Ay kimi parlayar yanağı, üzü.
Bu ayın başında gəlsə cahana,
Yaşayar, bir ziyan toxunmaz ona.
Səkkizinci ayda yenə əlbəəl,
Durar qulluğunda təkrarən Zühəl.
Bu vaxt doğularsa anadan əgər,
Yaşamaz, həyatı tez sona yetər.
Doqquzuncu ayda gələr Müştəri,
Olar bu qorxulu yolda yavəri.
Xoş tale bu bəndin açarı olar,
Uşaqda güc, qüvvət olar aşıkar.
Başını aşağı döndərər az-az
Belə bir əzabdan o, olar xilas.
Bir müddət darlıqla oldusa yoldaş,
Özü yüngül oldu, ana qarnı daş.
Uşaq darlıq çəkdi, ana yedi qan,
Yordu bir-birini onlar lap yaman.
Üzü dizlərində, əl üzdə uşaq,
Qadını incitdi oturub-durmaq,
Yeməyi-içməyi ancaq olar qan,
Xəbərsiz yaşayar tamam dünyadan.
Xilas olanda da bu bənddən, əlbət,
Ona üz verəcək bir başqa möhnət.

İNSANIN DOĞUMDAN SONRA ÖMRÜNÜN AXIRINA QƏDƏRKİ MACƏRALARI

İlk gündən ağlayıb haray çəkəcək,
Dayə axtaracaq, süd istəyəcək.
Gah beşik görəcək, gah da ki qucaq.
Gah əzvay görəcək, gah da bal ancaq.
Elə ki, qurtarar beşik dövrünü,
Başqa bir şərait alar üstünü.
Qorxar oddan, sudan, ağlar hər zaman,
Yatıb-durmağını unudar insan.
Elə ki, sağ-solu o, anlayacaq,
Hər nəyi istəsə biləcək uşaq
Uzaq olmayacaq üç vəziyyətdən,
Hər üçü gen deyil dərd, əziyyətdən.
Ya məktəbə qoyar ata və ana,
Müəllim elm, ədəb öyrətsin ona.
Burda da ağlayar, çırpınar yenə,
İlanın, siçanın düşər əlinə.
Nəhayət, bir fəqih, bir alim olar,
Neçə xanəgahda o, məskən salar.
Düşünüb həftənin, ayın xərcini,
Qaraldar, qəmlərə salar qəlbini.
Vəqfin çörəyini möhtacdən danar,
Verib başqasına o, dost qazanar.
Sonra da hamıya dərslər deyər tamam,
Ya şəhərə xətib, ya olar imam.
Ya da rədd olaraq gedib un satar,
Hiyləyə, kələyə, məkrə əl atar.
Az çatar məqsədə bunlardan biri,
Çünki xırdaçılıq olub işləri.
Hər kəsin başında olmasa həvəs,
Məna gövhərinə o, çata bilməz.
Ya da bir dükanda gedib oturur,
Könlünə, beyninə bu hal od vurur.
Bir sənət, bir peşə öyrənmək üçün
Arşından, külüngdən dad edər hər gün.

Yeməyi pis olar, üzü qəm-kədər,
Çörək və suyunu gec yeyib-içər.
Kişilik həddinə gəlib çatanda
Qızar, soyuqluğu tərək edər onda.
Beyni yelli olar, başı boş olar,
O, həddi-bülüğa çatar, aşıkar.
Açgözlük əlində olacaq dustaq,
Nə qədər versən də o doymayacaq.
Atadan-anadan öyüd eşitməz,
Biliyə, sənətə göstərməz həvəs.
Məhv edər qızılı varsa nə qədər,
Sonra da əl atıb oğurluq edər.
Sərxoş, ayıq olsun, gizli aşıkar,
Əlinə keçəni qarıb aparar.
Çoxunun gününü eyləyər qara,
Axırda özü də çəkilər dara.
Məhv olar dünyada yüz belələri,
Nəhayət, yetişər bir hünərvəri.
Bəxt ona köməkçi olarsa əgər,
Ad-san qazanaraq hörmətə yetər.
Ya hörmət sahibi bir xacə olar,
Ya şöhrət qazanar, başı ucalar.
Ya bir əmir olar, şöhrət qazanar,
Ya katib, əlindən ölkə odlanar.
Edib rahatlığı özünə haram,
Əzaba qatlaşar hər səhər-axşam,
O, hazır dayanar illər uzununu,
Alar öz qoynuna qəm-kədər onu.
Yaxınlıq etməkçün hər şeyi elər,
Könlü səadətlə qohumluq dilər,
O, şahdan, əmirdən yeyər qəm, xiffət,
Oxu bir hədəfə dəyər, nəhayət.
Əməli yandırır bir neçə çıraq,
Dəyirman tikdirər, bir neçə ev, bağ.
Bir neçə at alıb tövləyə salar,
Bir gözəl üzlüdən o murad alar.
Tutar ətəyindən onların qəmi,

Tamahla acgözlük olar həmdəmi.
Arpa-saman qəmi, paltar möhnəti,
Kənd xərci, ev xərci, yol əziyyəti.
Çarvadar kirəsi, mal-qoyun haqqı,
Qarıçı çörəyi, muzdurun haqqı...
Ah-uf eləməsi qaçarsa nöker,
Fəryad eyləməsi mal ölsə əgər.
Düşmənlər hey ona edər paxıllıq,
Dostlar da malıçün edər yaxınlıq.
Yüz insan yükünü dalına alar,
Cəhənnəm odunu canına calar.
Ona qarğış edər qəlbədən məzlumlar,
Ağlıni danarlar candan məhkumlar.
Hər yandan könlünə uzanar qarmaq,
Qaçar gözlərindən yuxu da uzaq.
İllərlə çalışar onun-bununçün,
Ta ki, məşğul olsun özüylə bir gün.
Şadlıqla otura bilməz bircə an,
Ölüm, axirət də çıxar yadından.
Mənsəb öz halından çıxarar onu,
Dünya məhəbbəti alar huşunu.
Gecəli-gündüzlü qıyılar gözü,
Gözü gördüyünə bozarar üzü.
Qafildir, bilmir ki, agah olanlar,
Birdən öldürərlər, istəsə onlar.
Bu yolda məhv olar bütöv bir cahan,
Ta çıxar sahilə biri onlardan.

SƏMA CİSİMLƏRİNİN VARLIQ ALƏMİNƏ TƏSİRİ

Kədər, qəm evidir, bu dünya, söz yox!
Rahatlığı azdır, zəhməti çox-çox.
İlk gündən başlamış son gecəyədək
Sənə qəm verməkçün hey pusur fələk.
Sanma ki, əbəsdir çərxin gərdişi,

Nəfsini çəkindir, düşün bu işi.
Hər nəyin cismi var, canı cahanda,
Onun bir surəti var asimanda.
Buna kölgə salır o, bir işiqətək..
O, nurla yaşayır bu kölgə, gerçək.
Olsa yaxşı halda o işiq əgər,
Bu kölgə sevinclə ömür keçirər.
Əgər süstlük olsa bunda, aşikar,
Onda da möhkəmlik olmaz payidar.
O nurla bu kölgə bağlıdır tamam,
Onun gərdeşilə yaşar bu, müdam.
O nur bu kölgədən olarsa uzaq,
Həyat bu kölgədən düşəcək iraq.
Biz, görən kimlərik? Hamımız nəyik?
Əgər nur deyilik, demək, kölgəyik.
Onunçün uzaqsan kölgətək ondan,
Nura can atmırsan kölgətək bir an.
Yaxınlıq, uzaqlıq əslən eynidir,
Hamımız kölgəyik, nursa birdir, bir.
Bizim qarşımızda nur olanlar da,
Kölgətək hicrana düçardır burda.
Yeddi ulduz baxar o beş hissinə,
Gah şəkər, gah zəhər yedirər sənə.
Günahda, qürbətdə hər axşam-səhər
Səni gah qoruyur, gah məhv edirlər.
Lacivərd göylərin altda biqərar
Beş Rəxşin sahibi, iki hökmüdar
Birlikdə yaş, quru, soyuq, istidir,
Mülayim rəftarlı, gah da itidir.
Bu evdən o evə keçməklə yenə
Bu viran dünyada qalxar min fitnə.
Dünya Ay tutulsa, bəlaya uğrar,
Hər gizli atəşdən şölələr qalxar.
Bütün erkək, diş, hər səhər-axşam
Biri digərini izləyər müdam.
Sabitlər məzacda görünər səyyar
Gəzməyən gəzənin yerini tutar.

Birisi tənbəldir, biri çalışqan,
Birisi qaradır, biri al-əlvan.
Bütün bu sabitlər, bir də səyyarlar,
Olar bir-birilə həmdəm, yoldaş, yar.
Bəxtli bəxtli ilə, nəhs nəhs ilə
Birləşib eyni rəng alarlar belə.
Gəzərkən bir yerdə birləşsə onlar,
Törədər dünyada dürlü oyunlar.
Hər biri bir yeni bəla törədər,
Ya da qazandırar bir yeni zəfər.
Ayla Gün birləşib ayrılan dəmdə,
Qəribə hal olar bütün aləmdə.
Yüksəkdən aşağı ensələr əgər,
Fitnə dənizləri tüğyanə gələr.
Həm bu bölmələrdə Günəş biqərar
Onda üç yüz altmış gizli sifət var.
Onlardan hər biri törədər əngəl,
Ya da bir müşkülü açır edər həll.
Yer mənhus bir ovlaq yaranmış deyə,
Ulduzlar almışdır onu dövrəyə.
O iti gözlərdən, oxlardan ancaq
Bələdan qaçanlar xilas olacaq.

YÜKSƏKLƏRİN ƏLAMƏTLƏRİ

Yerdən, dənizlərdən göylər biqərar
Günün istisilə qaldırır buxar.
Buxar asımanı dolduran zaman
Gələr təlatümə o dəm asıman.
Elmdən bəhrəsi olanlar, gerçək,
Belə bir havaya deyərlər külək.
Bu buxar torpaqda vardır hər zaman,
Ondan xali deyil insan və heyvan.
Qışda məsamələr bağlı olarlar,
Odur sakit olar onda bu buxar.
Ancaq buzlaq dövrü keçərsə əgər,

Açılar təzədən o məsamələr.
Üç yerə bölünər yerdəki buxar,
Gah sağa, gah sola gəzərkən onlar.
Hərəkət edəndə onlar durmadan,
Yer bir hasar olar onlara haman.
Alar qarşısını yolu kəsərək,
Bu zaman zəlzələ baş verər, gerçək.
Yerin damarına yol tapsa onlar,
Mədən isti olub, yaş olsa buxar,
Yüksəlib–alçalıb çevrilər suya,
Qızıla, mädənə o, olar maya.
Buxarın göylərə qalxanı, gerçək,
Bilənlər bu işə etmir şübhə, şəkk,
Gedib zəmhərirdə tutacaq qərar,
Ya isti odlara olacaq düçar.
Cismin bundan artıq yolu yox, inan,
Odur, kənar olmaz o, iki haldan.
Ya oda rast gəlib meteor olar,
Ya göydə bulud, su, dolu, yağış, qar.
Buludun içinə yel düşsə əgər,
Onun varlığına çaxnaşma düşər.
Elə ki, çarpışar buludla külək,
Göyləri bürüyər ildırım, şimşək,
Küləklər buludu deşərsə əgər,
Göydən ildırımın səsi yüksələr.
Buluddan ayrılan hər damcı, bir bax!
Sulara çevrilmiş buxardır ancaq.
Soyuq fəsillərdə o su olar qar,
İsti fəsillərdə yağış tək yağar.
Göylərin dünyada çox işləri var,
Ondandır dünyada çox şey yadigar.
Elmdən bəhrəsi olan hər adam,
Bu yolla dərk edər hər şeyi tamam.

TƏMİZ NƏFSİN XASSƏLƏRİ VƏ BƏDƏN ÜZVLƏRİNİN HƏRƏKƏT ƏLAMƏTLƏRİ

Bunu yaxşı bilir hər anlayan kəs
Dilsiz bir natiqdir bu dünyada nəfs.
Dilin danışması, gözün görməsi,
Ayağın yerişə könül verməsi,
Eşitmək, hiss etmək, iyləyib bilmək,
Fikrin qanadında göyə yüksəlmək –
Hamısı bu nəfsin feyzindədir, bax.
Odur yol göstərən onlara ancaq.
Hiss ilə, duyğuyla görər gözləri,
Rəməzdir, eyhamdır bütün sözləri.
Bir bax, mehribandır sənə nə qədər,
Hər gün min dil ilə o, təlim verər.
Yaxşını–yamanı seçməkcün hər an,
O, yollar göstərər sənə yüz yandan.
Ta layiq elədi özünə səni,
Çəkməz üzərindən nur kölgəsini.
Nuru bədənində olar bir mələk,
Alnında olanı xəbər verəcək.
Hər tərپənən damar onun dilidir,
Hər çəkilən nəfəs onun əlidir.
Başın tərپənərsə çatarsan mala,
Ayaq tərپənəndə çıxarsan yola.
Sağ gözün atarsa, sevinəcəksən,
Azadlıq xəbəri alarsan hökmən.
Cəfaya düşərsən, sol göz səyrisə,
Ya düşməni danışır arxanca nəşə
Hər üzv atmasının bir səbəbi var,
Hər nəşə bir işə dəlidir onlar.
Nəbz, damarın da vurması belə
Bağlıdır böhranla, əzablar ilə.
Nəbz asta vurursa, zəifşən, gerçək,
Ya başqa havaya düşmüşən, demək.
Qəfil bir hadisə baş versə əgər,
O, səndə xəstəlik törədə bilər.

Mərifət əhlinin yanında, düzü,
Mümkündür şərh etmək belə hər sözü.
Bilir başdan-başa hər sirri onlar,
Qulaq as nə deyir vaqif olanlar.
Onlar gah danışar, gah qulaq asar,
Dilsiz sənin üçün çox sirlər açar.
Burda səhv etsən də sən varaq-varaq,
Onlar səhv etməzlər heç zaman ancaq.
Hər bədən üzvünün bir haləti var,
Bilənlər onlarla çox sirlər açar.
Əyri burun ilə, xallı göz, inan,
Hiyləgər olmağı göstərir haman.
Burun öz şəkli ilə dik olsa əgər,
Adam məğrur olar, ucalıq sevər.
Uzun boyun, saqqal, bir də boy, ayaq –
Bu sifət adamlar olurlar axmaq.
Belə bir, işxana hər axşam-səhər
İşləyir, sən isə qafil, bixəbər!
Sənə üz verərsə belə bir bəla,
Əlbəttə, olarsan dərdə mübtəla.
Dünyada haqq-hesab var deyən kimdir?
Bunlara etibar əyləyən kimdir?
Sevinmə, beş günlük dünyada nahaq
Əzab, qəm çəkmədən olmaz yaşamaq.
Səni bu dünyaya göndərirlər ki,
Bu alət, məşını həm veriblər ki,
Ta sən bir onlara nəzər salasan,
Sonra işlərinə çarə qılasan.
Sirləri anlayan zirək insanlar,
Bu sirri dərk edib agah olanlar,
Tez bu aralıqdan oldular kənar,
Gedib mağarada yurd saldı onlar.
Sən dində, ədlə olsan Keyxosrov,
Hikmətdə, bilikdə həm Nasir Xosrov,
Əgər əl üzməsən İran mülkündən,
Mağara küncündə qala bilməzsən.
Qəbul etməsən də əgər bunları,

O iki Xosrovdan dərs öyrən barı.
Ancaq öyrənməklə sən ucalarsan,
Bilm kl  yüksələr dünyada insan.
Əslən asiman t k olanda adam,
Surəti mənaya d n nd  tamam,
N  bu yer yolunu bađlayar, ger ek,
N  də ətəyinə yol tapar fələk.
Çoxdan bu zəncirdə olsan da, aman,
Ayrıla bilməzsən, bađlısan yaman.
Elə bađlanmısan bu dünyaya sən,
Heç vaxt bu palçıqdan çıxa bilməzsən.
Mən bu mađarada bađ ucaltmıřam
Burda yařayıram hər səhər-axřam,
Belə sıđınacaqda azad olan kəs
Onu bařqasına ver rmi əbəs?!

İNSANIN BAřQA YARANMIřLARDAN ř R FLİ OLMASI HAQQINDA

Sən hardan olarsan lazım olan t k,
Sən ki heç  z n  g lmirs n, ger ek?!
Sən bu mənalara bir diqqət yetir,
Bəlkə də  z n  tanıyasan bir.
Biləsən n   c n dünyaya gəldin,
Hansı  zablarla belə y ks ldin.
Sən kimsən, n cis n? Yolun haradır?
 midin, p nahın n  diyaradır?
Haqqın bařı bađlı kitabısan sən,
Sən onun bađını a  tələsmədən.
Bəlkə də görəsən iki dünyanı,
Necə bađlamıřlar onlar peymanı.
Burada hər řeyi yazmıřdır Allah,
Az-çox bir nöqtə də buraxmadı, ah.
Bax, ey a ıq kitab, tanı  z n ,
 yr n heç olmasa, mindən y z n .
Heyif  z qədrini bilmirsən ancaq!

Yoxsa sən möhtəşəm kəssən, yaxşı bax!
 Adın xələf, özün xəlifə nəşəb,
 Bu ad verilməyib sənə bisəbəb.
 Sənsən Haqq zatının adı, ünvanı,
 Qüdsün tilsimisen, özünü tanı.
 Özündə dərc edib Haqqı bədənin,
 Haqqın timsalıdır güc-qüvvən sənin.
 Dünyanın sirləri simurq tək, inan,
 Bədənin Qafında olmuşdur pünhan.
 Düz iki dünyadan artıq hər tükün!
 Sən iki dünyasan kəsirsiz özün!
 Sənin məskənidir uca asiman,
 Ürəyin varlığa olmuş hökmran.
 Bir neçə ruh, mələk, fikir versənə,
 Göylərin hökmilə yoldaşdır sənə.
 Bədənlə ilahi bir qübbəsən sən,
 Lakin paltardasan, agah deyilsən.
 Göylər bir nəqqaş tək qələm çəkəndə
 Ən gözəl xətləri işlətdi səndə.
 Tilsim, gözətçidir vücudun yerə
 Ayətül-kürsidir, şahdır göylərə.
 Varlığın ən yüksək nümunəsisən,
 Niyəsiz, necəsiz bir yazısan sən.
 Bədən xəmirini odur yoğuran,
 Həm odur hərfini yazan, bigüman.
 Pəncəndə Allahın naxışları var,
 “Yoxdur Haqdan başqa” – söylədin təkrar.
 Başın, əlin, ayaq, göbəyindən, bil,
 Məhəmmədin adı olmuşdur hasil.
 Qamətin “əlif”dir, qaşların “re”dir,
 Gözlərin “sadla” “zad” deyil, bəs nədir?!
 “Ta”, “za”dır burunun, dişlərin “sin”, “şin”,
 “Ha” isə ləbinlə ağızındır sənin.
 Göbəyin “mim”dirsə, “eyn”, “ğeyn”dir qulaq,
 Bundan qalanını özün bil ancaq.
 Başın, iki gözün, ağızınla sən,
 Şeytanın “şin”inə həmlə edirsən.

Onun düzəltdiyi surətə, de bir,
Kim necə deyər ki, pis düzəltdişi?!
Şeytana olmadı ağılı nuru yar,
Yoxsa o, səcdədən eyeləməzdi ar.
Haqqın istəyilə dünyaya gəldin,
Müjdəyə, ilhama layiq kəsildin.
Sənə ata oldu ağıl ucadan,
Nəfs də ana oldu ta ucalasan.
Ulduzlar bacındır, qardaşlarındır,
Mələk, Malik arxan, yoldaşlarındır.
İlahi aləmdən gəlmiş ağılı, bax!
Şah dərgahındadır nəfsin də ancaq.
Səninlə yoldaşdır bu iki mələk,
Onları sən saya almırsan, gerçək.
Mələk, ruh səninlə, sən yuxudasan.
Qədir gecəsisən, qəflətdən oyan.
Bu fani dünyada xidmət edirlər
Doqquz ərəz ilə sənə beş cövher,
Cismindən dörd ünsürdən yağrulmuşdur, bax,
Üç mövlud adından hissədir ancaq.
Sular sənin üçün yükdaşıyandır,
Yellər qasidindir, haman-hamandır.
Sənə aş bişirir mətbəxdə od, bax!
Bəzəyir səninçün Günəş bağça-bağ.
Elə qorumur ki, səni dörd yandan,
Hər sadə, mürəkkəb şeydən qorxasan.
Dünyada müşkülü sən etdin asan,
Qorxdu nəfəsindən çöllərdə heyvan.
Külüngün altında daş muma döndü,
Gözünə dəmir də su tək göründü.
Soydun dərisini pələngin, şirin,
Qartallar, durnalar oldu əsirin.
Fili ovsarlayıb edərsən əsir,
Erkək şir boynuna salarsan kəndir.
Sənindir dünyada görünən nə var,
Saldın başlarına ovsar və cidar.

Heyvanlar, bitkilər yeməyin üçün!
Yer altdan çıxanlar bəzəyin üçün.
Ağlın günəşdirsə, ruhun ay, inan,
Elmin nuh gəmisini, cəhlinsə tufan.
Asiman başındır, ərş də huşundur,
Sənə ilham verən hisslərsə ondur.
Xoş xülqün cənnətdir, mələk sifətin,
Yüksək bir saraydır kərəm, hümmətin.
Pis xülqün cəhənnəm, qəzəbin ocaq,
Hirsin, dəliliyin od-alovdur, bax!
Yasda qəzəblənər, toyda sevinər,
Vəhşilik, heyvanlıq deyil bu məgər?!
Ağzının, gözünün suyu dəryalar,
Saçların bir meşə, gizli gəzən var.
Çiyinin, dalağın, ciyərin dağlar,
Başqa dərələr də, təpələr də var.
Sümüklər, əsəblər, əzələ, damar,
Ət, xirçmək və dəri – bax bütün bunlar,
Daxildə, xaricdə üç minə qədər
Alət toplanmışdır səndə sərbəsər.
Sonra səkkiz dənə bitki qüvvəsi,
Bir üzvlə birləşib onlar hərəsi.
Vursan bir-birinə onları, inan,
Düz iyirmi dörd min eyləyər haman.
Durur qulluğunda sənin, bax, bunlar,
Sənin hasarını ucaltmış onlar.
Ulduzlarla doqquz fələk bərabər,
Qəlbində asanca yerləşə bilər.
Can gəzdi dünyanı, axsamadı, bax,
Göyləri gəzməkdən doymadı ancaq.
Atını oynadıb çapsan əgər sən,
Göylərə gedərək geri gələrsən.
Səndə dalğalandı fələklər lay-lay.
Ulduzlar gəzdilər hey alay-alay.
Huşun meteordur, başın asiman,
Zühəltək düşüncən dəqiqdir yaman.

Qəzəbdə, şövkətdə yaradın Bəhram,
Zöhrə səhvətinçün yaranmış tamam.
Calalın, vüqarın bir Müştəridir,
Şeirini, yazını nizamlayır Tir.
Günəş fərman verir, edir siyasət,
Ay da nə söyləsən eyləyir xidmət.
Torpaq dəfinəylə dolu xəzinən,
Sular da gəmini işlədir həməni.
Başında peyğəmbər tacı aşikar,
Əynində təmizlik köynəyi parlar.
Gah taxta çıxırsan, gah görürsən dar,
İnsan bu qüdrətdə haradan olar?!
Sən dedin: “Paltarda mən deyiləm”, bax!
“Mənəm Allah”ı da sən dedin ancaq.
Sən gah bir məbudsan, gah da köləsən,
Mahmudun qulusan, özün beləsən.
Xacə bu işlərdən gen gəzir tamam,
Sən bəndə görürsən bunları müdam.
Dünyada hər şeyə çarə etdin, bax!
Ölümə bir çarə tapmadın ancaq.
Sənlə yaradılış sona yetişdi,
Sənlə yer ucalıb göyləri keçdi.
Varlıq halqasının iki ucunu
Sən oldun bağlayan, bil, doğrusunu.
Ona çalışırsan indi durmadan,
Qalxсын bu ikilik tamam aradan.
Yaxşı ki, sərxoşam bu camla haman,
O min bir adını edərdim bəyan.
Al iç bu şərbəti o, saf şərbətdir.
Bu qədər bilməyin lap kifayətdir.
Əgər bundan artıq iki söz bilsən,
Qorxuram, sıçrayıb “Haqqam” deyərsən.
Hələlik bunları bil qaydasınca,
Sonra qalanının düş arxasınca.

BƏZİ EYHAMLI SİRLƏR

Səndən sorsalar ki, bu iki cahan,
Demisən, insanda olmuşdur pünhan.
Tutaq, verdin ondan bir neçə nişan,
Bəzi fikirlər də eylədin bəyan.
Bəs neçə minlərlə dərman və zəhər –
Ki, verir hər biri bir xeyir, zərər,
Mədən gövhərləri, o doqquz filiz,
Aşkari, gizlisi, artıq-əskiksiz,
Bu zəif bədəndə hardandır böylə
Əgər bilirsənsə, düzünü söylə.
Lazımdır bu sözə düz cavab vermək,
Yoxsa bu meydanı tərək etmək gərək.
Mümkündür bunları bəyan etmək,
Bilmək istəyəne əyan etmək.
Həkimlər bu sözü demişlər aşkar,
Mən onlar deyəni edirəm təkrar.
Gizli xəzinə var dünyada belə,
Zəhmətə qatlaşıb onu kəşf elə.
Sən də bu sirlərin Turuna, gerçək,
Gəl eşq nəğməsilə yollan Musa tək.
İstəsən bu cəlal görünsün sana,
Musa nuruna bax, Xəlil oduna.
Sənin xəmirəndə var elə bir dağ,
Daşı əlacıdır hər dərдин ancaq.
Adəm gətirmişdir cənnətdən onu,
O, cana gətirdi Şeysin ruhunu.
Əjdaha nəfəsi ondan bir nişan,
Sehrbaz kəndiri bir tükdür ondan.
Övliya yəqini düzdür onunla,
Peyğəmbərin zənni süstdür onunla.
Xızra, İlyasa su odur göstərən,
Onunla Nəmrudun atəşi gülşən,
Kim bilir o necə incədir, düzü,
Bu necə rəmzdür? Hardadır özü?!
Göylərin başına gedib yüksələr,

Mələyin burnundan o çıxı bilər.
Bu düyün səninçün deyildir mahal,
Sən bir öz halına yaxşı nəzər sal.
Əlini qoynundan çıxarsan əgər,
Şüeyb əsasında ilan düzələr.
Əgər qazan asıb elmi bişirsən,
Boyaqçı olmaqda günü ötersən,
Şərəfdə zamanın sahibi sənsən,
Bədgüman olursan özündən nədən?!
Kiçik bir daş gəldi bu Kəbəyə, bax!
Yanında Zəməzəm də yarandı ancaq.
Daşı iş düzəldən, çarə edəndir,
Zəməzəmi daş dələn, daş əridəndir.
Daşında gövhərlə dolmuş hücrələr
Nur alar nurundan Zöhrə hər səhər.
Birdir onun üçün qızıl, qurğuşun,
Ayla Gün önündə baş əyir onun.
Qalx bir bu Kəbənin başına dolan,
Onun möcüzünü anla, et bəyan.
Saflaşdır bədənlə ruhunu, gerçək,
Bədən can tək olsun, can da bədən tək.
Bu düyün açılıb, həll olsa, aşkar,
Zühəlin zirvəsi mənzilin olar.
İsa tək bu yerə yetişsən əgər,
Sənin fərmanına Bərcis baş əyər.
Bu yolda çoxları məhv oldu əbəs,
Dirilik suyuna çatmadı hər kəs.
Boşuna deyildir bu su, oyuncaq,
Bu şöhrət məcazi deyil, yaxşı bax!
Bu suyun izini itirən hər kəs
Ömrünü yerlərdə itirdi əbəs.
Su tək ucuz yarın ola-ola sən
Nədən sudan ötrü belə əsirsən.
Ona çatmaqdırsa sənin muradın,
Arzu qapısını niyə bağladın?
Könlünü nadana vermə, ey ürək,
Uzaqlaş onlardan üz döndərərək.

Səhv yola getməyən ənbialardır,
Boş şeyə uymayan övliyaldır.
Etiraf eyləyir, inanır hər kəs,
Bu söz yeri-göyü tutmamış əbəs,
Belə bir zəhəri udsan sən əgər,
Butün mövcudlara çalarsan zəfər.
Həm ağdan, sarıdan verəcək nişan,
Həm isti, soyuqda olacaq dərman.
Dörd min xəstəliyə, dərdə, şübhəsiz,
Daşla əlac etmək olar tərtemiz.
O, əbədi mövcud istəsə əgər,
Tiryək xeyir verməz, zəhərsə zərər.
Kiçik dünyadırsa ləqəbin, ancaq
Sən böyük dünyadan doğulmusan, bax.
Bu ara aləmin sirəti budur,
Dünyanın üçüncü surəti budur.
Çoxları verdisə başını nahaq,
Bundan düz bir cavab görmədim ancaq.
Onun tapılması çətin olsa da,
Bilici yanında mümkündür o da.
Dünya yaratmağa qüdrəti çatan,
“Ol” əmri atını çapar, bigüman.
Sən bu axtarışa uysan, heç zaman
Səltənət üstünə kölgə salmazsan.
Bilərsən vəhdətin yolunu haman,
Bilərsən nə üçün qalxdıq yuxudan.
Daha bundan artıq nə şahlıq olar?!
Budur sultanlığın son həddi, aşkar!
Xilqətin sonusan, məxluqa bəzək,
Tamahı cındıra tutmaq nə gərək?
Torpaqla oynama, xəzinən vardır,
Xəsisən, çəkdiyin boş əzablardır.
Sən bu kiçikliklə iki dünyasan,
Bu qədər özünü kiçiltmə aman!
Ağılın vardırsa, bir aç gözünü,
Bu güc, bu qüdrətlə bir gör özünü.
Bütün kainatda nə varsa, inan,

Ya naqis, ya kamil, yaxşı, ya yaman –
Səndə hamısının nişanı var, bax!
Mən bir neçəsini söylədim ancaq.
Bəlkə anlayasan sən öz qədrini,
Biləsən ağılın, canın həddini,
Pakların sözüne verəsən qulaq,
Bada verməyəsən ömrünü nahaq.
Budur, nişanəsi şanın, şərəfin,
Bax budur, mənası həm “mən ərəfin”.
Səninçün dünyada çox çalışmışlar,
Qəflət pərdəsinə bükmüşlər təkrar.
Əgər bu pərdəni üzündən atsan,
Tamam aydın olar bunlar, bigüman!
Belə bir gülzardan meyvə toplamaq
Riyazət yolilə mümkündür ancaq.
Heç kəs riyazətsiz çatmaz bu hala,
Adam riyazətlə çatar vüsala,
Şəhvət, hirs pərdəsi tutmuş gözünü,
Oyada bilməzsən belə özünü.
Bu zatın deyildir, sifətlərindir,
Günəşsən, bunlar da zərrələrindir.
Sən cisim deyilsən, çox yatma belə,
Nədən olduğunu tanı, dərk elə.
Nadanlıq ucundan bu halla, aman,
Özünü, Allahu tanımayırsan.
Bunları verəni, gəl düşün bir az,
Beləcə xatirdən çıxarmaq olmaz.
Onun verdiyini anla, şükr elə,
Tanı verəni də çalış əql ilə,
Qabığın fərqi bilməsən nurdan,
Beləcə korlar tək keçib get burdan.
Zahirçün deyildin, bunu yaxşı bil
Əgər belə olsa, o lazım deyil.

İkinci fəsil

Birinci bab

DÜNYA ƏHLİNİN YAŞAYIŞI

Bu gün ilk bahardır şadlıq günüdür,
Bu gün iztirabın, qəmin sonudur.
Yar olmaq vaxtıdır, əl verin, dostlar,
Rəhm etmək vaxtıdır bu məstə, zinhar!
Qəm yeri olsa da, qəm çəkməyək biz,
Keçək buralardan, gülsün qəlbimiz.
Bu əfsanələrlə dolu cahanda
Xərcliksiz yeriməz işlər bir an da.
Bu yolu əvvəlcə gedənlər, heyhat,
Bir an dərdi-sərdən olmadı rahat.
Sənə bu mənzili qoydular abad,
Eylə adlarını yaxşıliqla yad.
Olanlardan yaxşı edə bilməsən,
Yaxşı eyləməyə cəhd et, barı sən.
Sən o gedənlərin halını öyrən,
Yeni bünövrə qoy sonra təzədən.
Bura gözəl yerdir, çalış tikməyə,
Həm öz zəhmətinlə yeyib-geyməyə.
Bu evi ədl ilə tikəsən gərək!
Ədlə üz tutasan əvvəl sən gərək!
Hər kəsin qədrincə mülkü, malı var,
Həmin mülkə, mala odur hökmdar.
Şah mülkü gözləyir, məlik şəhəri,
Bundan bəhrə görür onlar hər biri.
Əgər iş görməsə ədl ilə onlar,

Bil, mülkü edərlər tamam tarimar.
Sən də öz yurdunda bir padişahsan,
Bəlkə varlığına, cisminə şahsan.
Hökmdar olduğun bu mülkündə sən
Gərək düzlüyünü sübut edəsən.
Hesabsızlıq etmə, ağılın var əgər,
Bil ki, bu hesabı eyləyəcəklər.
Kimin ki yuxlamır ədli bircə an,
Mülkünü zülm ilə sən etmə viran.
Vüqarsız olarsan yoxsa burada,
Xəcalət çəkərsən həm də orada.
Eşit Əvhədidən bu sözü barı,
Ondan başqaları bilmir bunları.

PADŞAHLARA ƏDALƏT HAQQINDA NƏSİHƏT

Ey ölkə taxtına olan hökmran!
Haqdan ağahsansa, ədl ilə davran.
Şahlıq ədalətlə əgər olsa yar,
Zülm ilə ədavət olmaz payidar.
Şah ədl göstərüb sonra hökm edər,
Ədalət olmasa kim, nə hökm edər?!
Elmsiz ədalət verməz əsla bar,
Hökm də bunlarsız faydasız olar.
Taxtın möhkəmliyi əldir ancaq,
Şahın da qüdrəti ədlindədir, bax!
Adil olanlara ah etməz əsər,
Adilin canına yetişməz xətər.
Şahlıq ədalətlə olar payidar,
Şahlıq – zülm, küləklə çıraqdır aşkar.
Ədlilə Kəsrinin tağı qaldı sağ.
Ev tiksən, adil ol hər şeydən qabaq.
Ağıllı adamlar söyləmiş belə:
“Ədalət ekizdir uzun ömr ilə”.
Şah ədli, insafi eyləsə peşə,

Şahlığı kök atıb qalar həmişə.
Padişah Tanrının kölgəsidir, bax!
Zülümkarı deyil, adili ancaq.
Bədəni olanın kölgəsi olar,
Sən nura demə ki, onda kölgə var.
Nuri-küll kölgədən yaşayar uzaq,
Nurun kölgəsi də nur olar ancaq.
O nurla yol tapır, bir bax insanlar,
Həm də o kölgəyə sığınır onlar.
Əgər şah yatarsa, fitnə oyanar,
Yatmış padişahda bəxt olmaz, aşkar.
Əgər şah döyüşə hazır dayansa,
Düşmən fürsət tapmaz hücumə əsla.
Döyüşmək sursatla, adamlar olar,
Bunu yaxşı bilsin gərək hökmdar.
Qoşunun önündə getsə ədalət,
O, şahı zəfərə çatdırar, əlbət.
Qoşunu ədl ilə saxlamaq gərək,
Qələbə çalarsan sən onda, gerçək.
Sənə mülk veriblər, bax, əldən-ələ,
Onu hər qafilə, tapşırma belə.
Birləşmək fikrinə düşsə düşmənlər,
Səni məhv etməyə qalxsalar əgər,
Çalış hər birini bir bucağa at!
Gücün çatmayanı oxşa, sülh yarat.
Qolu güclülərə kin bəsləmə sən,
Zəifə, gücsüzə tor qurma əslən.
Biri təhqir görüb olar canavar,
Biri qəsd eləyib, səni tez yıxar.
Pisin hiyləsini aç, dilini kəs,
Xəbərsiz deməsin qoy sənə heç kəs.
Gərək şah ağılla yaşasın özü,
Qulağı rəyyətdə, dünyada gözü.
Ədalət gələrsə şahın əlindən,
Onunçün bir qasid bəs eylər həmənlər.
Töycünü verməyən olsa dörd nəfər,
Bir qamçı zərbəsi işi həll edər.

Coşub, qəzəblənib kükrəyəndə sən,
Ona cəhd elə ki, qan tökməyəsən.
İmkanın olduqca tökmə nahaq qan,
Çünki qurtarmazsan mükafatından.
Qurandan könlünə çatarsa bir feyz,
Yadından çıxmasın “kazimin əlqeyz”,
Çalışdı ulduzlar, bir də asiman,
Axırda qovuşdu dörd ünsür haman.
Elə ki, bu surət oldu bərqərar,
Tanrının sirləri oldu aşkar.
Allah tilsiminin surətidir bu,
Çox böyük tilsimdir bu zat doğrusu!
Səbəbsiz kim onu edərsə xarab,
Şübhəsiz, özü də görəcək əzab.
Çubuq kifayətdir, zülmə yol vermə,
Qılıncla, zəhərlə tutub öldürmə.
Şəriət hökmünü verməsə aşkar,
Bir kəsi öldürmək böyük zülm olar.
Zülmət zülməndir, işıq ədlədən,
Bunu bil, ədlədən uzaq olma sən.
Ruhun ruhlar ilə olarsa yoldaş,
Ruha və cənnətə çatarsan birbaşa.
Səninlə aşına olarsa mələk,
Ürəyin qeybdən nurlanar, gerçək.
Kölgə tək hər yanı gəzib axtarsan,
Kölgə qalxıb gedər, o, sən olarsan.
Sözün, qəlbin, işin əgər olsa düz,
Sən öz istəyinə çatarsan, sözsüz.
Allah da istəyər, sən nə istəsən,
Sənin hər arzunu istəyər qəlbən.
Əgər su istəsən, buludlar yağar,
Sakitlik diləsən, fitnə yuxlayar.
Sənə beyət edər cin ilə mələk,
Hökmünə baş əyər həm çərxi-fələk.
Silər qəm-kədəri həm adın sənin,
Dünyanı fəth edən tilsim-bədənin!
Qəza sözlərini tez qəbul edər,

Taxtın qarşısında diz çökər qədər.
Səni görənlərə yetişər calal,
İltifat etdiyin alar mülk, mal.
Sənə könül verən can tapar, inan,
Xeyrinə göz dikən görəcək ziyan.
Sənə qəsd eyləyən yolda yorular,
Düşmən öz-özünə həm məğlub olar.
Keyxosrov ucaldı, bax, bu surətlə,
Bəzədi dünyanı elm, ədalətlə.
Xəlvət günlərində geyərək palaz,
O, oruc tutardı, qıldadı namaz.
Əlini bağlayıb, kəməri açar,
Tacını tullayıb taxtdan da qaçar,
Üzü yerə sürtər, qaynar qazan tək,
Dil susar, ürəksə danışar, gerçək.
Sirləri seyr edən bir gözlə ürək
Baxar bu dünyaya vəcdə gələrək!
Dünyanı göstərən cam haman budur,
Haqqa yaxınlığa ilk nişan budur.
Belə bir ağılı olan hər adam,
Öz cismi, könlünü hesab edir cam,
Kimin ki belə bir oxu, yayı var,
O, ruhlar, mələklər ovlayan olar.
Xütbə elə budur, o da sikkə, bax!
Hər iki dünya da burdadır ancaq.
Əgər adil olsan, Haqq kölgəsisən,
Yoxsa kölgədən də gen olarsan sən.

KƏSRANIN HEKAYƏSİ

Kəsra bir gün çıxdı şəhərdən çölə,
Gəzdi hər tərəfi atlılar ilə.
Gördü üzə gülən, təzə bir gülşən,
Gözəl bir qız kimi gözəldi həməən.
Doluydu narıncıla, nar ilə o bağ,
Hər yarpaq altında yanırıdı çıraq.

Dedi: – Hardan içmiş suyu bu gülzar,
Ki, belə xoş ətri, gözəl rəngi var.
Qıraqda dayanıb baxırdı bağban.
Şahın cavabında o dedi haman:
– Sənin ədalətin su vermiş ona,
Onunçün görməyir heç kəs virana.
Padişah ədlilə kişi sayılar,
Kişi də malilə hörmətli olar.
Abadlıq olmasa, olmaz var-dövlət,
Abadlıq gətirər daim ədalət.
Heç vaxt abadlıqdan çəkmə gözünü,
Xalqla su, bulud tək apar özünü.
Xəzinə dolusa, ölkə də abad,
Taxtına göylərdə açdırar qanad.
Şəhərsiz padişah hardan alar bac,
Kəndsiz də şəhəri, məhv edər xərac.
Əgər bilməsə də təfsir, nəhv, hikmət,
Sən şahdan, vəzirdən istə ədalət.
Sən nəhvi Əmr ilə, gəl Zeydə burax,
Şahlar ədalətçün yaşasın ancaq.
Əgər vəzir aysa, bir günəşdir şah,
Bu dünya onlara gətirmiş pənah.
Gün gedib pərdədə gizlənən zaman
Ay canışın olar yerində haman.
Mülkə yaxşı vəzir uzun gecələr
Gözətçilik edər səhərə qədər.
Onlara iş verib haqq işlə, dedi,
Qızıl, gümüş üçün öl söyləmədi.
Dahi bir tədbirçi olmasa əgər,
Şahlığın ulduzu tez sönüb gedər.
Vəzirin qələmi, şahın xəncəri
Hər zaman ölkənin olar sipəri.
Şah ədalət günü olar sanki bağ,
Fitnə gecəsində vəzir bir çıraq.
Mülkün dayağıdır daim vəzirlər,
Dövləti idarə onlar edirlər.
Calal mərkəzində duran bu canlar

Qəbul göylərinin ayıdır, aşkar.
Yoxsulun işinə düz baxmasalar,
Onlar vəzir deyil, günahkar olar.
Yüz şəhərin əhli olub avara,
Xacəni gəzirlər hey sora-sora.
Tikilib yoluna onların min göz,
Xacədən umurlar xoş bir baxış, söz.
Sənə üz çevirmiş minlərlə ürək,
Onların qəlbini oxşamaq gərək.
Gərək işlərinə verəsən sahman,
Dərdli ürəklərə edəsən dərman.
Xeyiri yubatmaq de nəyə gərək?!
Xeyiri anlayan xoşbəxtidir, gerçək.
Dünyanın gözüsən, burax qəfləti,
Sayıq ol, əlindən vermə fürsəti.

ZÜLMÜN ZÜLMƏTİ HAQQINDA

Zülmün zülmətindən zülmət olar yol,
Ədalət olmalı qoşuna sağ-sol.
Zalımların evi çox çəkməz, aşkar,
Rüsvayçı şəkildə olar tarimar.
Yandırar evini ürək ahları,
Məhv edər əməli o zülümkarı.
Qəlbiqara edər zülm insanları,
Ədl isə eyləyər aydan da arı.
Zülm özü insanın kökünü kəsər,
Ancaq ədalətdir bədənə çəpər.
Böyük alçaqlıqdır qan içmək, gerçək.
Xüsusən, acizin qanını içmək.
Kəsməkçün kökünü belə dövlətin
Məzlumun duası baltadır yəqin.
Karvansara tikdin, saldın bağça-bağ,
Ancaq yetimlərdən xərac yığaraq.
Dul qarı bağından dərməmiş çiçək,
Meyvə və odunu daşıyır sərhəng.

Qaranlıq gecələr iy əyirər tək,
Gündüzlər qanilə qazanar çörək.
Sonra da bu zülmə düçar olar, ah!
Özün qılıncı ol pislərin, Allah!
Qarı gecə yarı ah çəksə, düzü,
Ahından qaralar göylərin üzü.
Vay bu qan içərək yuxlayanlara!
Xalqın göz yaşından qorxmayanlara!
Görmüşəm – duayla yazıq bir qarı
Qana qəltan etmiş ox atanları.
Birdən sən zülm etsən eşit bu sözü,
Özün bir arpaya dəyməzsən, düzü.
Əgər yaş tökdürsən bir gözə bir an,
Ölkən yaş selindən olacaq viran.
Ey şah, zalımlara vermə ixtiyar,
Şəhəri talayıb, kəndləri çapar.
Sənə lazım olsa köməkçi əgər,
Cəlb olsun bu işə ədalətlilər.
Hiyləgər katiblər nəyinə gərək?!
Sən ədlə arxalan, onlardan əl çək.
Taxmış qulağına onlar qələmi,
Pusquda durmuşlar bir siçan kimi.
Yoxsulu məhv edib qələmi ilə
Malını, mülkünü keçirər ələ.
Xəbəri yoxdur ki, kimdir Yaradan,
Əsil məqsədini düşünmür bir an.
Çığırda-bağırda elmi var ancaq,
İşidir yetimi, yoxsulu soymaq.
Qanunun qılıncı səndəsə əgər,
Sən darğanı öldür, oğru tez ölər.
Yolları oğruya deyər darğalar,
Oğrunu asmağın nə faydası var.
Oğru darğa ilə şəriksə, düzü,
Küçəni gözləyər darğanın özü.
Qayda və qanundan gen olsa şəhər,
İntiqam deyərək qalxmasa xəncər,
Dəhlizə soxular kürd gecə yarı,

Talayar oğrular dul qadınları.
İlan, qarışqa çox, adil əmir yox!
Oğru tutan yoxdur, maaş alan çox!
Kürd kəsdi yolunu kənd karvanının,
Ona sahib oldu özü darğanın.
Oğrunun üzünə gülsə darğalar,
Onlar tez özünü hərəmə soxarj.
Rəisin kamanı yaysız olsa, bax,
Kənddə rahatlıqla olarmı yatmaq?!
Əgər gözətçisiz olarsa şəhər,
Darğa bir qaş çatsa işlər düzələr.
Şahın qılıncıdır şəhərə hasar,
Fitnə azarına dərman-ölüm, dar.
Dara çəkilməsə oğru bir adam,
Demək, qayda-qanun pozulmuş tamam.
Yaxşıdır, oğrular çəkilsə dara,
Keşikçi göz olsa dövlətə-vara.
Sənə bu ölkəni vermişlər abad,
Onu bu qaydayla eyləmə bərbad.
Torpağın üzünü didəndən bəri,
Söylə nə əkmisən tikandan qeyri.
Bağı bəzəyərlər gül, meyvə ilə,
Yoxsa bir kələmlə iş aşmaz belə.
Hamı balta kimi yonur durmadan,
Qalmaz bu meşədə heç ağac, aman!
Kəndli iki ayda ət yeyər bir yol,
Gündə toyuq yeyər darğalar bol-bol.
Kəndlinin əlləri dönmüşdür gönə,
Ağa əl açaraq deyir “ver yenə”.
Çörək yeyəcəksən belə nə qədər,
O çat-çat əllərə bir eylə nəzər.
Çöllərə düşərək iki-üç adam,
Buzov, keçi qovur hey səhər-axşam.
Gecə qurd əlindən eyləyir fəryad.
Gündüz “xışım gedər”, – deyə çəkir dad.
Sən də dağarcığa doldurub külək,
Deyirsən yağ-qurud gəlirmi görək.

Sən ey başqasını cəzalandıran,
Özgə inəyini sağan hər zaman,
Cəza verəcəksən özünə haçan?!
Heç öz şəhərinə şah olacaqsan?!
Nəfsinə qələbə çala bilməyən,
Şahlıq cərkəsindən uzaqdır, əslən.
Şahlıq qorumaqdır ölkəni, düzü,
Gərək yolda olsun könlü və gözü.
Xüsusi mülkündür sənin bu bədən,
Sənə nicat verər düz şahlıq etsən.
Bədənə şahlıqdır qayda gözləmək,
Kamalın hökmünü düzgün izləmək.
Şəriət, ağılla et ona dərman,
Yaramaz şeyləri bəyənmə bir an.
Özünün calallı, cavan çağında,
Pəhləvan çağında, aslan çağında,
Bacarıb cisminə qələbə çalsan,
Hər günü mənali sən yola salsan,
Əbədi bir həyat taparsan müdam,
Dövrün şiri-nəri olarsan tamam.
Çox acı olsa da, demək haqq sözü,
Haqqı gizlətmək də pis işdir, düzü.
Söz möhkəm və acı olmasa əgər,
O, bəxtin yolunu hardan göstərər?!
Fikir verməsən də sözlərimə sən,
Günümüz keçəcək, xoş qalsın gecən!

ŞAHA YAXIN OLMAQ VƏ ONA QULLUQ ETMƏYİN ŞƏRTLƏRİ

Şaha yaxınsansa əgər, ey oğul,
Səhv etmək yaramaz, çalış ayıq ol.
Sən böl hissələrə gecə-gündüzü,
Ömrü boş keçirmək yaramaz, düzü,
Gecələr üç saat eylə ibadət,
Üç saat kitaba, yazıya sərf et.

Ölkənin xeyrinə çalış üç saat,
Üç saat da dincəl, çörək ye, və yat!
Ağıllı, tədbirli kəssənsə, düzü,
Bu sayaq bölərsən həm də gündüzü.
Yanına yüyürmə hirslisə sultan,
Ölüm pəncəsinə atılma, aman.
Dəniz dalğasıdır yaxınlıq şahla,
Onların qəzəbi gözlənməz bəla.
Yanına gedərkən hər səhər erkən
Sən çalış, salamı əvvəl verəsən.
Dostunun üstünə sən çəkmə qələm,
Tutduğu rütbəyə göz dikmə bir dəm.
Şaha asi olma, göstər itaət,
Nə desə razı ol, eylə qənaət.
Payını az versə, çıxma özündən,
Özgəyə çox versə, göz dikmə heç sən.
Yaxın dostlarına baxdır gözünü,
Çalış düşməninin eşit sözünü.
Quru odun ilə od saçan şimşək,
Yatmış şəxs, oyanmış düşməndir, gerçək.
Onun zərərində axtarma xeyir,
Vermə fitnəkara qapısında yer.
Şah kimi öldürsə, razılıq elə,
Yaxınlıq eyləmə düşməni ilə.
Çoxalt xəznəsini, könül ver ona,
Cəza ver işinə mane olana,
Canına dua et, bil hörmətini,
Dönmə fərmanından, döysə də səni.
Tez ver açarını, istəsə dövlət,
Çək hər əzabını, istəsə zəhmət.
Od, su arxasınca göndərsə əgər,
Onun hər əmrini qarşıla gülər.
Yanına yol tapsa kim hamıdan çox,
Rütbəsi böyüyər, buna şübhə yox.
Böyüklük göstərsə, kiçik tutma sən,
Sən onun yükünü daşı ürəkdən.
Kim şahın ovuna tor qursa əgər,

Axır hər nökərin əlini öpər.
Əgər incik düşsə səndən bir qulam,
İşlərin tərsinə gətirər tamam.
Göz dikmə başqası qazansa zəfər,
Hırslənmə sən zəfər çalmasan əgər.
Görsən, şaha qarşı zidd gedənlər var,
Yol vermə onlara, azğındır onlar.
Hər kimin eybini aşıkar görsən,
Onu görməməkçün gözünü yum sən.
Çalış ki, nakəslər, alçaqlar sayaq
Ölkənin sirrini faş etmə nahaq.
Yaxşı iş görməyə çalış həmişə,
Qoy dilin susmağı eyləsin peşə.
O kəs ki, bir yumruq vura bilməzsən,
Öldürə bilməzsən savaşsan birdən,
Sən çalış onunla xoş rəftar elə,
Bacarsan əlbir ol onunla hələ.
Şahların ürəyi güzgüdür parlaq,
Hər şey öz əksini orda tapacaq.
O, bütün rəsmləri düz əks edir, bax!
Ona əyri rəsmi olmaz aparmaq.
Əgər bu sifətdə deyilsənsə sən,
Tanrıya xidmətə layiq deyilsən.

MƏĞRURLUĞUN, YÜNGÜLLÜYÜN VƏ LOVGALIĞIN PİSLƏNMƏSİ

Ey oğul, bu yolu asta get görək,
Qoy iti gedərək qızmasın ürək.
Nədir laubali bu sifət, burax!
Kim bilir nə qədər o, yaşayacaq.
Deyirsən, dünyadan getməliyik biz,
Gəlin, heç qəmini çəkməyək, hərgiz.
Hesaba gəlməzsən qalmasan da sən,
Qalsan da, heç zaman vüqar görməzsən.
Çapıb talamağa, nə ehtiyac var?!

Ölüm qılıncıyla oynama, zinhar!
Naxələf sözünə qulaq asaraq
Malını, vaxtını itirmə nahaq.
Çalış ki, özünü bəzəməyəsən,
İşə yarasan da, qalan deyilsən.
Sənə göz dikərsə ruzigar əgər,
Könlün hirs-lənməklə neyləyə bilər?!
Əgər öz halını dəyişsən ancaq,
Pis gözü özündən edərsən uzaq.
Havalı, ayaqlar altda qalacaq.
Mey içən torpaq tək çox xar olacaq.
Nəfsin şuxluq etsə, cəza ver ona,
O, cəhl qılıncıdır, qoy onu qına.
Kef çəkmək, mey içmək axşamın deyil,
Dünyanın abırı boynundadır, bil,
Bu işlə dostunu verərsən yelə,
Qoyma şad olmağa düşməni belə.
Yüngül adamlardan uzaq ol, uzaq!
Tez başaşağı yuvarlanacaq.
Heç eşitmədim ki, toxtaq bir insan
Olsun əməlindən bir gün peşiman.
Tapılmaz şəhərdə elə bir xətər,
Olsun yüngüllükdən o daha bətər
Çox ata hünərə sahib olsa da,
Övladı ömrünü tez verir bada.
Ey şahla yaxınlıq eyləyən kəs sən,
Yolunda şüşə var, hara gedirsən?!
İndi ki, gedirsən, asta addım at,
Çalış ki, şüşəni sındırma, heyhat!
Heyifdir, bu eyşə çatıb dünyada,
Sonra yüngüllükdən verəsən bada.
Şahdan qorxursansa, ağır ol hər an,
Şahın sirlərini sən saxla pünhan.
Əgər dinməz olsan, şah yola gedər,
Ancaq şahın sirri səni məhv edər.
Böyük məqamını qorumasa din,
Mülkün viran olub dağılar sənin.

Göstərmə paltarla, atla özünü,
Alma qulağına bazar sözünü.
Yüksək bir ad üçün çalış hər zaman,
Hamıya xoş gələn bir sifət qazan.
Çalışma ötməyə onu, bunu sən,
Sən ki başqasından artıq deyilsən?!
Səni yaratdılar heç yox ikən sən,
Danışmaq, eşitmək verdilər həmə.ən.
Axırda yenə də heç olacaqsan.
Sən at bu cəmdəyi itlərə başdan.
Yaramaz iki yol arasında bax,
Olan bir varlıqla belə məst olmaq.
Bu iki yoxluğun arasında sən
Əziyyət yükünü niyə çəkirsən?!
Rütbəsi, mənəvi yüksək adamlar
Ürəkdən olarlar çox təvazökar.
Hamı sənə baxır, sənə Yatmışan,
Cavab istəyəcək səndən yaradan.
Şahla yaxınlığa layiqdir o kəs,
Möhtaca əl tutur, yaşamır əbəs.
Kəndli hesabına yaşarsa sərhəng,
Onun bu halına ağlamaq gərək.
Kəndli hey çalışır çəkərək zəhmət,
Sənsə xərək alıb edirsən işrət.
Sonra qoruyucu adlanırsan, ah!
Səninçə, insanlıq budursa, eyvah!
Bu kefdən ötəri bir anda, yetər,
On illik ruzini xərc etmə hədə.ər.
Qarı ip əyirmiş Ay işığında,
Rahatlıq bilməmiş o, bircə an da,
Yumurta yığmışdır dözü.üm, səbr ilə,
Ta əmir aparsın onu cəbr ilə,
Qayğanaq etməyə alsın onları,
Doldursun toyuqla, bezlə anbarı.
Sonra da otursun qürrələ.ənərək.
Ah! Niyə başını üz.məyir fələk?!
Zülmə ürək vermə, birdən güc gələr!

Bir sınaq bir daha hardan düzələr?!
Ağacına balta vurursan neyçün?
Onu kəsəndə də barı bir düşün.
Qəzəb baş qaldırsa ağıl yolilə,
Onu mümkün sayar ağıl, din belə.
Pisdir, yaramazdır o qəzəb ancaq,
Baş versə çətindir haqq qazandırmaq.
Nə qədər elm, hikmət bilirsə cahan,
Bu div zəhərinə onlardır dərman.
Əgər ağılın, ruhun kamilsə, əlbət,
Sənin qulun olar qəzəblə şəhvət.
Qovmaqçün bu iki divi dünyadan,
Nə qədər peyğəmbər məhv oldu, aman.
Sən ayaq altına alsan bunları,
Adın uca olar, başın yuxarı.
Nadanlıq camından məst olma gəl sən,
Yoxsa, birdəfəlik əldən gedərsən.

ŞƏRABIN, BƏNGİN, SƏRXOŞLUĞUN PİSLƏNMƏSİ

Mey içib ağılını gəl vermə yelə,
Özünü özgəyə tapşırma belə.
Burax huşsuzluğu, huş ilə ol yar,
Az iç bu şərabı axır, ey huşyar.
Mey içsən gülzarın ocaqxanadır,
Bəng çəksən bir üzün qəbristanadır.
Dağarcıqda bəngi, tuluqda meyi,
Ağılın var, dindirmə, bu iki şeyi.
Gəl o dağarcığı, tuluğu həmə
İyli donuza ver, murdar itə sən.
Al şərab varını əlindən alar,
Yaşıl bəng kilimə buküb yırgalar.
Saralar yanaqlar, qaralar ürək,
Kişisən, bu aldan, yaşıldan əl çək!
Bəng sənə iştaha verər yalandan,

Sənə bal görünər turşumuş ayran.
Ağlını başından mey alar, gerçək,
Bir dişi keçini sanarsan mələk.
Dünyada nə qədər gülünc hal var, bax,
Bu iki dəllaldan törəmiş ancaq.
Məvizin, əncirin olmasa əgər,
Bəng səni zəncirlə qucağa çəkər.
Yaşıl od, isti su, açıq-aşkar,
Qanını müşk kimi tamam yandırar.
Tamam islanarsan o sudan, əl çək,
O otu yemə ki, olarsan eşşək,
İylənmiş su ilə çürümüş torpaq
Sənə bənd olmuşlar nəfs, ruh sayaq.
Qorxulu düşməndir, onları burax,
Ağlın yağısındır onlar, yaxşı bax!
Xoşdur bütpərəstlik bu işdən, inan,
Qafil, ölsə xoşdur, sərxoş olmaqdan.
Səxavət yaxşıdır, məstdən yox ancaq!
Ağlın vardırırsa, məstliyi burax!
Sərxoş ayılında olar peşiman,
Daha nə gözləmək olar sərxoşdan?!
Pisdir hər ikisi, buna şübhə yox!
Meyin faydası var yenə də az-çox.

MEY İÇMƏYİN QAYDALARI

Əgər naçar qalıb şərab içsən sən,
Çalış, çox olmasın yoldaşın dörddən.
Bir zirək xidmətçi, gözəl bir həmdəm,
Mütrüb xoşavazlı, saqi xoşgörmək...
Nə qədər mey, noğul, qızıl, gümüş var.
Qoyma ayağını həddindən kənar.
Özgənin evində mey içən zaman,
Soyuq, lovğa olma dostlarla bir an.
Dostun məşuquna dikmə gözünü,
Böyükklə hörmətlə apar özünü.

Noğulu az ye ki, olarsan xumar,
Artıq söz danışma başı ağrıdar.
Hər deyilən sözə çıxma özündən,
Ötən bülbül olma məclisdə gəl sən.
Az iç, iki qədəh, həm içən zaman,
Sonra çiyinlərə yük olmayasan.
Olmasa arada yaxşı bir yemək,
Ey xacə, içkiyə dil vurma, əl çək.
Qoy şərab özgəyə qursun torunu,
Nəhayət, ovlasın o da ovunu.
İçkiyə yeməyi qatsan, sən inan,
Qanını süfrəyə tökmüş olarsan.
Günahı boynuna al mey içərkən,
Gəl haram eyləmə al, qaranı sən.
Şərab qəm aparır, demə bu qədar,
Hər şeyi aparır, buna et nəzər.
Duyğusuz olmaqdır kədərsiz olmaq,
Hədsiz sevinc özü arsızlıqdır, bax!
Kim qəmlə, kədərlə sevinmə əgər,
O, qəmi, kədəri necə tərək edər?!
İnsana ən yaxşı dostdur kədar, qəm,
Odur gecə–gündüz sənənlə həmdəm.
Meyi elə iç ki, olmasın haram,
Ev ayaq yoluna dönməsin tamam.
Məst edən hər bir şey haramdır, bəli,
İstər yeməlidir, istər içməli.
Vardan, gözəllikdən, rütbədən də, bax,
Halal yox, haramdır məst, xumar olmaq.
Zəruri olarsa halaldır murdar,
Lazımsız nəfəs də haramdır, aşkar.
Məstlik gətirərsə lap Zəməm özü,
O, halal deyildir, haramdır, düzü.
Bu suya girməyə gəl, cürət etmə,
Sahilə çatsan da, dibinə getmə.
Düzdür, qüssə qovan, qəm dağındandır,
Həm də saman altdan su axındandır.
Dayaz görünsə də o su insana,

Sən nadanlıq edib yanaşma ona.
O od rəngli sudan eylə ehtiyat,
O, bir əjdahadır, timsahdır, heyhat.
Bu qədər odlanma şərab eşqinə,
Cavanlıq atəşi bəs deyil sənə?!
Şərab od görməmiş qaynayıb-daşar,
Oda rast gələrsə kükrəyib-coşar.
Odunu oduna qatarsa əgər,
Özün də bilməzsən nələr törədən.
Səyavuş olsan da əgər sən, inan,
Qazan tək qaynarsan bu iki oddan.
Sevinc gətirməyən bu kasa ki var,
İki oddan başqa onda nə olar?!
Bu od az da olsa, çox da, gəl burax,
Qabaqda çox böyük bir od olacaq.
Ey nəfs, özünə gəl, bu işdən əl çək,
Gün getdi, yuxudan bir ayıl görək.
Nə qədər olacaq bu yatmaq, yemək?
Özündən bixəbər olmaqdan əl çək.
Ələst qədəhindən şərab içənlər
Dünya şərabından məst olar mägər?!
Təmizlər məstlikdən, küpdən uzaqdır,
Yaxşılar qürurdan, vardan iraqdır.
Onun eşqi ilə məst olan insan
Uzaqdır dünyada bəngdən, şərabdən.
Bu “Cəmşid camını” alsan əlimdən,
Dünyanın qəmini çəkməyəcəksən.
Sənə tapşırırsa da tale dünyanı,
Sənə ov olsa da göylər aslanı,
Çalış birdən-birə çıxma özündən,
Qürrə şərabıyla məst olma gəl sən.
Sən qoy bu talançı suya, torpağa,
Çalış başqa yerdə mənzil salmağa.
Gah xarablıq edir, gah məst olursan,
Sənin kimliyini bilməyir insan.
Sən bir xarabanı etmədin abad,
Gəl öz xarabanla çox da olma şad.

Bir dur, bu mənzili eylə abadan,
Bu xeyir işinlə böyük ad qazan.
Özgənin mülkündə çox olma rahat!
Bir öz mülkündə də rahatlıq yarat.

EVİN VƏ EV ƏŞYALARININ NİZAMA SALINMASI

Xəzinə sahibi olan hökmüdar,
Adətən çox kəndlər, şəhərlər salar.
Ümumi binalar tikməklə haman,
Həm savab qazanar, həm də ki, ad-san.
Düzdür, var-dövləti bir az əskilər,
Ancaq çoxlarının işi düzələr.
Kimin fikri varsa şəhər tikdirmək,
Əvvəlcə bu işə pul qoysun gərək.
Gözəl bir yer seçib bəyənər sonra,
Böyük bir hasar da çəkdirər ora.
Əgər açıq olsa şərq, şimalı,
Cənubu tutmağa xərcləmə malı.
Gərək mümkün olsun kəhriz, arx qazmaq,
Yaylağı, qışlağı olmasın uzaq.
Duzu, kəci, gili, odunu bol-bol.
At-eşşək üçün də olsun yaxşı yol.
Yaxında çay olsun, həm yaxşı ovlaq,
Çölündə vəhşilər eyləsin yığnaq.
Kənd salmaq fikrinə düşərsə əgər,
Ağıllı adamlar belə eyləyər.
Elə yer olsun ki, suyu olsun car,
Qaçıb sığınmağa həm uca dağlar,
Suyu şirin olsun, yeri məhsuldar,
Yaxşı əkin yeri, işlək adamlar.
Şəhər yaxın olsun, şeyxi savadlı,
Gölməli, hovuzlu, bağlı-bağatlı.
Meydan, xəndək olsun ox atanlara,
Bulaq yaxın olsun qocalanlara.

Yeri hündür olsun, yoxsa sel basar,
Pislərin yolundan həm olsun kənar.
Ev tikmək istəsən, bir himninə bax.
Hündür bir yer olsun, möhkəm də torpaq.
Çalış yaxın olsun tarlaya, bağa,
Yer olsun kürüyüb qarı yığmağa.
Torpaq yeri olsun, buğda anbarı,
Mal üçün tövləsi, samanlıqları.
Məscid də, hamam da, su da, bazar da
Mərkəzdən olmasın gərək kənarda.
Qızılın yoxdursa ev tikmək üçün,
Qoy xaslar yanında yurd salsın köçün.

EV TIKMƏYİN ŞƏRTLƏRİ

Qonşun bilməsən ki, kim olacaqdır,
Ev üçün pul tökmək, bil ki, nahaqdır.
Bir mərd və sınınmış qonşu tap ki, sən
Ona qonşu olub ev tikdirəsən.
Yanında ev tikdir bəxtiyarların,
Dostluq et, biri ol sən də onların.
Qonşu haqq-sayını daim əziz tut,
Pis bir iş görsələr, ağartma, unut.
Qohumdan-qardaşdan çox düşmə uzaq,
Özünü, onları incitmə nahaq.
Hörmət et bir qohum olsa da yaman,
O, ev düşmənidir, mütləq qorx ondan
Qohumu-qardaşı alçaltma bir an,
Özün alçalarsan bununla, inan.
Pullusan, qohuma öymə özünü,
Səxavət etsən də, anla düzünü.
Camaat möhtacdır, gözlər pərişan,
Xalqa kömək eylə olduqca imkan;
Xəstə yoxlamaqdan darılma əsla,
Biri borc istəsə, yox demə pula.
Yetimlər üstündən çəkmə gözünü,

Dullara qəzəblə demə sözünü,
Bağ, meyvə, odunun vardırısa əgər,
Dulun, yoxsulun da payını göndər.
Kimsədən əşyanı gizləmə nahaq,
Bir susuz görəndə bulud kimi yağ.
Əgər bir dost tutsan, gəl vermə əldən,
Çalış bağladığın əhdi qırma sən.
Oxşa qəribləri, hörmətlər elə,
Qabaqla onları salamda belə.
Oxşa qəribləri qəribsən əgər,
Şəhərli isənsə, evdə yer göstər.
Sən çalış şükr elə Haqqa hər zaman,
Ta Haqqı tanıyan, bilən olasan.
Bir vədə verdinsə yubanma, zinhar.
Bir borc eyləyəndə tez geri qaytar.
Qızılı aparın güc də eyləyə, r
Qızılı aparın istəsə, yeyər.
Doğru söz deyənə artıq söyləmə,
Borcu istəyəndə zor-güc eyləmə.
Hər nə etdiyini deyirsə, gerçək,
Artıq söz demirsə, nədir incimək?!
Özündən güclüylə alver etmə sən,
Yoxsa qızılına bada verərsən.
Gücə qızılına vermə bu sayaq,
Vermə xəncərini sərxoşa nahaq.
Özündən kiçiklə sən ol qardaş tək,
Özünü qabıq say, dostu iç, özək.
Aslanlar məskəni olan bir mənzil,
Namaz qılınmasa, viranədir, bil.
Taətlə, xeyirlə ev olar abad,
Xeyir olmayan ev olacaq bərbad,
Evi məscid elə, yaşa bəndə tək.
Doldur camaatı ver orda çörək.
Qoy dostlar evinə bassınlar qədəm,
Çalış düşməni də incitmə bir dəm.
Kim edə bilməsə düşməni dost tək,
Onun düşməniylə dost olar fələk.

Məqsədim budur ki, şəhər əhlindən
Yoxsullar pay, bəhrə görsünlər bəzən.
Yoxsa ki, bəndəlik gizlin xoş olar!
Xeyri lazım olmaz demək, aşıkar.
Kişi etməlidir xeyiri peşə.
Ta ki adı, evi olsun həmişə.
Evi ədalətlə, dinlə tik ancaq,
Yoxsa bünövrəsi suda olacaq.

İSRAFÇILIĞIN PİSLƏNMƏSİ

Ey qəsrin yanında saray tikdirən,
Heç piyi quyruqda əritmə gəl sən.
Könül oxşasa da bu saraylar, bax,
Göylərə çatmazlar, ucalmaz torpaq.
Elə bir nərdivan düzəlt çalış sən,
Onunla göylərə gedə biləsən.
O uca göylərə yüksələn, gerçək,
Kaşıyla bəzənmiş ev nəyə gərək?!
Kimə bəs edirsə bircə ev əgər,
İki ev tikdirsə, çiydir, bixəbər.
Bir neçə adama bircə ev bəsdir,
Göyə dağ ucaltmaq, şəksiz, əbəsdir,
Tanrı buyruğuna çevir üzünü,
Eşit “israfçılıq etmə” sözünü!
Xəracla tikilmiş bu sarayları,
Dağıt, zülm əlini sən qısalt barı.
Saraylar tikdirib mal toplayan kəs,
Özünə günahlar qazanır əbəs.
Belə müsibətli yolda, de gərək,
Bu saray, bu dövlət axı nə gərək?!
Çalış, öz meylinlə bu mal-dövlətdən
Sellərin önündə körpü saldır sən.
Burda qalacaqsa bu saray, eyvan,
Ağıllı yanında nə yaxşı-yaman.

Karvansara tikdir, qalx, yatma bəsdir,
Alçaq oğruların yolunu kəsdir.
Var-dövlət ardınca qaçdıqca hər an,
Tanımayacaqsan Haqqı heç zaman.
Heç vaxt bir-biriylə düz gəlməz bunlar,
Bunu kim artırsa, o, əskik olar.
Bu evi bürümüş tamahdan əl çək,
Artığın dalınca qaçmaq nə gərək.
Evin kaşısı olsun, ya da ki çini,
Çox qalsan, sıxacaq axırda səni.
Söylə, kim apardı malını burdan?
Yüz nədir, birini yoxdur apararı!
Haram kərpiclərdən nədir ev qurmaq!
O, viran, cənnət də haram olacaq.
İndi ki, haramdır, ev kiçik gərək!
Bəlkə kəndli sənə halal edəcək.
Nədir bu ev qurmaq qırıb ilqarı?!
Bir yanda bal durur, bir yanda arı.
Əgər ev çox olsa, sən nə edərsən?
Arıyla nə sayaq yola gedərsən?
Bir ev ki, axırda olacaq viran,
Onu abad edən olar peşiman.
Qoymadı haqq Kəbə təmizdir deyə,
Süleyman Kəbəni abad etməyə.
Bir quş öldüyüçün onun əlilə
O qədər dövlətlə heç oldu elə.
Haramla tikilmiş bir məsciddə, bax!
Nəhayət, eşşəklər oynayar ancaq.
Lovğalıq naminə saray nə gərək!
Xüsusən, belə bir zamanda, gerçək.
Mədinə məscidi tikən şəxs, düzü,
Saraylar tikərdi istəsə özü.
Ancaq düşünərək o loğman sayaq,
Belə lovğalıqdan tez qaçdı uzaq.
Elə bir ev ilə etdi qənaət,
Ona qiblə oldu ancaq itaət.

Çalış sözlə qazan şöhrəti-şanı,
Elə bir sözlə ki, tutsun dünyanı.
Olmaz saraylara çox arxalanmaq,
Sən bu binaya bax, tez onu burax.
Qızılın, gümüşün əsli civədir,
Onunçün gah sağa, gah sola gedir.
Qızıl torpaqdandır, ucala bilməz.
Torpaqda olmasa o qala bilməz.
Versən, o, cənnətdə saraya dönər,
Yerin cəhənnəmdir verməsən əgər.
Suyun, çörəyindən başqa nəyin var,
Payla hamısını, belə xoş olar.
Başqası yeyəcək, özün yeməsən,
Onunçün nəyin var ye, həzm elə sən.
Varı övlad üçün qoymaq nə gərək?!
Bu qədər mal ona yetişməz, gerçək.
Oğlun xoşbəxtdirsə, yoxdur qorxusu,
Yoxsa xeyri yoxdur malın, doğrusu.
Darğadan, qazidən qalsa da bir az,
Ona da o arvad heç razı olmaz.
Bu yol üstündəki Əbülqasımlar,
Xırda uşaqları soyarlar, aşkar.
Bunlardan qalsa da bir qədər, ancaq,
Qalan da yetimə, bil, çatmayacaq.
Yanma mal eşqilə, yandırır səni,
Özünə dost etmə qəmi, qüssəni.
Paxıllıq üzündən deyilmir bunlar,
Ağıllı sözlərdir, doğrudur onlar.
Könlümdə kimsənin yoxdur tikəni,
Heç vaxt incimədim, gəzdim dünyanı.
Düz söz – o zəhərdir, axırı şəkər,
Əyri söz ağacı acı bar verər.
Bu sözün məğzini qabıqdan seçən
Bilər ki, mən dostam, yoxsa ki düşmən.

EVLƏNMƏK VƏ TÖRƏTMƏK HAQQINDA

Başdan gözəlliyə aşıqdir insan,
Vətən, mənzil sevir, odur hər zaman.
Mənzilin, vətənin olanda, gerçək,
Qayğıkeş qadinsız olmaz keçinmək.
Elə ki, bir müddət keçər bu vaxtdan,
Onlardan bir övlad doğular haman.
O, yurda, yuvaya gözətçi olar,
Böyüyüb hər şeyi əlinə alar.
Kişi bilsə, malı dostu yeyəcək,
Dünyada qəm çəkmək nəyinə görək.
Həyatın qaydası belədir hər an
Ölüm şərbəti də, budur bigüman.
Evlənmək istəsən naçar qalaraq,
Bakir bir nigarla həyat qur ancaq.
Əsilli-nəsəbli elə bir qız al,
Ancaq səni görüb sevsin o maral.
Yaşamış olarsa qeyr ilə fəqət,
Çətindir bağlasın sənə məhəbbət.
Pulu və hüsnü də olarsa əgər,
Belə bir xoşbəxtlik az ələ düşər.
Qadında əsas şey həya, ismətdir,
Bunlar qadın üçün böyük sərvətdir.
Elə ki, evləndin, oxşa, əzizlə,
Evdə də başını sən uca elə.
Qapıdan girəndə ver ona salam,
O, qapıdan girsə göstər ehtiram,
Çalış, ürəyini alasan ələ,
Xəlvətdə yaxınlaş, zarafat elə.
Çalış, yaxşı olsun paltarı, donu,
Camaat yanında əziz tut onu.
Yaxşı söhbət ilə, şirin dil ilə
Namaza, oruca onu sövq elə.
Gördün, ağıllıdır, öyüdlə haman
Yığ əl-ayağını qapı-bacadan.

Buraxma evinə əsla yadları,
Gəlməsin oraya bədənə qarı.
Qoyma nahaq yerə o açdırsın fal,
Yol tapsın evinə mütrüb, ya dəllal.
Qohum-qardaşının qırma xətrini,
Qayğıyla qarşıla sən hər birini.
Onda bu hörmətdən o da utanar,
Sən istəyən kimi eyləyər rəftar.
Olma qadınla iki kisəli,
Varını çəkməkdən, çalış, çək əli.
Yarın varsa, qeyri sənə nə gərək,
Sən getsən, arvad da dəyişər, gerçək.
Nə əksən, onu da biçərsən, inan,
Bir fayda gələrmə ziyankarlıqdan?!
Qadının haqqını ödə evlənsən,
Könlünü verdinsə, bədən də ver sən.
İldə altı ay səfərdə olsan,
İkicə ayı da yollarda qalsan,
Dörd ay da şəhərdə mey içsən ancaq,
Gecə işin olsa qusmaq, savaşımaq,
Bazarda girova qoysan qəlbini,
Köhnəni buraxıb gəzsən yenini,
Qadın gözləsə də gündüz yolunu,
Gecə it tək yuxu aparsa onu,
Belə bir günaha kim cavab verər?!
Bunu hansı məzhəb, de, rəva görər?!
Belə kəndxudalıq necə baş tutar?!
Qadın belə evdən qaçar, aşikar.
Muştuluqçu Rumda, tacir hinddədir.
Pozğun evə gəlsə, lap yerindədir.
Xacə səfər vaxtı kef çəkər özü,
Şərabsız, noğulsuz gülməyir üzü.
Qadının yanında ancaq çörək, su,...
Əsil lazım olan yoxdur, doğrusu.
Ay kişi, ədalət, insafdır bu da?!
Evini əlinlə gəl vermə bada.
Düşün, yaxşı-yaxşı, bir eylə xəyal,

Ta gəlib meşəyə girməsin çaqqal.
Sən özün kişisən, dözə bilmirsən,
Qadına bu qədər zülm eyləmə sən.
Xacə öz kefindən qalmırsa əgər,
Gözəl qadın buna bəs necə dözər?!
Hərəmə aparma gözəl qulamı,
Pambıqdan kənar et bu yanar şamı.
Onlar bu fitnədən olsaydı kənar,
“Yusif və Züleyxa” hardan yaranar?!
Sən tülkü yanına quyruq qoymusan,
Tələ tərپəşəndə etmə ah-aman.
Qeyrət olmayanda məzhəb də olmaz,
Bunlar ayrılmazdır, düşünsən bir az.
Mənzil, iş gərəkdir arvad alana,
Xidmətçi, mal, mülk də lazımdır ona.
Mülkə su lazımdır, köləyə çörək.
Evə xərc, xərcə də qonaqlar gərək.
Çörəkçün ağlasa körpəcə uşaq,
O, nəhvi, məntiqi nə anlayacaq?!
Qoz ilə məvizə uşaqlar, əlbət,
Allahdan daha çox göstərir rəğbət.
Elə ki, kül-külfət artıb çoxalar,
Onlar əl-ayağa bir cidar olar.
Gözəl xəyallardan, keflərdən əl çək,
Zülmətdə, gəl, nurdan sən üz əl-ətək.
Gündüz hambal kimi daşı çörək, su,
Gecə qəm qoymasın gözünə yuxu.
Bəndə əzab çəkib çörək qazanar,
Xacə adlansan da, bəndəsən, aşkar.
Xacə rahat gəzər, yaşayar azad,
Sənsə bəndəliyən, zəhmətinlə şad.
Axmağın boynuna yaraşar ancaq,
Divin zəncirilə, hal çatması, bax!
Onu oğru kimi çökdürüb dizə,
Qadın buynuz qoyub çıxar təmizə.
Ayağında kəndə, boynunda zəncir,
Belə ağalılıqla fəxr etmək nədir?!

Gündüz əlləşirsən ta axşamadək,
Ta gecə qucasan sən onu bərk-bərk.
Hamilə oldusa qadın, bil onu,
Bağlaya bilməzsən doğum yolunu.
Doğulandan sonra dişi, ya erkək,
Onlara ikiqat artıq xərc gərək.
Şaldan oğlanlara paltar geyindir,
Qızlara qızılla toy et, sevindir.
Toy nədir, yas nədir dost qapısından
Gen gözə bilməzsən heç vaxt, heç zamam.
Bu xacəlik deyil, bəladır ancaq,
Belə bir talelə nə arvad almaq?!
Xacə adlanmaqçün bəndəlik et sən,
İnan ki, qovarlar, əmirlik etsən.

PİS QADINLARIN ƏMƏLLƏRİ

Qadın xoş gəlsə də gözə nə qədər,
Çirkindir, evyıxan olarsa əgər.
İsmətli qadıdır evə şam, çıraç,
İsmətsiz bir qadın afətdir ancaq.
Namuslu qadından ucalar başlar.
Namussuz qadından alçalar başlar.
Süfrəni, kuzəni boşaldan zaman,
Çadıra, çəkməyə əl atar haman.
Gedib tez qazıdan o mehr istəyər,
Zorla alar, xoşla verməsən əgər.
Təmiz, sözəbaxan qadın, aşikar,
Sənlə bir qabıqda ləpə tək olar.
İsmətsiz qadından ağrıyar ürək,
Rədd et, ürəyini ağrıtma, gerçək.
Qadın çiy olarsa, bişir onu sən,
Üzünü örtməsə, geyindir kəfən.
Pis qadın əlinə sən vermə qələm,
Bundansa əlini tez eylə qələm.
Qadının bir məktub, bil, yazmasından

Kişi qara geysə yaxşıdır, inan.
Qadına cəhrəni verdi Haqq özü,
Verdi qələmi də kişiyə, düzü.
Xoşdur Ütarid üz bir yarı olmaq,
Ələ qələm alsa, ondan keç ancaq.
Qadın xəttat olsa, Bilqeystək əgər
Qələmlə göyləri o, fəth eyləyər,
O, elmə, yazıya meyl etsə həmə, n,
Dəvatı məzar et, kağızı kəfən.
Adı batırırsa qələmsiz əgər,
Gör yazmaq öyrənsə, onda neyləyər.
Eylə həvəsini qələmdən uzaq,
Sən qələm vurursan, bu bəsdır ancaq.
Hələ düz oxumur “əlhəmdi”, gerçək,
“Veys-Ramin”i bilmək ona nə gərək?!
Zəhərli ilandır əxlaqsız arvad,
Şux olsa, buynuzlu ilandır, fəryad.
Sındır buynuzunu buynuzla haman
Sən ondan neçə gün uzaqda dayan...¹
Gəzəyən olarsa, möhkəm döy onu
Özünü göstərsə, çıxart donunu.
Məhv elə üzünə ağ olsa əgər,
Basdır torpaqlara, abırını təkər.
Qadının sözüylə hərəkət etsən,
Sən kişi adına layiq deyilsən.
İstəsən onunla məşvərət elə,
Ancaq bir iş görmə buyruğu ilə.
Açma öz sirrini qadına heç vaxt,
Evi zindan etmə qadına nahaq.
Heç vaxt pis qadını olmaz gözləmək,
Yaxşı qadın isə korlanmaz, gerçək.
Söyləmə özünə qadını sevsən,
Qurtara bilməzsən bil hiyləsindən.
Pis qadın işini görəcək, bişəkk,
Qarşısını alsan, gizli edəcək.
Pis qadın ilandır, təkəcək zəhər,
O vurur, sən onu vurmasan əgər...¹

Sən yüklə cənnəti necə görərsən,
Necə dost olursan bu ilanla sən?!
Sən onu oxşama, etmə ehtiram,
Üzü gözəl, içi zəhərdir tamam.
Olsa da gürzələr bəzəkli, yumşaq,
Aldanma, sən onun zəhərinə bax!
Dəlillə, məntiqlə o, yola gəlməz,
Görməz günahını, etiraf bilməz.
Nə anda, ilqara bir an düz çıxar,
Nə əhdə, peymana olar vəfadar.
Nə qədər ki, varsan qucaqlayacaq,
Gözdən iraq oldun, könüldən iraq.
Malından xərcləsən bir arpa qədər,
Dedisi-qodusu illərlə çəkər.
Qadının gözəli bir şey deyil, bax!
Çünki o ilantək qıvrılar ancaq.
Onunçün malını eyləmə hədə, o,
hər vaxt istəsə səni bənd edər.
Çalış, pis qadından hər vaxt ol uzaq,
Əzabdır zəhəri hər zaman ancaq.
O, ruha bəndədir, bədənə cidar.
Qaçma arxasınca belə biqərar.
Sən öz arvadını div hesab elə,
Ona məftun olma bu qədər belə.
Hal sənin evinə basarsa ayaq,
Boynundan asılar tüfeyli sayaq.

HEKAYƏT

Dedi atasına bir gün bir övlad:
– Mənə evlənməkçün şərait yarat.
Dedi: – Gəz, evlənmə, ey oğul, ancaq
Mənə yox, bu işdə özgülərə bax.
Gəzsən, darğa tutsa, buraxar haman
Çünki o, çox tutub buraxıb, inan.
Qadının buraxmaz evlənsən əgər,

Özbaşına olsa, eyləməz nələr!
Sən mənə, anana baxma, ey oğul,
Yaxşı aç gözünü, bir az ayıq ol.
Ona bax, qalmadı evində çörək,
Getdi atasının saqqalı, gerçək.

PİS QADINLARA NƏSİHƏT

Ey şəkər parçası, sən ey gözəl ay!
Eyləmə dinini işvə ilə zay.
Ya könlünü vermə, getmə ərə sən,
Ya açma üzünü özgələrə sən.
Ər çörəyi yeyib hərdəmxəyaltək
Özgəylə yaşamaq eyibdir, gerçək.
Özgəylə görüşmək fikrin yoxsa, sən
Evi tək eləyib neyçün gedirsən?!
Baş şuxluq eləyir, rəqs edir ayaq.
Günah işləməzmi bədən bu sayaq?!
Zülfünü burdurub üzə qoysan xal,
Sözsüz, busəni də edərsən halal.
Sənə bu camalı vermiş Yaradan,
Səbri, dözüümü də sən istə ondan.
Böyük itaətdir qadında ismət,
Tərs qadın itdən də betərdir fəqət.
O çadır, o pərdə, o divar, o dam,
Sənə örtü üçün yaranmış tamam.
Elə ki, bayıra çıxdın pərdədən,
Qapıdan eşiyə üz tutdun həməni,
Bir daha pərdəyə nə ehtiyac var?!
Gülmə saqqalına dünyanın, zinhar!
Ol bu ehtirasdan, şəhvətdən uzaq
Yaxşıdır həvəsdən səbirlə olmaq.
Sənə ərə getmək olarsa qismət,
Onun buyruğuna boyun əy fəqət.
Sənə çörək verir, onu razı sal,
Ya yol bığlarını cəza ver dərhal.

Salmasın qadına bir də məhəbbət,
Etməsin özünü xəcil, bihörmət.
Əgər bu gün onu qorusan qəmdən,
Mələyə dönərsən gözlərində sən.
Ər öyüd verəndə üzə olma ağ,
Tutub saqqalından demə haqq-nahaq.
Gündüzlər ədayla danışıb belə,
Gecələr sən onu tutma xoş dilə.
Ya daim aslan tək qürurla dayan,
Ya da tülkü kimi yaşa və davran.
Ya halal, ya haram bir şəhvət üçün
Günahla doldurma sən evi bütün.
Qızılı sevirsən, yaxşı as qulaq,
Səbr et, bir gün sən də doğarsan uşaq.
Ey yarım saatlıq kamdan ötəri
Başı tora salan, gəl qayıt geri,
Qızın, ya oğulun malıçün, düzü,
Yamaqlı dağarcıq etmə o üzü.
Üç il kam almağın, onu yaxşı bil,
Bir gün süd verməyə bərabər deyil.
Başqası səninçün süd versə də, bax,
Sənin xatirinə o, doğmaz ancaq.
Nəyinə gərəkdir on badya ayran,
Axır süd verəsən ta iki batman.
Qoca bir qadını Rabiə arvad,
Namazla, orucla o, qazandı ad.
Hər hiyləgər qadın, eyləmə güman,
Erkək yox, yaransın bir dişi aslan.
Məryəm də gözəldi, bakirdi, ancaq
Könlü pis fikirdən təmiz və uzaq.
Ərsizlik etmədi heç onu bədnam,
Həvəşçün tutmadı məbəddə məqam.
Ana sükutdadır, danışır uşaq
Nəfsi, ürəyi də pak idi ancaq.
Üç gecə Xalidin, Əmrin yanında
Hörmətçün dinmədi o, bircə an da.
Axır doldu döşü süd ilə haman,

Açdı söz uşağı xətrinə, inan.
Arı süfrəsinə döndü yatağı,
Doldu nitq balıyla dişi, dodağı,
Balı südə döndü, süd şərab oldu,
Uşaq süd əmərək məst, xarab oldu.
Təəccüb eyləmə o bal sözə sən,
Çünki südlə içib beşikdə həməən.
Nə qədər cavansan örtün, qıl namaz,
Cavanlıq bir daha geri qayıtmaz.
O gül dodaqlardan gedər tərəvət,
Dişsiz bir canavar olarsan fəqət.
Canavar dəridə, Yusif yoxdur, bax,
Heyrət, peşimanlıq, qəm qalmış ancaq.
Elə ki, gün keçər qocalar, arvad,
Şəhvət, ehtiras da qocalar, heyhat!
Bədən paltar kimi dəyişər, solar,
Gözəllik yox olar, sevdasa qalar.
Daha bundan sonra çarə yox, inan,
Artıq div çuvala girməz heç zaman.

HEKAYƏT

Vaiz huriləri vəsf eyləyirdi,
Yaxşı əməllərdən söz söyləyirdi:
Hər kişi alacaq iyirmi huri,
Saray, bağ olacaq hamının yeri.
Bir qarı ayağa qalxaraq həməən,
Dedi ki, öyrənmək istəyirəm mən,
Orda erkək huri olacaq, ya yox!
Dedi: – Əyləş, bəli, olacaq çox-çox!
Əgər sən cənnətə getsən, ey avam,
Səni də bakirə qoymazlar tamam.
Qadına xurmasız öyüd vermək, bax,
Misir ehramına olar qoz atmaq.
Çıxar dağarcıqdan yol azuqəni,
Burax bu çöllərlə aparsın səni.

**ŞƏHVƏT ARXASINCA AZ GETMƏYƏ
VƏ NƏSİL TÖRƏTMƏKDƏ EHTİYATLI
OLMAĞA DƏVƏT¹**

...Sən nəsil törətmək fikrində olsan,
İsmətsiz qadınla evlənmə, dayan.
Övladın yaramaz, ya oğru olar,
Toxum pis əkilsə, pis də verər bar.
Şiruyə Pərvizi eyləyən sayaq
O, səni pis günə bir gün salacaq.
Şiruyə haram süd əmmişdi, eyvah,
Atası qın oldu xəncərinə, ah.
Belə bir oğuldan olan cinayət
Atanın boynunda qalacaq, əlbət.
Xalq ondan əzabda, osa özündən,
Ondan qarğış görər ata da həməən.
Neylərsən varını aparsa əgər,
Canavar bəsləyən özgə nə edər?!
Bu qədər oğlundan incimə nahaq,
Xəta suyunu da sən səpdin ancaq.
Qənd acı olsa da sən verdin, heyhat,
Quzu, qurd olsa da sənindir övlad.
Pambıq əkmisənsə, maş gözləmə sən,
Mərzi hardan olar sən arpa əksən?!
Sən özün pis əkən toxum, ey oğul,
Hardan verə bilər yaxşı bir məhsul?!
Şoran yer, pis toxum axı nə verər?!
Bəs tüstü nə sayaq ağılıq gətirər?!
Ya arpa, ya buğda verməz özgə bar,
İnsan da belədir, belədir, zinhar.
Bir az düşünəsən, süd versən gərək,
Bu süd haradandır biləsən, gerçək.
Pis süd şər toxumu yaradar ancaq,
Pis əməl qadının südündən uzaq!
Sən bir ev tikməyi qəsd edən zaman
Fəhləyə muzd verir, usta tapırsan.

Yaxşı bir yer seçib bəyənirsən, bax,
Əldə eyləyirsən, ağac, daş, torpaq.
Xoş bir saat seçib sonra da həməni
Bina tikdirməyə başlayırsan sən.
Palçıqdan tikilən evdən öteri,
Diqqətlə görürsən sən bu işləri.
Oğula, qıza da əsas qoyarkən
Gəl pis vəsaiti rəva görmə sən.
Yoxsa ki, övladın ev yıxan olar,
Bədənin bəlası, can yaxan olar.

ÖVLAD TƏRBIYƏSİ HAQQINDA

Ey ata, bir utan öz övladından,
Pisi rəva görmə ona heç zaman.
Oğluna pis deyib söymə dünyada,
Onda söyüş söyən olacaq o da.
Abır, həya gözlə söz danışanda,
O da həya edər, utanar onda.
Nazla böyüməsin qoy çox da övlad,
Onu iş-gücdən də eyləmə azad.
Sonra çətinliyə düşərsə əgər,
Bu möhnət, bədbəxtlik onu məhv edər.
İş öyrət ki, sənə bəndəlik etsin,
İncit, başaşağı işinə getsin.
Pəhləvan olmağa buraxma, gerçək,
Çünki sən qocalsan, o, gəncləşəcək.
O, oxa dönəcək, sən alsan kaman,
Əgər kəmər tapsa, əsirdir haman.
Yanında durmayıb edəcək səfər,
Oda qalanacaq hicrindən cigər.
Hər zaman yeni bir xəttər görəcək,
Hər zaman yeni bir xəbər gələcək.
Ana həsrətilə verəcəkdir can,
Ata fərağıyla gedər dünyadan.

Davaya, gülüşə göstərsə həvəs,
Qoysan, ölümünə razısan əbəs.
Ya başını verər hər bə gedərək,
Ya oğru olaraq ölər oğru tək,
Oğul sənin barın olsa da aşkar,
O, sənin əkdüyün bir bəla olar.

HEKAYƏT

Bir ata oğula öyrətdi yaraq,
Həm kəmər bağladı, həm verdi papaq.
Oğlanın pəncəsi güclənən zaman,
İstədi meşədə öldürsün aslan.
Görün, o sərv boylu oğlan nə etdi,
Bir gün qamışlığa üz tutub getdi.
Bir diş şir gördü nahaq uzaqdan,
Ona həmlə etdi tez görüb oğlan,
Ancaq oxu şirə etmədi təsir,
Pəncəsi altına aldı onu şir.
Bu xəbər ataya gəlib çatarkən
Üz tutub meşəyə o, qaçdı həmə.ən.
Oğul belə görüb atanı, aşkar,
Gördü parçalanmış həm qəlb, həm paltar,
Dərin bir ah çəkdi onun önündə,
Dedi: – Burda günah deyildir məndə.
Mənə bu pisliliyi eyləmişən sən,
Özün edən işə nə eyləyərsən?!
Sən mənə bir peşə öyrətmədin, bax,
Bu meşə aslanı öyrətdi ancaq.
İndi əsirgəmə gücünü, aman,
Ta ki, olmayasan axır peşiman.
İndisə ilk borcun, vəzifən budur,
Gəl ağla-qaranı qatıb qovuşdur.
İkinci, sən ona öyrət bir peşə,
O, maaş götürsün ordan həmişə.
Üçüncü, mal ilə kömək et ona,

Bir halal qız ilə toy et oğluna.
Yaxşı insanlarla yaxınlıq öyrət,
Pislər söhbətindən gen olsun fəqət.
Bütün bu işləri sən gör sərbəsər,
Yenə namərdliyə üz tutsa əgər,
Bil, səndən, Allahdan utanmayaraq
Onu zülm əlilə əkmışlər ancaq.
Kuzə sudan geri qayıtmasa sağ,
Lazımdır başqa bir kuzə axtarmaq.
Məhv olmuş, itmişdir qayda-qanunlar,
Çünki doldurmuşdur dünyanı bunlar.
İnsanlar budursa, nə çarə edək?!
Susub bir guşəyə çəkilək gərək.
İgidlik yoluna nəzər salmazlar,
Çünki ona yüz yol zəfər çalmazlar,
Kim ki öz adını vermişdir bada,
Yaxşı ad qazanmaz əsla dünyada.
Pakların xətrinə, bizi bağışla,
Bizdən uzaq olsun hər gələn bəla.
Alma qocalıqda, gənclikdə bizdən
Öz ismət pərdəni, and verirəm mən.
Qurtar qurd ağzından bu sürünü, ah
Hifz eylə dünyada hamını, Allah!

TƏRBIYƏNİN TƏSİRİ VƏ ÖZBAŞINA BOY ATMAĞIN NƏTİCƏSİ

Kim əzab görmədi tərbiyəçidən,
O, qəmdən özgə şey görmədi əslən.
Meşə meyvələri, bax, becərilməz,
Odur ki, heç kəsin xoşuna gəlməz.
Ya ayı, ya çaqqal onu yem edər,
Ya da ki, meşədə məhv olub gedər.
Onu ayı belə yeyərsə naçar,
İnciyib aramsız kıx-kıxa başlar.
Ağac da düyünlü, əyrisə əgər,

Ocaqda yandırır kömür edərlər.
Şəhərə aparıb sonra satarlar,
Qəzəb kürəsinə onu atarlar.
Yenidən qalarlar təzə bir ocaq,
Dəmirin ağzında yandırarlar, bax!
Daşlar istisindən ah-fəryad edər,
Dəmir odlarından əriyib gedər.
Bədəni şişlərə çəkilər hər an
Yüz yol çevirərlər hey oyan-buyan.
Qaralar ustanın əli və üzü,
Dükən da korlanır onunla, düzü.
Hər dəfə kürəsi nəfəs çəkərkən
İnsan dəyişərək olar Əhrimən.
İllər-aylar boyu o, xəstə olar,
İkiyol butədə oda yaxılar.
Yerdə vücudundan qoymazlar bir iz,
Hətta külünü də qoymazlar, hərgiz.
Bil ki, özbaşına böyüsən, ancaq
Çirkini bu odla mümkündür yumaq.
Nə vaxtdır özünə gələ bilmirsən,
Çünki özbaşına boy atmısan sən.
Odlara yaxırlar səni diriylən,
Ta ki qaralasan sən öz tüstündən.
Ölsən, o dünyaya alarlar səni,
Cəhənnəm oduna salarlar səni,
Cəhənnəm ağzına atıb gedərlər,
Səni gah yandırır, gah əridərlər.
Bax, toyuq da yarma, dən yediyindən,
Yumurta verməyə məcburdur həməni.
Əsla çağırılmaz gəlməsə əgər,
Əgər özü gəlsə, qovarlar gedər.
Gündüz sağdan-soldan oxla vurular,
Gecə qarılığın evində qalar.
Gəzər peyinlikdə qorxuyla hər an,
O evə, bu evə qaçar durmadan.
Kəndli başüstə asarsa əgər,
Şəhərli qəzəblə qanını tökər.

Elə ki, dən, suya o, meyl etmədi,
Özüyçün yurd mənzil o, düzəltmədi,
Neçə gün ah çəkər, görər əziyyət,
Gecə oyaq qalıb çəkər riyazət.
Əmir, şah əlinə layiq görülər,
Taxta, taca yenə layiq görülər.
O, şah qayğıs ilə yaşasa ancaq,
On öz ağrısında ov ovlayacaq.
Böyükələr yanında böyüyər insan,
Bəs sən qismətin nolacaq, aman!
Əhmədin fərri ki, Əliyə çatdı,
Xeybər qapısını bir əllə atdı.
Bağlama yolunu varınsa imkan,
Yoxunsa get, istə başqalarından.

EV XİDMƏTÇİLƏRİNƏ QAYĞI BƏSLƏMƏK HAQQINDA

Ey xacə, qulama zülm etmə nahaq,
Dünya bu qaydada, bil, qalmayacaq.
Gücünü göstərmə xidmətçilərə,
Qırma qəlblərini sən nahaq yerə.
Təyin eyləmişlər səni oradan,
Sənsən bu zümrəyə başçı, hökmüran,
Sən tək xərcləməyə vəkilsən ancaq,
Özün boğaz, şəhvət qulusan, bir bax!
Bəndəni incitmə, çalış, nahaqdan,
Qoy həm bəndən olsun, həm savab qazan.
Onu satmaq olar pisdirsə əgər,
Ancaq ağılsızlar onu öldürər.
Bəndəni geyimli saxla, həm də tox,
İşə can yandırır onda daha çox.
Əgər çörək versən, bəndə verər can.
Can əziz nemətdir, incitmə bir an.
Onlara çörəyi qıt eyləmə sən,
Savaşıma, ruzunu onlardır verən.

Onların birisi əskilsə məgər,
Sənin şəxsiyyətin necə yüksələr?!
Sən ver, artıq ilə, şükr elə bol-bol,
O, “əlif” olmuşdur, sən isə “nun” ol.
Onların içində görsən özünü,
Bir xeyir görməzsən, anla düzünü.
Şərbət tökmürsənsə qədəhə barı,
Zəhərə bulama nahaq onları.
Səndən qadın, kişi qərq olmuş qəmə,
Bir söylə, belə iş xoş gedər kimə?!
Hindli deyilsənsə, ey dost, sən əgər,
Qoyma, şirin canı turş üz məhv edər.
– Sən çalış düşünmə təkcə özünü,
Çox da bəndələrə dikmə gözünü.
Sənin çörəyini yesə də onlar,
Haqdan əmanətdir sənə, aşkar.
Ağa da, bəndə də eyni şeydir, bax!
Hamının ağası Allahdır ancaq.
Xacə bir Allahdır dünyada haman,
Ayaq ola bilməz başı yaradan.
Xacəlik vermişsə insana özü,
İnsan övladıdır bəndə də, düzü.
Bircədir atası hər ikisinin,
Onu iki görsən şəkkini var sənin.
Xoşdur pis ovladdan ağıllı nöker,
Xacənin adını o, uca edər.
Xacə az hallarda olursa xilas,
Bəndə də mümkündür dönüb olsun xas.
Hər kəs qiymətilə ölçülsə əgər,
Bil ki, çox xacələr olurlar nöker.
Onu iflic vurdu çirkabda, həməni.
Sənə nöker idi, niyə atdın sən?!
Əgər sən bəndəyə xəzinədarsan,
Ölümü, əzabı qov ondan hər an.
Qoyma yaş axıtsın qulam gözündən,
Pis adı özünə layiq görmə sən.
Malik məzhəbində olan bir insan,

Belə bir girdaba girməsin, aman.
Qulaq asmırsansa, xacənə əgər,
Xacə satan olsa, incimə, nöker.
Sən bu bəndəlikdən eylədikcə ar,
Xacədən bir xeyir görməzsən, aşkar.
Olsa bəndəliyin axıra qədər,
Çərx, ulduzlar sənə olarlar nöker.
Lakin xacəlikdir sən bilən ancaq,
Səndə bu bəndəlik hardan olacaq?!
Əgər canlısansa, gözün varsa sən,
Heç vaxt bir canlıni, bil incitməzsən..
Sən niyə onları sayırsan eşşək,
Onlar da canlıdır, bir bax, sənin tək.
Dilsizin başına çox vurma, dayan,
Bir qorx o dillərdən, oddan, alovdan.
Onları yaradıb can verən ancaq
Onları yükləyib öldürmədi, bax.
Allahın əksinə getmirsən əgər,
Onlara yükləmə dəşi bu qədər.
Dilləri sussa da zahirdə, inan,
Daxildə coşsalar, sən qərq olarsan.

HEKAYƏT

Bir eşşəyi varmış İsanın göy rəng,
Getməzmiş iki gün heç bircə fərsəng.
Uzun gecələri, deyirlər belə,
Namazla, duayla məşğulkən elə,
Bir gecə o, həsrət qalıb yuxuya,
Onu iki yüz yol aparmış suya.
Hər dəfə aparır, eşşək içmir su,
İsanın gözüne getməyir yuxu.
Görərək bunları həm səhabələr,
Ondan soruşdular bu sirri səhər.
Dedi: – Danışmayı, dilsizdir ulaq,
Əgər susuz olsa, mümkünmü yatmaq?

Mənə yük daşıyan susuzsa əgər,
Vaxt gələr, üzümün suyunu tökər.
O, dinə bilməyir susuz olanda,
Su içib mən necə yataram onda.
Xacəlik Allaha bəndə olmaqdır,
Məxluqa şəfqətlə nəzər salmaqdır.
Xəstə ürəklərə dərman etməkdir,
Sınmışa mumiya olmaq deməkdir.
Bu mavi çadırın altında, zinhar,
Mində bir adamda görün göz olar.
Hər kim öz dərdinə gəzirsə dərman,
Dərdinə bir dəva edəcək, inan.
Dünyaya, varına tutmaz üzünü,
Yola hazırlayar hər vaxt özünü.
Hər vaxt yıxılanın əlindən tutar,
Piyadə olanın dadına çatar.
Tamah, zülm evinə o, qıfıl vurur,
Yazıqlar önündə qulluqda durar.
Heç kəsdən heç zaman artıq şey almaz,
Gündə ürəyinə bir sevda salmaz.
Qayğısız yolunu tutaraq gedər,
Bir kəsi incitməz o zərrə qədər.
O bilər yaxşıdır kərəm, ədalət,
Pis işi görməmiş anlayar, əlbət,
Bilər zülmkarın hardadır yeri,
Zor, zülüm yolundan çəkilər geri.
Əgər bu sözləri dərk eyləməsən,
Bil ki, öz-özünə zülm etmişən sən.
Bil, bu boyunbağı mənincə, ancaq
Peyğəmbər adına layiq olar, bax!
Bax, xacə o, idi, tanrı hökmüran,
Onun dörd yarısıdır əmirilər haman.
Başqalar kölgədir o nurdan ancaq,
Bəzi kölgədən də düşmüşdür uzaq.
Varlıda səxavət olmasa əgər,
O, suyu olmayan buluda bənzər.
Ancaq hümmətlilər bilməzlər kərəm,

Möhtaca verməzlər heç bircə dirhəm.
Kəramət sahibi Tanrıdır ancaq,
Səxavət o zətdən heç olmaz uzaq.
Bax, kərəm budur ki, bir söz olmadan
Minnətsiz getmişdir Qafdan Qafacan.

PAXILLIĞI VƏ PAXILLARI MƏZƏMMƏT

Süfrə boyayanlar ürək qanilə
Verməzlər zəhərsiz bir tikə belə.
Kasalarda zəhər, üzlərdə zəhər,
Belə bir çörəyi kim rahat yeyər?!
Sən tikə istəmə tikə sayandan,
Belə bir tikədən ar etdi Loğman.
Bir kasa doğramac etsən soğandan,
O xoşdur yüz saxta kərəmdən, inan.
Əli yeni şərbət versə də əgər,
Verdiyi ayrandan dağlanar cigər.
Özgə minnətilə çörək yeyincə,
Yemə o çörəyi, zəhər ye, mənəcə.
Versə bu xəsisin biri bir qazan,
Bu daşdan düzəlmiş dağ olar, inan.
Sənin öz bağına bəla gəlməsə,
Səndən xeyir çatmaz əsla bir kəsə.
Baxanın qanını tökdün gözündən,
Bir meyvə vermədin ancaq ona sən.
Belə bir lütf ilə bəd gözdən uzaq!
Hələ cənnət, huri gözləyirsən, bax!
Bu barlı ağacla, nadanlar sayaq,
Kərəm qarısını bağlama nahaq.
Ya get kölgə düzəlt qərirlər kimi,
Ya doydur varınla acı, yetimi.
İki-üç alma da çatsa bizlərə,
Xarab olmasından xoşdur yüz kərə.
Nə qədər meyvə var, sən də ver xeyir.
Sən də öz qonşuna gəl kölgə sal bir.

Üzümün qızardı, innab oldu, bax,
Üzün niyə döndü bənövşə sayaq?!
Qapı açmasan da, bir salxım qopart,
Qapının üstündən bu tərəfə at.
Bəxşişə imkanın vardırısa əgər,
Qapını bağlamaq ziyan gətirər.
Sən çalış meyvə ver olduqca bahar,
Ondan dul arvada bir az pay apar.
Din buna nə sayaq səxavət desin?!
Səndən arı gəlir hətta xəsisin.

ŞEİR BAZARININ RÖVNƏQSİZLİYİ VƏ KASADLIĞI HAQQINDA

Alçaq qapısında bir şair olmaq
Yunan fəlsəfəsi, kürd evidir, bax!
Heyf, mədhləri üçün gedən zəhmətə!
Heyf, ilham çəkən o əziyyətə!
Məmduh xatunilə sərxoş yuxuda,
Mədh üçün gözündən qan tökür o da.
İşləyir gecəyə qatıb gündüzü,
Sonra yazdığını köçürür özü.
Qoçaq bir raviylə olaraq əlbir,
Bir vədə camıyla onu məst edir.
Ta yanına gedib salam verəsən.
Şeirini oxuyub bəxşiş görəsən,
O, sənə deyəcək, gözəl demisən!
Bizi mədh etməkçün dürlər deşmişen!”
Gəl qayıt bir işlə məşğul ol hələ,
Özgə vaxt buraya bir səfər elə.
Bu sözü eşidib çıxıb gedərsən,
Özünü qəmlərə təslim edərsən.
Yenə fırıldadıb bir şeir də həməən,
Qaydayla qələmi axsadarsan sən.
Elə ki, vədəylə yenə gələrsən,
Qapını daş kimi bağlı görərsən.

Yalvarıb-yaxarıb qarıcıya sən,
Axçayla özünə isindirirsən.
O, səni saraya aparsa əgər,
Məmduh qarıcıya qaşqabaq tökər.
– Buydu qərarımız, ey axmaq eşşək,
Min dəfə dediyim buydu, de görək.
Sən görüş vermişən, bu nə görüşdür?!
Mən işlə məşğulam, bəs bu nə işdir?!
Sonra soruşmadan, ata, necəsən,
Halın nə təhərdir, necə gəldin sən?
Səninçün bir yerə yazar bir barat.
Üç xarvardan bir tay ödənsin! Heyhat!
Gəlir amilindən o kimdir ancaq,
Versin iyirmidən artıq bəxşiş, bax.
Ondan da onunu sələmçi alar,
Beşi də yoldaca ravinin olar.
Qalar- sənin üçün bir aylıq zəhmət,
İyirmi on olar, onun beş, əlbət.
Əmir sərxoş olsa, onunla ancaq,
Olmaz qarıcının başın bağlamaq.
Ey fəzil, abırını tökmə nahaqdan,
Bil, yeri su üstə qurmuş Yaradan.
Söz göydən gəlmişdir, yaxşı bil bunu,
Mıx kimi torpağa çalma, gəl onu.
Ağıl sahibinə ver ağıl, kamal,
Ürəkdən gələni ruha ver dərhal.
Ənvəri bu yolla edərək qiyas,
Demişdir, artıqdır şairdən kənnas.
Bundan xeyli əvvəl olan sərvərlər,
O uca ad üçün çalışan ərlər,
Hünərdə olsa da irəli onlar,
Artıq sayardılar şairi onlar.
Şairə xəzinə bağışladılar,
Onlar da mədh deyən olardı, aşkar.
Mənimsə yerimdir bu xəlvət bucaq!
Belə bir dünyaya sığım nə sayaq?!
Çox tənə görmüşəm mən bu dəstədən,

At çörəklərini! Daş yeyərəm mən.
Tamahdan etmirəm mən ki, hekayət,
Etmirəm dünyadan əsla şikayət.
O, arpa çörəyi versə də mənə,
Püstə tək gülürəm üzünə yenə.
Kaş dostum olaydı mənim bir nəfər,
Möhkəmlik olaydı onda bir qədər!
Dünyada bircə dost, gəlmədi ələ
Ki, ondan ürəyim sınmasın belə.

DOSTLUQ VƏ VƏFANIN ŞƏRTLƏRİ

Dostluqda dost ilə bir ol, səmimi!
Bir qabıq içində cüt ləpə kimi.
Dostluq din yolunda olmasa, gerçək,
Ona əmin olmaz heç zaman ürək.
Bir fərq görünərsə dost arasında,
İkiüzlülük var arada onda.
Bu işdə yar olmaq, dost olmaq gərək!
Yarsız iş aşmayır dünyada, gerçək.
Nə qədər bir qəsdin, bir təmənnan var,
İnanma yar olsun onda sənə yar.
Nə qədər öz arzun dalınca getsən,
Qeyrə yox, özünə yar olarsan sən.
Dosta öyüdlər ver, öyüd al ondan,
Ona irad tutma, ancaq heç zaman.
Şəhərin şöhrəti olan bu dostlar,
Məhəbbət yolundan düşmüşlər kənar.
Onlar qırmaq üçün dostluq edirlər,
Çörəkçün, aş üçün əldən gedirlər.
Dar gündə sənidlə gec dost olarlar,
Dost olar, tezcə də doyarlar, aşkar.
Onlar var dostudur, alsalar əgər,
Səni məhv edərlər, qəm də çəkməzlər.

Dir əmin olarsa, dostun olacaq,
Bu yolla dirhəmi səndən alacaq.
Yem versən, gözləri olacaq səndə,
Hirslənib coşacaq yem verməyəndə.
Dostluq etibardan, vəfadan törər,
Nə dostluq etibar olmasa əgər?!
Bu məcazi dostlar sənə, aşikar,
Həqiqi sirlərin üzünü açar.
Bu dostluqda möhkəm olmasa hər kəs,
O, dostluq yolunda bir yana getməz.
Zahirin, batinin düz olsun gərək,
Əhdi pozmayasan ta axıradək.
Bəndəlik eyləyib ələst günü sən,
Dost verən qədəhi götürüb içsən,
Könlündən nə keçsə o dostdan kənar,
Bundan sonra Tanrın elə o, olar.
İlk əhdə vəfadar olasan gərək,
Sonra çalışasan sərf edib əmək.
Ta ona verdiyin o vədəni sən,
Çalışıb yerinə düz yetirəsən.
Bu əhdə sən vəfa etməsən, düzü,
Səfa qibləsinə çevirmə üzü.
“Ey insan, vəfa et əhdə”, – dedi Haqq,
İnsan eşitmədi bu sözü ancaq.
Kim əhdi pozdusa, eşitsin bunu:
“Qapıya döşədi itlər qolunu”.
İt vəfa yoluna düşdüsə əgər,
Bələmdə dəridən xirqə geyinər.
Vəfada it atdan yaranmış üstün,
Atdan şöhrətlidir o, bax bununçün.
Vəfasız bir itdir hünərsiz insan,
O, həm qədəh olmaz hümayla bir an.
Vəfaya cüt olan təmiz adamlar
Vəfanı ismətdən üstün tutarlar.

HEKAYƏT

Deyirlər, ağıllı bir ustad varmış,
Nacins bir şagirdə dərs oxudarmış.
İllərlə qatlaşıb hər əziyyəyə,
Dözdü çox əzaba, çox müsibətə.
Axır elm öyrənib o, alim oldu,
Nətiq və qüdrətli bir həkim oldu.
Ucaldı mənsəbi, artdı dövləti,
Şaha yaxın oldu, qalxdı şöhrəti.
Əsli, mayasında yox idi vəfa,
Odur ki, ustadı salmadı yada.
Ustadın zəhməti lap tələf oldu,
Çünki öyrətdiyi naxələf oldu.
Təmizlər vəfada olarlar tamam,
Bədgövhər yaramaz, çiy olar müdam.
Kim vəfa yoluna mərđan gəldi,
Ordan comərdliyə qalxıb yüksəldi.

COMƏRDLİK, KİŞİLİK VƏ İNSANLIQ HAQQINDA

Öyrən insanlardan kişilik nədir.
İnsanlığ nə şeydir, nə bilməcədir.
İnsanlığ olmalı insana şüar,
Adam o kəsdir ki, o, kişi olar.
Əgər sən olmasan kişi və insan,
İnsanlığ yoluna yaxın olmazsan.
Yoxdur peyğəmbər tək bir insanpərvər.
Kişilik yolunu tək Əli gedər.
Bu iki insana kim baxdı, düzü,
Qayıdıb bu yolu düz gördü gözü!
Hər kimə baxdısa bu iki insan,
Ay kimi nurlandı üzü hər zaman.
Təvhid xəznəsinə tilsimdir bunlar,
Adlanan o, bunlar addırlar, aşkar.

Bu tilsim çatdırar o xəzinəyə,
İnsan bu adlarla ucalar göyə.
Onlar kişi idi, insan idilər,
Onlar dərd əhliydi, dərman idilər,
Kişilik, insanlıq biri-birilə
Birləşdi, comərdlik yarandı belə.
Belə comərddiyn rəmzi də ancaq,
Düzü, əyrilikdən olmalı uzaq.
Özgəyə baxmasın xəyanət ilə,
Baxmasın tamahla, ya şəhvət ilə.
O, diksin başını yerə həyadan,
Qovsun həyasızı qapıdan haman.
Ondan eşitməsin artıq söz bir kəs,
Heç vaxt öyünməsin xalq içrə əbəs.
Yatmışa keşikçi olsun gecələr,
Xalqa kömək etsin qüvvəsi qədər.
Vursun öz nəfsinə səbrdən cidar,
Çörəyə, dirhəmə olsun zülmkar.
Qəlbədən xəstələrə eyləsin dərman,
Qərrib ürəklərdə olsun hər zaman.
Dilinin əzbəri bu olsun gərək.
Dara düşənlərə kömək eyləmək!
Hər vaxt pay ayırmaq yetimə, aca,
Hər vaxt arxa olmaq dula, möhtaca.
Özgənin eybinə göz yummaq ancaq!
Başqanın sirtinə yol axtarmamaq!
Bir pislik yol tapmaz onun halına,
Pis şey yaxın düşməz heç xəyalına.
Təmizlik, toxluqdur dostu, sirdaşı,
Ancaq insanlıqdır onun yoldaşı.
Odur seçilmişsi zamanın ancaq,
Onunla mümkündür amanda olmaq.
Onda hər ürəkdən bir mərifət var,
Həm hər peyğəmbərdən onda sifət var,
Onun bədəninə hasardır ismət,
Ərişdir, arğacdır həm ona iffət.
Bəndəni bəyənsə eşq özü əgər,

Belə bir xidmətə o, meyl eyləyər.
Dostuna çevirər ürək üzünü,
Nəfsindən qoruyar hər vaxt özünü.
Dönməz qılınc ilə vursan də əgər,
“Şəkər” cavab verər, desən də zəhər.
O, eyib örtəndir, azad, həyalı,
Xeyirxah, sevəndir elmi, kamalı,
İş görər, işinə o, muzd istəməz,
Öyünməz, nə də ki, alçalmaz əbəs.
O, hər vaxt nəfsini sındırmaq üçün
Əgər nə lazımsa eyləyər bütün.
Yüz əzab çəksə də, heç dönməz üzü,
Verər çörəyini dadmamış özü.
Özünü aparar ədəmə qədər,
Əcəl yetişməmiş ölə də bilər.
Budur, xoşbəxtliyə dünyadan nişan!
Budur, ürəklilik, igidlik haman.
Kimdə tapa bilsən bu sifəti sən,
Çalış ki, ondan üz döndərməyəsən,
Nəfs ardınca getsən donuqsan, demək!
Nəfsini öldürsən, kişisən, gerçək!
Eyibdir, bu yeyib-yatmağı burax!
Sən yemə, yedirt ki, hünər budur bax!

SAXTA CƏMƏRDLİK GÖSTƏRƏNLƏR HAQDA

Beləymiş insanlıq bizlərdən qabaq,
Buymuş cəmərdlərin qaydası ancaq.
İndi qalmamışdır bunlardan bir iz,
Adları dilə də gəlməyir hərgiz.
Hər yer tor quranla, xainlə dolu,
Qururlar hər zaman bir hiylə toru.
Başda əyləşərək söyləyər sədrəm,
Bir neçə əclafı eylər başa cəm.
Yer tapmaz zilinin üstə döşənər,

Yelkənə vurulmuş dirəyə dönər.
Uzadar sağ-sola bığ-saqqalını,
İçər, həşiş çəkər, pözar halını.
Başına toplayar yaramazları,
Düzər qarşısında səf-səf onları.
Onlar hamısı rind, çıxmış dəridən,
Qaçmışlar ustadın öyüdlərindən.
Hamısı şəhvətin əlində qalmış,
Hamısı məşuqçün xəyala dalmış.
Gündüz yeyib-içməz, gedib çalışar,
Gecə pis işlərin ardınca qoşar.
Üç gündə aldığı muzdu bir anda
Xərcləyər yarının o, qarşısında.
Rind ilə dilbərlər yığışar belə,
Zindana düşərlər qurd Yusif ilə.
Biri qatıq alar, biri heyva-nar,
Bunları toplayıb məclis qurarlar.
Mənzil çalğılarla, boşqabla dolu,
Nərd, şahmat, qədəhlər şərəblə dolu.
Süfrədə çörək var, qazanda xörək!
Amma kişilikdən uzaqdır ürək!
Onlar qoltuq vurur, sinə döyərlər,
Fələk və ulduzdan tamam bixəbər.¹
...Açmış xanəgahda qarını əxi,
Elə səxavətli tapılmaz dəxi.
Süfrəsi doludur, qəndlə, şərbətlə,
Məclisi çal-çağır, sözlə-söhbətlə.
Orda kamanların çaq-çaq səsi var,
Məhmiz səslərindən qulaq tutular.
Ox atmaq, oynamaq, həm çəpik çalmaq.
Olmaz olanları hesaba almaq...²
Oğul ailədə döyülər nahaq,
Orda göz üstündə oturur ancaq.
Evi yad eyləməz, deyil ki, axmaq!
Öyüd, nəsihətə o asmaz qulaq.
Atmaz o, söhbəti, zarafatları
Kababı, səhranı, bağ-bağatları.

Getməz əzab görsün ata-anadan,
Yeməmiş gözündən su töksün hər an,
Əslində ədəbli, ayıq olanlar,
Zirək, düz, gözü tox, kişi insanlar,
Hünər öyrədəni görməsə özü,
Camal öyrədəni bilməsə, düzü,
Əxi dükanının gülüncü olmaz,
Əxi nemətinə o, tamah salmaz.
Müftəxor, təslimçi, yaramaz, alçaq
Vursan da oranı tərək etməz ancaq.
Onu halal sayar bığı burmalar,
Səlsəbil suyu tək ondan zövq alar...¹
...O, pis iş görsə də, yaxşıdır deyər
Onun hər eybini sayarlar hünər.
Gecə qafil olar, nadanlıq edər,
Oyaq qalmaqdansa yuxuya gedər.
Gündüz bu məclislər sona çatanda,
Süfrələr boşalıb, əxi yatanda,
Hərə öz işinin dalınca gedər,
O da öz oğlunu indi yad edər.
Yenə gecə gələr, təzədən təkrar,
Həmin həngamələr, işlər başlanar.
Uzun bir vaxt keçər elə bu sayaq,
Kimsənin sözünü eşitməz uşaq.
Saqqalı göyərər, qaralar üzü
Gedər gözəlliyi, yox olar, düzü.
Ürəyi dərd, qəmlə düşünər bunu:
Niyə uduzmuşdur nərd oyununu?
Tüstüsü olmayan halvanı, burax!
Bu zəhər içməkdir, xeyri yox ancaq.
Cəhlindən özünə pislik etdin, ah!
Özün eylədiyən bu işdən, eyvah!..

ÖVLADI NATƏMİZLƏRİN ŞƏRİNDƏN QORUMAQ HAQQINDA

Özün əkdüyünə, ey ata, inan,
Yaxşı olar özün olasan bağban.
Lazımsa bağçanı, evi gözləmək,
Yaddan eşşək başı yaxşıdır, gerçək.
Sən öyüd ver ona başında nə var,
Axı qalan odur səndən yadigar.
Bağda budaq sınsa qəm çəkməz baxan,
Onun hər dərini, bil, çəkər bağban.
Vermə öz nəqdini kimsəyə, aman,
Axırda olarsan yoxsa peşman.
Dayə daha gözəl tərbiyə edər,
Yumurtanı ancaq kəklik gizlədər.
Tanrı dünyasından gəlmişdir uşaq,
Yersiz rəva deyil onu korlamaq.
Gəlmiş o dünyadan, məsumdur uşaq,
O damın quşudur, bu evə çıraq.
O, bir xəzinədir, qorusan əgər,
Yoxsa zəhmətlərin olacaq hədər.
Sənindir gül olsun, o, yaxud tikan,
Özün əkdüyünü xar etmə, aman.
Qoyma övladını kamanxanaya,
Boynunu əlinlə keçirmə yaya.
Kaman düzəltmə də iki yüz batman,
Oğlun olmayacaq sən ox atan.
Kaman başqa şeydir, busa odundur,
Baltala əlinlə, tez onu sındır.
Düşmənlə üz bəüz gəldiyi zaman,
Döyüşər odunla hansı pəhləvan?!
Atıcı əllərdən başqa heç bir kəs,
Düşməni qovaraq məhv edə bilməz.
Sən bu dörd batmanlıq yayla oxunu,
Necə atacaqsan, bir düşün bunu.
Oğru, ya dələduz deyilsən, nahaq
Qoyma ki, ilişsin boynuna qarmaq.

Çox kaman çəkənlər, atıldı çölə,
Çiyinini ox deşdi çıxmamış hələ.
Peyğəmbər “ox atın” demişsə də, bil,
Bu çaxmaq daşından yay etmək deyil.
Kiriş barmağını eyləmiş yara,
Bir bax yaralanmış o barmaqlara.
Əgər yumruq boyda şişmişsə barmaq,
Onunla olarmı hədəfə vurmaq?!
Tutumlu olmasa bir barmaq inan,
Ələ almaq olmaz yəqin ki kaman.
Yumşaq, zərif olan çiyin ilə döş,
Sınaqdan çıxmasa, görməsə döyüş,
Gedər yüngül yayla o, ox atmağa!
Ancaq daş qoyarlar bu mancanağa,
Ox atmaq yaramaz bu qüvvə ilə,
Tulla bu kamanı, gəl qayıt hələ.
Sən ki heç apara bilmirsən onu,
Bəs necə atarsan söylə sən onu.
Qüvvətli qol gərək, bir də yaxşı at,
Yoxsa ki, qılıncla oynama, heyhat!
Yaxşıca bir atın olmasa əgər,
Hər ox ürəyini deşərək keçər.
Qapazlar yesə də oğulun, gərək
Kamana uymasın heç vaxt giriş tək...
Sən ona elm öyrət, danışiq öyrət,
Onu bu sayaqla məhv etmə fəqət.
Ən böyük nemətdir, anlasan, peşə,
Peşəkar düz yolla gedər həmişə.

DÜZ-ƏMƏLLİ PEŞƏ SAHİBLƏRİ HAQQINDA

Əhsən, o peşəkar yoxsul insana!
Qanedir dünyanın azı-çoxuna.
O, öz ruzisilə qənaət edər,
Başını salaraq işinə gedər.
Öz acizliyini boynuna alar,

Keçmiş qüsurundan edər istiğfar.
Çıxarmaz könlündən Haqqı bircə an,
Nuru hazır sayar hər yerdə, inan.
Peşə öyrənməkçün neçə il yaz, qış
Atadan, ustadan sillələr almış.
Zəhmətlə kütlədən bəhrə götürər,
Keçmiş i muzd ilə yuyub itirər.
Qələbə tutanda ona üzünü,
Allaha tapşırır o da özünü.
Qəlbində nur saçır vəfa, sədaqət,
Əlindən uzaqdır onun xəyanət.
Vaxtında o, qılar beş dəfə namaz,
Yalvardan–yaxardan əsla usanmaz.
Üzündə görünməz qürrədən nişan,
Etdiyi təətlə öyünməz bir an.
Gecələr üz tutub evinə gedər,
Qoyar Haqq verəni bir az şam edər.
Elə ki, yeməkdən, içməkdən doyar,
Ruzi verəninə şükürə başlayar.
Ayırır payından bir qədər çörək,
Yoxsula, acizə o, göndərəcək.
Düzdür, hünərlidir çox adam, bir bax!
Ürəyi böyüklər bunlardır ancaq..
Varlığın rəmzidir fikri bunların,
Cənnət bağçasıdır yeri bunların.
Dünyanı nizama peşəkar salar,
Hər nizam peşədən, hunərdən olar.
İş xoşdur kişiçün işsiz olmaqdan,
Ancaq pis işlər də pislikdir inan.
İnsanın insana var ehtiyacı,
Bir Allah deyildir insan möhtacı.
Sərhəng zor silahı olsa da əgər,
Xəstəyə dərmandır, qaçana zəhər.
Düzdür, kənnasa da xor baxırsan sən,
Ancaq o edəni edə bilməzsən.
O kəsin peşəsi yaxşıdır, gerçək,
Ondan incik düşmür əsla bir ürək.

İnciklik olmasa üsyan da olmaz,
İnsan incidəndə, iman da olmaz.
Elm öyrən, yaxşılıq toxumu səp sən,
Qoy yaxşı meyvələr görüb dərəsən.
Bu sözü söyləyən yaxşı demişdir:
“Peşə – əkinçilik, elm isə işdir”.
Padişah, sərkərdə, ordu və vəzir,
Zahidlə camaat, imamla dəbir –
Hamı dən ardınca qaçır, doğrusu,
Hamısı axtarır çörək, yemək, su.
Əkinçi yemləyir hamını bütün,
Onun da varını verir bulud, gün,
Ən işıqlı günəş elmdir ancaq,
Elmsiz yaşama ömrünü nahaq.
Çıraq yandırmasan əgər elmdən,
Varlığın təndirdə yanacaq həmə.

ELM ÖYRƏNMƏK VƏ ALİMLƏRİN ŞƏRƏFİ HAQQINDA

Əgər sən istəsən bir elm öyrənmək,
Bütün ləzzətlərdən əllərini çək.
Gecələr udmasan çıraq türtüsü,
Hardan öyrənərsən sən elmi, düzü.
Elm, din dalınca lazımsa getmək,
Lap Çinə qədər də gedəsən gərək.
Elm oxu dünyada kamaldan ötrü,
Oxuma dövlətdən, ya maldan ötrü.
Elmi kamillikçün öyrənməsən sən,
Yaxşı ad gətirməz o, sənə, əslən.
Elmi öyrənirsə kim zərdən ötrü,
Biliyi xeyirdən, zərərdən ötrü,
Bir kəndin ya cahil xətibə olar,
Əhli nəəhdən seçməz, aşkar.
Şuluq bir məhləyə ya ədib olar,
Elmi də özüylə gora yol alar.

Ya da ki, qurşanar vərə, alverə,
Elmi də yox olar heç nahaq yerə.
Ya da bir qaziyə müavin olar,
Öyrənib bildiyi arxada qalar.
Bunların hansına edilsə təyin,
Könlündən hər elmi silinər həmin.
Əyri olduğuyçün onun işləri,
Ona nə vermişlər, qaytarar geri.
Alimin başını uca edər din,
Cahili düz yola gətirər, yəqin.
Elmini kimsədən gizləmə nahaq,
Susuz ürəklərə bulud kimi yağ.
Kamal sorağında olanlara sən,
Çalış ki, varından bir şey verəsən.
Alim ədalətə meyl etsə özü,
Baxmaz var-dövlətə heç zaman gözü.
Tamah göstərsəydi Şafei vara,
Malilə dolardı Dəclə, aşkara.
Dini yaymaq idi ancaq arzusu,
Odur, əbədidir adı, doğrusu.
O elm nə eylədi, nə eyləyəcək?!
Ancaq ki, qızıldan lap donar ürək.
Elm üçün bir şeyi gərək biləsən,
Yeridir bu sözü eşitmək məndən:
Doğru bir istəklə təmiz bir ürək,
Bir də yardım etsin ulduzlu fələk.
Azad bir nəfs gərək, mehriban ustad,
Çoxlu sərvət gərək, uzun bir həyat.
Hər kəsdə olarsa bu şeylər tamam,
O olar dünyaya ışıqsaçan şam.
İllərlə min əzab, min zəhmət gərək!
Riyazət çəkərək əziyyət gərək!
Ta ki, bu aradan çıxsın bir adam,
Elmdə, fəzldə olsun o, tamam.
Türkmən şeyx olsa da arşın, bez alar,
Yüz vərəq bilsə də, kürd cahil olar.
Bu şeyxlik deyildir, utanmazlıqdır,

Uzunsaqqallılıq, həm qanmazlıqdır.
Xirqəni versə də Əlinin özü,
Xirqə vəli etməz heç kəsi, düzü.
Elmdə Əli tək olmasa insan,
Əliyə bağlama onu heç zaman.

HEKAYƏT

Boşboğaz və lovğa bir şeyx vardı,
Gözünü yumaraq hey danışardı
Dediyi hədisə soruşdum dəlil,
Töküdüm abırımı, eylədim zəlil.
Tez müridlərindən bir uzunqulaq,
Hırsənib qışqırdı: “Dinmə bura bax,
O, özü dəlildir, dəlil nə gərək!
Cəbrayıl bilir ki, necədir fələk!
Ürək qulağılə eşit nə desə,
Cədəllik edirsən, odur mədrəsə!
Ta ki, o cədələ mən nəzər saldım,
Dinmədim, sözüümü tez geri aldım.
Təslim olmasaydım əgər mən belə,
Nahaqdan saqqalım gedərdi yelə.

ELM ÖYRƏNMƏK HAQQINDA

Əhsən, o ürəkli din ərlerine,
Ürəyi, canı da verərlər dinə.
Onlar xalqa yaxın, uzaqgörəndir,
Təvəkkül eyləyib ömür sürəndir.
Canı din yolunda edərlər fəda,
Elm ilə yaşarlar ancaq dünyada.
Yuxusuz gözləri yaş ilə hər an,
Hər insancığazi eyləyər insan.
Keçmiş elmlərdən qalan bir varaq
Qızıldır onlarçün sanki bir tabaq.

Düzlüyü sevəndir, hiyləgər olmaz,
Hamısı dəryada, batmaz, boğulmaz.
Qanedir bir parça quru çörəyə,
Bənzər nəfəsləri müşklü nəfəyə.
Süfrədə çörək yox, qazanda xörək,
Kişilik kisəsi doludur, gerçək.
Əsil elm axtaran alimdir onlar,
Onlardır əslində xoşbəxt olanlar.
Elm ağla yoldaşdır, sirdaşdır cana,
Hər yerdə hasardır sənin ruhuna.
Yuxlasan başında o, oyaq durar,
Ölsən, varlığına odur yadigar.
Sən yemək istəsən, olar dəyirman,
Yol göstərən olar yol getsən hər an.
Cövhəri sularda çürüyən deyil,
Odların içində əriyən deyil.
Yol getsən, qəlbinlə o, yoldaş olar.
Otursan, ruhundan olar xəbərdar.
Heç kəs torpaqlarda gizlədə bilməz,
Onu tufanlar da məhv edə bilməz.
Şah, sərhəng də kəsməz onun yolunu,
Oğru da bacarmaz aparsın onu.
Belə bir xəznəni qoyub hər zaman
Sən dən arxasınca hey qaçmaqdasan.

ALÇAQ FƏQİHLƏRİ MƏZƏMMƏT

Ey belə özündən çox razı olan,
Özgülər yanında alim sayılan,
Çevirmə bidətə, füzulluğa üz,
Allah və peyğəmbər nə deyib, et düz.
Göyün kitabı da düzlüyü sevir,
Ey qafil, bu yoldan tez ol üz çevir.
Hiyləylə kim yazdı kitab, ya dəftər?!
Riyayla kim yazdı bölmə, fəsillər!
Düz, doğru sözləri kənara atmaq,

Uzaq məqsədlərin ardınca yortmaq,
Cahili, nadanı lovğa edər bil,
Nəciblər bu işdən sevinən deyil.
Özünü göstərmə savadsız olsan,
Qoyma başqaları danışsın yalan.
Getmə alimsənsə əmirə qonaq.
Bu necə getməkdir? Öl, getmə ancaq!
Çəkmə ayağında, çadra başında,
Od, su tək dolanma çox bu cahanda.
Kişiyə çəkməylə çadra nə gərək!
Belə ruzidənsə yaxşıdır ölmək!
Odur türk qoşunu, tikələr haram...
Xacənin yanına getmişdir imam...
İyirmi mövlana çadırdadır bir an,
Buna yaxşı baxmaz ağıllı insan.
Bax bu lovğaların əlindən, düzü,
Mədrəsə görməyir tələbə üzü.
Müfti bir ölkəni qoruya gərək!
Hər kənddə bir qapı nədir gözləmək?!
Çadırlar canalan bütllərlə dolu,
Gözlərin bağlanar, tutma o yolu.
O bütçün öldürmək, ya qırmaq nədir?!
Fəqihin qəlbini aparmaq nədir?!
Çadranın yanını açarsa əgər,
Səni öz önündə o, baş əydirər.
O xumar gözlərin önündə heç kəs
Özün Allanmaqdan saxlaya bilməz.
O zərli oxların önündə həmə, n,
Çoxunun ürəyi getmişdir əldən.
İçində büt vardır, çölündə zünnar,
İsa tək çadırdan asılmış onlar.
Bildiyin bir bütün sorağı ilə sən.
Bir kafir ardınca nə yüyürsən?!
Pərdənin qəlbinə çəkdi dağ o büt,
Çadırı pəlçığa saldı bax, o büt.
Onlar öz canını bada verərək
Başının üstündə əsir söyüd tək.

Çadır tək toruna kim düşsə əgər,
Bir gündə kökündən qazıyb tökər.
O çadırdakı büt məni də, gerçək,
Bir vaxt əsir etdi çadır mıxı tək.
Ancaq tez qaçaraq kəndiri qırdım,
Yuxunu gözümdən uzaqlaşdırdım.
Elmin xülasəsi bax budur ancaq;
Ölümdən sonra can müdam qalacaq.
Bu artıq mal-dövlət, de, nəyə görə?!
Yem üçün bu əzab nədir, de, görə?!
Hünər dəftərindən oxuyub bir az,
Füzulluq eyləmək, olmaq boşboğaz,
Cahillər önündə özündən çıxmaq,
Bəlkə biri deyə, bu əhldir, bax?!
Elmi gəl eyləmə mal, mənsəb toru,
Tamah quyusundan özünü qoru.
Çoxlu əzaba döz, yaxşılıq elə,
Məhkəmə taxtına çatarsan belə.

HAKİMLƏR VƏ MƏHKƏMƏLƏRİN VƏZİYYƏTİ

Çalış, məhkəməyə sən bağlama bel,
Fırıldağ işlərə razı olma gəl.
Xacə bir müşkülə olsa mübtəla,
Çox vaxt məhkəmədə açar bir bəla.
Üz-üzə dayanıb bax iki nəfər,
Haqlı olduğunu söyləsə əgər,
Şahidsiz meyl etmə bir yana nahaq,
Sən hər ikisinə bir göz ilə bax.
Özün almırsansa bəxşiş, ya rüşvət,
Müavinlərə də sən bir əlac et.
Qoy, sənin ədlinə güvənib onlar,
Özgənin atını aparmasınlar.
Ədlin əyriliyi bəyənsə əgər,
O, düzlük yolunda tamam yan.gedər.

Ay tək parlarsa da sənin işlərin,
Pis vəkil onları korlayar yəqin.
Sənin hakimliyin nə qədər olar?!
Bil ki, fələyin də məhkəməsi var.
Qanun ayaq altda, başında külək,
Günah apararsan sən qəbrə, bişəkk!
Xacə əyri yola getsə, heyf olar,
Çünki cəhənnəmi o satın alar.
Şəryətin çox incə bir cığırı var,
Gözlər qaranlıqdır, küçələrsə dar.
Hakim qazanmalı hökmilə inam,
Buna çalışmalı o, səhər-axşam.
Dində ictimada yetişməsən sən,
Heç kəsə düz cavab yazma bilməzsən.
Nəfsi çirkinlikdən pak olsun hər an,
Aman bu çirkəblər əlindən, aman!
Ancaq pislik qaldı bu məhkəmədən,
Bu heç, heç özü də qalmadı əslən.
Darayıb saqqalı neçə hiyləgər,
Qanunu əllərdə oyun etmişlər.
Axsəğim belini qucaqlayaraq,
Qamçı göstərirlər möhtaca nahaq,
Kərivə kürdü tək yoldadır gözü,
Görsün kim gələcək yanına özü.
Gəlib qadınımı kim boşayacaq,
Kimi boğacaqdır ölüm nə sayacaq.
Başda oturdacaq böyükləri düz,
Özü ay olacaq, onlarsa ulduz.
Yanına yol tapar, rüşvət gətirən,
On əldə eyləyər ona beş verən.
Topu apararsan, qızıl versən sən,
Əliboş qalarsan, bir şey verməsən.
Bir hakim ölmüşdü, qaldı yüz bağı,
Ürəkdə dərd getdi, cigərdə dağı.
Bağlar əldən getdi, ancaq dağ qaldı,
Bu dağla cənnət də cəhənnəm oldu.
Bundan əvvəl olan din sərverləri,

Olmuşdu hər işdə dinin rəhbəri!
Belə yaşamışsa onlar da əgər,
Səlmanın, Buzərin bağını göstər!
Nərdi bu meydanda oynamalı düz,
Xalqın işlərinə baxmalı sözsüz.
Kimin ki qəlbində dinin hökmü var,
Alnında insafdan nişanə olar.

HEKAYƏT

Döydü arvadını daşla bir kişi,
Hakimin yanına çatdırdı işi.
Dedi əhvalatı ona birtəhər,
Hakim də onlara saldı bir nəzər.
Qadın şikayətə başlarkən özü
Çadrası sürüşdü, göründü üzü.
Hakim o camalı, o hüsnü görcək,
Şirin danışığı eşidib, gerçək,
Üzünü tutaraq dedi kişiyə:
– Arvadı bu sayaq döymüsən niyə?
Dedi: – Söydü məni, bax mən də döydüm.
O, yaman söylədi, yerində döydüm.
Hakim dedi ona: – Kəs o əlləri,
Kim daşla sındırar belə gövhəri.
Könlünə yatmırsa əgər bu gözəl,
Əgər sevmirsənsə, onu boşa gəl.
Onu boşayaraq kişi qaldı tək,
Söylədi hakimə qadın dinərək:
– O azğın sevmirdi məni, doğrudur,
Odur ki, boşadı, mənə sahib dur.
Bura gəlmişəm ki, qədir biləsən
Ona yox, gəl mənə dua elə sən.
Bəlkə elmin başı ucaldı bir gün,
İftixar sayıldı din, ağıl bütün.
Bu qıtlıq ilində elmin, əməlin,
Böyük yardımilə o izzü cəlin,

Bu iki hakimlər hakimi ilə
Marağa qəzası ad aldı belə.
Söz yerində olsa, söyləmək gərək,
Düz şeyi həm izhar eyləmək gərək!
Vəzir kamalilə bənzər Günəşə,
Günəş tək feyzi də xoşdur həmişə.
Nə olar dadlara yetişən zaman,
Bir yol Marağanı yada salasan.
Ora da bir kərəm yağışı yağdır,
Axı o yerdə də susuzlar vardır.
Mən bir söz əhliyəm, kiməm, nəçiyəm,
Dil açıb nəsihət, ya ölüm deyəm.
Nəsihət o kəsə yaraşar, düzü,
Yaxşı işlər ilə məşğuldur özü.

NƏSİHƏT ETMƏYİN QAYDALARI

Dad! Bu mənbər döyən boş vaizlərdən!
Utanmır ağacdən, nə də mənbərdən.
Nəsihət insanı etsə pərişan,
Vaiz həyasızdır, həm əsil nadan.
Peyğəmbər yerinə, mənbərə heç vaxt
Füzulluq yolilə olmaz ucalmaq.
Ora qədəm basar ancaq o adam,
İşvə, naz etməyi unutsun tamam.
Şəhvətlə, qəzəblə nəfəs almasın,
Kefi xatirinə ayaq çalmasın.
Xalq ilə xeyirxah, mehriban olsun.
Əməli, elmi düz bir insan olsun.
Etməsin dünyada harama rəğbət,
Könlündə olmasın nə mal, nə şöhrət.
Riyazət butəsi od saçan zaman
Səsi ucalmasın onun bircə an.
Xülqü ətir saçsın müşk kimi gərək,
Nur saçsın aləmə başı Günəş tək.
Doğru və düz olsun onun hər sözü,
Əsla qəm yeməsin qızılçün özü.

Hər nə öyrənmişsə öz ustadından,
Bildiyi hədislər çıxmaz yadından.
Yerə lovğalıqla basmasın ayaq,
Dini unutmasın ömründə heç vaxt.
Kimə qismət olsa elmdə bu məqam,
Layiqdir olarsa mürşid, ya imam.
Alimi alçaldıb xar eylər nahaq
Dünya sevgisiylə, var eşqi ancaq.
Xasların səhvidir, kütləyə afət,
Bu zəhlə tökməkdir, çiylikdir, əlbət,
Eylə dediyini vaizsən əgər,
Yoxsa başağrısı verdiyin yetər!
Peyğəmbər yerini niyə tutmusan?
Qalx, bir ayağının üstündə dayan.
Başı aşağı sal, əlini yana,
Yaş tök, qoy ürəyin gəlsin tüğyana.
Göstər yuxusuzluq töhfələrini!
Göstər sübh yetdiyin bəhrələrini!
Sadıqlər qəlbində cənnət tumunu,
Bu yaşla əkərsən, unutma bunu.
İki-üç donuğa hərərət yetir,
İki bərk canlı bir az yumşalt bir.
Danış kütlələrə halal, haramdan,
Sən söylə xaslara hədis, kalamdan.
Bu qürrə gətirən sözlərdən əl çək,
Bədən odu üstə Quran suyu tök.
Birgə əyləşdirmə kişi, qadını,
Al, əyləşsələr də qarşılarını.
İsmətdən, pərdədən danış qadına,
Başqa bir nəsihət yaramaz ona.
Cavan, gözəl qadın açıq-aşkar,
İncə, şirin olar, can alan olar.
Onun məclislərdə axı nəyi var,
Gəlsə, cavanlara, gənclərə baxar.
Şeyx mənəbərədir, qadın bağçada,
Bir qələm çəkmişdir hər şeyə o da.
Qadın mətahını çıxarmış taxta.
Qadın üstdə olsun, kişisə altda.

O, öz qaş-gözüni düzəltmə əgər,
Ona ismət, namaz daha neyləyər?!
Əlini göstərsə, əldən gedərsən,
Bir dəfə baxarsa, məstlik edərsən,
O dərdli vaiz də mənbər başından
O ənbər saçları görərsə, inan,
O gecə sübhədək olub biqərar
“Ya Əziz, ya Yəhya” deyəcək təkrar.
Quran oxuyana həsrətlə baxar.
Yəqub tək ahları dağ-daşı yaxar.
Quran oxuyanlar elə bu zaman,
“Yusif” surəsini başlar ucadan.
Elə ki, Qurandan papaq, don geyər,
Hamını eşqilə o, məhv eyləyər.
Bilər Savəli də, Kaşanlı da, bax,
Bu, eşqbazlıqdır, vəz yox, ancaq.
Din getdi, bağ, üzüm nəyinə gərək?!
Dörd arşın əmmamə sənə nə gərək?!
Nağıldan, kitabdan demə bu qədər!
Zəhmətlə tapdığın biliyi göstər.
Özgənin fikrini sən təkrar etmə,
Özgənin təkrarı ardınca getmə.
Sən öz tinətinlə olsan bir aslan,
Ancaq öz elminlə ucalmalısən.
Bu elm, bu fəzilət boş rəvayətdir,
Özgə sözün yoxdur, bu nə adətdir!!
Özgə paltarilə bəzənmə nahaq,
Göstər tinətində olanı ancaq.
Bundan əvvəl olmuş kamil insanlar,
Sözlə möcüzələr göstərmiş onlar.
Malik olduqları hünəri bütün
Yadigar qoydular nəsillər üçün.
Sən ey bəyənilməmiş, xoş tale insan,
Özündən nə qoyub gedirsən nişan?
Sözün düzlükdəndir, işdə də düz ol,
Düzlərin sözünü gəl eylə qəbul.

DÜZLÜK HAQQINDA

Düzlük et ki, düzlər nicat taparlar,
Hamıdan güclüdür düzlər, aşıkar.
Yaxşı ad qazanar düz iş görənlər,
Bişməmiş, çiy olar əyri gedənlər.
Yusif düzlüyilə taxta çatdı düz,
Düzlük et, bəxt özü tutsun sənə üz.
Tutsa ətəyini pis, yox qorxusu,
Pis əl düz ətəyə neylər, doğrusu?
Düz danışan adam düz yuxu görər,
Yusif düz görmədi yuxunu mægər?!
Düzlük olduğuyçün onda, doğrusu,
Oyaqlıq açarı oldu yuxusu.
Cırıldı köynəyi yaxşılıq üçün,
Odur, mülkü oldu Misir büsbütün.
Belə bir məqama çatan bir köynək,
Gözlərə nur verər möcüzlə, gerçək.
Kimin ki bu sayaq köynəyi olar,
Qurdun dərisini soyar, parçalar.
Bir ətək əl çəksə hava-həvəsdən,
Bu sayaq təsirlər göstərər, hökmən.
Məruz qalmayınca çətinliklərə
O, əziz olmadı heç də boş yerə.
Etmədi dostuna əsla xəyanət,
Odur, diləkləri oldu həqiqət.
Təmiz ürəkliyə yetişməz ziyan,
Yetsə də köynəyə yetişər, inan.
Gəl iki quyudan, qurddan inciyən,
Var, mənəsb gördünsə, heyrət etmə sən.
Əvvəlinci qurdda yox idi təqsir,
Şahın kitabında odur, tutdu yer.
İkinci canavar rüsvayçı idi,
Allah da adını o sayaq dedi.
Bir qulam əziz, şah oldusa əgər,
Nə əcəb, günahsız olan yüksələr.

Cani olsa şahın əzizi ancaq,
Əsil təəccüblü bir iş budur, bax.
Əgər düz olmasa sözünlə işin,
Boş bir köpükcükdür etdiyən sənin.
Kor, kar deyilsənsə qorxma quyudan,
Düz ol, əmir, şahdan qorxma heç zaman.
Möhkəm ol, igid ol, şücaətli ol,
Şəriət işində şir tinətli ol.
Dinin köləsi ol, ruzi yeyəni,
Unutma şərini, pillələrini.
Şəriət ağılı məbədə çəkər,
O, qorxaqlığı da yaxşı-pis edər.
Ruhunda sədaqət olarsa möhkəm,
Zənnində tərəddüd etməzsən bir dəm.
Sidqdir son yarı övliyaların,
Sidqdir ilk işi ənbiyaların.
Kim bu sədaqətdən vura bilsə dəm,
Övliya yoluna o basar qədəm.
Olmasa batinlə zahir düz əgər,
Sədaqət ətiri hardan törənər?!
Yara sədaqətin versə də kədər,
Sən səbirli olsan, o da düzələr.
Tanrı sadıqlərə ad verdi insan,
Xoşbəxt o kəsdir ki, sidqə verdi can.
Sədaqət güzgüdür əks edir səni,
Sənin kamalını, sənin nəfsini.
Dönmə sədaqətdən var olduqca sən.
Çıxma doğruların dairəsindən.
Sədaqət ölçüdür olan işlərə,
Pərdələr altında gizlənmişlərə.
Əgər sadıqsənsə Əbu Bəkir tək,
Haqqı, peyğəmbəri unutma, gerçək.
Düzlük et, sonra sən qurtuluşa, bax!
Sən xalqa yar olsan, o, yar olacaq.
At Haqdan qeyrini əgər sadıqsən,
Hər yaxşı-yamanı Haqqa burax sən!
Əgər qorxursansa, yolunu get düz,

Əgər qorxmursansa, huşsuzsan, sözsüz.
Əgər həkimsənsə, danışma yalan,
Əyriylə, yalanla dost olma bir an!

HİKMƏT HAQQINDA

Düz görən fikirdən yaranar hikmət,
Dini gözləməkdən güc alar hikmət.
Haqqın sifətinə saldırar nəzər,
Qəlb Haqqın zatını isbat eyləyər.
Sənin öz qəlbinə yatmayan sözü,
Yaxşı hesab etmir hikmətin özü.
Lap yunan elmini bilsə alçaqlar,
Ona həkim demə heç zaman, zinhar!
Həkimin əvvəlcə əməlinə bax,
Sonra dediyinə onun as qulaq.
Həkim danışmayıb sussa da əgər,
Ağıldır hər işi onun sərbəsər.
Peyğəmbər söylədi məhz bunun üçün
“Məndən işinizə ölçü götürün”.
Kitabdən, qaydadan gen düşsə hikmət,
Onda nə nur olar, nə də kərəmət.
Kimin ki yükündə belə matah var,
Nitqi əməlinin dilində olar.
Onun baxışları hikmətdir bütün,
Sözü bir sevincdir xas, avam üçün.
Həkim söhbətindən tanınar özü,
Düz, ölçülü olar onun hər sözü.
Həvəsdən, xəyaldan söz açmaz bir dəm,
Arzu arxasınca o, basmaz qədəm.
Havanı-həvəsi ağla tapşırar,
Ağıl da ucaldar onu, aşikar.
Hiylənin, rıyanın yolunu bağlar,
O, öz namusunu şərəflə saxlar.
O, hər nə bilir sə tullamaq olmaz.
O, hər nə deyirsə, qələm götür yaz!

Özünü aparar getmişlər kimi,
Ancaq sədaqətdir onun həmdəmi.
Xəyalla ünsiyyət bağlamaz bir an,
Gözü önündədir əcəl hər zaman.
Boş işə sərf etməz o, bircə dəmi,
Yəqin olmayanı yazmaz qələmi.
O, keçən günlərin çəkər qəmini,
Dihəmdən öteri sıxmaz qəlbini,
Qocaya, cavana göstərər şəfqət.
Varlıya, yoxsula rəhm edər fəqət.
Kimsənin ürəyi inciməz ondan,
İncisə, tez ələ gətirər haman.
Yarımcıq bilikdən çox arı gələr,
Çalışar, hər şeyi mükəmməl bilər.
Çox yeyib-yatmağa eyləməz həvəs,
Qürrəylə kimsəyə o, baxmaz əbəs.
Hikmət sahibinin sirəti budur,
Həkim olanların sifəti budur!
Zənn edilən kimi olmasa əgər,
Kim hər yaramaza həkim söyləyər?!
Hikmət öyrənərək nur əldə elə,
Könlünü sən nura qovuşdur belə.
Bil, atlı olarsan hikmətə yetsən,
Minnətdar olarsan həkimlərə sən.

BİR NEÇƏ VACİB HAQQI-SAYIN YERİNƏ YETİRİLMƏSİ HAQQINDA

Çoxmu baxacaqsan ona-buna sən?!
Barı bir ibrət al bu ölənlərdən.
Sənə bir öyüddür öldükcə dostlar,
Bu hicran ustadır sənə, aşikar.
Olsa ürəyində ölüm fikri, sən
Bu vardan-dövlətdən heç sevinməzsən.
Əgər vermişənsə fürsəti əldən,
Özünçün fatihə oxu onda sən.

Ölümü-itimi unutma belə,
Məzarı, əlhədi düşün, yad elə.
İstər bir yolçu ol, istər əmir ol,
Ölümdən qaçmağa yoxdur əsla yol,
Ağıla gəlmədin atan verdi can,
Gözün açılmadı öləndə anan.
Gördün övlad dağı, dost hicranı çox,
Yenə gözlərində bir damcı yaş yox.
Bu dəmir ürəklə, can ki, səndə var,
Onu ancaq odla düzəltmək olar.
Bir ölüm qurtarar səni bu qəmdən,
O, səni ayıldar, oyadar həməən.
Sən ona çalış ki, torpaq olasan,
Bəlkə bu suçlardan iraq olasan.
Sən ki atan kimi gedə bilmirsən,
Atanın adıyla nə fəxr edirsən?!
Atan düzəltdisə bağ-bağça, gülşən,
Sən çalış, onları yeyə biləsən.
Tutaq üzürlüsən, bağ düzəltməsən,
Barı bu calalı viran etmə sən!
Əkmirsən, səpmirsən, öz kefinə bax!
Atanın adını kərləmə ancaq.
Sən ki axşam sərxoş, səhər xumarsan,
Atanın evinə haçan baxarsan?!
Ondan qalan irsi neyləyirsən sən,
O, iki gecəlik xərcindir həməən.
Qalx onun yerinə bir iş gör bu gün,
Özü görməyibsə, sən gör onunçün.
Yemədi, qoymazdı yoxsa bu qədər,
Bir belə əkməzdi, yesəydi əgər.
O, səninçün qoydu, xərcləmə belə,
Əsil övladsansa, ona da xərclə.
Əgər o, deyilmi səni böyüdən?!
Belə bacarıqlı, diribaş edən?!
Gəl yandır ruhuna onun bir çıraq!
Onun əməyini olmaz unutmaq.
Altı bərc vacibdir hər bir insana,

Əvvəlcə borcludur o, Yaradana.
Sonra da borcludur ata-anaya.
Şaha, müəllimə, həm ənbiyaya.
Əgər bu borcları ödəsən, inan,
Sən gedib Allaha yaxın olarsan.
Onların haqqını unutma bir an!
Xoşbəxtlər bu işi dərk edər haman.
Onları sevməklə başlar ucalar,
Əgər kin bəsləsə, insan alçalar.
Ölənlərin üçün yataqdır torpaq,
Gəl onun otunu sən biçmə nahaq.
Göz çək bu çöllərin yaşıllığından,
Qopar, qoy bədəndən çıxsın ürək, can
Bu gözəl qalanın altında, bir bax!
Təzəkli arxacdır gördüyün torpaq.
Bura durmaq yeri deyil, bir tərپən,
Bəlkə qəlb kamını əldə edəsən.
Buna çatmayırsa gücün, qüvvətin,
De əzizlərinə: “Baxın, seyr edin”.

SƏFƏR ETMƏYİN FAYDA VƏ QAYDA-QANUNLARI

Edə bilmirsənsə özündən səfər,
Barı yer üzünə bir eylə güzər.
Gör Tanrı gücünün nişanəsini,
Eşit o qüdrətin aydın səsini.
Ey oğul, gördüyün bu hökmüranlar,
Bu torpaq altında miskin yatanlar,
Gücdə artıq idi hamısı səndən,
İndi sən onların üstdə gəzirsən.
Əcəl gələn kimi aciz qalaraq,
Mülkü buraxaraq getdilər, bir bax.
Bu sərxoş çağında gəl yatma belə,
Öz varlıq yurduna bir səfər elə.
Bəlkə biləsən ki, kimsən, nəçisən,

Nə ilə məşğulsan, hardasan, nədən.
Səfər edəmməsən ruh ayağı ilə,
Nuh kimi dünyaya bir səfər elə.
Bir evdən çölə çıx, ey kani-hünər,
Yaramaz oturmaq evdə bu qədər.
Xanəgah tüstüsü udma çox belə,
Bir fayda görərsən, gəl səfər elə.
Kişi püxtələşməz etməsə səfər,
Əgər çalışmasa, qazanmaz zəfər.
Dərviş qapısında yolçu olmadan,
Dərvişlər nəqdinə yetməz bir insan.
Ayaqla yox, başla göz bu aləmi,
Dolan qapı-qapı acizlər kimi.
Bəlkə üzərinə düşsə bir nəzər,
Əldə eyləyəsən sən də bir gövhər.
Oğru qorxusu var mal səfərinə,
Muzd əldə edilər hal səfərinə.
Hər yerin özünün səadəti var,
Hər kəndin bir qayda, bir adəti var.
Ulduzlar dayanıb dursalar əgər,
Bu xoş baxışları görə bilməzlər.
Səfərdən bir xeyir almasan əgər,
Kim sənə bir ədəb öyrədə bilər?
Əgər tələbində pak, azad olsan,
Dəniz tək dürr ilə dolarsan, inan.
Bil ki, imtahandır hər nəfəs özü,
Həm bir tamaşadır hər baxış, düzü.
Ədəblə yeri ki, xeyirxah odur,
Sənə yol göstərən, həm pənah odur.
Təvazökarlıq et, eylə qənaət,
Qəlblərə yol tapıb görəsən hörmət.
Sən yolu aşkar da, gizli də getsən,
Uğurlu yol, ona təvəkkül etsən.
Sənin ürəyinlə ağıl olsa yar,
Yolunda ən yaxşı bələdçi olar.
Tanış olmadığın bir yerdə, inan,
Ağıldır ən yaxşı çıraq hər zaman.

Səfərdə dən yeyib, su içsən də sən,
Ədəbsizlik etsən, sillə yeyərsən.
Süst atma addımı yeriyn zaman,
Ta sudan kuzəni sağ qaytarasan.
“Tez olsun” ardınca çalış getmə sən,
Sən ona çalış ki, xeyir görəsən.
Səfərdə qarnını güdsən əgər sən,
Belə ehtışama hardan yetərsən?!
Yemək qulu olma qələndərlər tək,
Əli çömçə etmə, bir qarnını çək.
Qəm yeməz baş, ayaq olsa da yalın,
Dünyanı dağıdar dolmasa qarın.
İylənmiş qələndər bilsin nə sayaq,
O, kötük aparır cəhənnəmə, bax!
Doldursan ağzına sən onun şəkər,
O şəkər ağzında olacaq zəhər.
Nə fayda beləsi eyləsə səfər,
Öz baş-ayağını ağrıdar məgər.
Yol gedənlər olmuş bundan da qabaq,
Eşqin pak bəndəsi olmuşlar ancaq.
Onlar haqq yol ilə getmişlər hər an,
Qapı döyməmişlər payçün heç zaman.
Yoldaş sevinərdi xoş sözlərilə,
Ruha qıdaydılar nəfəslərilə.
Onlarla bir yerdə kim salsa mənzil,
Şad yaşar onların nəfəsindən, bil.
Etdikcə torpağın üstə hərəkət.
Tökür ayaqları yüz-yüz bərəkət.
Donlu yalançılar artandan bəri
Xərmöhrəyə keçdi gövhərin yeri.
Açıldı axırda hər kələkləri,
Hoqqabaz işlərə haqq deməkləri.
Axır hiylələri o yerə çatdı,
Onlar bir çörəyə on möcüz satdı.
Onlar olduğuyçün işdə günahkar,
Camaat yanında lap oldular xar.
Onların etdiyi rüsvayçılıqdan

Oldu pak dərvişlər qanlara qəltan.
Oldu təriqətin işi pərişan,
Tamam dərvişlərdən boşaldı cahan.
Kimsə müsafirdən gözləmir ədəb,
Odur qapı-qapı gəzmək deyil dəb.
Bir neçə bu təhər keçəl-küçəl var,
Gülür saqqalına dünyanın, aşkar.
İstər cındır geyən, istər bal yeyən,
Məşə arısı tək avara həmən.
Saçını uzatmış kələk gələrek,
Çiyinə atmışdır onu ilan tək.
Gündüzdər sümsünər, hər yeri iyler,
Gecə xor-xorundan titrəyər göylər.
Hamısı rind, rəqqas, ilantutandır,
Hamısı hiyləgər, söz oynadandır.
O, pulu papağa tikib gizləyər,
Xalqasa dünyanı tərək eylə deyər.
Gündə düz beş dəfə yeyənlər xörək,
Yeyərlər qab, badya boşalanadək.
Hamısı evyıxan, odla oynayan,
Öz tamah odunu söndürmür bir an.
Onlar müşk edərmi torpağı, hərgiz?!
Dənizə girsələr, quruyar dəniz.
Bu qədər şəhvətə nədir qul olmaq?!
Bu qədər boğazın qeydinə qalmaq?!
Nəfsin bu işlərdən haçan dərslər alar?!
Əl çək bu şəhvətdən çalış, nə olar?!
Höqqə dolu məcun, başın dolu yel,
Şeytanın töhfəsi sənə budur, bil.
Söz çoxdur, bunları söylədim ancaq,
Hiylə, riya əhli yaman çoxdur, bax.
Bil, öz qızılını eyləmə tələf,
Səni cəzb etməsin qoy bu ot-ələf.
Bir-iki doğrunu oxşasan əgər,
Böyük olduğunu bu iş göstərər.
Ta xəcil getməsin əməllərindən,
Könlü sıxılmasın töhfələrindən.

Alçaq və hiyləgər olsa da, aşkar,
 Onlara bir şey ver, xırdaçdırlar.
 Onunla kəramət gəlməsə də düz,
 Sən əylən onlarla, rəvadır, sözsüz...”.
 Onların suçuna əl atdımsa mən,
 Üzr istəməliyəm bununçün nədən?!
 Qaraçı verən müşk cibə qoyulmaz.
 Kəndli onu alsə, bu yaxşı olmaz.
 Bu xəta ondan yox, səndəndir, inan,
 Xəta əyləmişdir, axı o, haçan?!
 Türkmən sadələvhüdür, alıcılar çox,
 Birə dörd alarlar onda, şubhə yox,
 Bil ki, dükançıdır hiyləgər özü,
 Müridi təsdiqlər o, deyən sözü.
 Şeyximiz vəlidir – deyər birisi,
 Əlidən artıqdır – söylər birisi.
 Birisi deyər ki, yeməz, yatmaz o,
 Biri deyər: – Yoxdur, çörəyi, suyu.
 – Məkkədə qılmışdır namazı dünən.
 – Şama gedib-gəlmiş indicə həməən.
 Hey alıb-satarlar onu bu sayaq.
 Alır bu eşşəklər onu necə, bax!
 Yeridir deyirəm, mən də bu sözü,
 Acı olsa belə deyərlər düzü.
 Şirin olmasa da şəkər tək əgər,
 Acı deyildir ki, axır bəng qədər.
 Düz söz deyiləndə eşitmək gərək!
 Bəzən acını da nuş etmək gərək!

ÜRƏYİN HÜZURU, NƏFSİN EHTİRASİ

Çox tərəddüd etmə, boş gəzmə nahaq,
 Kişinin sifəti səbatdır ancaq.
 Özünü saxlayan, düz, vəfalı ol!
 Səni izləyirlər hər tərəf, sağ-sol.
 Sən yerə düzlüklə qədəm bas ancaq,

Göylər də göz açıb sənə baxır, bax.
Çalış ki, hüzsüz çəkmə sən nəfəs,
Bunsuz ayaqlama torpağı əbəs.
Asta, mülayim ol yerisən əgər,
Qoy torpaqdakılar inciməsinlər.
Əgər bir qarışqa incisə səndən,
Məhşərdə gərəkdir hesab verəsən.
Böyüyə, kiçiyə yoxsa bəraət,
Uşaqkən düzlüyə sən eylə adət.
Sənin heç sandığım ən kiçik nöqsən
Səni sual vaxtı qərq edər, inan.
Gəl xalqı incitmə, qəbristana bax!
Qarışqa nə dedi Süleymana, bax!
Dilsiz bir qarışqa dedi o sözü
Sakit qulaq asdı Süleyman özü.
Qarışqa gücsüzdür, incitmə nahaq,
Bunu yuxulular dərk etməz ancaq.
Zəifə güc etmək deyildir rəva,
İstər çəyirtgədir, istər qarışqa.
Hesab verəcəksə həтта zərrələr,
Layiqdir qarışqa şah olsa əgər.
Bir quşa dən vermək diydəndir özü,
Aqılçün “quş dili” bax budur, düzü.
Ey cavan, yanında durur qocalar,
Ədəblə yeri ki, səhv tutar onlar.
Hər kəs keçənləri yad etsə əgər,
Utanıb özündən ədalət istər.
Həyayla yumşalar ürək və bədən,
Həya alar bizi “biz”dən və “mən”dən.
Səni ürəyinlə o, çarpışdırar,
Səni ad ardınca həm o, aparar.
Hər kəs ki, həyadan uzaqda qalar,
İffət pərdələri onun yox olar.
Əgər həyan olsa, lovğa olmazsan,
Mənasız sözlərə meyil salmazsan.
Həyadan kişinin qızarar üzü,
İnsanın xülqünü xoş edər, düzü.

Osman da imandan, bir də həyadan
Vəhyə katib oldu “Zunnureyn”, inan.
Kim hazır sayarsa Allahı müdam,
Gözləri həyayla açılar tamam.
Ağıl bəyənməyən işləri görməz,
Batil qapıları bağlayar, girməz.
Həya nəticəni görməkdən doğar.
Bu işdə sonacan varmaqdan doğar,
İnsanlıq, de nədir? Eyibi örtmək?
İgidlik? Xeyirin ardınca getmək?

NƏSİHƏT YOLU İLƏ BİR NEÇƏ SÖZ

Gəl bu cavanlığı taətdə keçir,
Acizlik gününü yadına sal bir.
Uyma olmayana, aqılsən əgər,
Dünyada qismətdən artıq kim yeyər?!
Qəlbində yer vermə paxıllığa sən,
Kin, qəzəb pəsini sil ürəyindən.
Sultanlıq de nədir? Sağlam olmağın!
Şahlıq? Xeyir ilə nəfəs almağın!
Bir az ruzun varsa, rahat da qəlbin,
Bil, Qafdan Qafacan mülkündür sənin.
Bağlıdır həmişə zəhmət ilə var,
Qabaqdan öyünmək mənasız olar.
Sən çalış gerinə, irəlinə bax,
Nə bilsən özgədən gizləmə heç vaxt.
Evlər qaranlıqdır, gözlər kor, düzü,
Bir çıraq yandırsan, köməkdir özü.
Özgələr yanında nə öyrənmisən,
Çatdır əldən-ələ başqalara sən.
Yerində olmasa yaxşılıq əgər,
Yaman olmasa da, zülmüdür deyərlər.
Yerində edilsə bir pislik əlbət,
Aqillər bu işə deyər, ədalət.
Kiçik istəməsə özünü hər kəs,

Heç vaxt alçaqlarla üz-üzə gəlməz.
Çünki yaxşı-yaman bir sirdir, düzü,
Eyib axtaranlıq eyibdir özü.
Nəyə adət etsən, sən elə olsan,
Xeyirlə məşğul ol, onda bacarsan.
Hər xoş xasiyyətdən artar məhəbbət,
Dostluğu azaldar ancaq turş sifət.
Xoş xülq camaatı məftun eyləyər.
Bir xülq bundan artıq daha neyləyər?!
Zarafat üzlərin tökər suyunu,
Artırsan, pisliklə qurtarar sonu,
Yara könül vermə, məhv edər səni,
Bir şəhvət aparar iliklərini
Kim desə eybini, dostundur, inan,
Gizlədən səninçün ilandır ilan.
Dirhəm əsirindən dostluq gözləmə,
Heç vaxt əxlaqsıza “sirr saxla” demə.
Keç əgər xacəsən, neçə qulamdan,
Bişmişsənsə, gen gəz bir neçə xamdan.
Olduqca işlərdə əli yuxarı,
Əl atıb əlini bulama barı.
Sənə tabe olmuş fələklər budur,
Onun meydanında xeyir topu vur.
Sözündə adət et ədalətə sən,
Uzat əllərini səadətə sən.
Göylərin Ayı da göstərib kərəm,
Bəxşislər paylayır olduqca dirhəm,
Odur göstərilər barmaqla onu,
Pərəstiş edirlər ona doğrusu,
Hər kəs ki, ayıdır torpağın, inan,
Onu xalq kütləsi hər görün zaman
Edər gecə-gündüz ona dualar,
İllər, aylar boyu mədhü sənalar.
Yeməkdən, yatmaqdan, durmaqdan kənar
Kişinin bir yolu, bir məqsədi var.
Su, hava dəyişib korlansa, gerçək,
Yeməkdən-içməkdən çəkinmək gərək.

Mənsəb hiyləsindən, şöhrət torundan
Muradı tərək etsə, qurtarar insan.
Açıqlar-bağlanar işlər, bir tədbir!
Belə nə durmusan, düzəlt bir iksir.
Bu sözə qulaq as, sağlıq elə sən,
Biz ki gedəsiyik, et nə diləsən.
Günlərin sirrini bilməyimə bax,
İbrət al, gecələr qalırım oyaq.
Məni sormasan da, gündüzlər hərgiz,
Mən uzun gecələr deyiləm sənsiz.
Gündüz aman vermir mənə fitnələr,
Yox olub işlərəm uzun gecələr.
Mənim hay-küyümə nə ehtiyac var?!
Bu sözlər şahiddir halıma, aşkar.
Dünyada vəfadan yox əsər belə,
Doldurma başını dünya yelilə.

İkinci bab

DÜNYANIN VƏFASIZLIĞI VƏ QƏZANIN HÖKMÜNƏ ŞAD OLMAQ HAQDA

Dünyanın işləri boş bir xəyaldır!
Bir ona nəzər sal, gör bu nə haldır.
Əzəldən nə varsa viran dünyada,
Tərsinə görürsən əksini suda.
Sən bax bunları da görürsən suda,
Ya da ki görürsən ancaq yuxuda.
Yuxuda yas görmək, şadlıq deməkdir.
Gülmək ağlamaqdır, kədər gülməkdir.
Çinli söylədiyən zəncidir əslən,
Onları yuxuda belə görürsən.
Zəncinin üzü yox, ürəyinə bax,
Hər kəsə işiylə qiymət ver ancaq.
Zəncinin boyasız qəlbi hər zaman
Yaxşıdır o qara üzlərdən, inan.
Nədir ağ, qarayla bu lovğalanmaq?!

Hər şeyə işiq tut, sən əslinə bax!
Belə yaşadığca yuxudasan sən,
Hər şeyi öləndə dərk edəcəksən.
Kim ölə bilərsə əcəldən qabaq,
O, belə sirlərə bir yol tapacaq.
Ağla dayanmayan nə varsa tamam,
Ağıllı yanında boş yeldir müdam.
Can qidası axtar cansansa əgər,
Əgər bədənsənsə, su, çörək yetər.
Bu meydən çox içsən, sərxoş olarsan,
Yuxulu, xəbərsiz əldə solarsan.
Kim ağıl yolundan çıxdısa, gerçək,
Yatdı eşşək kimi, yedi öküz tək.
Gündə bir budağa o, əl uzadar,
İlanı gündə bir yuvada yatar.
Onun çırağının yağı azalar,
Tamahdan beli də iki qat olar.
Yeni bir dilbərə vurular hər an,
Axır bu dərdlə də köçər dünyadan.
Bir ölüm yaxşıdır belə həyatdan.
Xoşdur adlarını bilməsə insan.
Pozğun bir dilbərdə nə vəfa olar?!
Sən əsil yarlığı göylərdə axtar.
Yardan insan ancaq acı söz görər!
Pozğunda xaraba bir dəhliz görər.
Kişi kənnas olmuş, sözün doğrusu,
Tamam bada getmiş malı, namusu,
Kamala doğrudur ağılın üzü,
İş yeyib-yatmaqla bitməyir, düzü.
Nə qədər sözünlə işin deyil düz,
Heç zaman göstərməz bu sirr sənə üz.
Səninlə səs-səsə verdikcə şəhvət,
Səni cəlb edəcək, qəzəb, ədavət.
Qəzəb varlığını oda yaxacaq,
Kin, qəzəb məhv edər canını nahaq.
Qaraldar kin, qəzəb qəlbin üzünü,
Şəhvət məhv eyləyər canın özünü.
Qəzəbi, şəhvəti qaldır aradan,

Sənə can gəlini kam versin hər an.
Belinin qüvvəsi o nütfəni sən,
Sənin bir parçandır, nahaq verirsen...
Sən onu yerinə sərf etsən əgər,
Gözəl bir övlada, yəqin, çevrilər.
Nazla bəsləyərlər onu bir zaman,
Möhkəm qoruyarlar od ilə sudan.
O da sərv boylu bir cavan olar,
Ağıllı-kamallı bir insan olar.
Onun da canını şəhvət yaxacaq,
Arvada, uşağa əsir olacaq.
O da sığal verib baş-gözə, şəksiz,
Özündən düzəldər bir yeni “mən”, “biz”.
Qəzəbi xalq üçün ağır yük olar,
Şəhvəti siçanı çuvala salar.
Zəncirə bağlanmış itlər kimi o,
Qoca yaşınadək gedər bu yolu.
Zəiflik “dur” deyər altımışında,
Bağlar ayağını gücsüzlük onda.
Bu sayaq yaşayar yenə bir müddət,
Verər oğuluna, qızına zəhmət.
Arvadı, uşağı ondan lap doyar,
Canına, malına hamı susayar.
Özünün, özgənin dualarilə
Bu fani dünyanı-tərk edər belə.
Onu bir taxtanın üstə qoyaraq
Qəbrə apararlar tezcə bu sayaq.
Torpağa tapşırıb dönərlər geri,
Malına göz dikər onun hər biri.
Evi talamağa başlarlar haman,
Bir gündə yox olar hər şey bigüman.
Çox əzab görmüşəm söyləyər biri,
Neyçün tez ölmədi, deyər digəri.
Ev əqrəblə dolar, ilanla qəbir,
Xacə tora düşmüş, söhbət kefdəndir.
Başının üstünü tez alar mələk –
Tanrının kim olmuşdur, – söylər – de görək?”
Suala çəkərlər, o, aciz qalar,

Suallar önündə o, xəcil olar.
Sonra yandıraraq qəzəb odunu,
Elə ilk gecədə yaxarlar onu.
Gedər bu qaydayla məhşərə qədər,
Daha bərk yaxarlar yalvarsa əgər.
Bu həyat, bu getmək nəyə gərəkdir?!
O, nəyə lazımdır, bu, nə deməkdir?!
Çörək arxasınca qaçdı nadanlar,
İtirdi din ilə dünyanı onlar.
Bir şey qalacaqsa burada əgər,
Onunçün bu əzab nədir bu qədər?!
Quş, balıq dilini bilmirsənsə sən,
Onları kilsəyə niyə çəkirsən.
Qızıla məhəbbət salma bu qədər!
Bil, ondan hər zaman baş ağrı çəkər,
Bir bax ətrafına, hardadır qəm-xar,
Sən bir iş görəndə qəmiylə ol yar.
Acizin qəlbini, çalış ələ al,
Sitəmkar olana hər vaxt zəfər çal.
Hələlik dediyim sözlərdən kənar
Sənə deyiləsi bir sözüm də var.
Bunlar olsalar da ənənə, adət,
Bunlara bağlıdır yenə səadət.
Hər kəs verdiş etsə bunlara əgər,
O, haqlı olarsa, səadət görər.
İlk əvvəl bu yolu gedənlər, inan,
Bu yolu səninchün etmişlər asan.
Gör necə getdilər, bir onlara bax!
Dünyadan çıxdılar onlar nə sayaq.
İzlə addım-addım onları, yeri.
Yatma gecə-gündüz irəli, yürü.
Riyazət və fəna yoludur bu yol,
Burda zəhmət də var, əzab da bəl-bəl.
Bu sözdən ürəyin qorxarsa əgər,
Dünyanı tərək elə, işlər düzələr.

HƏYAT VƏ AXİRƏT HAQQINDA

Axtarıcısansa, mənsəbi tərək et,
Hər çətinlik üçün yoldan dönmə, get.
Fikrin qanadında göylərə baş vur,
Xeyir aləminə ruhu qovuşdur.
Sən təmiz ruqları yad eylə hər an,
Artır qiymətini belə durmadan.
Sən öz mənzilini burda uca et,
Elə burda qazan özünə hörmət.
Meylin üz tutarsa göylərə əgər,
Sənə tabe olar cinlər, mələklər.
Yerin palçığından çək ayağını,
Özünə məskən et cənnət bağını.
Bax, ruhun Rəfrəfi, Burağı budur.
Ağılın arxası, dayağı budur.
Kim yolu getməmiş bir yerə çatar?!
Bir yerə getməmiş kim ayaq atar?!
Yolunda bir tordur hər istək, həvəs,
Ömrün addımıdır hər gedən nəfəs.
Sən bu kiçikliklə iki dünyasan,
Belə kiçik tutma özünü, aman.
Məcəzi deyildir belə bir alət,
Oyuncaq deyildir, bil ki, bu halət.
Sən öz dostlarını tərək etdin nədən?
Aldı can ipini əlinə bədən?
Dövlətdən, mənəbdən bədən güc alar,
Din isə əməllə, elmlə ucalar.
Papaq, baş ardınca qaçsan sən əgər,
Bu işə haradan olarsan rəhbər?!
Sən can üzərinə çək iman dağı.
Qoy göyə ucalsın dinin bayrağı.
Bu fani dünyadan çevir üzünü,
Məna aləminə döndər gözünü.
Onu canla tanı, əgər dirisən,
Ta gedib çatasan sifətinə sən.

Təmiz nəfs çatarsa kamına əgər,
İşlər düzələrek yoluna düşər.
Tapmağa qoymayan öz varlığıdır,
Həm bu ucalıq ki, alçaqlığıdır.
Əyri yol, naxələf olmaq nə qədər?!
Qarınqululuqda bir hədd yox, məgər?!
Üzüqaralıqdan bir usan, əl çək!
Burda bir müddət də iş görmək gərək!
Belə bir iş yeri əlində, aşkar,
Sənsə yuxlamısan, de, nə üzrün var?
İşin düz gətirməz tənbellik etsən,
Üzr istəyəcəksən buna sonra sən.
Pisliyi özünə görsən də rəva,
Düşmə ümitsizlik yoluna əsla.
Axtarış qazanın salma qaynardan,
Bədəndə bir damar qalınca bir an.
Bilənsən, boş şeyin ardınca yortma.
Oxla vursalar da, getsən, qayıtma.
Sürsən asta-asta eşşəyini sən,
Bir yerə çatarsan, sən nə bilirsən!

HEKAYƏT

Onu bilirsənmi, Keyxosrov bir vaxt
Məna aləmində bir mülk taparaq
Bu taxtın işini buraxdı əldən,
Heçlik gəzdi, verib nə varsa həməni.
Gəzgilər tapmaqçün şahı hər yeri,
Bir iz tapmayaraq döndülər geri.
Elə bir qüdrətli bir şah o sayaq,
O ağıl, o bilik, o elm ilə, bax,
Oyun yox, yollandı işçün o zaman,
Getdi mağaraya dünya taxtından.
Əlləri gövhərə çatmayan bir kəs,
Bu göy muncuqları sındıra bilməz.
O kəs ki, hünərin ardınca gedər,

Özünü nəzərdən elə gizlədər.
At ilə getməzlər mənə yolunu.
Din yolu gedilər qəlblə, bil bunu.
Mal-dövlət əsiri olduqca, bil, sən,
Heç vaxt bu quyudan çıxma bilməzsən.
Xəyalın nə qədər köklük olacaq?!
Kök olma, hünərdən olarsan uzaq.
Ah, bu səliqəsiz, nadan camaat
Sənə yol yoldaşı olarmı, heyhat?
Bir nəcib insana bağla özünü,
Ad-namusa tərəf çevir üzünü.
O, səni çıxarsın, qoy, bu girdabdan.
Yuxulu gözünü o açsın haman.
Elə ki, bu evi tərək edəcəksən,
Özünə cəld, qoçaq bir yoldaş tap sən.
Doğru cavab versin, soruşsan bir söz.
Mənzilin hardadır, sənə desin düz.
Bu bir karvansara, hücrəsi, malı!
Neçə çətin mənzil qabağı, dalı! –
Əvvəli beşikdir, tabutdur sonu,
Paltar, yemək qəmi izləyər onu.
Doğulub sən ölə bilməsən əgər,
Topu apararsan burdan nə təhər?!
İstər cındır geyin, istərsə atlas,
Heç zaman Allahı unutmaq olmaz.
Hüzursuz, şövqsüz olma heç zaman,
Ta ki “camımızdan” bir zövq alasan.
Təmiz saxlamasa nəfsini hər kəs,
Müqəddəs ruhu da dirilik bilməz.
Saqqaldan, burundan, bu bığdan əl çək,
Sən bu gördüklərin deyilsən, gerçək.
Gəzmə qapı-qapı dərvişlər sayaq,
Məqbullar içində məskən tut ancaq.
Qaydada olmasa işlərin əgər,
Məyusluq eyləmə, axır düzələr.
Başın axtarmağa başlasa əgər,
Tez gedən ayağa kim “dayan” deyər.

MÜRŞİD VƏ RƏHBƏR AXTARMAQ HAQQINDA

Gəl heyrət yolilə getmə, gözü aç,
Güman cığırından bir kənara qaç.
Əlində cam vardır, ona nəzər sal,
Gör ki, nədir azmaq, nədir huş, kamal!
Vaxtını boş yerə sərf etmə, dayan,
Hər fə nəzər salma, sən bir ad tapsan.
Ancaq bir siddiqin xatirinə sən,
Yüz zindiq əlini niyə öpürsən?!
Mən düz göstərirəm Siddiq yolunu,
Bir öyrən hardadır, çalış gör onu.
Dünya o paklardan deyildir iraq,
Sən nə oturmusan yaşlılar sayaq.
Xəzinə gizləmiş burda hər bucaq,
Bircə sənün yerin yox burda ancaq.
Düz ol ki, düzlərə çata biləsən,
Torpaq ol, çatasan astanaya sən.
Hay-küydür, oyundur sənün sənətin,
Sirrini bilməzsən bu səadətin.
Əgər sirr bilməyə hazırsa insan,
O, hər arzusuna tez çatar asan.
Əgər xeyir işlər baş versə səndən,
Murad açarına yetərsən həmədən.
Getməyə ayağın varsa, qalx yürü,
Əl at hər tərəfə, axtar hər yeri.
O kəs ki, onlarda vardır bu dəva,
Bu dərdi heç sənə görərmi rəva?!
Dərd axtaran adam sadıqsə, inan,
Ümidsiz yaşamaz heç vaxt axtaran.
Qalib axtarançün işlər hər yanda,
Bəhanə gətirmə axtarmayanda.
Layiq axtarıcı, haqq yaradan, düz,
Mütləq Ay, Günəşdir hey gecə-gündüz.
Yolda bir tutulma olmasa əgər,

Aydan öz nurunu gün necə çəkər?!
Azmaq tutulması yoxdursa səndə,
Sən hər nə istəsən, varındır onda.
Necə axtarmadan tora düşər ov?!
Necə axtarmadan ələ gecər ov?!
Axtarmaq şərtini bilmirsənsə sən,
Eşşəyi palçığa necə sürərsən?!
Nə axtardığını əgər bilməsən,
Bir nə gəzdiyini yaxşıca öyrən.
Hər kəs ki bu yolu elmsiz gedər,
Onun fərmanına kim ürək verər?!
Məlum olmayanı gəzməz bir insan,
Nöqsan elmindədir əgər axtarsan.
Bu məstlik çağında bir rəhbər gərək,
O seçsin alçağı, ucanı, gerçək.
Yoldaşsız yol getmək, dostsuz iş görmək
Ayıqlar yanında pis olur, bişəkk.
Fayda gəzirsənsə, gen qaç ziyandan,
Tapşır iş bilənə işini haman.
Lazımdır tapasan bir yolgöstərən,
Onun kölgəsində oturasan sən.
Onun hər əmrinə baş əymək gərək!
Onun muradında muradı görmək.
Onun sözlərinə həm qulaq asmaq,
Lazımı istəyib önündə susmaq.
Dostların hümməti faydalı olar,
Xüsusən, yüksəksə o hümmət aşkar.
Şeytan öz şərindən qalmayıb bir an,
Yoldaşsız kim onu dəf edər asan?!
Gözətçisiz olsa əgər bir insan,
O, necə qurtarar xata, ziyandan.
Xurma şirin, dadlı olsa da ancaq,
Bilsə qızdırmanı, heç yeməz uşaq.
O, qızdırmanı yox, gördü dadını,
Özün görübsən ki, onun halını.
Dünyayla özünə salsan bir nəzər,
Eynən o uşağın halına bənzər.

Səninçün vacibdir ağıllı bir zat,
Çatsan beləsinə, ona əl uzat.
Hələ arxadadır çox çətinliklər,
Onun zərərindən çoxu bixəbər.
Bu yolda mürşidsiz heç bir iş aşmaz,
Olmaz bu girdabdən heç bir kəs xilas.
Ürəyi vəlisiz fəth etməz heç kəs,
Cəhd elə, vəlidən ayrılma əbəs.
Vəli seçən zaman göz səhv də edir,
Çünki təmkininin həddi gizlidir.
Gərək bu məqamçün yeganə olsun,
Onda vilayətdən nişanə olsun.
Haqqın kəraməti olmasa əgər,
Sürüyə kim, necə çobanlıq edər?!
Bu paltar hər kəsə olarsa da düz,
Üzündə nişanlar olacaq, sözsüz.

ŞEYXİN VƏ MÜRİDİN SİFƏTLƏRİ HAQQINDA

Din elmi lazımdır şeyxə, şəriət,
Bir də ki, düz, sağlam, mətin bir hikmət.
Təmiz, müşk ətirli bir nəfəs gərək,
Quruluqdan uzaq baş, beyin, ürək.
Xatiri inamlı, tox olsun gözü,
Cəsur, qorxmaz olsun deyəndə sözü.
İşlə məşğul olsun gizli, aşikar,
Əzabdan, bələdan qaçmasın kənar.
Bir mürşüd hökmündə olsun bir zaman,
Baş əysin ustadı nə etsə fərman.
Könlünü qan ilə bəsləmiş olsun,
Nəfsini öldürüb, qan yemiş olsun.
Nəfsin öhdəsindən o, gəlmiş olsun,
Ayə, dəlil sirrini o, bilmiş olsun.
Dəlildən, ölçüdə gen olsun hər an,
Batindən insanı tanısın haman.

O, mənə yolilə addımlayaraq
Həm nur aləminə yaxın olsun, bax.
Əyləşsin öz elmi, öz biliyilə,
Vilayət taxtına otursun belə.
Nə alçaq rədd etsə, qəlbi inciyər,
Nə qəbul etsələr özünü öyər.
O Əyyub səbirli könlü hər zaman
Bərkə boş söyləsin, yaxşıya yaman.
Nə qeyri işlədər bir an özüyçün,
Nə olar sözündə qırıqlıq, düyün,
Qanunla, kitabla olmuşdur o, yar
Axtaran kəslərə minnətsiz, aşkar.
Allahın istəyi, iradəsiylə,
Hər şeyi yerində gətirər dilə.
Sənə üz verərsə bir müşkül əgər,
Dərhal əlac tapıb onu həll edər.
Bədəni zindənda, ruhu göydədir,
Üzündə-gözündə gülüş rəqs edir.
Malı az olsa da, o, şad olacaq,
Çox olsa yanında bir yeldir ancaq.
Dindən ötəridir ona bu cahan,
Sünbül yığanlarçün xərməni meydan.
Təmiz hərəkətlə qazanmış şöhrət,
Ağıl, din vermişdir qoluna qüvvət.
Ürəyi riyadan, yalandan uzaq,
Nuru Haqq nurundan törənmiş ancaq.
Nə arzu eyləsə özüyçün, düzü,
Dərhal hazır edər fələklər özü.
Sevincdir, şadlıqdır işi həmişə,
Təlimi, hüzüru eyləmiş peşə.
Onunçün nə alət lazımsa əgər,
Allah ondan ötrü tez hazır eylər.
Həqiqət rəmzidir, Haqqın nişanı,
Xalqın köməyidir, həm mehribanı.
Baxışı, köməyi xoşbəxtliyə fal,
Sorub yad etməsi səadətli hal.
Çöhrəsi törədər heybət, vüqarı,

Lütfdür, şəfqətdir xülqünün barı.
Mıs ətrini alsa qızıla dönər,
Çör-çöp yad etməklə olar saf gövhər.
Onunla oturan şaha tay oldu,
Kim ona yetişdi, parlaq Ay oldu.
Bir mürsid istəsən dünyada əgər,
Beləsini istə, sənə bəs eylər.
Sultanlar əlində şahindir bunlar,
Ancaq başqaları – milçək qovanlar.
Bax belə bir pİRə əl vermək gərək,
Gənci əsirlikdən qurtarar, gerçək.

TÖVBƏ HAQQINDA

Olduqca qəzəblə şəhvət sənə yar,
Tövbə eyləməyə hər vaxt imkan var.
Canda, bədəndəki zülməti ancaq
Bil, tövbə suyuyla mümkündür yumaq.
Tövbə, sabunudur can paltarının,
Tövbə, həm yağdır din şamlarının.
Tövbə etmək olar ancaq o zaman,
Sən pis sifətlərdən azad olasan.
Nə qədər qəlbində ondan qeyri var,
Yolunda dinsizlik qayası durar.
Əl verdin, söylədin: “Tövbə etdim, bax!”
Əl verdin, ürəksə vermədin ancaq.
Bədənin tövbəsi namaz sayılmaz,
Ürəksiz iş görmə, bu yaxşı olmaz.
Təmiz yandırandır tövbə odu, bax!
Qaldıqca gecə yox, gündüz olacaq.
Tövbədə səbatlı olan bir adam,
Başqa işlərdə də atlıdır tamam.
Adət tərki deyil xacəyə adət,
O, həvəs quludur, hanı iradə?!
Bir ləzzət görəndə gəl vermə bada,
Ötüb keçəni də heç salma yada.

Əgər qoymayıbsan, nə axtarırsan?
Burda uşaqlıqdır olmaq peşiman.
Sənin qalanlara etdiyin hörmət
Bütün əkinləri məhv edər, əlbət.
Tövbəylə günahdan sən olsan kənar,
Zahirin, batinin nura boyanar.
Tövbəsiz itaət olmaz bərqərar,
Nəfs təmizlənməsə nə işə yarar?!
Çiy olar, tövbəni sən özün etsən,
Tövbə kamil olar Haqq versə həməən.
Günahdan tövbə et, taəti burax!
Elə taəti ki, riyadır ancaq.
Tövbə hiylələrdən olarsa uzaq,
Qəlbə məhəbbətdən nurlar dolacaq.
Ən ilk mənzilidir tövbə bu yolun,
Şaha məhəbbətdir sonu da onun.
Kişi bir mənzildə düz olsa əgər,
Bütün mənzilləri belə düz gedər.
Tövbə bu qaydayla edilən zaman,
Sən onu pəhriz say, hər iş dərman.
Pəhriz qaydasında olmasa müdam,
Yara yetişməmiş, dərman olsa xam,
Əgər dərman içsən belə zamanda,
Özünə qəbir qaz hasar dälində.
Əgər ev qaranlıq, qarasa divar,
Orda şəkil çəksən, şəksiz, zay olar.
Kim yerdə daş-tikan qoyarsa əgər,
Nə sayaq orada o, toxum əkər?!
Qeyri aldatmaqçün tövbə etsən sən,
Seyrdə yolu düz gedə bilməzsən.
Sən haqqpərəstsənsə, baxma özgəyə.
Kəbəni gördünsə, getmə kilsəyə.
Xirqə geyindinsə, adəti tərək et,
Yoxsa xirqə geymə, sərxoşluğa get.
Tərək et bu tövbəni, xoşdur mey içmək,
Qusub, qusduğunu yeməkdən əl çək!
Plov, qovurmanın müridisən sən,

Bu tövbə yolunu hardan bilərsən?!
Tövbəyə üz tutsan əgər günahdan,
Azuqə hazırla kədərdən, ahdan.
Həvəs qapısından döndər üzünü,
Bir daha arxaya tutma gözünü,
Yoxsa günahlardan tövbə edəntək,
Dolmasın papağın yel ilə, gerçək.
Demə, tövbə etdim, nə dərdim mənim,
Artıq cəhənnəmi görməz bədənim.
Başında çalma var, üstündə papaq,
Qızıldır, gümüşdür qəlbində ancaq.
Arzu köhləninə atlandıqca sən,
Etdiyin tövbəni bəyənəmərəm mən.
Bunlar çıxmıyınca sənin başından,
Başın getməyirsə, getmə heç zaman!
Ver peyman əlini bu insanlara,
Əgər əl verdin sə, olma avara.
Onların əhdini sındırma, zinhar,
Bu əhdi sındıran özü məhv olar.
Bil ki, şeyx aslandır, yanına getmə,
Cigərin yoxdursa, cəsarət etmə.
Pir sənə nə versə qalxandır, inan,
Sən onu tullasan, oxlanacaqsan.
Bir qarı olsa da pirin, aşikar,
Qara ürəkləri oxlayan olar.
Fəthlər görmüşdür, bil, şeyxin əli,
Ancaq səbatsız bələdir, bəli!
Hər kəs ki, bu yoldan bir gün dönəcək,
Tövbə qapısına getməsin gərək.
Bir şeyxin ürəkdən yoxsa xəbəri,
Verdiyi tövbənin olmaz əsəri.
Ürəyi olana tövbə ver ancaq,
Yoxsa, sabah səni utandıracaq.
Ürəksiz müridə əl vermə, zinhar,
Məstdən, ürəksizdən qələm də qaçar.
Gəl alma ovcuna xəstə əlini,
Sən yoxlamırsan ki, onun nəbzini.

Çoxları təqlidlə tövbə etdilər,
Rindliklə, məstliklə batıb getdilər.
Əgər bu istidə xurma versən sən,
Yüzlərlə insanı öldürəcəksən.

XİRQƏ VERMƏK QAYDASI

Mülkə yaxın qoyma oğrunu nahaq,
Ağlın var, ayıya gəl vermə papaq.
Dayanıb duranda halı pərişan,
Saçını alnına dağıdan zaman,
O birinci həkim söləyər belə:
“Öncə düşün, sonra get əməl elə”.
Girovsuz, ey xacə, amandır, zinhar,
Türkcə cübbə vermə, kürdə də dəstar.
Diriyə tövbə ver, canı var, düzü,
Ölü tövbə etmiş hər şeydən özü.
Çörək xatirinə tövbə edən kəs
Heç zaman ürəkdən tövbə eyləməz.
Olmaz divi yola gətirmək heç vaxt,
Kim qoyar dəlinin başına papaq.
Bir kəndli qaçmışsa dünən dərədən,
Tövbə vermə, qaçmış müsadirədən.
Başı gəlməyəcək düz yola heç vaxt,
Qoy onu məmurlar aparsın, burax.
Vecsiz, pozğun, lovğa bir şəxs üçün sən,
Sultanın haqqını batil edirsən.
Hanı fərasətin, möminsən əgər?!
İnanılmışsansa, qorxmursan məgər?!
Möminlik uzağı gören olmaqdır,
Bu bizim təqvimdən, borcdan uzaqdır.
Alim nə öyrənib bilsə-dəftərdən,
Mömin onu üzdən oxuyur həməən.
Hər nəyi dumanlı görsə xalq əgər,
Mömin onu nurtək aydınca görər.

Möminin ürəyi təmiz bir ayna,
Hər şey düz əks olar orda daima,
Gözü Haqq nurilə görən bir ürək
Pərdə arxasında nə var görəcək.
Elmsiz yəqinə qəlb haçan çatar?!
Dində elmə çalış, ey oğul, aşkar.
Candan elm tələb et, bədəndən əməl,
Bu yolla verəcək iman sənə əl.
Bunu təsdiq etsə dililə ürək,
Həmfikir, bir olsa ikisi dost tək,
Düz yol arxasınca yürüsə bədən,
İman möhkəm olar bax bu üçündən.
Hər kəs bu məqama çatarsa belə,
Bütün üzvləri parlar nur ilə.
Məna nuru nüfuz eyləsə əgər,
O, gizli sirləri çox tez kəşf edər.
Yoxdur könlümüzdə başqa bir iman,
“Yəmani” imanlı deyilik, inan.
Mustafa xirqəsin buynuzlu Üveys,
İmanla Yəmənə aparmadı bəs?
Bax, o iki xirqə, hal sahibinin
Əlilə kamala çatdı iman, din.
Gülü gizlədilər tikan içində,
Qönçə tək açıldı bir an içində.
Yox idi qəlbində zərrəcə güman,
Yoxdu ehtiyacı ona heç zaman.
O, kəndçi deyildi, kəndə getdi, bax!
Çıxdı imtahanı saf qızıl sayaq.
Verdi imtahanı, qoçaqsan dedi,
Ürəklilik etdi, xirqə istədi.
Hədəfə dəyəndə iman atan ox,
Xirqə əldə etdi, həm qırıq-quruq.
Yəmənli bununla sevincə çatdı,
Həm də şəhərlinin yəqini artdı.
Qələm çəkdilərsə əhd üzərindən,
Yeni əhdçün sözə başlandı həməən.

Lazımsa sirrini dinin kəşf etmək,
Bu sayaq bir məqsəd, bir qasid gərək.
Xirqə verirsənsə, beləsinə ver,
Yoxsa ki, coşma get, xirqən altda gir.
Özün qazi olsan, müridin oğru,
Xirqə, muzd minnət də gedəcək, doğru,
Xalqı məhv edirsən nadanlıqla sən,
Axı neyləməli, sən pis həkimsən!
Bu, girməz hər qəlbə, eyləməz nüzul,
Qabil adam tap ki, eyləsin qəbul.
Söhbətə, hüzura layiqsə hər kəs,
Qovma öz yanından sən onu əbəs.
Sən qiyam əhliylə xidmət əhlinin
Gözlə məqamını, bax, hər birinin.
Namaza, oruca layiqsə hər kəs,
Qoyma boş söhbətə qoşulsun əbəs.
Kim ki bu qismdən olarsa kənar,
Vermə bu dəni sən, alçaqdır onlar.
Namazdan, sünnətdən, fərzdən, zəkətdən
Başqa bir pay vermə onlara, aman,
Sən əmmamə versən hər kəsə əgər,
Onda din əmmamə, paltarla gedər.
Əvvəlcə bir yoxla öz nəqdini sən,
Sonra xalqa göstər, əgər istəsən.
Hardadır bilməsən sən yaxşı, yaman.
Sənlə necə çatar Haqqa axtaran?!
Nə lazım, axtarma xamxəyalları,
Çatdır müxlisliyə birini bəri.
Dəvəni at ilə yanaşı sürsən,
Öküz tək pələncdə qalarsan həməni.
Xəstəyə dərman ver, içsin sağalsın,
Əgər əfyon versən, canın sağ olsun!
Əgər hər gələni mürid eyləsən,
Milçək qovacaqsan qış zamanı sən!

HEKAYƏT

Kənddən avam bir türk şəhərə yetdi,
O, kamil bir şeyxin yanına getdi.
Süfrə, zikr həlqəsi görərək həməən
Atıldı meydana o, düşünmədən.
O, özündən alim, bilmədən özü,
Üç gecə beynini qazıdı, düzü.
Bir az gec gələrkən aş dördüncü gün,
O kəndli xirqədən doydu büsbütün.
Onu qızdırdısa zikrilə təkrar,
Şeyx onu yumşalda bilmədi, aşkar.
O mürid çiy idi, çıxdı həlqədən,
Çölə qaçdı, şeyx də qurtardı həməən.
Bil ki, bu bazarda, düşünsən bir az,
Hər kəsin belinə yük qoymaq olmaz.
“Yoxdur Haqdan başqa bir Tanrı”ya, bil,
Elmsiz bir ürək yol tapan deyil.

ZIKRİN TƏLQİNİ

Əməlsiz bir elmdir fikirsiz zikir,
Eşqsiz ürək nursuz bir göz kimidir.
Ürək həlqəsidir zikrin həlqəsi,
Boşboğaz olmağın yaxar hər kəsi.
Zikir yer taparaq əyləşən ürək,
Səs uca, ya alçaq eynidir, gerçək.
Eşidir hər şeyi ad çəkdiyən kəs,
Odur, nərə, fəğan eyləmə əbəs.
O kəs ki sözlərin bilir sirrini,
Dilsiz, danışsız qanacaq səni.
Şükr edə bilməsən, məsləhət budur,
Hər yerdə hazır bil, ibadət budur.
Sən lal, kar olsan da bunu bilirsən,
Bilmirsən, bəs kimi çağırırsan sən?!

Tanış olmadığın bir kəsə belə,
Sıtayış edirsən hansı dil ilə?!
Nadanın ürəyi işdə süst olar,
Elmdən söz salsan o, dürüst olar.
Sən ki heç bilmirsən üzün kimədir,
Bu, yersiz özündən çıxmağın nədir?!
Qeyb olmuş bir ürək haya möhtacdır,
Əgər hazır olsa, bu bir meracdır.
Əgər bir olmasa dil ilə ürək,
Əslində yaramaz zikrə cəhd etmək.
Dil ilə ürəyin dost olan zaman
Onun pak adına layiq olarsan.
Qəlbində dolusa həvəs, hiylə, rəng,
Dildə nə söyləsən hədəd gedəcək.
Ürəyində as-kəs salmışdır talan,
Pirin təlqininə, odur, möhtacsan.
Hər kəs düşünmədən bir söz söyləyir,
Zikrə kim layiqdir yaxşı bilir pir.
Əgər sən hamını zikrinə qoşsan,
Qurtara bilməzsən peşimanlıqdan.

ŞƏHADƏT KƏLMƏSİNİN SİRRİ HAQQINDA

Allahı əvvəldən tanımasan sən,
Heç vaxt doğru çıxmaz şəhadət kəlmən.
Əlifba məbədi tanımır, inan,
Yaxşı şey bu iki təsdiq, inkardan.
Tovhid xəznəsinə bu iki addan
Daha yaxşı tilsim tanımır zaman.
Belə bir sifətə malik olan söz
Cənnətin açarı olacaq, sözsüz,
Onların qədrini bilməsən əgər,
İki bədr bu iki on dördə düşər,
Bu on dörd dənənin hər biri, aşkar,
Dörd dişdir, bir də ki, on dənə açar.

Əsla bu birliyə yoxdur şübhə, şəkk!
İki qism, hər biri eynidir, gerçək.
Kələmin, surətin başı, sonu, bil,
Bu iyirmi səkkiz hərfdən gen deyil.
Ayın da mənzili bu hərflərdir bax,
Elə yol, mənzil də bunlardır ancaq.
Bir söz kənar deyil, bil bu hərflərdən
Bizim sözü müzdən, ey dost, keçmə sən.
Allahdan kənar da nə varsa ancaq,
Onu şəhadətin “la”sına burax!
“La”sında yerləşmiş tövbə bu sözlün,
Necə də kəmxərdir bu söz, bax özün!
Özgə nişanıdır, onda olanlar,
Onu istəməyin nə faydası var?!
Əgər o özgəni atmasan təmiz,
Sənin şəhadətin düz olmaz, hərgiz.
Bu tövbə dalında böyük tövbə var,
Ancaq onda nəfisi öldürmək olar.
O tövbə az yemək, az da yatmaqdır,
Xalqdan uzaq olmaq, sükut etməkdir.
Təriqətdə dörd yar elə budur bax!
Həm budur işlərin çarəsi ancaq.
Onun bu butədə saf olar zəri,
Sonra da dükana gələr gövhəri.
O, göz-qulağını bir müddət açar,
Öz muradından da uzağa qaçar.
Bəyənər aqillər nə desə əgər,
Onlar nə etsələr, tez mənimsəyər.
Alim dediyinə əməl eyləsə,
Xoş gələr, yəqin ki, o, hər bir kəsə.
Elə ki, düz olar iş ilə sözü,
Ədəb məqamında yurd salar özü.
Elə ki, işbilən, yetişmiş olar,
Görər on kişinin işini, aşkar.
Pirin ürəyindən nə keçsə əgər,
Tez hazır eləyib “budur, al” deyər.
Əsla “et-ətməyə” olmaz o, möhtac,

Şeyx bir söz deməyə görməz ehtiyac.
Olsa bu nişanlar onda aşikar,
Qəlbi düz, ruhu da işıqlı olar.
Üzü, iradəsi nura çevrilər,
Xəlvətə, hüzura layiq görülər.

XƏLVƏTİN MƏNASI

İnsan maneədən gərək olsun gen,
Ta ona xəlvətdə hüzur verilsin.
Hanı o ürəkli qorxmasın candan,
Su, çörək sözünü anmasın bir an.
Yolu göstərənə təslim olaraq
Vaxtın işlərini gözləsin ancaq.
Ovcuna alaraq canı töhfətək,
“Ələst”ə üz tutsun ürəyi gərək.
“Yoxdur” dəryasına quylasın başı,
Bədəni ölümün olsun yoldaşı.
Ona səadət üz göstərən zaman,
Töhfəni onunçün aparsın haman.
İşıqlı bir fikir, iti huş ilə
Onun calalına meyl etsin belə.
Qapını bağlasın həvəs üzünə,
Gözü xas kəslərin baxsın gözüünə.
Tərk etsin çoxluğu, sayı aşikar,
Rədd etsin Allahdan başqa hər nə var
Rüstəm tək meydana vursun özünü,
Məstlər tək qılınca tutsun üzünü.
Onu yad edəndə, sən yalvar-yaxar,
Onun sirlərinə ol xəzinədar.
Ürəkdə təsdiq et, dildə inkar et,
Doldursun qəlbini ondakı izzət.
Soldan hay deyəndə səs-gəlsin sağdan,
Ondan başqa nə var, zərrədir haman.
Dilindən qəlbini yollar açacaq,
“Yoxdur Haqdan başqa bir Tanrı” ancaq.

Taxıl quyudadır, sürü çöldə bax,
Olarını bu qayda çillə saxlamaq?!
Qırx yaman xisləti tərک eyləsən sən,
Çillədə tək, azad ola bilərsən:
Təkəbbür, mənəmlik, özünü çəkmək,
Qafillik, sərxoşluq, hiylə, qəzəb, şəkk,
Tərəddüd, paxıllıq, kələk, kin, tamah,
Yalançı, saxtakar, vəfasız olmaq.
Şəhvət, naz, yüngüllük, ağırlıq etmək,
Pozğunluq, nankorluq, insan incitmək,
İsraf, böhtançılıq, bir də fitnə, lağ,
Fırıldaq, qan içmək, riya və nifaq
Hirs, ikiüzlülük, acgözlük, həsəd,
Zülüm, cövr, cəfa, süstlük və nifrət –
Hər nə söylədim sə, ondan qaç uzaq,
Onların əksiylə məşğul ol ancaq.
Sonra da xəlvətdə oturub ağla,
Qapını bağlayıb sən çillə saxla.
Buna yiyələnib onlardan qaçan
Ölkəyə vəlidir, həm vali, inan.
Könlü mələklərin dəftəri olar,
Başqa hərfilər ilə adı yazılar.
Çillə elə budur, bax budur xəlvət!
Budur ariflərə yaraşan sifət!
Boşalmayan ürək olar bir bazar,
Qalx, onu boşalt ki, bu yaxşı olar!
Sənə buyurmuşlar çillə saxlamaq,
Haramdır, ixlasla etməsən ancaq.
Qəlbində şübhəyə yer vermə hərgiz,
Şeytan qürurundan orda qoyma iz.
“Quləuz” surəsin oxusan əgər,
“Qulhuvəllah”ı da eyləsən əzbər,
Qəlbin qüvvət alar qeyb aləmindən,
Tez əldə edərsən hər nə istəsən.
Himmət qartalı da hal evindən, bax,
Vücudun üstünə kölgə salacaq.
Müridə qeybdən versələr xəbər,

Bu halda eyb olmaz o zərrə qədən.
Şeyxinə inamı düz çıxan zaman
Olar riyazətdə möhkəm, düz haman.
Çəkdiyi zəhmətə görər mükafat,
Çatar o xəzinə, dəstgaha, heyhat.
Könlünə baxışı şeyxin nur çilər,
Ürək sirlərini rəmzlərdən bilər.
Susaraq durmaqdan zehni də, gerçək,
Dolar sözlər ilə xalis gövhər tək.
Ürəyi hər sözə xəzinə olar,
Könlündə olanı dilinə alar.
Belə bir yoxluqla var olan zaman
Ürəyi məst olar fəqr camından.
Atar nisyəsini, nəqdini, düzü,
Yolgöstərən edər sidqini özü.
Sidq ilə qəlblərdən ta agah olar,
Qəlblərdən qəlbinə yollar açılar.
Onun ürəyindən nə keçsə əgər,
Şeyx əgər onlardan tutarsa xəbər,
Onunla şəfqətli olar, mehriban,
Onunla dost olar ürəkdən, candan,
Sima, söhbət, yemək, yatmaqdan, əlbət,
Mümkün olanları görər məsləhət.

MÜRİDLİYİN ŞƏRTLƏRİ

İstəyin olarsa düzgün və doğru,
Birinci addımda muradıdır o.
Haqq bəndəni yola gətirən zaman,
O, qoruyur onu yamanlıqlardan.
Olarsa bəndəyə uğurluluq yar,
Çətinlər onunçün tez asan olar.
İradət etməyin ilk pilləsi, bax!
Pis xülqü, adəti atmaqdır ancaq.
Şeyx sənə yanında yer verən zaman,
Bir yolluq əl götür ixtiyarından.

Boğmasa nəfsini mürid olan kəs,
Dirilik suyuna yol tapa bilməz.
O zaman kişinin başı ucalar
Ki, nəfsinin başı aşağı olar.
Sən dostun qədrinə əgər versən ad,
Bir tutma qədrini onunla, heyhat!
Əgər qovuşarsa köhnəyə təzə,
Varlıq qapısını bağlayar üzə.
Əgər lovqalığa yol versə mürşid,
Aqillər mürşid yox, onu sayar büt.
Lovğalıq gəbr edər, bil, müsəlmanı,
Lovğalıq div edər həm Süleymanı.
Gen qaç lovğalıqdan ad-san istəsən,
Bil, salar lovğalıq səni gözlərdən.
Div səcdə etmədi, lovğaydı, əlbət,
At bu lovğalığı, ey mələksifət.
Lovğalıq eyləsən olarsan bəbir,
Əl çək lovğalıqdan, sən olma kafir.
Bələmə, nəzər sal, lovğalığından
Əshabi-kəhf iti yaxşıdır ondan.
Sirr tərəzisində bir dən lovğalıq
MİN illik namazı heç edir artıq.
Gördüm bu dünyada, seyr elədim çox,
Təvazökarlıqdan yaxşı bir şey yox!

HEKAYƏT

Bir yol bir mürşidə etdilər töhmət,
Müridlər içində qopdu qiyamət.
Onlar düşmənliyə peyman etdilər,
Düşmənin qəsdinə çıxıb getdilər.
Ancaq müridlərdən aqıl bir nəfər,
Elmlərə sahibdi kifayət qədər.
Bütöv olduğuyçün dözümü ilə
Əsla tərپənmədi yerindən belə.
Ordakı bir nəfər səbirsiz idi,

Onun bu halını heç bəyənmədi.
Dedi ki, edilən yaxşılıq ki, var,
Ancaq belə gündə işə yarayar.
Mürid cavab verdi, bir toxta, dayan,
Didmə qəlbimizi belə nahaqdan.
O, izin verməsə, yumruq vurmaram,
O, on il odumu söndürmüş tamam.
Belə iş gözləmir məndən şeyx özü,
Mən sussam, inciməz o, məndən, düzü.
Necə heç eləyim zəhmətlərini?!
Necə don eyləyim axı xirqəni?!
Şeyx fitnə toxumu səpirsə əgər,
Özü müridlərə neyləyə bilər?!
Doğru, düz, səbatlı olmayan bir kəs,
Belə söhbətlərə layiq görülməz.
Dinin işlərini istəsən görmək,
Dünyanın yükünü atasan gərək.
Mənlik lövhəsindən naxışı silsən,
Çevir elmə tərəf qələmini sən.
Səni təhqir etsə ədəbsiz bir kəs,
Çalış ədəb gözlə, hirsənmə əbəs.

SALIKIN TƏRK VƏ TƏCRİDİ

Fikrində din varsa, dirhəmsiz dolan,
Budur ilk addımı aşiqin hər an.
O arvad, o uşaq, o kənd, bağça-bağ
Boynunda zəncirdir, yolda hal ancaq.
Düz olar bu halı, zənciri atsan,
Pis vardan yoxsulluq yaxşıdır, inan.
Vəhdət sarayıdır bu yolda ürək,
Yaxşı bax, o, şaha xəlvətdir, gerçək.
Üzünü döndərmə o yeganədən,
Əgər din quşusan gəl axtarma dən.
Çəkir hesabını sənə daş, divar,
Sənənlə məşğuldur göylər, ulduzlar.

Hər zərrə dil açıb söyləyir sənə,
“Çox da bel bağlama dünya mülkünə”.
Düzəlt din mülkünün işlərini bir,
Bu dünya mülkünü cahillərə ver.
Nə qədər var-yoxdan danışacaqsan?!
Əzəli əbədə vur, qurtar haman.
Sən öz külüngünün odilə, budur,
Əgər aşıqsənsə, meşənə od vur.
Eşşək yedəyində, iynə cibində!
Sən necə gedərsən ora bu gündə.
Şüşədən olduqca yükün, aşıkar,
Səndən dosta qədər çox uzun yol var.
Dünyada elə tək bir dost tap ki, sən,
O, bax bu dənizə baş vura bilsin.
Sən öz varlığını duyduqca, gerçək,
Hələ bütperəstsən, şübhəsiz, demək.
O nur aləmini görməyir gözün,
Odur, qərq olmusan zülmətə özün.
Bir yol ki, gedilər can ayağı ilə,
O, necə gedilər eşşəklə belə?!
Könlündə daş, torpaq, suya yer versən,
Onu bir kənd kimi viran edərsən.
Evə qapı qoyma, qapı bağlayar,
Ora qızıl qoyma, qızıl qoxuyar.
Qızıl özü nədir? Murdar bir cəmdək!
Ancaq it, qurd yeyən cəmdək nə gərək!
Xacədə bəxt yoxsa, nəyə gərək zər?
Evdə bir şey yoxsa, qapı nə verər?
Kişi bəzənməklə eybəcər olar,
Ürək istəməklə üzlər qaralar.
Tanrı sufisinə qızıl nə gərək?!
Allah vələsinə nə yük, nə eşşək?!
Satdım öz kəndimi, düşündüm sonu,
Kənddə füzullara buraxdım onu.
Kim dünya qeydindən olmasa azad,
Bəndəlik borcunu ödəməz, heyhat.
Ülvi aləmdənsən, ey Allah ürək,

İnsan aləmindən uzaqlaş görək!
Səni yormadımı bu Sunqar, Ayaz?!
Özünü bunlardan gəl eylə xilas.
Haçan onun quşu yurd-yuva tikər?!
Haçan qarışqası bir ev düzəldər?!
Bizim mağaraya başqası sığmaz,
Bizim yükümüzdə olmaz işvə-naz.
Pələnglər evidir bizim mağara,
Alçaqla yaramaz yol tapmaz ora.
Kimin bu dünyada yeri yox, əgər,
O, hansı bucaqda yerləşə bilər?!
Susuzlar yetişər bu suya ancaq,
Riyazətlə olar bu bağa çatmaq.
Aclıq, yuxusuzluq, sükutla izlət,
Düzlüklə salikə rəhbərdir, əlbət,
Kamalın yolunda bu dörd şey, gerçək.
Abdala dövlətdir, yoxsula bəzək.

ACLIĞIN FAYDASI

Ruh ilə ağıldan güc alar ürək,
Bədənə güc verər su ilə çörək.
Ev xali olanda o, hüzur verər,
Bədən boş olanda işıq, nur verər.
Əgər elm axtarsan, toxluğu tərək et,
Can tələb eyləsən, cəsarətlə get.
Tikan ucunu ye, xar olma ancaq,
Qəlbin qaralmasın bədənə sığmaq.
Ancaq az yeməkdir nəfsin cilası!
Nəfsi bəsləməkdir ağılın bəlası.
Xalqı namaz üçün dəvət etmişlər,
Orucun sirrini həm öyrətmişlər.
Bax budur açlığa ən yaxşı dəlil,
Xəlilin odu da elə budur, bil.
Bir od ki, yaz açar, lələ bitirər,
Süfrəni, yeməyi tez tərək etdirər.

O mülkə qayıtmaq arzu etsən sən,
Ora az yeməklə çata bilərsən.
Ağla işıq saçar, bil ki, az yemək,
Yeməkdən ötəri bu qəm nə gərək?!
Hər yana səs salan cəng, ud və kaman
Xoş səsdir içləri boş olduğundan.
Qarnı yekə isə nə saz, nə ulaq?
Birdir qara isə su ilə torpaq.
Sən “sovtəlhəmir”in eybin bilirsən,
Eşşəklə süfrəyə niyə gəlirsən?!
Qarnın dolu olsa, yaranar buxar,
Pis-pis qoxularla damağın dolar.
Mələklər qaçarlar sənin yanından,
Divlər, hallar girər onda qapından.
Arı lətif şeylər yediyiçün, bax,
Onun meyvəsi də bal oldu ancaq.
Heyvan qanı içmə, məhv olarsan sən,
Dirilik suyu iç, ki diriləsən.
Ancaq elmdə göz həyat suyunu,
Çalış doyunca iç, tapanda onu.
Qarın boş yaxşıdır bu yeməklərdən,
Az xoşdur o, halal olsa da əslən.
Yel ilə dolanda qarın, bağırsağ,
Başında od tutub odlanır papaq.
Bitkidə maddələr az olduğundan
Onda tullantı da az olar, inan.
Ancaq heyvanlarda çoxdur maddələr,
Onlar buna görə az xoşa gələr.
Təzək az iyildir insaninkindən,
Hələlik bu sözə yox özgə güman,
Özgə sübut yoxdur buna, düşünsən,
Odur, torpaq xoşdur belə çörəkdən.
Paklıqla seçilir böyük kiçikdən,
Odur, nabat, heyvan pisdir mədəndən.
Tamahla dost olsan əgər dünyada,
Çox az çatacaşsan daim murada.
Bu ağır şeylərə uyma bu qədər,

Çalış, bu aradan çıxasan mægər.
Sən ki gəlməmişən durub yeməyə,
Gəlmisən burada bir iş görməyə.
Qəlbi ölən bəndə iş görməz, aşkar,
Diril, sənin itin qoy etsin şıkar,
Sən getmək üçündür bu dünya bütün,
Ancaq yaranmayıb o, yatmaq üçün.
Səni nə məst etsə, şərabin odur,
Bixəbər eyləyən səni yuxudur.
Məst olar çox yesə insan çörəyi,
Bələdan qaçmaqçün, ey xacə, az ye.
Halalı harama çevirsə xörək,
Necə meyl eyləyər ona, de, ürək?!
Buğda, ət bədəndə dönüb olar qan,
Qan toxum, toxum da yağ olar hər an.
Şəhvət alovları başlar tüğyana,
Bu oddan fitnələr düşər hər yana.
Səndə utanmazlıq o yağdan olar.
Sabunçunun qanı boynunda qalar.
Xırqə sabunludur, nəfs çirkli, düzü,
Bax bu, çox bilməkdir, hiylədir özü.
Oruc tut, özgəyə yedirt sən çörək
Qarnın partlayınca yemək nə gərək!
Bir aylıq oruca dözə bilmirsən,
Hər an ah çəkirsən ürəyində sən.
Ariflər bir ayı çevirər ilə,
Gecələr vüsala çatarlar belə.
Çiyə göstərməzlər vəslin üzünü,
Bişmişə halaldır bu, bil düzünü.
Xörəyi allahdan verilən bir kəs
Sənin tək gecədə iki yol yeməz.
Sən həm şam yeyirsən, həm də “obaşdan”,
Bu sayaq arzuna necə çatarsan?!
Belə yemək ilə, gəyirməklə sən,
Ruhunu Əyyuqa necə çəkərsən?!
Gecə həddən artıq yeməkdən, sözsüz,
Dolu bir tuluğa dönərsən gündüz.

Qədir gecəsində arifin üzü,
Nur saçar ay kimi orucdan, düzü.
Sən hilal olursan, bir gün yeməsən,
Bircə ay yeməsən, sapa dönərsən.
Sən qarın olmusan, süstsən, odur bax,
Can və ürək ol ki, olasan qoçaq.
Hər kəsin peşəsi kökəlmək olar,
Qarnı boşalanda, o da boşalar.
Bədən qana dolub ağırlaşanda,
Ürək təngə gələr bu yükdən onda.
Bədəndə pis yellər oynayan zaman,
Həyat çırağını söndürür haman.
O, çırağ üstünə əsən külək tək
Hər zaman burnuna qoxu verəcək.
Ruhunu dirilt ki, öz bağın odur,
Ağlını oyat ki, çırağın odur.
Bu heç şeylə dolu qarın nə gərək?!
Qıvrım bağırıqlar nəyinə gərək?!
Güc ver yəqin ilə qəlbə, cigərə,
Dində, kişilikdə dön şiri-nərə.
Ancaq az yatmaqla, az yeməklə sən,
Belə bir dövlətə çata bilərsən.

YUXUSUZ QALMAĞIN ÜSTÜNLÜYÜ

Anla yatmamağın şərəfini sən,
Quranın “Yatanlar, qalxın” sözündən.
Oyaq qalmaqla, göz yaşı müdam,
Dildə söz bulağı qaynadar tamam.
Yuxuyla ölümə qardaş demisən,
İşin yatmaq olsa, ölmüş kimisən.
Qəlbən diri olar oyaq olanlar,
Başından ayrılar yatıb qalanlar.
Çox yatmaq korlayar bədəndə qanı,
Ölüyə oxşadar tamam insanı.
O, dirilik suyu tapılan zülmət,

Ancaq bu qaranlıq gecədir fəqət.
Erkən duranların olmasa gözü,
Bu həyat çeşməsi çağlamaz özü.
Qaranlıq, uzundur bizim gecəmiz,
Ağlamaq, yalvarmaq hər vaxt peşəmiz.
Dostsansa birləşdir gecə-gündüzü,
O ürək oxşayan yara tut üzü.
Yoxsa, bizim udu alov üstə at,
Biz gecə qəmdəyik, sən oxu, xoş yat.
Sənin axtardığın alıcıdır, bil,
Əgər dost oyaqsa, yatmaq düz deyil.
Düşmən yuxudadır, dost isə oyaq,
Fürsəti əlindən buraxma nahaq.
Bu çismani hisslər inkar edəndir,
Sənin dost bildiyin əsil düşməndir.
Qalx, qalx yuxuya ver tezcə bunları,
Aç göz bəbəyini sən ruhun barı.
Ruh xəznəsi tapar guşənişinlər,
Oyaqlar qazanar belə bir zəfər.
Alıcısısansa o gövhərin sən,
Ona oyaqlıqla çata bilərsən.
Gözünə nur gəlir kim qalsa oyaq
Üzlət, fikir, hüzur qapısından, bax!

BİR BUCAĞA ÇƏKİLMƏYİN XÜSUSİYYƏTİ HAQQINDA

Üzünü nə qədər örtəsə də canan,
Ona qovuşmağa aşıq atır can.
Ancaq üzlətilə həmişə ənqa
İsmətli tanındı ta Qafdan Qafa.
Əgər çəkilməsə üzlətə hər kəs,
Qolu dost belinə dolaya bilməz.
Xoşbəxt o kəsə ki, qaçdı insandan,
Döndərdi üzünü, gözünü ondan.
İşin olacaqsa Allahla əgər,

Başına bəladır bu əlaqələr.
Məna uşağı da böyüyər ancaq
Bu pərdə dalında aram tutaraq.
Camaat içində dolandıqca sən,
Əzab, əziyyətdir hər zaman peşən.
Qəlbi xalq yanında, özü xəlvətdə,
Azad, boynu bağlı quldur, əlbəttə!
Ey oğul, ürək yox, bir dol söylə sən,
Bir şey ki, quyuda div olur həməni.
Möhkəmlik olmayan ipdir dövlət-var,
Bu iplə quyuya, gəl düşmə, zinhar.
Az olsun, çox olsun, getsən xəlvətə,
Fikrində yer vermə vara-dövlətə,
Peyğəmbər alverdən olan tək uzaq,
Məskəni Hərada oldu bir bucaq.
Girdi mağaraya çıxıb şəhərdən
Sevincə, şadlığa qovuşdu həməni.
Bir gecəlik Aya qapı bağlanar,
Camaat damlarda onu axtarar.
Heç bir kəs üzlətdən görmədi ziyan,
Üzlətin xeyri də olar sükutdan.

SUSMAQ HAQQINDA

Susmaqla, seyr ilə çatdılar ancaq,
Kilsədə Məryəmlə, Zəkəriyyə, bax.
Ümidsiz yaşayıb, dözüb “inna”ya,
Bu biri İsaya, o, Yühənnaya.
Sədəf də ağzını yummaqla elə
Dürr ilə, gövhərlə oldu hamilə,
Qönçə də ağzını yumaraq üç gün
Dünyanı bəzəyir güllərlə bütün.
Sorguya az cavab verərsə hər kəs,
Xalis müşk qoxuyar ondakı nəfəs.
Lovğalıq deyildir kişiyə sənət,
Susmaqdir dünyada ən böyük nemət.

Olsa bu dörd sifət hər kəsdə belə,
Bu yolda çatacaq mütləq mənzilə.
Bunların cəmidir əslində xəlvət,
Odur ki, qazanmış o, belə hörmət.
Bu dördlə özünü öldürməsən sən,
Heç vaxt öz qanını tökə bilməzsən.
Kim əzbər eyləsə bu dördü, inan,
Ona yaxın gəlməz hiyləgər şeytan.
Üzünü bu dördə tutsa nəfs əgər,
Tez məna budağı zöhd barı verər.

ZÖHDÜN SƏCİYYƏSİ

Zöhdün o olar ki, ey tale gəzən,
Sən dünya malından üz döndərəsən.
Möhtac olmayana tutub üzünü,
Bu yalançı vardan döndər gözünü.
Ancaq yoxsulluqdan qaldırıb bayraq,
Ondan düzəldəsən papaq və başmaq.
Çillə, xəlvət əhli olan bir insan,
Heç bir rəng tanımaz zöhdilə, inan.
Kim zöhdü özünə eyləsə çəpər,
Ona şeytan oxu neyləyə bilər?!
Zöhd səni qoruyan qaladır ancaq,
Səndəki həvəsə qəfəsdir, bir bax!
Qalaya qapı yox, əvvəl hasar çək,
Xəstəlik olmamış dərman nə gərək.
Onunçün xoş gəlir xəlvət insana,
Odur ehtirası salan zindana.
Boynun incələrsə zöhdədən əgər,
Onda o, xəlvəti daha neyləyər?!
Qoru ondan-bundan özünü hər an,
Sonra get bazarda çillə tut haman.
Vaxt üçün hazır ol, qeyrə qayıb ol,
Olasan düz səmtdə seyr ilə məşğul.
Razılıq papağı geyinən zaman

Bəndəlik kəməri bağlayacaqsan.
Zöhddə düz, möhkəm olan bir ürək
İbadət vaxtı da düz olar, gerçək.
Vacib, hünər olan iki zöhd var,
Bunlarla dünyanı tərək etmək olar.
Vacib zöhd haramdan çəkməkdir gözü,
Hünər zöhd halaldan keçməkdir özü.
Bu gün mümkün deyil bir halal tapmaq,
Odur ki, zöhd özü xəyaldır ancaq.
Zahid halalı da az yesin gərək,
Çox vaxt halalı da yeməsin gərək.
Hər kəsə zöhd pərdə tutarsa əgər,
O, ilahi vəhyə məhrəm kəsilər.
Tir özü olmuşdu Osmana qələm,
Düzəltdi odur ki, zöhddən ələm.
Zöhddür mənəbə, həm malı atmaq,
Bu atmaq çox olsa alarsan papaq.
Bu yüksək papağa meylin var əgər,
Bağla bəndəlikdən, taətdən kəmər.
Hiylə işlətməyib, düz görsə hər kəs,
Əsla bu papağı taclardan seçməz.
Xalis dürr lazımdır taclara hər vaxt,
Bu tacın dürrü sə ixlasdır ancaq.

İXLAS HAQQINDA

Riyayla Allaha tutma üzünü,
Hiyləylə araya soxma üzünü,
Hiyləyə əl atsa bu yolda hər kəs,
Taəti, namazı bir çöpə dəyməz.
İstərsən başqa ol, istər olma sən,
Qoy sənin şahidin olmasın düşmən.
Gördüyün iş üstə çalış daş tökmə,
Riyadan üstünə həm boya çəkmə.
Görüb-tutduqların sənə xoş gəlir,
Çünki görmürsən ki, qazancın nədir.

O yaqut dediyin şüşədir ancaq!
Zərgər çox mahirdir, olmaz aldatmaq.
Gizlidir bir necə şeylər səninçün,
Odur ki, işinə düşmüşdür duyün.
Yolun o səhvlərdən olarsa təmiz,
Fitnəkar div səni aldatmaz, hərgiz.
Gizlət təətini xalqın gözündən,
Onu yad eyləmə, ancaq artır sən.
Günahdır təətə nəzər yetirmək,
Aşıqlər özünü görməsin gərək.
Qəlbində özgəyə yer vermə nahaq,
Yaradan oraya nəzər salaraq,
Orda başqasından görərsə əsər,
Sülhün ayağını könlündən kəsər.
İxlas, Yaradanı görməkdir müdam,
İş görmək, o işi görməmək tamam.
Əgər öyrənərsə təətə bədən,
İxlas salacaqdır ürəkdə məskən.
İxlas nişanəsi olanda aşkar,
Sədaqət nuru da ortaya çıxar.
Haqqı yad etmədən çəkməz bir nəfəs,
Allah əmr etməsə, danışmaz əbəs.
Yerlərdə, göylərdə nə görsə əgər,
Onlarda ilahi bir qüdrət görər.
Hər şeyi Allaha verdiyim üçün,
Özgəni görməyi rədd etmiş bütün.
Özündən, özgədən qurtarar həmə, n,
O, olar bu yolda xas bəndələrdən.
Səfa məskənilə addımlayar o,
Vəfa olmayanı bir heç sayar o.
Hər kəs bu məqama yetişə bilməz,
Cəhdsiz bu zəfəri qazanmaz heç kəs.
Hər kim bu döyüşə girişsə əgər,
Hər bir iddiadan, “məndən” əl üzər.
Riya üzərində qurulsə təət,
Tamam başdan-başa küləkdir fəqət.
Səndə riya olsa bircə tük qədər,
Ancaq saxtalıqdır, nə desən əgər!

İKİÜZLÜLÜYÜ, SAXTAKARLIĞI VƏ BU SİFƏTLƏRƏ SAHİB OLANLARI MƏZƏMMƏT

Müamilə üçün olmasa bir söz,
Ağıl ondan ötrü bəhsə girişməz.
Bir addım atmazsan hiylə etmədən,
Bir nəfəs çəkməzsən zirq işlətmədən.
Bu uzun-uzadı namaz qılmağın,
Haram tikələrdən uzaq qalmağın,
Gündüz yeməməyin doyana qədər,
Gecə yatmamağın yad olsa əgər,
Gah qırx bədənlərdən söhbət açmağın,
Gah da abdallardan söz danışmağın –
Zirq, riya, deyil, bəs nədir bunlar?!
Allahı sevirsən, düz yeri, zinhar!
Sən heç bilirsən ki, kimlərdir abdal?
Bilmirsən, nə üçün olmursan bəs lal?!
Kim ancaq görürsə eyib, ya nöqsan,
O, hardan biləcək qeybi haradan?!
Sən abdalıdan yaxşı ola bilərsən,
Çünki yonub abdal düzəldirsən sən?
Uzaqdan gördüyün divdir səninçün,
Belə məşhur etmə o divi özün.
Seçmirsən yarmanı əriştədən sən,
Bəs divi mələkdən necə seçərsən.
Nədir ovcumdakı, söyləsən əgər,
Mən səndən dönmərəm, sağam nə qədər.
Gəl çox tüstüləmə bu ocağı sən,
Çıx, çıx, buradan get, qazanc görərsən.
Əmir, şah yolunun üstündə belə,
Tor qurub dən səpmə sən hiylə ilə.
Üç bazar əhliylə oturaraq sən,
Neyçün alimləri hey incidirsən?!
Yerə lağ edirsən, əsir, xəstədir!
Göyə söz atırsan, ağzüstədir.

Nədir ulduz, fələk? Məcbur olmuşlar!
Ünsürlər, təbiət? Muzdur olmuşlar!
Nə elmdən yumşalar ürək sinəndə,
Nə Haqdan utanan bir üz var səndə.
Bu mənasız sözlər nəyinə gərək?
Bu misi gümüşə tutmaq nə gərək?
Tacir mənəfətdən, ziyandan deyər,
Katibsə barmaqdan, xətdən söyləyər.
Vəzir xoş fikirdən deyər, ya şahdan,
Əmirlər söz açar qoşun, silahdan.
Bir dəfə söz sordum salus bir pirdən,
Dedi ki, Allahı çox görmüşəm mən.
O nadan sözündən odlandım gerçək,
Sən yaxşı anla ki, dedim, ey ürək,
Ancaq bir yol gördü peyğəmbər onu,
Musa da seyr etdi nur və odunu.
Eşşək tək otlayan bir şeyxcik nədən
Bu qədər artıqdır peyğəmbərlərdən.
Belə iddianın nə mənası var?!
Bədənin can ilə nə işi olar?!
Bunu layiq görsə özünə hər kəs,
O, özü-özünə güləcək əbəs.
Şəhərin imamı olsan da əgər,
Saçma təkəbbürlə hər yana zəhər.
Dəm vurma Rabiə məqamından sən,
Ey arvaddan əskik, öyünmə heçdən.
Arvad kişilərdən top aldı, bir bax!
Hər kəs əməlinə qiymət alacaq.
Yığmısan dirhəmi dihrəm üstə sən,
Biz üz çevirmişik artıq-əskikdən.
Ay, ili seçmirsən hay-küydən, düzü,
Biz susub bilmişik gecə-gündüzü.
Biz səndə olanı atmışıq kənar,
Ondan utanmışıq səndə hər nə var.
Deyirik dünyada biz az iz qoyaq.
Sən isə cəlb edir eyvan, tağ ancaq.
Əgər bizim kimi qocalsan da sən,

Yenə əmirlərə təzim edirsən.
Vəlinin şah ilə de, nə işi var?!
Paşa da heç durub milçək ovlayar?!
Əmir çomağına səcdə, etimad
Allaha inamdan artıqdır qat-qat.
Bir şeyxin arxası olsa hökmüdar,
Onun xəmirindən əli çək kənar.
Dərvişin qılıncı – Allah qılıncı!
Darğaya yaraşar padşah qılıncı!
Nəfs yoldan çıxmışdır, onu yola sal,
Keçəl uzunçudur, papağını al.
Suçsuzun qamçısı düşərsə əgər,
Qeysərin başı da quyuya düşər.
Əjdaha olmamış ta sənin əsan,
Heç kəsə bir kömək eyləməz duan.
Kimə Haqq köməyi olarsa bayraq,
Ona şah bayrağı hami olacaq.
Dad! Bu şeytanpərəst əbləhlərdən, dad!
Şeytanlıq camından məstdilər, heyhat!
Gizli saxlasan da öz sirrini sən,
Mən bu şəhərdəyəm, deyəcəm həməni.
Budur dayanmışam burda susaraq
Meydanın küncündən asıram qulaq.
Bir səhv buraxarsa burada bir kəs,
Haman dəm deyərəm, durmaram əbəs.
Başın bizimki tək ağaran zaman
Sən ürək, can ol ki, Allah olasan.
Canavar çöldədir, meşədədir şir,
Hamısı sənətdə, peşədə birdir.
Nə mənim mülküm var, nə səndə pul var,
Qışqırma üstümə mənim biqərar.
Biz ki nöqtəsizlik sənle əlif tək,
Bu qəzəb, bu hiddət bəs nəyə görə?!
Səni məşhur etmiş saqqalla paltar,
Saqqalın gedərsə, de, nəyin qalar?
Burax söz-söhbəti, qalsa da bir an,
Gərək eşq qəmiylə yaşasın insan.

Haqqın təqdirinə sən şad deyilsən,
Odur bələdasan, zəncirdəsən sən.
Əgər bəndəsənsə, sən eylə taət,
O, hər nə verirsə, eylə qənaət.
Xaliddən, Bəkirdən ikicə çörək
Almaqçün bu hiylə, riyə nə gərək?!
Allaha təvəkkül etmədiyindən
Əmirə, xacəyə sığınırsan sən.

TƏVƏKKÜL HAQQINDA

Haqdan özgəsindən kömək din deyil,
“Kömək tələb edin məndən”, budur, bil.
Bilmirsən bu sirri, bir eylə bəyan.
Neyçün oxuyursan “Əlhəmdi” hər an?!
Dosta aşiq olan çörək düşünməz,
Heç vaxt ziyan görməz o dostdan bir kəs.
Özgədən danışma, təvəkkül etsən,
Üzünü ona tut, qeyrə baxma sən.
Çoxu əzabdadır təvəkkül ilə,
Bəzi xəzinəyə çatmışdır belə.
O, hər nə verdisə, nəhayətdir o,
Ona şükr elə ki, kifayətdir o .
Kifayət aparar səni cənnətə,
Təvəkkül yetirər həm riyazətə.
Hər kəs məğrur olsa var ilə nahaq,
Daim təvəkküldən düşəcəkdir uzaq.
Təvəkkül eyləyən bir səbəb görər,
Ancaq varı olan ona şəkk edər.
Var-dövlət ucundan olma sərgərdan,
Təvəkkülə sığın dünyada hər an.
Baş əy qəzəbinə sözündən qaçma,
Heç zaman sirrini özgəyə açma.
Başını dik tutsan, bəyənilməzsən,
Bəndə sayılmazsan, yük çəkməsən sən.
Xacəlik camaldır, xoşluqdur ancaq,

Bəndəlik zəhmətdir, həm yük daşımaq.
Sən nə bilirsən ki, faydan nədədir?!
Ya yaxşı olmağın hardan, nədədir.
Qəzəbi dərdlərə səbəbsə əgər,
Onun xəzinəsi dərman da verər.
Hər kəs öz işinə arayır əncam,
Ancaq dost köməkdir dostuna müdam.
Xəncərə, qoşuna güvənmə nahaq,
Allahdan özgəyə aparma pənah.
Çətinliyə düşsən, qurtarar özü,
Əgər müsəlmansan, eşit bu sözü.
Yolda təvəkküldür bələdçin həməni,
Axtar yoldaşlığı yol göstərəndən.
Silahı, atını təharətdən et,
Dəbilqə, zirehi itaətdən et.
Vəfadan kəməri et, ismətdən heykəl,
Səfadan da düzəlt çıraq və məşəl.
Ayətül-kürsüdən bir nizə düzəlt,
Yüyyür irəliyə, qorxma sən fəqət.
Göndər ödəməkçün hər bir hacəti,
Sədaqət məktubu, ixlas qasidi.
Bu iddia əhli səbirlidir, bax.
Aciz və kordurlar başqalar ancaq.
Təslim başlarını yerə dikmişlər.
Məna zövqünü də ruha əkmişlər.

SƏBR VƏ TƏSLİM HAQQINDA

Bir zümrə bələdan həlak olurlar,
Bələyla günahdan həm pak olurlar.
Sən də aşıqsənsə, gəl bələkəş ol,
Bəla ondan gəlir, bələdan xoş ol.
O kimi özünə etsə aşına,
Onu qərq eyləyər öz bəlasına.
Bu bəla səninçün bir imtahandır,
Möhnət bir güzğüdür, yatma, amandır.

Bilmək istəyir ki, mayəndə nə var,
Hansı pillədəsən eşqə giriftar.
Nədir bu şikayət öləndə uşaq?!
Heç bir iş görməmiş gedəndə uşaq?!
Sözsüz ki, bu işdə vardır bir hikmət,
Adilə peşədir çünki ədalət.
Ömür üç hissədən uzaq deyildir,
İnsansa üç addan iraq deyildir.
Uşaqlıq, qocalıq, gənclikdir bunlar,
Bunlar ötüb keçsə ölərsən, aşkar.
İki saray tikdi, bir bax, Yaradan,
Orda məskən saldı yaxşıyla yaman.
Candan ayrılında belə qocalar,
Hər kəsin işıqlı bir evi olar.
Burdan özgə yerə səfər etməzlər,
Orda da bir özgə yerə getməzlər.
Bu cür gənclərin də ruhları, inan,
Orda salacaqdır bir mənzil, məkan.
Qarışmamaq üçün yaşlılar, gənclər,
Birisi danışar, o biri gülər.
Gənclər, qocalar tək uşaqları da
Olanda Tanrının fərmanı peyda
Aparar, heç baxmaz onun yaşına,
Onun da mənzili qalmaz boşuna.
Allahın işləri belədir müdam,
Bu şahlıq kamildir əzəldən tamam.
Bu mülk əlavəyə deyildir möhtac,
Hay-küyə, fəryada yoxdur ehtiyac.
Çox vermə könlünü qıza, oğula,
Salma öz başını sən qalmağala.
Övlada bu qədər etmə etibar,
Bilmirsən nə qədər onun ömrü var.
Gəl, ey öz belində toxum gəzdirən,
Onun hərflərinə əl uzatma sən.
Sən sahib olsan da, toxuma, gerçək,
Yarada bilməzsən hətta bir milçək.
Öldürür, saxlayır o, özü bilər,
Yaxşı-pis sirrini özü dərk elər.

Əgər bağbansansa öz haqqını al,
Çalış bağ-bağcanı bir sahmana sal.
Sahib öz bağını edərsə viran,
Nə haqla dillənir bu işə bağban?!
O, sənə söylədi: – Kam al, razı ol!
Haçan söylədi ki, yeri qazi ol?!
Hökmü qarşısında bu iki cahan,
Doğrusu, bir arpa qədərdir haman.
Bilmirsən kim verdi ruzu uşağa,
Ya o, nədən öldü, düşdü torpağa.
Südü dar yol ilə ana döşündən
Kimdir ustalıqla süzüb gətirən?!
O, uşaq da verər, geri də alar,
Kimsə bilməz nədir ancaq bu əsrar.
Övlad fərağilə dünyada hər kəs
Bir müddət odlara yanarsa əbəs,
Orda cəhənnəmin odunda ancaq
Onu yandırmaqdan utanar Allah.
Uşağın ataya şəfası budur.
Uşağın xeyiri, cəfası budur.
Düşmənlər edərlər bəlaya nifrət,
Ondan gen qaçarlar edib şikayət.
Bu nalə kimdəndir, odursa verən?!
Hər nə olur-olsun ona yalvar sən.
Yaxır bəla ilə xasları özü,
Ta xalqın bu işdən dərs alsın gözü.
Görsünlər, bəndəlik nə sayaq olar,
Bu dərdə nə təhər nümunələr var.
İki yol törənir bələdan ancaq,
Biri itaətdir, o biri günah.
Nabatda, şəkərdə hər nə ləzzət var,
Ariflər bələda, cidarda tapar.
Sevincdən rəqs edər bəlanı görcək,
Yoxsa, bəndəliyi naqisdir, demək.
Heç bir şey o nurdan gizli deyil, bax!
Ancaq olmamaqçün ədlədən uzaq,
Yaxşılıq, yamanlıq edər o, sənə,
Belə qiymət verər əməllərinə.

SEVİNC VƏ RİZA ƏHLİNİN TƏRİFİ

Var olsun o yoxsul sərgərdanları,
Bax, para-paradır canı, paltarı.
Artıqlıq qəmini ürəkdən silmiş,
Azlıqla özünə o, nəzər salmış.
Bədənləri ölü, qəlbləri diri,
Əbədiyyətdədir odur köçləri.
Nəmlidir gözləri, dodaq qurudur,
Hər yana müşk saçır nəfəsi odur.
Qəlblərdə sınıqlıq, həm də Günəş var
Tutmuş dişlərilə dodağı onlar.
Kim dostun sözünü saxlasa pünhan,
Şikayət edərmi heç öz dostundan?
Əgər faş etməyə cəhd eyləyirlər,
Sirri özlərindən nə gizləyirlər?!
Qəlbləri lalətək sinə dağlıdır,
Nalədən qönçətək ağzı bağlıdır,
Ürəyi dərdlidir, üz tutmuş çölə,
Yoxdur heybəsində ruzisi belə.
Turşutmaz üzünü, içsə də zəhər,
Pis deməz, min acı görsə də əgər.
Qəzəb aləmindən gəlsə bir bəla,
Bu yeni bəlayçün göz dikər yola.
Əgər ərisə də, xoş olar, heyhat,
Dərdin çoxluğundan olmaz narahat.
İnsan uzaq olsa əlaqələrdən,
Xətəri, xoşluğu ayırmaz bədən.
Qalmış xərəbədə bir xəzinə tək,
Yüz dərd-qəm camını nuş eyləyərək.
Yanında hay-küyə kim edər cürət?!
Ah-nalə etməyə kimdə var qüdrət?!
Hökmə baş əyərək durmuşdur hər kəs,
Susub dayanmışlar dinməz-söyləməz.
Hər kəs danışmağa eyləsə rəğbət,
Bağlayar dilini ondakı heybət.

Basmış arıflərin dillərinə dağ,
Hər cür əfsanədən etmişdir uzaq.
Hikməti nə? Necə? Yolunu başdan,
Bağlamış hər rəzil alçağa haman.
Xaslar dodağında sükut möhrü var,
Boş-boş danışırsan sənə biqərar.
Sənə yol versələr hüzura əgər,
Ədəb qaydasından, gəl, çıxma hədə.
Eyhamla deyilsin söz burda gərək,
Çunki bir də demək lazım gələcək.

MÜXLİSLƏRİN BÖYÜKLÜYÜ, BƏNDƏLİK QAYDALARININ VƏ VAXTIN İNCƏLİYİ, HAQQI SINAMAQ

Müxlislər fikirə dalmışlar yaman,
Ehtiyat edirlər işin sonundan.
Onun qəzəbini görməz bir adam,
Müxlislər bilərlər bunu, vəssalam!
Qəzəblə öldürsə əgər birini,
Əvvəlcə bağlayar göz və dilini.
Günahın üstünü vəfayla örtər,
Qəzəb qılıncını endirib kəsər.
Qəzəbi önündə nə din, ya nə küfr?!
Hiddəti önündə nə göy, ya nə yer?!
Qalsa qəzəbindən bir zərrə qədər,
Kim onun ədlinə etibar edər?!
Heçliklə dost olsan, bil ki, əgər sən,
Hər yanda, hər yerdə heçliyi görsən,
Onda günahına bir nəzər salar,
Səni qəzəblənib quyuya tullar.
Sülh günü yüz yandan səni mədh elər,
Qəzəb gecəsində ikiyə bölər.
Kim səni mədh etsə, buna məcburdur,
Kim iki bölərsə, o da məzurdur.
Sevinmə, hey səni tərifləsələr,

Əsla qəzəblənmə, pis söyləsələr!
O, bəlkə yoxlayır, sən nə bilirsən!
Hər söz onun kudur, kim desə əslən.
İncəlikləri var onun hüsnünün,
Gəlir dərdləri də bir məqsəd üçün.
Bu iki ölçüylə sınıyar səni,
Ölçər dözümünü, möhkəmliyini.
Özgə tərifiylə məst olduqca sən,
Demək, çox qalmışdır təbiətindən.
Havaya uymayan ariflər ancaq,
Hüsnü də, dərdi də görər bir sayaq.
Bu işi onlara gördürən odur,
Pərişan qəlbləri güldürən odur.
Bir gün bu məqama yetsən əgər sən,
Xəbərin varmı ki, nə olar çarən?
İş görmək, gördüyün işi görməmək!
O yandan özgəyə göz yetirməmək!
Ya o qıvrım-qıvrım saçlara baxma!
Ya yum gözlərini, heç yerə baxma!
Əvhədi, sən qəmə düşmüşsən naçar,
Eşqilə yandırdı səni o nigar.
Yar qəlbi incədir, əzabını çək,
Gül dərsən, tikana həm dözmək gərək.
Qovsa, get, burada əlacın nədir?!
Əgər çağırsa, gəl, fərman belədir!
İstər sağdan qovsun, istərsə soldan,
Onun istəyiylə davran hər zaman.
Yaxşıdır ədəblə zülm etsə sənə,
Qəzəblə xəzinə verməkdən yenə.
Səni şah da edər qəzəblənərək,
Quyuya da salar üzü dönərək.
Qəzəbi ahəstə olar, həm pünhan,
Ta həya eyləyib bir utanasan.
Tanı qəzəbini, ehtiyatlı ol,
Həm gör tənbihini şükr elə bol-bol.

MİSAL

Qəm ilə şam kimi səni yandırar,
Söndürər, gah da kı alovlandırır.
Səni bircə tükdən asar o, bəzən,
O üzə, bu üzə fırlayar həməən.
Başını bir işlə gah qatar, gerçək,
Dolanar başına gah pərvanətək.
Sənə şöhrət verər, gah da ki ad-san.
Gah da bir kəndirlə asar o dardan.
Gah bal süfrəsinə oturdar səni,
Gah da gözəllərlə dost edər səni.
Ölənələr yanında olarsan bəzən,
Gah da əlsizlərə qonaq gedərsən.
Bəzən düşünərək çəkərsən qah-qah,
Gözdən yaş tökərsən ağlayıb gah-gah.
Sən gah ucalarsan, gah alçalarsan,
Gah yoxsul, gah da ki varlı olarsan.
Gah qızıb başını oyuna qoyar,
Gah da qızılını özgələr soyar.
Gah zəhər verərlər sənə, gah şəkər,
O gah natiq olar, gah sükut edər.
Gah od, gah qızdırma tutar bədənin,
Gah məclis, gah məscid olar məskənin.
Görsə artıq-əskik danışmırsan sən,
Oddan, göz yaşından nalə etmirsən,
Yeməyib özgəyə xeyir verir sən.
Yatmayıb yatmışı oyadırsan sən,
Bəzən pərdədəsən həya edərək,
Gah dövrün pərdəsin atarsan şirtək.
Gah qəlb yangısından edirsən fəryad,
Gah sadıq bəndətək yatmırsan, heyhat.
İllərlə ziyandan xeyir görürsən,
Həmişə xirqəyə bürünürsən sən.
İşin az danışmaq, oyaq qalmaqdır,
Peşən bəxşiş vermək, dürr paylamaqdır,

Səndəki hər naxış gözəldir müdam,
Lütfdə, cazibədə məşhursan tamam.
Təksən möminlərə rəhbər olmaqda,
Təksən kafirləri oda salmaqda.
SİNƏN alovlanır çəkmirsən bir ah,
Gözlərin yaş tökür, etməmiş günah,
Görsə ki cəsursan əgər sən belə,
Doğru yol göstərər sənə lütf ilə.
İşinin üstündən pərdəni atar,
Ürək öz-özünə başqa yol tutar.
Sağında, solunda eşq edər cövlan,
Ağılın evini uçurar haman.
Sənə o elmlər günah sayılar,
Bütün əməllərin belə heç olar.
Başqa bir gövhərə dönərsən özün,
Mis yox, çevrilərsən qızıla bütün.
Yuyub təmizləyər söylə səni o,
Qalmaz vücudunda səndən bir qoxu.
Elə ki, sənlikdən yox edər səni,
İkinci sevincə yetirər səni.
Qalmaz daha burda rəftar, hərəkət,
Olmaz daha burda nə söz, nə söhbət.
Nə sən “bu hal nədir” deyə bilərsən,
Nə bu hissizlikdən xilas olarsan.
Nə bir adam səni seyr edə bilər,
Nə bir kəs səsini eşidə bilər,
Kim görsə uzünü, o, xumar olar,
Kim ətrini duysa, o an var olar.
Yerə ayaq bassan, səməyə dönər,
Bir milçəyə baxsan hümaya dönər.
Zatında toplanar bax bunlar bütün,
Necə ki, zərrədə aşkar olar gün.
Torpaqda, quruda, suda, zamanda
Xilafət görərsən sənə baxanda.
Sən hara üz tutsan, ordan eşq yağar,
Elmindən ruhani elmlər doğar.

Əmir, fərman verən olarsan tamam,
Gah gizli olarsan, gah aşkar müdam.
Sən bəzən qəzəbli, hirsli olarsan,
Bəzən mərhəmətli, sakit, mehriban.
Səni incitdisə, eşq, zülmət, nur,
Doğruluq yolundan çıxmadın, odur.
Üzünün nurundan heçlik bağışlar,
Səni günəş üzü heç edər, aşkar.
Qoy belə bir dosta töhfə olsun can,
Ürəkdən şükr elə ona hər zaman.
Bunun öhdəsindən gələ bilməsən,
Şükrün öhdəsindən necə gələrsən?
Sən şükrü səbr ilə dost, yoldaş elə,
Bəlkə gözəlliyə çatasan belə.

ŞÜKR ETMƏK HAQQINDA

Ağzın qənd dadmaqçün, gəl şükr elə sən,
Küfr adı çəkmə ki, lənətlənəsən.
Şükrün son həddidir dünyada bilmək,
Bir şükrün haqqını verə bilməmək!
Şükrümüz göyləri keçsə də, hərgiz,
Bəxşişi önünə daş qoya bilməz.
Verdiyi nemətə şükr et biqərar,
Ondan artıq istə, həm ona yalvar.
Şükrə, dəyanətə meyl eləyən kəs,
Başqa arzulara qul ola bilməz.
Əgər şükr etməyə çalışmasan sən,
Əlavə şərabı içə bilməzsən.
Həm çalış gücləndir şükrü bədəndə,
Həm şükr et bu vara sən ürəyində.
Qəlbin şükrü rəhmət, razılıq, vəfa,
Əcz ilə şükr etmək qadir Allaha.
Bədən şükrü xidmət, səbr, dözməkdir.
Cəbrü ixtiyarla işlər görməkdir.

Ürəyin, bədənin şükrü olsa düz,
Buna üzr istəmək lazımdır, sözsüz
Qəbul qapısını ağılla döysən,
Tutarsan peyğəmbər ətəyindən sən.
Şükr bayrağını tutmuş başqalar,
Xacənin əlində “həmd” bayrağı var.
Kim nemət verənə dikərsə gözü,
Canı həmd nəğməsi oxuyar, düzü.
Hər kəs nemətindən düşməsə uzaq,
Ona şükr etməkçün dillənər ancaq.
Ona tabe etsən özünü əgər,
O, sənin səsini hər an dinləyər.
Buyruq eşidənsə sinəndə ürək,
Hər zaman yeni bir buyruq görəcək.
Verməsən könlünü peyğəmbərə sən,
Çatmaz qulağına buyruqlar əslən.
Əgər başa düşsən onun dilini,
Onda tez taparsan sirr mədəninini.
Bu söz anlayana deyilir ancaq,
Əgər anlamırsan, söhbəti burax.
Pakların sirləri bağlıdır bütün,
Ancaq açıqdırlar dərk edən üçün.
Axmağa girişməz şeytan heç zaman,
Çünki hal qarmağı gen deyil ondan.
Ancaq bilənləri o, bəndə salar,
Ayaq və başını kəməndə salar.
Bil ki, bu nəhəngin ağzından ancaq,
İxlasla, tofiqlə olar qurtarmaq.
Ora ayaq basma ürəksiz bir an,
Ta öz əməlindən utanmayasan.
Bu pərdə dalına qəlb gedər ancaq,
Qəlbın ardınca get, sonra işə bax!
Bilik, elm öyrədər ağıla ürək,
Elm də qaldırar canı göyədək.

AĞLIN VƏ CANIN MƏRTƏBƏSİ

Bil ki, insanlıqdan, insandan qabaq
Dünyada div, mələk olmuşdur ancaq.
Kərəm dünyasından Adəm gələrkən
Mələk səcdə etdi önündə həməən.
Onun ruhu ilə qohumdu mələk,
Diz çökdü önündə səcdə edərək.
Göylərdə nə qədər mələk, pəri var,
O qədər göy cismi – yanar ulduzlar,
Yerindən aşağı düşərkən haman,
Başqa şəkil alır onlar, bigüman.
Oddan, havadandır iblissə əslən,
Odur ki, göylərə getmədi yerdən.
Adəmi görərək səcdə etmədi,
Atəş torpaqlarda məhv olar, – dedi.
Onda torpaq gördü, özündə atəş,
Gözünə dəymədi ondakı günəş.
Odur başı lənət yumruğu yedi.
O, üzü astardan seçə bilmədi.
Bu iti ağılnla, pak nəfsinlə sən,
Mələklər, pərilər cərgəsindəsən.
Qəzəbin atəşdir, şəhvətin külək,
Səninlə ekizdir bu divlər, gerçək.
Ülvi aləmdəndir ağıln, inan,
Nəfsin də gəlmişdir şah dərgahından.
Səninlə yoldaşdır bu iki mələk,
Diqqətlə onlara nəzər sal görək.
Sənin bədənində, diqqət eyləsən,
Yoxdur ağıl qədər bir yaxşı yüyən.
Rumlunu həbəşdən seçənə qədər
Ağıl sevinc verdi sənə, gah kədən.
Göydən yerə gələn adlar büsbütün
Gəlirlər ağılla, bir də can üçün.
Çünki cavab verən ağıldır ancaq,
Xitaba, buyruğa layiq odur, bax!

Bədən yırtıcıdır, ruh qoruyandır,
Ağılsa onlara bir pasibandır.
Varlıq paltarına bayraq ağıldır,
Ruh lövhə, qələmsə ancaq ağıldır.
Ağla ver sən canı, bədəni tamam,
Qoyma ayaq bassın ora yad adam.
Elm qüdrət verər, bil, kamalına,
Ağıl cavab verər hər sualına.
Qaçmağa yol yoxdur çünki dünyadan,
Ən yaxşı köməkçin ağıldır hər an.
Ey ağıl gözüylə hər şeyi görən,
Söylə Yaradana hər zaman əhsən.
İylənmiş bir sudan kim, söylə, düzü,
Yarada bilərdi o qaşı, gözü.
Ruha pərdə olan bədəni həmən
Ruhun düzəltməsi, aləti say sən.
Onu o düzəltmiş, gözəldir odur,
Bu onun sözüdür, bu söz doğrudur.
İşləyir ruh ilə bir neçə mələk,
Yatsan da oyaqdır onlar günəştək.
Ta sən bazarını qızışdırasan,
Gedəsən-gələsən, yatıb-durasan.
Dayanmır işindən onlar bir an da,
Onlar yorulmurlar, sən yorulsan da.
Ağıl, can harada salarsa məskən,
Orda nə iş görər, neyləyər bədən?!
Bu qədər darısqal damarlar ki, var,
Zülmət bir aləmdir, giriş yolu dar,
Orda kim iş görər olmasa bəs can?
Kim öz sirlərini eyləyər bəyan?
Can ardınca get ki, iş görən odur,
Biçarə bədənsə buyruq quludur.
Qoşunun yükünü çatarsa əgər,
Ağıl tez haqq-hesab yolunu kəsər.
Əgər olsa sənin mələyin təmiz,
Tarlana bir ziyan yetişməz, hərgiz.

Elm oyaqlıqdır, ağıl isə şam,
Nəfs yuxu, ehtiras zülmətdir tamam.
Heç bir kəs tanımaz ağılı ürək tək,
Ruhu da ən yaxşı tanıyar ürək.

ÜRƏYİN MƏNASI

Mərhəmət göyləri ürəkdir, gerçək,
Fani olan deyil, əbədi ürək.
Haqq nuruna evdir o ürək müdam,
Fani qəlb bu yerdən uzaqdır tamam.
Əgər göydən yerə yıxılısan da sən,
Qəlbi itirməkdən bu, xoşdur əslən.
Hər kəsin qəlbi var, bil odur rəhbər,
Ürək peyğamıdır, özü peyğəmbər.
Simurğu ovlasa əgər bir ürək,
Necə xar eyləyər onu bu fələk?!
Ürək gəlini ki, adı imandır,
Düz yeddi pərdədə gizli, pünhandır.
Ürək şadlıq edir mənadan hər an,
Sən daşla, dəstarla lovğalanırsan.
“Donda mən deyiləm” – ürək sözüdür,
“Mən Allah iləyəm” ürək sözüdür.
“Ya İlahi” deyən məhz ürək idi,
Bilirsən, can bunu deyə bilmədi.
Bədən zənciri var can ayağında,
Bu sözü deməyə qüdrət yox onda.
Ürəyin yoxdursa, can nə iş görər?!
Can ürək olmasa, neyləyə bilər?!
Getməz Haqqın feyzi ürəkdən bir an,
Ürək olmayanda, feyz olmaz, inan.
Ürəyin işidir, halıdır bunlar,
Ürək tələb et ki, bunlar da olar.
Ayrıl öz canından, öz bədənindən,
Qəlbi ələ gətir, allahlıq et sən.

Ürəkdir rəhbəri təhqiq yolunun,
Ürəkdir Xəlili həm eşq odunun.
Əliyə yar idi eşq ilə ürək,
Odur zəfərlərə yetişdi şir tək.
Xeybər qapısını əllə kim atar?!
Ürəyə ürək ver, ürək bacarar.
Can bir pərvanədir, ürəksə şamdır,
Bədən dağınıqdır, ürəksə cəmdir.
Bədəndə hər qapı bir bazaradır,
Ürəyin üzüsə ancaq yaradır.
Hüzurdan qeyrini bəyənməz ürək,
Hüzurdan ayırsan o, tez öləcək.
Bir ürək göylərdən olarsa bizar,
Təəccüb eyləmə, divdən edir ar.
Qəlbə şəkil çəkmə, o saf bir sudur,
Onu palçıqlama, bil, günəş odur.
Bir Allahdan başqa qəlbində nə var,
Hal olub o, səni yoldan azdırar.
Arifin qəlibidir iman məskəni,
Canın qəlibidir, dinin vətəni.
Qəlb qəbul etməsə əvvəlcə əgər,
Onda iman nuru haraya enər?!
İmanın mürəkkəb sirləri əslən,
Qəlb təsdiq etməsə, heç olar həməən.

TƏRİQƏT ƏHLİNİN MƏZHƏBİNƏ GÖRƏ NƏFSİN VƏ ÜRƏYİN TƏHQİQİ

Seçmə övladıdır ağılın ürək,
Ruhun da sevdiyi bircə odur tək.
İnsani ruh ilə natiq nəfs, əslən,
Sənin ürəyindir, gərək biləsən.
O ikiyə səbəb Haqdakı qüdrət.
Bu ikiyə səbəb ürəkdir fəqət...
O iki doğumdan-ölümdən azad,
Bu biri hər şeydən azaddır, heyhat.

Ürək naz eyləyər, olmalı belə,
Evdə böyüyən kəs yaşar naz ilə.
Sırrə gözətçidir, pərdəyə məhrəm,
Pərdədə böyümüş çünki o sənəm.
Atanın, ananın odur ürəyi,
Kəbəyə layıqdir, görər hər şeyi.
Tək budur, ikinci, üçüncünü sən
Necə bilirsənsə, elə bil, həmən.
Tərsa tək avara etmə özünü,
Döndər xaçpərəstdən, döndər üzünü.
Sənin ürəyindir ülvi ruh belə,
Ata-anasıdır ruh ağıl ilə.
Ürək doğulmuşdur canla ağıldan,
Onlar müəllimdir ürəyə hər an.
Xilas olmadıqca ayrılıkdən nəfs,
Xaslar dərgahına yol tapa bilməz.
Dağlara söykənən ürəkdir səndə,
Bülbül də ürəkdir, bax, bu gülşəndə.
Hələ nitqə gəldi uşaqkən ürək,
Allahın yanına getdi İsa tək.
Bədən eşşəyidir, qəlb İsa özü,
Hiylə, ya fırlıdaq sanma bu sözü.
İsanın əl atdı göyə ürəyi,
Kəndirdən asıla qaldı eşşəyi.
Məryəm qorxub qaçmaz ipdən heç zaman,
İsa üz döndərməz əsla səmadan.
Mələyi göylərə apardılar, bax!
Məryəmi bir ipdən asdılar ancaq.
Haqqın sözü, zikri olmasa heç kəs,
Bircə an ürəyə yol tapa bilməz.
Başına buraxsan ürəyi əgər,
Pişik dırnağı ilə onu məhv edər.
Belə qəlbi atsan, it yeməz, gerçək.
Elə qəlbə həsəd aparır mələk.
Eşit, sən düzünü bilmək istəsən,
Başqa evin yoxdur, bu ilk heykəldən.
Sənin ürəyinin “beytül-ləhm”i, bax,

Od ilə alova layıqdir ancaq.
Mənada, surətdə o qurulan dar
İsa çarmıxına bənzəyir, aşkar.
Palçıq İsa idi dara çəkilən,
Ürək İsa idi göylərə gedən.
Seyr oxu cürətlə açanda qanad
Mələklər mülkünü o, eylədi yad.
Allahın ruhunu paklıqla Məryəm
Torpaq üzərində bəslədi möhkəm.
Bəkarət həmayil oldu onunçün,
Alnına şəfəqlər saçdı hər an gün.
Namusdan bu sayaq kim çəksə hasar,
Göydə mələklərlə qol-boyun olar.
Özgəylə yaşamaq istəmədi o,
Üfürüldü ona Allahın ruhu.
Bir bədən bu fəthə yetişsə əgər,
O, belə bir ruhu qəbul eyləyər.
Çünki o, olmadı özgəyə hədəf,
Ruhla üfürüldü ondakı sədəf.
Nəfsə yol göstərdi bu zaman ürək,
Onu övlad etdi hökm verərək.
Bəndənin əsası ürəkdir ancaq,
Onunla dirilər o ölü torpaq.
Tanrının fərmanı olarsa əgər,
Rəhim uşaq verər, döş də süd verər.
Burda su əslidir, törəyən köksüz,
Haqqın əmrini də belə bil, şəksiz.
Nəfsi tanınmışdı isməti ilə,
Ruha sədəf oldu, odur ki, elə.
Damla Haqdan nüzul eyləsə əgər,
Ürəyin sədəfi qəbul eyləyər.
Ey ölü ürəkli, zorla, güc ilə
Özünü qəbirə basdırma belə.
Ürəyi, haqqını bilmədikcə sən,
Bu sözün əslini qana bilməzsən.
Kamala düşərkən ürəyin gözü,
Buna eşq deyərlər, oldu hər sözü.

EŞQ HAQQINDA

Birdir eşqin, qəlbin hər ixtiyarı,
Ağıl, can onların olmuş hasarı.
Ağıl astanadan getməz qabağa,
Eşq ordan ayağı basmaz qırağa.
Deməli, eşqdir ürəyə qanad.
Canın da cidarı ağıldır hər vaxt.
Bil ki, dəli eşqi çağırın zaman,
Ağılı bayırda qoyarlar haman.
Aşiq olmayanlar, kamil olmadı,
Kim eşqə düşdüsə, o çiy qalmadı.
Eşqə yoldaş ol ki, budur yar özü,
Eşqin ardınca get, iş budur, düzü.
Ağılla işləsən, işdən qalarsan,
Eşq ardınca getsən, kişi olarsan.
Şəhvətə, həvəsə meyl edir surət,
Eşqə meyl eləyir mənasa fəqət.
Ağıl bu mənzildə yanan bir çıraq,
Onu ayaqlamış dəli eşq ancaq.
Eşq səni fənaya, məhvə səsləyir.
Ağılsa məntiqə, nəhvə səsləyir.
Eşq sənin sinəni atəşdə yaxır,
Eşq nəfsi çirkəbdən çəkib çıxarır.
O nurdan şölə tək axan eşqdir.
Riya xərmənini yaxan eşqdir.
Eşq, kamı yandıran şimşəyə oxşar,
Kamil olduğuyçün yaxar hər nə var.
Həlaka doğrudur, bil, eşqin üzü,
Kimdə eşq yoxsa torpaqdır, düzü.
Qalsa varlığından bir zərrə belə,
Düz gedə bilməzsən eşq yolu ilə.
Zəhmətə bəndə ol, səadətə bax!
Oxu eşq dəftərin, fəsahtətə bax!
Eşq əhli eşq ilə gəlmişdir dilə,
Güldən ətirlidir o palçıq belə.

Boş-boş çənə döymək ayrıdır özü,
Eşq sözü deyənün başqadır sözü.
Zahirdən o yana keçməz ehtiras,
Eşq isə onlara nəzər də salmaz.
Eşqi ehtirasdan seçə bilməsən,
Deməli, Bəşrü Hind oxuyursan sən.
Sükunət axtarar ağıl hər zaman,
Eşq qaçar gücsüzlük, həyatsızlıqdan.
Onu görə bilməz heç kəsin gözü,
Ancaq görər onu dəli eşq, özü.
Göyləri gəzirlər ancaq eşq ilə,
Düşmüşdür bu dərdə ulduzlar belə.
Cam ilə şərabin eşq olsa bəsdir,
Möhnətin, əzabın eşq olsa bəsdir.
Əgər bu kürədən saf çıxsın insan,
Cəhənnəm gen olar ondan hər zaman.
Odu eşqdən istə, əgər kişisən,
Nə qədər soyuqdur eşqə düşməyən!
Üz, çənə eşqini söyləmirəm mən,
Sənə qardan, buzdan söz demirəm mən.
Göylər lay-lay çalan o bütlərə bax,
Onların eşqini deyirəm ancaq.
Özünə bir yar tap, qulu ol haman,
Bir od yandıraraq üzərlük tək yan.
Bir cam da qalx bizim əlimizdən al,
Bəlkə bu xoş vaxtda gördün bir camal.
Damım görünə də gözünə alçaq,
Et tənə daşını camımdan uzaq.
Vaxt ötüb keçmişdir, bu yol isə dar,
Geri dön, yolunun üstə quyu var.
Vermə camımızı pis sərxoşa sən,
Pis əl cam verərsə, alma əlindən.
Eşqin var, getməyə ayağın da var,
Durma, yar əlini tut, ol bəxtiyar.
Eşqdə istiyə-soyuğa insan

Dözməsə, mərd olmaz əsla heç zaman.
Eşq ilə deyilər aşıqın sözü,
O çığır-bağıra çevirməz üzü.
Hər bir söz deyilən, yazılan zaman
Yad əllər meydana gəlirlər haman.
Sən demə, ürəkdən ürəyə yol var,
Ürəyi olanlar olar xəbərdar.
Atsa öz nalını odlara ürək,
Tələtümə gələr bu qoca fələk.
Aşıqə kəmənddir qəlbin hümməti,
Aşıqə cıdardır məşuq həsrəti.
Qalx, ey ürək quşu, bir də göylərə,
Qayıt, nə dalmısan düşüncələrə!
Örtülü deməli olan bir sözü
Necə demək olar hər yerdə, düzü?!
Göz yaş, ah varsa demək nə gərək?!
Bəsdir iki şahid eşq üçün, gerçək.
Bəsdir söylədiyin dost, düşmən, mən, biz,
Odur hər nə varsa, bil, ey xəbərsiz.
Şüşəni sındırdın demə bu qədər,
Şərab içən adam məst olmaz məgər?!
İstəsə qovuşsun yara bir adam,
O, gərək cəhd ilə çalışsın müdam.
Axtarmadığından məhrum olmusan,
Özbaşına bitib barsız qalmısan.
Aşıq axtarmasa nə iş görəcək?!
Kişi kişi kimi işləsin gərək.
Toyuqla, dən ilə nə işimiz var?!
Aşıq su, çörəyə meyl etməz, aşkar!
Camala üz tutsa ürəyin gözü,
Buna eşq deyərlər, haldır eşq özü.
Eşqdən bir səfhə oxumasan sən,
Zövq ilə sevincə çata bilməzsən.

SİMANIN MƏNASI

Bir aşiq onunla eşitsə sözü,
Yaxşı eşidəcək hər şeyi, düzü.
Ondan başqa nə var atsan əgər sən,
O zaman başından keçə bilərsən.
Dəf əllə bu qədər döyülsün nədən?
Ney də əzab görsün müdam nəfəsdən?
Vay-vay demək üçün sən hərlənərək,
Əl-ayaq atmaqçün başı kəsik tək.
Şişdi üfürməkdən dodağı onun,
Qabardı çalmaqdan əlləri bunun.
Əgər vasilsənsə, vəsilən nədir?
Əgər hal əhlisən, bəs hiylən nədir?
Səy etmək, çalışmaq, bir halət gərək!
Bununçün vasitə, həm alət gərək.
Bu fərq çiyələr üçün yaranmış tamam,
Bişmişə bir nəfəs bəs eylər müdam.
Ney kimi içi boş olarsa bir kəs,
Elə bir surəti vəsf edə bilməz.
Onu hal dililə vəsf etmək olar,
Neylər, qamış etsə daim ahü-zar?
Dostun həqiqətin göstərsə üzün,
Dəf kimi dərini yırtarsan özün.
Sərxoş bir dəvəyə ələf nə gərək?!
Aşiqə çəng, ney, ya dəf nə gərək?!
Onların haləti daimidir, bax!
Susmaqdır onlarçün əsil danışmaq.
Qəlbini, huşunu hər yerdə qulaq
Dilsiz olduğuyçün dilə vermiş, bax!
Nəcdin xoş ətrini əgər daş ala,
Bu ətrin gücündən o, gələr hala.
O dost tərcümansız sözünü deyər,
Dodağı dilsiz də sözlər söyləyər.
Hər kəs dodağından eşitsə bir söz,
Cuşə gələcəkdir əbədi, sözsüz.

Dağıtdın dəfini xanəndənin sən,
Neyçün atılırsan, de nə görmüsən?!
Yanına düzmüsən şərəbı, aşı,
Nədir üzündəki kədər, göz yaşı?!
Özün soruşmursan heç bu nə maldır,
Hardandır, haramdır, yoxsa halaldır.
Gözünü yumaraq yaş axıdırсан.
Havaya çıxaraq edirsən fəğan.
Səninçün şam, qəndil, ney, dəf gərəkdir,
Qızardılmış cücə dörd səf gərəkdir.
Ta döşək üstünə yastıq qoyasan,
Onun camalını xatırlayasan,
Belə bir simadan əsla iş aşmaz,
Uzağı, yeyilən həzm olar bir az.
Şeirə qulaq asdın bu qədər, yetər,
Qurana qulaq as barı bir qədər.
Ta bir sirr qanasan hər nöqtəsindən,
Onda özgəsinə meyl eyləməzsən.
Bişmiş sözlər axtar; qulaq as hər an,
Nəfsin çiy söz desə, sən susdur haman.
Bişmiş meyvə ye ki, çəkmə əziyyəət,
Sancı, qulunc verər çiy meyvə fəqət.
Aşiqin nəfəsi yanar biaram,
Özgənin nəfəsi gündüz yanan şam!
Dərd əhli hər zaman nə desə əgər,
Ruh kimi insanın xoşuna gələr.
Anlamamış zatın həqiqətini,
Bilməmiş adını, həm sifətini,
Nədir qüdsiyyətin şüarı, sözü,
Bilməsən, paklıqçün nə lazım, düzü,
Bilmədən ilhamın əslini, inan,
Şəkki rədd etməyi həm bacarmadan,
Əvvəldən sonacan işini tamam
Götür-qoy eyləyib bilmədən adam,
Şöhrət aləmindən kim olar uzaq?!
Mürid vəcdə gələr belə nə sayaq?!
Sima çevrilmişdir adi adətə,

Bizcə, maneədir bu, səadətə.
Səndə şəhvət, tamah ölməsə bütün,
Açılmaz qulağın o sima üçün.
Bədən qidasından qurtarsa ürək,
Dünya simasına meyl etməz, gerçək.
Ruh Haqq camalına qovuşan zaman,
Qalar hərəkətdən əl-ayaq haman.
Əvvəldə, doğrusu, sima pis olmaz,
Sondasa simanın özü də qalmaz.
Vüsal bədəsindən məst olsa hər kəs,
Hərəkət etməyə meyl etməz əbəs.
Hər kəs bu simanı görərsə rəva,
Onu hesab edər dərdlərə dəva.
Çətin riyazətə dözüb axtaran,
Köçünü xəlvətdən çıxaran zaman
Keçən vəqəələr daha az olar,
Könlü o əzablar kədəre salar.
Uzun zikrlərdən yoruldu bədən.
Sınır vücudu da qəmdən, qüssədən.
Halı dəyişdikcə, o büzüşəcək,
Ona kədər, qorxu əzab verəcək.
Razılıq verərsə mürşüdü əgər,
O, sözə, söhbətə sima eyləyər.
Beləcə varlığı yad eyləyər o,
Qəlbi bu hüzurla şad eyləyər o.
Sən zülf aşiqisən, bir də qara xal,
Sənə nə vəcd verər bu sima, nə hal?!
Hər kəs bu xəbəri bilərsə əgər,
Simadan bir sifət əldə eyləyər.
Olarsa hər kəsin nəfsi mələk tək,
Fırlanar göylərdə çərxi-fələk tək.
Nəfsin bir meyli var, o, ucalmaqdır,
Dünyadan, əhlindən xilas olmaqdır.
Belə bir halətdə başı tərək etmək
Tanrıdan qeyrini atmaqdır gerçək.
Nəfsin iradəsi üz tutsa hara,
İnsan da üzünü döndərər ora.

Qeydsizlər bunlara nəzər salmazlar,
Bu halın sirrindən agah olmazlar.
Harda ki oxuma, şirin söhbət, saz,
Çal-çağır, dəf, kaman olar, xoş avaz,
Gözəl bir ev olar, cürbəcür insan,
Gənc, qoca, rind, zahid – qarışar haman,
Boylanar qadınlar qapı-bacadan...
Burda quru ad var ancaq simadan.
Başları, aşağı salar bu işlər,
Amma vəcdə gələr ondan dərvişlər,
Bu haldan, doğrusu, deyildir uzaq,
Nə qadın, nə də ki körpə bir uşaq.
Odur ki, məkansız, zamansız əslən
Belə bir simanı rəva görmə sən.
Bu sima arifə halaldır ancaq,
O, işin əslindən xəbərdardır, bax!

ÜRFAN VƏ ARİFLƏRİN SİFƏTLƏRİ

Döndərmə mərifət qapısından üz,
Ürfan şəhərində göz kamı, sözsüz.
Bil ki, bu şəhərdə çox çaparlar var,
Allahın elminə çox xəznədar var.
Haqdan əmanətlə xəbər gətirər,
Onun sözlərini xalqa yetirər.
Haqq lütfü dərc olmuş xasiyyətində,
Onu Haqq qoruyur himayətində.
Haqqı yad etmədən çəkməz bir nəfəs.
Haqq əmri olmadan bir söz söyləməz.
Onların hasarı olmuşdur ismət,
Onlara verilmiş ruh ilə rəhmət.
Keçsə xəyalından dostdan özgə kəs,
Soyarlar xəyalın dərisini tez.
Ondan qeyrisinə kim salsa nəzər,
O, taət də olsa, günah bilərlər.
Düz gedən olmuşlar ədəblərilə

Uzaqgörəndirlər kamalla belə.
Atıb bu dünyanı, saymışlar haman
O dünyanı fayda, bunusa ziyan.
Ac-susuz məskəndir ona bir bucaq,
Ruhu təslim etmiş ölümdən qabaq.
Dərdinin gücüylə o ürəkalan,
Üzünü saraltmış, yaşın etmiş qan.
Gözü xoş xəbərçün çəkir intizar,
Qulağı gözləyir rəmzi biqərar.
Dünyaya, dünyanın arzularına
Fatihə oxumuş, meyl etməz ona.
Onun sifətinə nəzər salaraq
Olmuşlar fələkdən, ulduzdan uzaq.
Onlar abad olar viran olmaqdan,
Varları yoxluqdan doğar hər zaman.
Saçlar dağınıqdır, qübardır üzü,
Dünya, axirəti tərək etmiş, düzü.
Tez içər, dost ona versə də zəhər,
Səndən nazla alar, versən də şəkər.
Nə mənsəb güldürər onları, nə mal,
Nə işi düzəlsə olar xoşəhval.
Hamısı nişansız oturub-durar,
Əyrilikdən uzaq, düzlük ilə yar,
Şəriət yolundan döndərməzlər üz,
Onun hər sözünü dinlərlər, sözsüz.
Onları nə dostdan edərsə uzaq,
O cənnət də olsa, atarlar ancaq.
Uca bir mənzildən salarlar nəzər,
Dünya sevməyəni onlar bəyənər.
Çatsa bu məqama əgər bir adam,
Vüsal pilləsinə tez çatar müdam.
Ona əbədilik camı verərlər.
Peyğəmbər xələti geyindirərlər.
İstər hazır olsun, ya qeyb surəti,
Dolar hər ürəyə onun heybəti.
Haqq işi uğrunda çalışar hər an,
Ancaq öz işinə heç baxmaz bir an.

Göylərdən nə zahir olarsa əgər,
Əvvəlcə onların könlündən keçər.
Onun əməlləri açıq-aşkar,
Könlünə qeybdən qapılar açar.
Hər nə öyrənərsə ilahi feyzdən,
Axtaran kəslərə öyrədər qəlbən.
O, bərk də, ya boş da söyləsə sözü,
Nə desə Allaha çevirər üzü.
O görsə bir kəsin düz olduğunu,
Tezəcə hüzuruna aparar onu.
Hər şeyin yerini bilərsə insan,
Xalqın ürəyinə yol tapsa hər an,
Yolun Cəbrayılı olar sərvəri,
O, yol gedənlərin olar rəhbəri.
Haqqa ibadətçün nə bilsə əgər,
Onu başqalarçün təkrar eyləyər.
Əgər ağıllısa, artıq söz deməz.
Qəlbi icazəsiz çəkməz bir nəfəs.
Allah gah hamıya göstərər onu,
Ta bilsin aqillər kim olduğunu,
Gah da başqalardan onu gizləyər,
İnkarçı, üzünü görməsin deyər.
Hər zaman oyadar özü yuxudan,
Qoymaz, riya onu korlasın bir an.
Dinsizlik riyadan törənər artar,
Hər zaman fitnəyə o, qapı açar.
Bir nəfs dinsizlikdən olarsa uzaq,
Onun hər bir işi yaxşı olacaq.
O zaman ki, başı nur ilə dolar,
İşlərin başına o, başçı olar.
Dolar ürəyinə zikr mayəsi,
Ona təlim verər zikr dayəsi.
Bu cür çalışarsa ürək bir zaman,
Haqqı seyr etməyə yarayar insan.
O, nura qərq olar ciltvələnenək,
Başı ayaq olar, ayağı baş tək.
Ondan sifətləri o yuyar özü.

Başqa sifətlərdən başlayar sözü.
Qəlbinə qeyrisi eyləməz güzər,
Bir dəm başqasına o, salmaz nəzər.
O yerə çatar ki, özü də olmaz,
Yaxşıdan-yamandan əsla iz qalmaz.
Əbədi hüzurdan özgə şey bilməz,
Parıldayan nurdan özgə şey bilməz.
Onun başlanğıcı yetişər sona,
Yayılar sözləri bütün cahana.
Köhnə pərdələri qaldırır atar,
Bəxşiş, töhfələri eyləyər kənar,
İki baş birləşər bu qayda ilə,
Onda şəkk-şübhədən qalmaz iz belə.
İkilik gözlərdən uzaqlaşanda
İnsan yaxşı görər ancaq susanda.
Kişinin ürəyi göz olsa əgər,
Bu boş hay-küyləri hardan eşidər?!
Bax bu həqiqəti ürək ərləri,
Görüb seyr etmişdir incəlikləri
Dünyanı ataraq saymışlar hər an
O dünyanı xeyir, bunusa ziyan.
Hər kəs öz üstünə çəkərsə qələm,
Təbil, bayraq yükü daşımaz bir dəm.
Haqqpərəst bir kəsin könlündən heç vaxt
Keçməz bir padişah, ya əmir olmaq.
Ulu Yaradana bağlansa hər kəs,
Könlündə özgəyə yer verə bilməz.
O kəs ki, Kəlimdən eyləyir pəhriz,
Sənin kiliminə bürünməz, hərgiz.
“Ey Musa, ayrılıq budur” deyən kəs,
Musayla bir yerdə çuvala girməz.
Bunlardan bir nəzər yetsə, bəs eylər,
Nə nəzər?! İltifat etsə, bəs eylər.
Nəyin var, onların ayağına at,
Özünü onların pənahına at.
Onların yanına niyazla get sən,
Şıltağı, tamahı çıxar ürəkdən.

Bax, bəndə adlanan sultan bunlardır,
Tac verən, papaqsız olan bunlardır.
Vermə camlarını alçaq məstə sən,
Sevgi ətəyini buraxma əldən.
Onunla var görər arifin canı,
Neyləyir yad edib alçaq dünyanı?!
İzzət bədəsindən o, olar xumar,
Çünki yaxınlıqda bir xəncəri var.
Onun həm taxtı var, həm də ki tacı,
Başqa bir paltara yox ehtiyacı.
Bu sifətlərlə cüt olmasa hər kəs,
Xəlvətə çəkilib zikr edə bilməz.
Tovhidin sirrini bunlardan öyrən,
Ya göz qapı-qapı avaratək sən.

TOVHİD HAQQINDA

Ürfanın axırı – onun görməsi!
Ürfanın əvvəli – onun bilməsi!
Onun sifətini axtarmayan kəs,
Mərifətinə də yetişə bilməz.
Tək, vahid olmaqdır zatına nişan,
Möhtac olmamaqdır həm ona nişan.
Sayca yox, o, özü ümumən təkdir.
Yoxdur bir həmdəmi, həmişəlikdir.
Sifəti o zətdən olmaz ayırmaq,
Nurla şərh edilər o, özü ancaq.
O, bundan, bu, ondan əsla ayrılmaz,
O, belə olmasa, heç Allah olmaz.
Zatını sifətdən xaricdə, də, sən,
Başdakı göz ilə necə görərsən?!
Onun sifətinə bir tay tapılmaz,
Onun sifətində bir nöqsan olmaz.
Təmiz gözlə baxsan sifətinə sən,
Görərsən hər nə var özüdür həməni.
Gözlülər bu sayaq gördülər onu,

Düşüb sifətinə gördülər bunu.
Kimdə sifətindən iz olsa əgər,
Mərifət sahibi sitayiş eylər.
Harada söz-söhbət olsa aşkar,
Onun sifətindən, zatından olar.
Onun sifəti can, cismdir insan,
Sifəti xəzinə, tilsimdir insan.
İnsan sifətinə zat verir həyat,
Verir zatımıza sifəti həyat.
Hər kəs sifətlərdən olarsa çılpaq,
Kor olan bir gözə bənzəyər ancaq.
Harda qüdrət varsa, orda qadir var,
Şərabsız nə sayaq məst olmaq olar?!
Harda gözəllik çox, qovğa da çoxdur,
Buraya çatdınsa, daha yol yoxdur.
Aləm camalına olmuşdur şeyda,
Çünki nə gizlidir, nə də ki peyda.
Zahirə çıxdı ki, könül verəsən,
Batində qaldı ki, ona yetmə sən.
Qəlb bilməz halını, həqiqətini,
Can görməz o fərrin nəhayətini.
Adından o yana görünməz o zat,
Sifəti də bütün görünməz, heyhat.
Düzdür, cani-dildən hamı atır can,
Gümanla əlləşir onlar, bigüman.
Qədimdir sifəti, həm zatı, düzü,
Bir sifətə, zata bənzəməz özü.
Bu dünya onunla qaim olmuşdur,
Zatı sifətilə daim olmuşdur.
Sifəti önündə min-bir pərdə var
Hesabda o min-bir bircədir aşkar.
Gərək illər boyu çəkəsən zəhmət,
Ta mindən birinə, yetəsən fəqət.
Zatı dərk edilməz olmadan özü,
Təqlidlə, boş sözlə iş aşmaz, düzü.
Fikirlə bilinər sifəti hər an,
Gərək fikirləşsin bu haqda insan.

Necə yoldaş olar qədimlə yeni?!
O, necə pərdəyə tutar köhnəni?!
Zatı necə örtər qeyri, doğrusu?!
Qazanı qaynada bilərmə heç su?!
Günəş göydən yerə od təkən zaman
Baxanın gözləri qamaşar haman.
“Nə vaxtla”, “nə yerlə” kim tapar onu?
Burdan çək ayağı, pis olar sonu.
O, təkdir, vahiddir, sayca yox ancaq,
Vahiddir, hüduddan, hər saydan uzaq.
O, ağılı, idrakı yaratmış özü,
Ağla da göz verir onun öz gözü.
Onu görmək olmaz gözlə heç zaman,
Gözə verilməmiş bu hal binadan.
Nur sonsuzluğuyla əgər olsa tək,
Onu olduğu tək olarmı görmək?!
O nurla yolunu azmışın gözü,
Günlə yarasanı andırır, düzü.
Yox! Yox! Nə söylədim, nədir bu sözlər!
Dost aşikardadır, açıqdır gözlər!
Sənin görməyinin yoxdur bir xeyri,
Yoxsa kainatda yox ondan qeyri.
Görərsən, diqqətlə baxsan bircə an,
Dünyada bir zərrə gen deyil ondan.
Eşqin sözlərinə yoxdur xəridar,
Yoxsa ki, məşuqə durur aşikar.
Bu sözün məhsulu bax odur, düzü,
Hamı ona möhtac, hər şeydir özü.
Onun vəhdətindən sərxoş olmasan,
Vüsal məqamına çatmazsan bir an.
Bu işin kökünü bilən insanlar
Buna “vasil olmaq” deyirlər onlar.
Aşına olmadan, söylə, nə sayaq
Bir məxluq çevrilib Xaliq olacaq?!
Nuru qəhr eyləyən, yaxandır müdam,
O nurdan nur alır nurlar da tamam.
Lakin sən yandıran o od, o ocaq

Yaş ilə qurunu yandırır ancaq.
Gücü aldığıçün hər şey o nurdan,
Nə var öz rənginə salmış Yaradan.
Sən həmrəng olmasan o pəri ilə,
Qurtara bilməzsən fənadan belə.
Qızıl olduğuyçün nur rəngli, parlaq,
Bədəni həlakdan olmuşdur uzaq.

QƏBİRLƏRİ ZİYARƏT ETMƏYİN MƏNASI

Bir rəngdə olsa da nurla can əgər,
Yenə bədənlə də yaxınlıq edər.
O şey ki, xalq onu ziyarət sayır,
O, bu nura doğru hey addımlayır.
Camaat bu nurdan görməsə əsər,
Sümüyün adını haradan çəkər?!
Candan ayrılsa da təmiz bir bədən,
Gen deyil Allahın mərhəmətindən.
Nafənin müşkünü töksələr də, bax,
Nafə ətir saçır, atmırlar heç vaxt.
Durub-oturmaqla torpaq kül ilə
Hörmətlə başlarda oturdu belə.
Sədəf də dürr ilə söhbət açaraq
Ağ, parlaq rəng aldı bir gör nə sayaq.
Namaz qıldığıçün məsciddə hamı,
Ona göstərilər bu ehtiramı.
Niyazla, yəqinlə əgər bir bədən
İllərlə din üçün çalışsa qəlbən,
O, olar ağılın bəndə fərmanı,
Düz çıxar ürəklə, canla peymanı.
Əgər o, gözlərdən olsa da pünhan,
Torpağı dünyaya qiblədir hər an.
Ruhu bilicidir, hazırdır müdam,
Hər kəsi kamına yetirər tamam.
Ölülər haqqında belə deyirsən,
Bəs niyə dirini heç gəzməyirsən?!
İş gör rəhbər tutub arif sözünü,
İqrar et vasilin hər möcüzünü.

ÖVLIYANIN KƏRAMƏTLƏRİNİ TƏSDİQ ETMƏK HAQQINDA

Nəfsin qüvvətinin məqamları var,
Kəramət, möcüzdür əvvəli aşkar.
Nəfs yüksək olarsa nə qədər əgər,
Kəşf, kəramət də olar o qədər.
Qəlbin uzaq olsa hər küdurətdən,
Varın nura gələr onda zülmətdən.
Sən qeybi nur ilə bilərsən ancaq,
Vaxtı hüzur ilə bilərsən ancaq.
Elə ki, ürəyin nurda yurd salar,
Onda hərəkətin düz, doğru olar.
Vücuda, ədəmə hökm edərsən sən,
Ancaq hökm etməzsən, nəfəs çəkməzsən.
Xahişin onunçün olarsa ancaq,
Sən yox, osa səndən razı qalacaq.
Əgər sən ruhani sifət almasan,
Baş ilə ayaqdan fəna olmasan,
Şah qoymaz yaxına səni qətiyyən,
Hardan yol taparsan vilayətə sən?!
Əgər məhəbbətə olsan mübtəla,
Hər vaxt üz verəcək sənə bir bəla.
Olmaz vilayətsiz qorxudan qaçmaq,
Vəli olmayınca qorxu var ancaq.
Ta ürəyin vəli adını alar,
Heybət qapıları sənə açılar.
Sevilmək həddinə yetişən zaman,
Yaxşılıq görəcək ürəyin ondan.
Surətin mələklər surəti olar,
Bu yer ayağının altında qalar.
Suların üstüylə rahat gedərsən,
Qeyb bilər, qeybdən xəbər verərsən.
Hər an baxışlardan olarsan nihan,
Sənə bir rəhbər tək göz dikər cahan.
Yaradan icazə verməz lütf ilə

Sənə mane olsun bircə şey belə.
Sən, şəksiz, şübhəsiz, olarsan sultan,
Hərdənbir incidər, gah oxşayarsan.
Yaxınlıq atına qoyarsan yəhər,
Hər duan qəbula gedib yetişər.

DUANIN QƏBUL OLMASININ HƏQİQİLİYİ HAQQINDA

Qəbula yetşeydi bütün dualar,
Bu dünya olardı hər an tarümar.
Duanın gününü düz bilməsən sən,
Əsla muradına çata bilməzsən.
Qeybə yol tapmasa ürəyin əgər,
Ehtiyac əlini uzatma hədər.
Ürək hazır isə, nurlusa bədən,
Yeri var bu halda hər nə istəsən.
Qəbula yetişər ancaq o nəfəs,
Allahdan, Allahdan qeyri istəməz.
Zənn etmə sən özün ora gedərsən.
Əgər çağırmasa, hara gedərsən?
Yaxın odur, yoxsa olardın uzaq
O, hazırdır, sənsə hüzsursuz ancaq.
Yaxınlıq yoluna olmasa üzü,
Sənə “mən yaxınam” deməzdi özü.
Sən bu yaxınlıqda məhv olan zaman,
Yığdın surətini tamam aradan.
Almazsan dünyadan bir daha ləzzət,
Olmaz əzəli sirr heç səndən xəlvət.
Bu haldan çatarsan məhəbbətə sən,
Qürbətdə düşməzsən məşəqqətə sən.
O, sənə göz olar, həm də ki, qulaq,
O, sənə yol olar, həm də rəhbər, bax!
O, əlin, qılıncın olacaq həməni,
Səndən əsirgəməz hər nə istəsən.
Nəfsi sənin ilə həmsöhbət olar,

Hər duan qəbula keçər, aşikar,
Qeyb sənın qəlbınə sözlər söyləyər,
Açar qapıları səndəki nəzər.
Lakin yaddaşında nöqsan var, deyən,
Qeybin sözlərini eşitmirsən sən.
Ox yaydan çıxanda boş çıxsə əgər,
O, hardan hədəfə düz gedib dəyər?!
Sənın ki günahsız qolun yoxdur, bax!
Şahın bəxşışidir qalxanın ancaq.
Nə qədər əjdaha olmamış əsan,
Heç kəsi qurtarmaz bələdan duan.
Bəşər duasından deyilsən agah.
Sürmə bataqlığa eşşəyi nagah.
Gör qəbul edirmi bir səni Tanrı,
Sonra əllərini qaldır yuxarı.
Onun ələmində olanlar bütün
Alqış, şükr deyir hər dəm onunçün.
Hər kəsin qədrinin dərəcəsi var,
O həddi keçməsin bir kimsə, zinhar.
Quranın dililə olmasə heç kəs,
Ona layiqilə şükr edə bilməz.
Hər bir dil bilsə də əgər danışmaq,
Ona şükr etməyi o, bilər ancaq.
Əgər bu nöqtəyə diqqət verməsən,
“Quş dili” sirrınə yol tapmazsan sən.
Kimin o qapıdan təmənnası var,
Halına görə də bil, dili olar.
Xəstənin arzusu nədir? Sağalmaq.
Yoxsulun diləyi çörəkdir ancaq.
Quş ya sudan, dəndən, otdan söz açar,
Ya da oxdan, daşdan, şahindən qaçar.
Qarışqa danışar ayaqdan, sudan,
Arpaya, buğdaya olan arzudan.
Sənın də sözlərin beləsə əgər,
Qaçmaz fərmanından əsla bir nəfər.
“İsmi-əzəm”i də bilər o insan,
Ki, birdir dililə qəlbi hər zaman.

Bildisə adını onun bir adam,
Bütün ehtiyacı ödəndi tamam.
Öz halına uyğun deməsən sözü,
İstəyin qəbula yetişməz, düzü.
Lazım olan qədər istəmək gərək,
Bir də mümkün olsun arzuya yetmək.
O, sənin deyildir, çox versə əgər,
Ancaq az yaxşıdır, az etməz zərər.
Sənin qızılın var, dirhəm deyirsən,
Özü də az deyil, çox istəyirsən.
İki ev tikmişən, eyləməyir bəs,
Dördünü tikməyə edirsən həvəs.
Aşağı enmirsən, ucaltsa əgər.
Doymayır gözlərin versə nə qədər.
Çünki ehtiyacdən hey tökürsən dil,
Bir də yaxınına qoymaz səni, bil.
Böyük də, kiçik də ağlayar, ancaq
Səninlə eynidir bir bax o uşaq;
Əgər şəkər versən, bal ver söyləyər,
Sən əgər süd versən, şərbət ver deyər.
Səs-küyü bu sayaq həddən aşanda
Ağzına vurarsan, tez susar onda.
Bu hesab haraya gedəcək, desən,
Axı öyrənmirsən, bilənlərdən sən.

PIRİN MÜRİDİNƏ YOL GÖSTƏRMƏSİ

Ustad tap, sonra da dürr deş hər zaman,
Onda baş ağrısı çəkməz bir insan.
Kişiyə ustadı əgər olsa yar,
O da öz işində bir ustad olar.
İzzət qapısını açar üzünə,
Nur ilə işıqlar saçar gözünə.
Onu qanadının altına alar,
Başına kamaldan kölgələr salar.
Bədən qidasını azaldar fəqət,

Söz ilə ruhuna o, verər qüvvət.
Pərdə də saxlamaz onun zatını,
Qoruyar nöqsandan həm sifatını.
İşiyə qəlbinə güc, qüvvət verər,
Mənən özü kimi gözəlləşdirər.
Tərbiyə eyləyər hər səhər-axşam,
Dinlə, şəriətlə bu qayda müdam.
Kəsməz nəzərini ondan heç zaman,
Ona bəhrə verər mənadan hər an.
Anbaan ucaldar asimanlara,
Kölgədən çatdırar onu tez nura.
Bu zəhmətlə yaxşı olarsa əgər,
Özgə xəznələrə həm olar rəhbər.
Geyinər əyninə özgə bir paltar,
Başqa bir vücudla yenidən doğar,
Cismi möhkəmlənər riyazət ilə,
Ruhunu arxayın eyləyər belə.
Nəfsi sədaqətin həddinə çatar,
Onun son evində o, məskən tutar.
O lap xəstə düşər, busa olar şad,
Şeyx bu ağır boricdan həm olar azad.
Rəhbər, yolgöstərən bax belə olar.
İnkişaf, dəyişmə olar bu qərar.
Həvəs azarından nəfs uşağı, bax,
Belə bir təbiblə qurtarar ancaq.
Sənə kömək olsa belə bir rəhbər,
Səni bu mənzildən kənara çəkər.
Hər nə ki bədəncün bir dərd, dağ olar,
Ruhun çırağına, bax, o, yağ olar.
Bədəndə səy, qəlbə təqva olmadan,
Necə bu mənzilə çatar axtaran?!
Nəfs belə bir hala çatarsa tamam,
Ya ona əl versə belə bir məqam,
İkinci nəşənin sirri budur, bax,
Sən “nəsil törətmək” deyirsən ancaq.
Bizim zəmanədə belə pak insan
Ancaq torpaqlarda tapılar, inan.

HİYLƏ VƏ RİYA SAHİBLƏRİNİN ƏHVALININ ŞƏRHİ

Bütün yer üzünü bürüdü nifaq,
İnsanlıq birliyi tərک etdi, bir bax!
Neçə kor əlində qalmışdır çoxdan
Bir neçə qəbirlə, bircə də Quran.
Bir an danışmayıb bir kəslə qəbir,
Quranın sirrini kimsə gəzməyir.
Quranın ruhunu çəkdi asıman,
Getdi həqiqətin nəqdi aradan.
Dünyada pis günə budur əlamət,
Yaxşılar yanında budur qiyamət.
Yoxdur bu dünyada dərd əhli bir kəs,
Heç kimsə çəkməyir riyasız nəfəs.
Yoxdur şəriətə varis bir adam,
Keçmiş ənənələr məhv oldu tamam.
Dünyanın üzünü bürüdü yalan,
Hiylədir, riyadır Qafdan Qafacan.
Nifaqçı, hiyləgər əlbir olaraq,
Axıtdı düzlərin qanını nahaq.
Düzlükdən qalmaq heç bir nişanə.
Yad oldu düzlüyə tamam zəmanə.
Olmuş mənə əhli bunlardan uzaq,
Pərdəyə bürünüb susmuşdur, bir bax!
Yatmış sədaqətin, ixlasın gözü,
Pərdədə qalmışdır insanlıq üzü.
Xətərsiz deyildir seyr etmək bu gün,
Bu gün xeyir yoxdur, sabahı düşün.
Məkr əhli çalışıb, bilsən düzünü,
Örtüdü riyə ilə dinin üzünü.
Boşboğazlıq olmuş sədaqət sözü,
Din Qafa tutmuşdur Simurq tək üzü.
Çalış göz, qulaq ol, aman, ey ürək!
Bunlarla huş ilə davran, ey ürək!
Yolunda hər yerdə dən var, tələ var,
Hər yerdə yolunu kəsmiş quyular.

Hamı ağız açmış timsah tək yaman,
Həm xirqə nilində olmuşdur pünhan.
Qoy timsah ağzına çəkməsin səni,
Div tora salmasın, gözlə, əlini,
Ora dən səpmişdir fırldaqçı pir,
Neçə yaramazla olmuşdur əlbir.
Saqqalı darayıb sonra burmuşdur,
Göyerti, çörəyə sirkə vurmuşdur,
Düzəltmiş beş-altı zikr həlqəsi,
Fikrə qərq olmuşdur, çıxmayır səsi,
Ta görsün qarıdan kim yemək verər,
Kim ona qovurma, düyü gətirər.
Ağzından bir kəlmə söz çıxmaz əbəs,
Heç zaman qızılın adını çəkməz.
Qızıl az olarsa, almaz riyadan,
Çox olsa, cibinə tez qoyar haman..
“Heç bir şey almıram”, desə də özü,
Nə alsə geriyyə qaytarmaz, düzü.
Kim qəlbədən bu dərdə olmuşsa düçar,
Rəhbər tapmalıdır özünə naçar.
Bəndəsi olmağa hanı bir adam,
Başı fərmanına tapşıraq tamam?!
Dad! Bu dərdsizlərin hay-küyündən, dad!
Ah! Bu nakişilər əlindən, fəryad!
Kişilər rənginə salmış özünü,
Taətlə örtmüşdür suçun üzünü.
Göy paltar geymişdir asıman sayaq,
Ovun canavarı bunlardır ancaq.
Zahirən xirqəsi yuyulmuş, aşkar,
Amma batınində yüz min çirkab var.
Yeni bir müridə rast gələn zaman,
Adət-ənənəyə başlayar haman.
Əyninə riyadan geyinər paltar,
Qəlbədən mal eşqini çıxarar onlar.
Üçyol qonaqlığa, o, dəvət edər,
Ta bu yeməklərdən utansın mægər.
Sonra ayıldarlar onu yuxudan,

Ey oğul, fürsəti buraxma, aman!
Əgər müridsənsə aş süfrən hanı?!
Əgər yoxundursa, tərək et meydanı.
Süfrən boş olarsa, qəm yemə, gəl sən,
Çalışıb indini qənimət bil sən.
Hiyləylə, kələklə, bir də dən ilə
Onlar tora salar avamı belə.
Dərviş bu aradan çıxar suçlu tək,
Yol gedər başını yerə dikərək,
O, ada, namusa çevirər üzünü,
Gəzər qapı-qapı, pul yığar özü.
Süfrə hazırlayar yığdığı ilə,
Pir ilə rindlərə aş verər belə.
Üzünü müridlərlə birlikdə haman
O, şeyxi evinə aparır mehman.
İki qollarını çırmalayaraq,
Sufilər süfrəni açarlar bayaq.
Fərz sayıb yeyərlər son tikəyəcən,
Hardan borc almışdır sormazlar əslən.
Ata borca düşmüş, həm acdır uşaq,
Belə aş yeyincə qan ye, qan, ancaq.
Yoxsulluq rəmzidir solğun bənizlər,
Tüstüyə alovdur demə bu qədər.
Ailə çılpaqdır, mənzil boşdur, ah!
Gözlər kor olmuşdur, onda yox günah.
Mehrabı, mənbəri yandıran bir kəs,
Gecəni gündüzə döndərə bilməz.
Şeyx qızıl-gümüşü yandırsın gərək,
Qoy ondan dərs alsın hamı görərək.
Dirhəm yandıрмаğı bilmirsənsə sən,
Niyə öyrənmirsən o cənnətləkdən.
Yazdı ömrü boyu elə bir dastan,
Fil yükü dirhəmə su aldı haman!
Dərvişin “mat” deyən filinə bax sən!
Şaha cavab verən dilinə bax sən!
Elə böyüklərdir bizim şeyximiz,

Bu qurdlar, tülkülər deyildir, hərgiz.
Sahibkar oldunsa bir çıx şikara,
Bir qala fəth elə, durma avara.
Sənin ki belə kök öküzlərin var,
Arığı öldürmə, murdardır onlar.
Sən ey hiylələrə uyub aldanan,
Sənin də hiylənə çoxdur inanan.
Gah əl-ayağını öpər gələrək,
Qoyarlar qarşına gah şirinçörək.
Dəvət eyləyərlər evə, bağa gah,
Gah səni hüzurə çağırtdırar şah
Xacə xəstələndi, görüşünə get,
O, yaxşı olarsa görərsən hörmət.
Əgər o, gəlməsə get gör necədir,
Əgər bu gəldisə, gör sözü nədir.
Əlini uzat ki, öpsün camaat,
Yaxın dur əlləri toxunsun, heyhat!
Şeir oxuyurlar ki, şurə gələsən,
Mədh deyirlər ki, məğrur olasan.
Sən rəqsə gəlməsən, soyuyur onlar,
Rəqs etsən öyünər baxan insanlar.
Bu, səfərdən gəlmiş, get sor hal-əhval,
O, səfərə gedir, durma, yola sal.
Qapından gedərlər, əgər getməsən,
Səninlə dost olar hamı, getsən sən.
Əgər bir dost səni özgədən pünhan
Dostlarımla birgə aparsa mehman,
Orda görməyəndə bir müridi sən,
“Allah sən dostumu yetir”, – deyərsən.
Ovsara düşmüşsən sən dəvə sayaq,
Əsiri olmusan onların nahaq.
Olsan gecə-gündüz bu bəla ilə,
Haradan olarsan sən Xuda ilə.
Avamı yaxına buraxma nahaq.
Yemə dizlərini, bu, tordur ancaq.
Avamı qovdunsa, avam olma sən!

Kamilsən, yarımçıq olursan nədən?
Bir qoyun kəsərək süfrə açacaq,
Sonra oynadaçaq bir keçi sayaq.
Döşünə döysə də səninçün əgər,
Bir xəta iş görsən, o, səni döyər.
Yedin-içdin, demək, qurtardı yaxan,
İş bununla bitdi, edirsən güman.
Bu camaat səndən cənnət istəyir,
Kərpic qızıldan evlər ver deyir.
İstəyir süd arxı, qılman və şərab,
Qızarmış toyuqlar, qovurma, kabab.
Əgər bacarırsan bu düyünü aç,
Yoxsa, gülünc olma, bu aradan qaç,
Cənnət haradadır, bilmirsənsə sən,
Xalqı sağdan-soldan nə səsleyirsən?
Bir körpü tikməyə yoxsa qüvvətin,
Heç qızıl kərpicə çatar qüdrətin?!
Səndən bir söz sorsam, batıb qalarsan,
Lap dərindən sorsam, xəcil olarsan.
Xalqın sənə zənni, inan, başqadır,
Qəlbinə etdiyi güman başqadır.
Çünki sən Allahla söz danışırsan,
Hər nəyi axtarsan, verərsən fərman.
Kimi rədd eləsən o, bədbəxt qalar.
Kimi rədd eyləsən, bədbəxtdir aşkar.
Yeməyin-yatmağın yox gecə-gündüz,
İşin ah çəkməkdir ürəkdən, sözsüz.
Sənin qəbuluna hamı atır can,
Adını axçaya satırlar hər an.
Yeyib-geyməkdirsə yoxsulluq əgər,
Nədir boş sözlərə uymaq bu qədər?!
Səndən də yaxşıdır hamının halı,
Mənsəbi, camalı, şövkəti, malı.
Ey xacə, bir düşün, burax bunları,
Get öz cındırına yamaq sal barı.

Tapdığın xəzinə bir zəhrimardır,
Belə bir pilovun nə xeyri vardır.
Deyirsən, mürşidlik faydalıdır sən,
Müridi murada odur, yetirən.
Sənin tərifinə o, möhtac deyil.
O, bu tərif ilə rüsvay oldu, bil.
Satırsan, yeyəsən bahasını sən,
Qazanı qapırsan, ta aş yeyəsən.
Çoxmu yeyəcəksən özgə bağından?!
Nə işıq düşəcək yad çıraqından?!
İnsanlıq adını yaxma bu qədər!
Qonşu odununa baxma bu qədər!
Bu vəziyyət ilə çox bənzəyirsən,
Haman hiyləgərlə, o türkmənə sən.
Qova bilməyənlər öz milçəyini
Cənnətə nə sayaq aparar səni?!
Düşmən qəzəbindən özü yanan kəs
Dostların üzünə nur sala bilməz.
Zorla vermə ona bu adı nahaq,
Sən kəmərlə bağlama, bel olsa çılpaq.
Bizim yanımızda bu kitab özü,
Hay-küydə salavat çəkməkdir, düzü.
Yaxşı olmayırsan nəsihətlə sən,
Sən yaxşı, pis olsan, nəkarəyəm mən.
Dolmuş fitnən ilə sənin kənd, şəhər
Bəlkə Allah verdi cəzanı məgər.
Qaynadıb qazanın hünər əhlinin,
Örtürsən üstünü adının həmin.
O, birdən yüksəyə qalxar, ucalar,
Ölkəndə ehtiram sahibi olar.
Şəhər yandıрмаğın açılar birdən,
Ya da ki, ruzunu alar əlindən.
Mürşid adlandırmaz səni bir insan,
Ancaq təqlidçilər şeyx bilər, inan.

TƏQLİDDƏN ÇƏKİNMƏK HAQQINDA

Təqlidə qurşanmaq korluqdur ancaq,
Döymək hər qapını gücsüzlükdür, bax.
Mənim bu küçədə bir mənzilim var,
Torum, dənim də var açıq-aşkar.
Tor qursam hiyləylə əgər burda mən,
Günəşi səcdəyə gətirrəm həməən.
Çəkib çıxararam hiylə zamanı
Ovsunla yuvadan əfi ilanı.
Düzü, sirr əhlindən qorxuram ancaq,
Açıq gözlərdən mən qorxuram ancaq.
Gözlər görəndirlər, ədəblə yeri,
Boylanma sağ-sola, irəli-geri.
Ey qardaş, ağılla yarsansa əgər,
Oyaqlıq nuruna bir an sal nəzər.
Tökmə ayaqlara nəqdini nahaq,
Quldur, füzüllərdən çalış qaç uzaq.
Sən bu məğrurluqdan qurtar özünü,
Niyaz qibləsinə çevir üzünü.
Mənasız şeylərə sən vermə ürək,
Həngamə törətmək, axı, nə gərək?!
Baş əymə bu qədər hər alçağa sən,
Bir adam olmağa cəhd elə həməən.
Qoyma yaxın gəlsin bu kəndə şeytan,
Rədd elə, o, kəndi eyləyər viran.
Yeridir nə desə, ağıllı adam,
Nadana uyma ki, məhv edər tamam.
Şah hörmət etsə də, kahinə, inan,
Dərdə əlac gəzmə ondan heç zaman.
Gözəllərin eşqi olsa da şəkər,
Qəlbi, ürəyi də o, bərk incidər.
Qarnı nə cəzb etsə, yaxşı bil bunu,
Öldürər insanın bütün ruhunu.
Baxma ki, sözüümüz bizim pünhandır,
Sən söz anlamırsan, ancaq ondandır.

Dəyməmiş meyvələr nəyinə gərək?!
Çeynənmiş sözləri kim dinləyəcək?!
Sən iç bu kuzədən istəsən murad.
Bu şeirə qızıl ver, istəsən bir ad.
Dəryaya cumursan bir dürr üçün sən,
Çünkü qiymətini yaxşı bilirsən.
Sən səhv tanıdığı qəlb əhlin tamam,
Odur, oynadığın qələtdir müdam.
Allahın sirrini sorma çərçidən,
Ancaq Cəbrayıldan sor bu sirri sən.
Kim yesə malını sənin bəndəndir,
Dünyanı sevdiren sənə düşməndir.
Onda olsa idi əgər kəramət,
Təcriddən olsaydı onda əlamət,
Yanına gəlməkdən eyləyərdi ar,
Səni qapısına qoymazdı, aşkar.
Haqqın arifinə qızıl nə gərək?!
Allahın dostuna nə yük, nə eşşək?!
Hər gələn avaza sən asma qulaq,
Kəndxuda yolilə yeri sən ancaq.
Bizim zəmanədə əmir olanlar
Belə əbləhlərə olmuşdur şikar.
Bir yorğun zəncini görsələr əgər,
Boynunda zıncırov, aşıq görsələr,
Deyər mənzilidir asiman müdam,
Göylər ayağının altdadır tamam.
Kim fəqr qazanın qaynatdı əgər,
Bu yolda əvvəlcə çox içdi zəhər.
Ancaq bir çoxları qaçıb iş-gücdən,
Onların cildinə girdilər həmə.
Onların adını bunlar etdi pis,
Kaş heç adları da olmaya, hərgiz.
Elə ki, rəzillər girdi bu dənə,
Faş oldu hiylələr bütün cahana.
Qəlbim dilə gəldi qeyrət hissilə,
Dedim, ey ruzigar, mənə də belə?!
Görüb yumacağın nə qədər gözü?!

Dedi: ey Əvhədi, durmuruq, düzü.
Yamanlıq çox qalmaz dünyada, sözsüz,
Aşkara çıxacaq bir gün gücümüz.
Bu yol peyğəmbərlər, yarlar yoludur,
Sən sev onları ki, doğru yol budur.
Bu yoldan savayı nə varsa əgər,
Bir yel əsməsilə dağılıb gedər.
Hiyləgər, riyakar xəcil qalacaq,
Kəşflər dövründə ifşa olacaq.
Hər kəs qapısından döndərərsə üz,
Asiman olsa da, bir heçdir, sözsüz.
Siddiqin yolunu göstərirəm mən
Bir gör haradadır, oraya dön sən,
Yarlar, səhabələr dövründə, inan,
O düzlər, böyüklər sağ olan zaman,
Nə sima var idi, onda nə xirqə,
Din də olmamışdı yetmiş bir firqə.
Bir köynək geyərdi onda qırx adam,
Qırx ruh bir bədəndə tutardı məqam.
Dünyanın yolunu itirmişdilər,
Həm xidmətçiydilər, həm də ki rəhbər.
Qumlarla örtərdi onlar bədəni,
Bir kəsə deməzdi ürək sirrini.
Kişi bir yol tutsun gərək özüyçün,
Bu ağ, qara paltar bir heçdir bütün.
Məndən tələb etsən saqqal, ya daraq,
Bu bir bəhanədir savaştın ancaq.
Peyğəmbər sirrindən olsan xəbərdir,
Səninçün xirqəylə qəba bir olar.
Nişansız olmaqdır dərvişə nişan,
Paltara, rənginə aldanma, aman.
Şöhrətdən ötrüdür rəng geymək ancaq,
Fikrin çiyliyidir şöhrət axtarmaq,
Bəndə ad axtarsa, bu boş həvədir,
O xacənin dağı bəndəyə bəsdir.
Bəndəyə şöhrətdir bəndəlik, aşkar,
Ona bundan yaxşı daha nə ad var.

Fikir doğru olsun, düz olsun gərək!
Paltar köhnə olsa, eyb olmaz, gerçək.
Yerində deyilsə əgər hansı söz,
Hər kəs söyləsə də olacaqdır düz.
Əgər söz ağacı bar versə, gerçək,
Əmmamə gözləmək daha nə gərək?!
Meyvə yetişmişsə, şirinsə əgər,
Budaqdan düşərsə, kim nə söyləyər?!
İnsanı düz yola gətirən sözü
Hər vaxt söyləməyə izin var, düzü.
Söz, qanan üçündür hər zaman ancaq,
Düşünə döymə ki, şeyx inciyər, bax!
Kimdə bu yoxdursa, onda nə var bəs?!
Əgər məndə varsa, nə bilir hər kəs?!
Sən mənim halımı hardan bilərsən?!
Axı mən oyağam, yuxudasən sən!
Söyləmək üçündür bu sözlərimiz,
Deşilmək üçündür həm gövhərimiz.
Söyləmək gərəkdir, nəhayət, sözü,
Heç müşkü gizlətmək olarmı, düzü?!
Xalis ətirlidir müşkümüz yaman,
Qoy məst olan aşiq salmasın fəğan.
Sən ki hey qovurma, halva yeyirsən,
Ağlada bilməzsən xalqı sözlə sən.
Biz qanlar yemişik ancaq hər zaman,
Odur ki, qanımız müşk olmuş haman.
Əvhədi altmış il çətinlik gördü,
Axırda, bir gecə bəxt üz gətirdi.
Bu sözlər məcazi deyildir ancaq,
Bunlar, aç gözünü, deyil oyuncaq.
Çox gəzdim başımın üstə fələk tək,
Fələk tək hər şeyi görürəm, gerçək.
Çillə saxlamışam ayaq üstə mən,
Bu işi boş yerə görmədim əslən.
Zahirən olsam da bazar içində,
Xəlvət saxlayıram yarla batində.
Məna camalımı görməyir heç kəs,

Heç kəs batınımə yol tapa bilməz.
Ürəyim dost ilə edəndə ilqar,
O, mənim dövrəmə çəkmişdir hasar.
Ürəyim məst oldu, qorxuram, eyvah,
Mənim əhvalımdan olsunlar agah.
Bəlkə məstlikdəndir söylədiyim söz?!
Əsil həqiqətdir, xeyir, bu sözsüz.
Gətirə bilmərəm səni yola mən,
Sənə nəzarəti o, eylər həməni.
Yenə bu nazsatan divdən dad! aman!
Doğrusu, mən ona yaxınam yaman!
Axı mən kiməm ki, bir nəfəs çəkəm?!
Ya da ki bu yolda atam bir qədəm?!
Onun qorxusundan natiq olmuş lal,
Mənim kimilərdə hardadır o hal?!
Acizəm, müflisəm, əliboşam, bax,
Zəifəm, gücsüzəm, olmuşam torpaq.
Ömrü həvəslərdə etmişəm tələf,
Özümə rind deyib oldum naxələf.
Kasası, kisəsi boş olan insan,
Nə sayaq dəm vurur qədəhdən, camdan?!
Badəylə dolusa camım, nə olar,
Layiqəm, əlimdə gövhər camım var.
Tarix biləniyəm bu şəhərin mən,
Köhnə təqvim kimi xeyrim yox nədən?!
İllərlə göz yaşı axıtdım, heyhat!
Bir gün axtarmaqdan olmadım rahat.
Düşüncə məğribin ənqası idi.
Fələk bir bucaqda dustaq eylədi.
Zal kimi qocaldım cavanlıqda mən,
Simurq tək guşəyə çəkildim həməni.
Faruq tək içirəm həmişə zəhər,
Tiryək satmaq olmuş peşəm sərbəsər!
Bir zəhər görmədi bir kimsə məndən,
Sitəmlə, zəhərlə böyümüşəm mən
Mənə zəhər verən bu saqi ki, var,
Onda zəhər varsa, tiryək də olar.

Üçüncü fəsil

MƏXLUQUN VƏDƏ GÜNÜ VƏ AXİRƏT ƏHVALATI

Tapqırı möhkəm çək, düşməsin yəhər,
Şəhərdən çıxmışdır öndə gedənlər.
Demə qorxusundan o iki yolun,
Quyudan söz açma yanında korun.
Gecə qaranlıqdır, divlər, ormanlar!..
Yol da qaranlıqdır, sellər, yarğanlar!..
Kim belə bir yola gedirsə əgər,
Söylə, azuqəsiz çıxmasın məgər.
Yararlı bir köhlən tapsın özünə,
Qoy xilas yolunu açsın üzünə.
Saqi, “Cami-Cəm”dən mənə şərab ver,
Noğul olmasa da yenə şərab ver.
Bu çaşqın, bu yoxsul çağımda, bir bax,
Mey ilə məstlikdir həmdəmim ancaq.
Karvan keçib getmiş, yoxdur bir kömək,
Oyuncaq gəlməsin bu işlər gərək.
İki yol başına çatmışdır yolum,
Şübhə, tərəddüdlə mən necə olum?!
Hansı olacaqdır yolum, ay aman?!
Bəs mənim dadıma çatarlar haçan?
Sağda yol verəcək, ya da ki solda?
O, nə istəyəcək məndən bu yolda?
Kisə boş, ürəkdə arzu çox, düzü,
Dostların varına dikmişəm gözü.
Gedirəm suçlu tək qaradır üzüm,

Mən yol azuqəmi tutmadım özüm.
Yorğanın, döşəyin olsa da torpaq,
Gəl günah yükündən dad etmə nahaq.
Ey göz, sən düzlərin sərmayəsisən,
Həsretlə yaş axıt, fəryad elə sən.
Mənə cəfa etsin nə üçün hər kəs?!
Məgər saraldığım deyil mənə bəs?!
Yüz yol yerə vursa məni o, nahaq,
Quyuya atsa da məni baş-ayaq,
Yenə qaldıraram özümü yerdən,
Rəhmət qapısından yapışaram mən.
Bu aciz, bu qoca çağımda, inan,
Xəciləm öz başı soyuqluğumdan.
İllərlə mən onu yad eyləmişəm,
Ədli əllərimdən tutar demişəm.
İstəyim budur ki, yol versin mənə,
Özü pənah olsun öz bəndəsinə.
Əlinlə qarşımı niyə kəsirsən?
Məstin günahından keçirsən ki, sən.
Özündə olmayan, bilməz ixtiyar,
Peşiman olmağa səbəbdir bunlar.
O, yemsiz-yaraqsız gəlsə də haman,
Gedib qayıtmışdır hökmünlə, inan.
Axı nə iş gələr bəndə əlindən?!
Sənin əlindədir bu işlər həməən,
Budur təmənnamız səndən hər zaman,
Biz əl uzadanda bağışlayasan.
Rəhmət bayrağını qaldırsan bir az,
Heç kəsin günahı kölgədə qalmaz.
Üç-dörd qarışqanın nədir günahı?!
Bir ovuc çılpağın sən ol pənahı.
Sən hara, işləri yoxlamaq hara?!
Rəhimsən, nə hacət bu suallara?!
Günah çirkabında qərq olsaq da biz,
Dəryaya çatanda olarıq təmiz.
Günah qazansam da mən axşam-səhər,

Hamısı yuyular, salsan bir nəzər.
Bədənə ürəyim söyləyir hər an:
Bir ovuc torpaqdan sən söz açmazsan.
Bu fikir heç zaman gəlməz xəyala
Ki, Günəş zərrəni hesaba ala.
O can bağıslayan kərimlə, inan,
Heç kəs söz danışmaz torpaqdan, sudan,
Bəndənin əlində axı nəyi var,
Onuntək bir şaha olsun səzavar.
Əgər rədd eləsən o, olar həlak,
Bəyənsən, günahdan tamam olar pak.
Səndən dərman tapar hər dərd, hər bəla,
Cəhalət dərdinə oldum mübtəla,
Belə bir hikmətlə yaramaz, əslən,
Əlac etməyəsən bu dərdimə sən.
Tutsan əlimizdən, xilas olarıq,
Yoxsa çox əliboş, yoxsul qalarıq.
Keçməz xəyalından heç bir mövcudun,
Bir fayda fikri var o tək vücudun.
Bir ovuc torpağın axı nəyi var,
Sənin tək bir paka olsun səzavar.
Çox qovma sən bizi şərqə, şimala,
Qov ki, tez yetişək ancaq vüsala.
Cənnətin olacaq sıxlıqdan uzaq,
Hər zərrə içində olacaq bir dağ.
Yeddi yer yanında ancaq zərrədir,
Səninçün zərrələr axı, de nədir?!
Hansını bağısla, deyim axı mən,
Ey kamil, hər şeyi bağısla gəl sən.
Əfv elə hər şeyi, ey bağıslayan,
Şahsan, öz bəndəndə axtarma nöqsan.
Arzum bir budur ki, o gün çatanda
Olsun Əvhədi də o xoş məkanda.

TƏBİİ RUH HAQQINDA

Əvvəldə etmişdim səni xəbərdir;
Üç ruh bədən ilə daim olur yar.
Hər kəsin öz işi, vaxtı var, düzü,
Mən təkrar edirəm yenə bu sözü,
Ruh kamala çatar qırx yaşa qədər,
Bədəndə bəndəyə bəndəlik edər.
Böyüyər, boy atar bədəni müdam,
Çatar bir zaman ki, dəyişər tamam.
Bədən bundan sonra böyüməz ancaq,
O, nalə eyləyər zəhmətdən hər vaxt.
Qalar heyvani ruh yerində fəqət.
Sən ona deyirsən: idrak, hərəkət
Qalar qaydasıyla o əvvəlki tək,
Olar öz işində, gücündə, gerçək.
Bir az zəifləyər qocalan zaman,
Ancaq ram olsa da, tünd olar, yaman.
Bədənlərdə lətif bir rütubət var,
Qida həzm olduqca o, hasil olar.
Həyatın ən əziz meyvəsi odur,
Təbii qüvvənin nəşəsi odur.
Həmin o rütubət olsa bərqərar,
Məzəcin həm sulu, həm qaynar olar.
İnsani nəfs ilə diridir, gerçək,
İnsanın bədəni, bildiyimiz tək.
Zavala uğrasa əgər o çəmən,
Bədəndə hərarət azalar həməni.
Az-az o hərarət xərclənəcəkdir,
Bədəndən gedəcək, tükənəcəkdir.
Soyuqluq, quruluq hücum çəkərək
Qara tüklərini ağardar qar tək.
Hər nəyi özüyün sərf etsə əgər,
O, mənfəət deyil, verəcək zərər.
Əvəz azaldıqca sınaq, heyhat,

Belə ayrılacaq bədəndən həyat.
Ölüm bədəninə yol alacaqdır,
Nitq edən nəfsin də tutulacaqdır.
Ölümün səbəbi bax budur ancaq,
Zəiflik, əprimək, bir də ki donmaq!

MƏAD VƏ TAMAM MÜCƏRRƏD OLMAQ HAQQINDA

Kəssə əlaqəni bədən ilə can,
Xaric ola bilməz can iki haldan.
Əməli düz olsa, o, xilas olar,
Yoxsa torpaqlarda olar zəlil, xar.
Nəfs təmiz olsun, ya çirk büsbütün,
Elə də ev alar o, özü üçün.
Hər kəsin orada ayrı yeri var,
Ayrıca məkanı, mənzilləri var.
Əzaba uğrayır qəbirdə bədən,
Əlhəddə çox acı görür o, həməən.
Can, bədən çirkəbdə olsa da tamam,
Günah tozlarına batsa da müdam,
Yenə “qalxın” deyə yetişər fərman,
Deyər ki, birləşsin bədən ilə can.
Kim səni gətirdi sudan vücuda,
Yerdən də qaldırar səni dünyada.
Bu tilsim qiyamət yetişən zaman,
Bədən pərdəsini atar ortadan.
Düzlərin bədəni can nuru alar,
Onlar hər ikisi nura qərq olar.
Bədən, can nurlara qərq olan zaman
Şərqi Qərb, Qərbisə Şərqi olar haman.
Hər kəs öz zatına uyğun olaraq,
Gələcək yerini tutar bu sayaq.
Zatımız bizimçün varlıq, həqiqət,
Surəti bizimçün sirət, təriqət,
Can əslən fələkdən gəldiyi üçün,

Fələyə gedəcək, şəksiz, büsbütün.
Ağıl, can tutacaq göylərdə qərar,
Sümüyün göylərdə nə azarı var?!
Su, torpaq bəndini parçala həmə,ən,
Bəsdır, bəndə oldun ona, buna sən!
Tapşır mərkəzinə tamam onları,
Baş qaldır yerlərdən odtək yuxarı,
Ünsürlər əlindən qurtarmasan sən,
Şübhəsiz, göylərə gedə bilməzsən.
İsti-soyuq yoxdur göydə, nə gərək?!
Bu isti-soyuqdan, kişisən, əl çək!
Bu dörd ünsür ilə əlaqəni sən
Öz əməllərinlə nizamla hökmən.
Xacə zənci isə, rumludur sənəm,
Bu heyrət doğurar, bir də kədər, qəm.
Əsil məskən istə, yatma sən, aman,
Soruş, bilmirsənsə, bir oddan, sudan.
Dünyadan bu yolla qurtarmaq olar,
Oturub bələya dözməkdə nə var?!
Sən özün yoğurub yayan fətiri
Heç zaman bişirməz torpaq təndiri.
İlhamın məskəni göydür, səmadır.
Huşun da vətəni ərşi-ələdir.
Hiylədən, riyadan gendir fələklər,
Sözə möhtac deyil orda mələklər.
Çalış can bədəndən ayrılan zaman
O, pərvaz eyləsin göylərə haman.
Əgər asıman tək olmasan berrəng,
Göyə gedəmməzsən göy qurşağıtək
Daş, daş olan yerə düşər, doğrusu,
Bir yerdə olmasın, çalış odla su.
Çoxları karvansız hərəkət edir,
Hərə bir mənzilə üz tutub gedir.
Su süzülüb keçsə əgər bu daşdan,
Mərkəzə çatarsa, dayanar haman.
Yarımçıq, pis halda ölüb qalacaq,
Çiyələr cəhənnəmdə odun olacaq.

Çalış ki, sən bişmiş, azad olasan,
Neyçün bu məqamda batıb qalasan?!
Əgər dərk eləyən, duyan qəlbin var,
Kəsmişsə yolunu çox böyük daşlar,
Sən öz işlərini sahmanla burda,
Düyünə düşməsin işlərin orda.
Canı asudə ol, ürəyi azad,
Sonra bu dünyadan get rahat-rahət.
Əlaqə bağını sən kəs anbaan,
Ta ki, heç bir şeyə bağlanmayasan.
O birinci gün ki, açıldı gözün,
Məcəzi dünyanı seyr etdin özün,
Məgər duymadın ki, yeldir sərbəsər?!
Görmədin əsası boşdur nə qədər?!
Vurmaqla könlünə belə-yüz düyün,
Necə qurtararsan, bir söylə, son gün.
Tamam torpaq elə burda qalanı,
Pak elə sonacan yoldaş olanı.
Bağladın könlünü sən bu dünyaya;
Qızıla, gümüşə, evə, əşyaya.
Əl çək, ayırd eylə tükü süddən sən,
Ta ki “gətir” desə, “al” söyləyəsən.
Kimin ki düz görən ağı, gözü var,
Bu işlə məşğuldur gizli, aşkar,
Çox da bel bağlama küləyə, oda.
Etibarsızdırlar torpaq da, su da.
Onlar qalacaqdır sən gedən zaman,
Əsla çıxış yolu yoxdur buradan.
Bunlar ödənməli borclardır özü,
Bunlar açılmalı düyündür, düzü.
Elə ki, bu bədən məhv olar belə,
Torpaq torpaq olar, yel dönər yelə.
Oğulun vardırsa, bir qız alacaq,
Qız olsa, birinə arvad olacaq.
Arvad cavandırsa ərə gedəcək,
İrs, kəbin, qızıl da olacaq gərək.
Dinarı, dirhəmi bərk-bərk gizlədər,

Çox az şey görərlər ondan körpələr.
Naləylə, hiyləylə səni gör necə
Borclu çıxaracaq birinci gecə!
Gəlib məskən salar evində yadlar,
Gün-gündən yurd-yuvan olar tarimar.
Sənin yetiminə bir kimsə baxmaz,
Düşməni öz yanına onu buraxmaz.
Ananı çağırar, ondan çıxmaz səs,
Qəbrinə üz tutsa, heç kəsi görməz.
Zülm edib döyərlər, ağlayar bir az,
Səndən kömək dilər, bir cavab almaz.
O, yerdə qalmışdır, yoxdur heç yeri,
Bir tanış yoxdur ki, bölsün dərdləri,
Qızıllar, qumaşlar olunar talan,
Bələyə uğrayar qiymətli olan.
Səndən pis əməllər, bir qəbir qalar,
Payın on arşın bez, üç kərpic olar.
Başqa dəhşətləri söyləmirəm mən,
Çünki “nə olursa-olsun!” demisən.
Çox göstərsələr də, sən korluq etdin,
Sənə çox dedilər, sən az eşitdin.
Belə deyilsənsə, pis söyləmişəm,
Əgər beləsənsə, doğru demişəm.
Bu arvad, güc, qızıl burda qalacaq,
Ürəkdə bu eşqi gəl əkmə nahaq.
Əlini gümüşə öyrətmə bir an,
Qəlbin titrəməsin qoy qorxusundan.
Karvan arxasınca bir əliboşlar
Qorxusuz gedərlər, bir də sərxoşlar.
Aqillər bağlanmaz heç zaman buna,
Əgər kim bağlansa gülərlər ona.
Bədəni ləzzətinə kim diksə gözü,
İşini korlayar, bil ki, o, özü.
Belə azgınlığı görəni hər adam,
Uzağa qaçarlar onlardan tamam.
Tamah çirkabından əlini yuyar,
Getmək vaxtında da yola üz qoyar.

Çoxluqdur özgəyə, həm sənə ziyan,
“Çox olsun” dalınca çox qaçma, dayan!
Tamaha düşmən ol, açıq-aşkar,
Haqq ilə dirisən, Haqq ilə ol yar.
Əldə eyləməkçün bir parça çörək,
Özünü, özgəni nədir incitmək?!
Can qidası axtar, cansansa əgər,
Əgər bədənsənsə, aş, su bəs eylər.
Sənə yük olacaq o yük, o eşşək,
Səfəri onlarla eyləsən, bişəkk.
Bu yol nərdivanı pillə-pillədir,
Tərk-qapı, xahişsə ona dayədir.
Azadlıq bu yolda olsa nərdivan,
Şadlıq dünyasına gedib çıxarsan.
İsanın eşşəyi axurda qaldı,
Özünün ruhusa göyə ucaldı.
Ruhun pərdəsidir paltarla ulaq.
Get huş aləminə, bunları burax!
O, dar ağacına çəkilməmiş, bil,
Ulduz taxt olmadı, çərx də mənzil.
Bu şamı yandıran sədiq adamlar,
Sənə bundan artıq nə desin aşkar.
Can fəda etməyi öyrətdi, inan,
Sən baxıb canına çarə qılasan.
Bədəni yaxmaqdır can qeydi çəkmək,
Xoşbəxtidir qisməti bu olan ürək.
Onlar sirkə verib su istədilər,
Məntiqdə söz güclü olsun dedilər.
Dünyanın qaydası belədir başdan,
Sənə sirkə verir bal deyib hər an.
Kim göyə apara bilərsə canı,
Bacayar tərək etsin o, bu dünyanı.
Lakin məlum olsun gərəkdir bu xəbər,
Belə layiqlidir ancaq bu səfər.
Bunlar lazımdır ki, sən oyanasan,
Bu yol göstərməkdir sənə hər zaman.
Ta biləsən qayda, ya adət nədir,

İbadətdə əvvəl hansı pillədir.
Sirrini onlardan eylədi pünhan,
Başı təslim etdi bədlərə haman.
Əgər tərک etməsən tamahı elə,
Uzada bilməzsən əl-ayaq belə.
Əl-ayaq olarsa bu çirkədən təmiz,
Ona əzab verməz o çarmıx, hərgiz.
Elə ki, kamalı kamala çatdı,
Bu alçaq dünyaya nifrəti artdı.
Göstərdi düşməyə düşmən kamını,
Aldı bu meydandan Cəməşid camını.
Yarandı ixtilaf, bir də şübhə, şəkk,
Bədən torpaq oldu, ya da ki külək.
Bədəni ruh idi, ruhusa bədən,
Onu necə örtər qəbir, ya kəfən?!
İkilik kuzəsin vur daşa, sınısın,
Ta onda on rəngdə yara alınsın.
İsanın ölümü ondadır bir bax,
Allahın rəngidir rəngi də ancaq.

BU SƏFƏRƏ TƏDBİR GÖRMƏK HAQQINDA

Əgər müridsənsə, sən çıxma yoldan,
Əgər yağısansa, gen dur hüzurdan.
Bu yolla getməyə əgər əzmin var,
Qəlbin bu mənzildən olsa xəbərdar,
Yola gəl, yükünü tez eşşəyə çat,
Özünə yer düzəlt, ora addım at.
Həm də dörd ünsürü dara çək həməən,
Bədən budağını tez kəs kökündən.
Bəlkə də bu dardan çatasan taxta,
İrəli yeri ki, çatasan baxta.
Dinin aslanları sonda hər zaman
Nərdivan düzəldər dar ağacından.
Bəlkə nərdivana salasan nəzər,

Hazırlıq görərək edəsən səfər.
Qəm nərdivanının fəvqündə olan,
Sənə yuxarını göstərir haman.
Ağacdən özgə şey görmədikcə sən,
O özgə sirləri görə bilməzsən.
Yuxarı, aşağı bilməz eşq özü,
Olmaz eşq yolunda var-dövlət sözü.
Kişilər yanında bəla, baxt birdir,
Aşıqlər yanında darla taxt birdir.
Çünki həm tabutu, həm taxtı ancaq
Yonub düzəldirlər bax eyni sayaq.
Onların tacıdır yoxsulluq özü,
Dünya tabutudur taxtları, düzü:
Yoxdur eşq yolunda bir əyri, yalan,
İşıq fənadadır, bir heçdir qalan.
Varlıqla zərrəcə olsa əlaqən,
Deməli, hələ də bütperəstsən sən.
At bədən bütünü, qiymətin artar,
Bir bütədən ötəri çox əsmə, zinhar!
Büt sındıran ol ki, tamam olasan,
Bütü kənar et ki, sağlam olasan.
Taxt-tac baş-ayaq tanıyır ancaq,
Aşıqçün əskikdir torpaqdan da, bax.
Nədir quru ağac, ya qızıl, söylə,
İnsanlar bəzənsin onunla böylə?!
Kişilərin taxtı, izzət, ehtişam,
Tacları Allahın sirridir müdam.
Belə taxt-tacla səhliq etsən sən,
Balıqdan Ayacan fəth eyləryərsən.
Qanadsız göylərə, bil, qalxmaq olmaz,
Səfərə xəreliksiz heç çıxmaq olmaz.
Ağılla nəfs özü bir olsun gərək,
Onda ev əsiri olmaz bədən tək.
Nəfsini elm ilə ağıllandır sən,
Onda yellər kimi göyə gedərsən.
Elm ağıllı edər nəfsini, düzü,
Ürək düz danışar ancaq bu sözü.

Bu yeyib-yatmaqdan tamam qaç uzaq,
Eylə su, çörəyi özündən iraq.
Ancaq riyazəti sən eylə peşə,
Ta fikrin gen olsun qəmdən həmişə.
Ağılın canilə düşün hər zaman,
Ağılın ruhilə yoldaş ol hər an.
Allahdan söz açan ağıldır ancaq,
Ruh da o deyəni təkrar edər, bax!
Nəfs ağıla qulaq asmasa əgər,
O, hardan ağıllı bir söz söyləyər?!
Bu nəfsi fikirsiz qoyma heç zaman,
Ta ki min bakirə gövhər tapasan.
Sən ağıl yolilə, hikmət yolilə
Nəfs, ağıl aləmin daim seyr elə.
Bu iki gövhərlə zatı görməsən,
Barı sifətini görəcəksən sən.
Könlündə yer vermə fani olana,
Bağla ürəyini baqi qalana.
Düz fikir hünəri olandan doğar,
Baş-ayaq danışar dəli, aşikar.
Fikir saf olarsa, sifətlər verər,
Haqqın dərgahına səni gətirər.
Hər nə fanidirsə, xəyaldır, düzü.
Fanini düşünmək günahdır özü.
Bu başında olan gözlər ilə sən
Ancaq qapı-baca, saqqal görərsən.
Zahiri görərsən başdakı gözlə,
Bəqanı görərsən baqi nəfsinlə.
Çünki can baqidir, deyər bəqadan,
Deyər fani bədən ancaq fənadan.
Kəndli, hara getsə dönər mənzilə,
Hər şey mərkəzinə meyl edər belə.
Sən baqi elmini öyrən, onu gəz,
Gör bəqa hardadır, ora yüyür tez.
Sən nəfs lövhəsini boşalt xəyaldan.
Baqi naxışlarla bəzə hər zaman.

Hər nə qismət olsa cənnətdə sənə,
Onlar bir əvəzdir əməllərinə.
Alınə yazılan əzab, əziyyət
Sənin öz səpdiyin toxumdur fəqət.
Əməlin cənnətə səndən tez gedir,
Səninçün ev-əşik tədarük edir.
Yaxşı xasiyyətin olacaq mələk,
Yüksək fikirlərin qəsrə dönəcək.
Dilinə aldığı hər xoş söz ancaq
Bişmiş toyuq ilə halva olacaq.
Gövhər boyunbağın sənin, bil, düzü,
Dediğin sözlərdir, eşit bu sözü.
İlahi bilikdir kövsər suyu, bil,
Haqqı aramaqla çağlar səlsəbil.
Yaxşı əməllilər əkəndə əkin,
Öküzü cənnətə buraxar, yəqin.
Sabah gedəcəklər cənnətə, aşkar,
Əkinçi-biçinçi, bir də peşəkar.
Cahil olduğuyçün Adəm də həmən
Belə bəhrə aldı elə xərməndən.
Zəifsən, zalımsan, həm də ki nadan!
Bununla səndəki üzə bax, aman!
Qəbul əsasına dayanma, zinhar!
Yoxsa, bu əsayla boynun vurular.
Şərab, bişmiş toyuq istədikcə sən,
Əbədi cənnətə necə gedərsən?!
Bu dənli cənnətdən keçmədikcə bil
Haqqın cənnətinə yol açıq deyil.
Buğdanı, meyvəni, toyuğu həmən
Dul arvadlar ilə kəndliyə ver sən.
O camla mey içsən, əgər bircə an,
Eşqdən dəryatək dalğalanarsan.
Dənizdə dalğa da olar, bu bişəkk,
Çalış məst olasan sən də dəniz tək.
Dəniz dalğası ilə kamildir hər an,
Sən dalğalansan da, çiy qalacaqsan.

RUHUN ƏSİL ALƏMƏ YÜKSƏLMƏSİ

Sənin yuxarıda, bil ki, atan var,
Əsildə-nəsəbdə yüksək, pürvüqar.
Əgər bu torpaqdan ora yol tapsan,
Atanın yanında olarsan haman.
Atanın orada qardaşları var,
Onların arvadı, yoldaşları var.
Hamısı ruhani, nurdurlar ancaq,
Fəna aləminin eybindən uzaq!
O qohum-qardaşı axtar həmişə,
Üz tut fəzilətə, həm yüksəlişə.
Bu təbiət, həvəs meydanında, bil,
Onların adını çəkmək, düz deyil.
Əgər ulduzlarla qarışmasan sən,
Beşinci xassəni mənimsəməsən,
İsa eşşəyidir bu bədən sənə,
Əlaqə, güman da olmuşlar iynə.
Eşşəkdən, iynədən, çalış, uzaq dur,
Çadırı bu iki yaddan gendə qur.
Bir iş gör nə qədər canda nəfəs var,
Çək öz əməlinlə dövrənə hasar.
Bu alçaq köhlənlər anadır sənə!
Göydəki ulduzlar atadır sənə!
Ey oğul, əcdadın fələklərdədir,
Əgər oğulsansa, ora üz çevir.
Sən bu anaları qızlara burax!
Qaç bu bədbəxtlərin yanından uzaq.
İsa tək doğuldun o atadan sən,
Sən bu pis ananın oğlu deyilsən.
Kömək etmək üçün sənə Yaradan
On duyğu vermişdir başdan-binadan..
İnsan tənbəllikdən gen qaçsın görək,
Bu suya, bu ota çox vermə ürək,
Sən öz Allahınla ürək bir olsan,
Bil ki, bundan sonra var olacaqsan.
Çalış ki, olasan paklardan da pak,
Heyfdir olasan torpaqdan torpaq.

HEKAYƏT

Durmuş bir gün İsa yoldaşlarilə
Öz tələbələrini, sirdaşlarilə.
Məhəbbət sözünü edirdi bəyan,
Açıq deyib sonra edirdi pünhan.
Sözün arasında yarı-yoldaşı.
Gördülər gözündan tökülür yaşı.
Nişan istədilər eşqə, bir dəlil,
Dedi: “Sabah oda yanacaq Xəlil”.
Sabah göstərəndə Günəş üzünü,
O, dardan asmağa getdi özünü.
Dedi: “Bu arada varsa bir insan,
Eşqə sübut, dəlil, bax, budur haman”.
Hər kəs Yaradana tutsa üzünü,
O, dar ağacından asar özünü.
Hər kəs bədəninini çəkməsə dara,
Canı gedə bilməz asimanlara.
Çarmıx bədən üçün yaranmış, əslən,
Ancaq can şamına göylərdir məskən.
Dəlilsiz deyildir dost sözü, aşkar,
Sən canı bədəndən bax elə qurtar.
Demisən atasız doğulmaz bir kəs,
Göylərin atası məgər deyil bəs?!
Bir kəs dirildirsə ölünü əgər,
Necə öldürərlər onu düşmənlər?!
Ölü dirildəni olmaz öldürmək,
O, öldür söyləsə, öldürmək gərək.
Ürəyin mənada güclüsə əgər,
Sənin pəlçığına göylərə çəkər.
Əgər sən bilməsən, bu məqam nədir,
Onda o kölgəyə, o şəhə bax bir.
Elə ki, bədəndən artıq olar can,
O, bədəni dosta aparar haman.
Burada bigüman sənin nəyin var,
Ora çatanda da olacaq onlar.
Havadır, həvəsdür heç axtaran,

Məna gövhərini gəzər ağıl, can.
Az bir elm oxusa ürəkdən adam,
O elm külli olar, ruhani tamam.
Ürək bu elm ilə hər şeyi görər,
Başqa elmlərdən qovğalar törər.
Elm işıq verməkçün olsa Günəş tək,
O, işıq bağışlar, olar mübarək.
Elmi pis məqsədlə öyrənsə bir kəs,
Nə qədər öyrənsə, bir fayda verməz.
Ağıl vasitəsiz sözlər söyləyər.
O, hər nə desə də, Allahdan deyər.
Qızılı, gümüşü oğru aparar,
Ölüb əldən çıxar mal-heyvan, davar.
Nəfs ilə getməzlər onlar fələyə,
Şəkk ilə şübhəyçün yol yoxdur göyə.
Bu fani dünyadan uzaq qaç, uzaq!
Sən qürrə toruna düşərsən nahaq.
Təkidlə söyləyim sənə nə qədər,
Elmü-mərifətdən bəhrə al, yetər!
Nazla böyümüşsən, çox nazəninəsən,
Hurilər döşündən həm süd əmmisən.
Özünü xar etmə cəhalət ilə,
Şeytanla qol-boyun olma sən belə.
Ağlın göz-qulağı açılısın gərək.
Qoy sənə dost olsun bir neçə mələk.
Bəlkə əcəl günü gəlib çatanda,
Onlar köməyinə gəldilər onda.
Qərq olmaq çağındır, pis işdən əl çək,
Gəminə su dolmuş, bir tərپən görək.
Mənaca olmasan mələklər sayaq,
Mələk hüzurunda olmaz şad olmaq.
Burdan görün gözlə getməsə hər kəs,
O mavi göylərə yol tapa bilməz.
Başından şeytanı qovsan sən əgər,
Mələklər yanına get-gəl eyləyər.
Səninçün işləyir göydə ulduzlar,
Onlar səndən ötrü çəkir intizar.

Bədəni zülmətə tapşırımsan sən,
Başdakı tük kimi lap incəlmisən.
Öldür öz nəfsini, rəşadət budur!
İnsan kamalına nəhayət budur!
Nəfsə əsir olsa dünyada hər kəs,
O uca göylərə yüksələ bilməz.

ÜR FANI ÜSULUN TƏHQİQİ

Bu yandan eşq ağılı dost tutar özü,
O yandan eşq özü ağıldır, düzü.
Ağıl Turu üstdə nə varsa əgər,
O, ağılın məhsulu deyilmi məgər?!
Dəlildən ayrılar ürək burada,
Kim buraya çatsa, Haqq olar o da.
Eşq ağılı özünə xidmətçi edər,
Elmi məst eyləyib möhkəm incidər.
Bunları aradan götürən zaman
Əlini belinə gətirər haman.
Əgər vüsəl nuru olmasa aşkar,
Ağıl, kamal, aqıl hardan çoxalar?!
Yarın vüsəlidir onu tək görmək.
Hicranı, etməkdir buna şübhə, şəkk.
Sən özünü görsən, onda o, olmaz.
Özün görən arif yaxşı sayılmaz.
Sən gözlə gördüyün quru cism idi,
Qulağın eşidən ancaq ism idi.
Özüylə görəsən onun üzünü,
Sən aç bu qaydayla görən gözünü.
Sən görən görünər, sonra yox olar,
Onun gördükləri əbədi qalar.
Artan məhəbbətdən kömək olmadan,
Dostgörən göz daim olmaz heç zaman.
İki görünürsən baxsan aynada,
Çünki sən deyilsən, başqadır o da.
Sən elmə, əmələ diqqət yetirsən,

Yaxşı olacaqsan gün-gündən həməən.
Ağılda Ruzbeh tək olmasan əgər,
Nə üzlə bu kəndə olarsan rəhbər?
Artır qiymətini, qədrini hər an,
Kamal artırmağa çalış durmadan.
Rədd et nə vermişsə duyğu, təbiət,
Ruhunu bədəndən sən ayır, əlbət.
Dördüncü fələyə yol tap, yol axtar,
Yükünü yeddinci fələyə apar.
Elmin yol yoldaşı olmasa sənə,
Əməlin dönməsə bir köməkçinə,
Daha nə aparar nəfs özü ilə?!
O, hardan yol tapar bir də mənzilə?!

NƏFSƏ YOLDAŞ OLAN ELMLƏR HAQQINDA

Alçaq, boşboğazın elmi nəfsiylə
Məhşərə haradan gedəcək, söylə.
İlahi elm, ağıl, nəfs elmi müdam,
Səninlə dünyadan gedəcək tamam.
Ağılla yanaşsan, bunlar da ancaq,
Kəlamdan, hədisdən deyildir uzaq.
Elm uzaq olarsa hədis, Qurandan,
Çörək alətidir ancaq hər zaman.
Belə bir elmdən könül pas tutar,
Açgözlük elminin nə faydası var?!
Çoxdur bu üç elmin faydası, düzü,
Öyrənər şüuru olanlar özü.
Sadədir bu elmlər, həm sadədir can,
Sən mürəkkəblikdə batıb qalmısan.
Ağıla zinətdir elmü-ədalət,
Nəfsin şərəfidir gözəl xasiyyət.
Sənə bu üçündən danışmaq gərək,
Lazımdır nəfsi də etmək ağıltək.
Vasitə olmasa aralarında,

İki yox, əslində birdirlər onda.
Əgər istəmirsən bir dava-dalaş,
Bu üçdən, üçlükdən daim kənar qaç.
Göyə kəndxudadır nəfs, ağıl gerçək,
Onlarla fələklə dost olmaq gərək.
Bunlar tanımasa səni yaxından,
Göylərə getsən də qovarlar haman.
Hər kəs bu üç elmə yad olsa əgər,
Ona asimanda mənzil verməzlər.
Onları tanısan, qurtaracaqsan,
Yoxsa torpaqlarda məhv olacaqsan.
Bu yola yarayan azuqə budur!
Ruh qayıdan zaman azuqə budur!
Hər kəs ulduzları tanımasa, bax,
Oxla vurulacaq şeytanlar sayaq.
Şeytan dinləməklə özgə sözünü,
Odlara yaxacaq ancaq özünü.
Onun bədəninə od düşən zaman,
Baş-ayaq düşəcək aşağı haman.
Havaya qalxsan da, div, şeytan, gerçək,
Ona məskən olmaz heç zaman fələk.
Bir mələk yoldaşı deyildi, iman,
Papağı çıxmadı, odur, quyudan.
Sən buztək donursan əssə bir külək,
Kiçik bir istidən gülürsən gül tək.
Bu iki nəhəngdən qaçarsan necə?
Bəngmi içəcəksən yoxsa o gecə?!
Səbatı qızıldan öyrənsən, inan,
Torpaq içində də parlayacaqsan.
Vacibdir qəlp şeyi odlara yaxmaq,
Elə od bununçün yaranıb ancaq.
Əgər kimin nəqdi olsa saf, təmiz,
O, xilas olacaq odlardan, şəksiz.
Oda atılmaqdır göyə yol almaq,
Sən bilmə bunları heç də oyuncaq.
Öndə olmasaydı bu odlar əgər,
Dolardı yuvayla o uca göylər.

Od yeyə bilməsən Səməndər tək sən,
Od saçan göylərə necə gedərsən?!
Getmə şir yanına, ey tülkü olan,
Haqqa şəkk edəndən uzaq qaç haman.
Yolun od içindən keçəcək sən,
Həm də zəmhərirə düşərsən, yəqin,
İstiyə-soyuğa öyrənməsən sən,
Bundan yanıb, ondan titrəyəcəksən.
İstiyə-soyuğa yoxunsa taqət,
Göylərə qalxmaqdan eylə xəcalət.
Canınla bədənin olmasa təmiz,
Sən gedə bilməzsən göylərə, hərgiz.
Kölgə o nur ilə birləşən zaman,
Daha nə gərəkdir fələk, nərdivan.
Kimin su, torpaqla yox əlaqəsi,
Göylərə gedəndə olmaz kölgəsi.
Kölgə yoxa çıxar gələn zaman nur,
Qeyb qaçar aradan gələndə hüzur.
Ağıl, ruh hər kəsin olsa dayəsi,
Onun bədəninin olmaz kölgəsi.
Nur artıq olanda kölgədən, düzü,
Şəhadət donuna girər qeyb özü.

CƏNNƏTİN SİFƏTİ VƏ ONUN MƏRTƏBƏLƏRİ

Sən ölüb gedəndə o beş duyğudan
Ağıl, nəfs qəbrinə girməzlər əyan.
Bu doqquz məqulə bağlanıb qalar,
Ürək dörd zəncirdən həm xilas olar.
Üç yol, altı həddən azad olarsan,
Mən kimi Allahı yada salarsan.
Qalmaz o xəyallar, o hisslər, gedər,
Arzudan, həvəsdən qalmaz bir əsər.
Nəfsin müşkülləri həll olar özü,
Hər şeyi düz görər ruhunun gözü.

Sən hər nə istəsən çatarsan ona,
Hər nəyi axtarsan, çıxar qarşına.
Bir dünya görərsən başdan-başa can,
Ruh ilə ağıldır orda hökmüran.
Dilsiz danışrlar onlar hər sözü
İşvə, naz bilməyən bütlərdir, düzü.
Hamısı bir rəngdə, yoxdur rəngləri,
Hərb yox, sülh bürümüş orda hər yeri.
Camlar var bal, südlə, şərbətlə dolu,
Bağlar var meyvəli, çeşməli-sulu.
Cənnətin qapısı açılmış tay-tay,
Çiçəkli budaqlar əyilmiş lay-lay,
Xəstənin yanına şərbətlər gəlir.
Ağacdən başlara meyvə tökülür.
Bitir qəlb önündə nə əkmişsə can,
Ürək nə axtarsa, can görür haman.
Uzaq yaxın olmuş, bərk isə yumşaq,
Pis yaxşı olmuşdur, soyuq isti, bax!
Hamısı ölümdən, həlakdan kənar,
Qorxudan, dəhşətdən ürək, can kənar!
Nə qəmdən üzlərin xoş rəngi solur,
Nə də ki çoxluqdan mənzil dar olur.
Hamı çətinlikdən, əzabdan azad,
Hücumdan, düşməndən, qandaldan rahat.
Çiyinlər üstündə bəqa bəzəyi,
Huşun da əlində görüş vərəqi.
Bəqa məclisində sevgililər tək
Görüş sevinciylə gəzir gülərək.
Onlar bağ salmışlar öz əllərilə,
Qarışmış torpağı müşk-ənbərilə.
Gah bəqa meyinə edirlər qonaq,
Gah görüş bağına çəkir tutaraq.
Huri camalına gah salar nəzər,
Gah kövsər suyundan içib məst gəzər.
Mələklər oxşayar, o, eyləyər naz,
Canlar dünyasında eyləyər pərvaz.
Xalis bala dönər ondakı vüqar,

Elmi gah süd olar, gah şərab olar.
Çılpaq geydirənlər geyəcəkdir ipək,
Qəzəbin udanlar şərab içəcəkdir.
O, öz əməlilə əkən ağacdan
Cənnət meyvələri verərlər hər an.
Qoyarlar insafın oxunu yaya,
Şükür ilə qoyarlar canı ortaya.
Əziyyət çəkənlər dinc, rahat olar,
Orda yurd sahibi olar yolçular.
Bu həvəs evindən sən qaçsan tamam,
Sənə yoldaş olar elm, vəssalam.
Əməlin önündə aparar bayraq,
Sən elmi özündən eyləmə uzaq.
Arzu edirsənsə əbədi cənnət,
Hüzur qapısını döy hər an, fəqət.
Allah cənnətində ot-ələf olmaz,
Orada olanlar heç tələf olmaz,
Yeməkdən, içməkdən orda yoxdur ad,
Olsa da onlara qul olma, heyhat.
Badəsi ətirli, cana nuş müdam,
Piydən yox, müşkdəndir orda yanan şam.
Orda süd elmdir, badə mərifət.
Həm baldır dərk etsən, ondakı sifət.
Bal, xurma istərsən sən yerdə müdam,
Göydə də onları deyirsən tamam.
Lovğalıq içində boğulursan sən,
Yer, göyün fərqi hardan bilərsən?!
Get ruhu görərək sevin sin ürək,
Bu buğda, bu meyvə nəyinə gərək.
Sən, çörək süfrəli cənnətə heç vaxt,
Alçaq cənnətidir, gəl basma ayaq.
Bu qədər çalışma ancaq bağ üçün,
Doludur bu bağla, bir bax, kənd bütün.
Əməlsiz, cənnətə getdisə Adəm,
Əməlsiz bir adam tez qayıdar həm.
Didar bağı axtar, hüsur suyu gəz,
Meyvə, üzüm bağı məhv olar gec-tez.

Sənə ev sahibi olsa mehriban,
Onda meyvə yemək olar çox asan.
Əbədi cənnətdə eyləyib məqam,
Üz tut o məclisə, saqiyyə müdam.
Qəbul qapısını döy ancaq hər an,
Füzul buğdasını biçmə heç zaman.
Adəm cəhalətdən yuxuya getdi,
O dəm “yaxınlaşma!” əmrin eşitdi.
Rədd əli vürməyə o, bu nöqtəyə,
Belə hədd qoymazdı “sükut et”, – deyə.
Bu nəhs şamamaya çox vermə ürək,
O məlum meyvəyə əl atmaq gərək.
Həvvanın işidir həvaü həvəs,
Adəm ixtiyarı əlindən verməz,
Olsa bir cənnətdə, qanqal, ot, alaq,
O, alçaq kəslərə layiqdir ancaq.
Düzü, o dünyada yoxdur bu sitəm,
Yoxdur yaxşı–yaman, artıq–əskik həm.
Yoxdur zəhmət vermək, ya yer daraltmaq,
Həm bütün rəngləri bir rəngdir ancaq.
O, vəhdət aləmi, nur dünyasıdır,
Bu, kəsrət aləmi, zor dünyasıdır.
Əgər kimin ruhu olsa mücərrəd,
Ona məskən olar ilahi cənnət.
Cənnətdə fərqlənən mərtəbələr var,
Ancaq həddən artıq deyillər onlar.
Səkkiz mərtəbədir cənnətin özü,
Alim adamların belədir sözü.
Orada hərənin bir cənnəti var,
Tarlası, eyvanı, imarəti var.
Gör sən nə əkmisən, yaxşı bax, düşün,
Geri nə atmısən son günün üçün.
Kərpicin olmasa əgər qızıldan,
Sən gedə bilməzsən cənnətə bir an.
Apardı qızılı kərpickəsənlər,
Qızıldan–gümüşdən demə bu qədər!
İxlasla görməsən bir işi burda,

Ağacın heç məhsul verərmi orda.
Həmişə ət, çörək fikrindəsən sən,
İlahi cənnətə hardan gedərsən?!
Rəva bilməyirlər yeməyi burda,
Aş, süfrə haradan olsun bəs orda?!
İstəsən cənnətdə sən buğda yemək,
Yolunu azarsan sən də Adəm tək.
Sən əgər cənnətdə pis şeylər yesən,
Bayıra çıxarsan tez ordan həmə.ən.
Aqillər ölümü qəbul elərlər,
Aşıqlər əcəldən əvvəl ölərlər.
Yürü cəsarətlə günahsız olsan,
Evdən günahkarlar qorxar hər zaman.
Yaxşının ölümü həyatdır cana,
Ancaq pis ölərsə, düşər ziyana.
Ölümdən qorxarsa bədəməl insan,
Neyləsin, siz bunu bilməyin nöqsan.
Doğrusu, şahidlik eyləyir ürək,
Onun hesabını əcəl verəcəək.

HEKAYƏT

Getdi mey içməyə şahın qulamı,
Şah saldı dalınca neçə adamı.
Onu meyخانənin küncündə xumar,
Lüt, müflis halında gedib tapdılar.
Çox öyüd verdilər, heç nə demədi,
Yerlə sürüdülər, yenə dinmədi.
Öz ata evini xaraba qoyan
Bir rindcik keçirdi oradan bu an.
Gördü bu vur-haray oyuncaq deyil,
Dedi: – “Şah qəzəbi oyun deyil, bil.
Buraxın məst halda qalsın bu sayaq
Ona öyüd verər dərd, bəla ancaq”.
Xacədə olsa da, düzü, çox hünər,

Bəndə öz eybini yaxşıraq bilər.
Siz məndən öyrənin kimdir bu oğlan,
Xoşdur sərxoşluğu ayıqlığından.
Alimin canıydı dediyim adam,
Elmdə, həm dində qadirdi tamam.

RUHUN ƏSLİNƏ QAYITMASI VƏ ONLARIN ƏZABI

Kim bəhrəsiz qalsa elmdən, dindən,
Canını alarlar güclə bədənədən.
Cəhənnəmtək olar yeri dünyada,
Ancaq çirkab olar içdiyi su da.
Olar geniş dünya tamam dar ona,
Başını uzadar müdam hər yana.
Nadanlıq, cəhalət, açıq-aşkar.
Çəkər dövrəsinə zülmət bir hasar.
O, zülmət içində gözü kor sayaq.
Gedir gah yıxılıb, gah da duraraq.
Pərdə yırtdığıçün o, çılpaq qalar,
Hiylə işlətməklə özü xar olar.
Gah qəmli ruhlarla yoldaşlıq edər,
Gah da napakların qəbrinə gedər.
Havaya qalxarsa oda yaxarlar,
Yerlərdə qalarsa oxa taxarlar.
O, kordur, əlində yoxdur əsası,
Çılpaqdır, çiyində yoxdur əbası.
İlan, qarışqaya o, yem olacaq.
Sən bir yol baxaraq, ondan qaç uzaq.
Nə daldan yol tapar, nə də qabaqdan,
Nə özünə çatar, nə yada bir an.
Boynundan vururlar, üz tutsa yola,
Zülm ilə döyərlər, qayıtsa dala.
Onun nə qaçmağa ayağı olar,
Nə də döyüşməyə iradəsi var.
Canı yay vaxtı da buz bağlayar, bax,

Diridir, zindanda dustaqdır ancaq.
Yoxdur ürəyində bir nur, bir işıq,
Qulağı söyüşə, yalana açıq.
Zülmün zülmətinə bürünmüş müdam,
Çirk-çirkə, his-hisə qarışmış tamam.
Ayrılıq, azğınlıq, zillətlə töhmət,
Yarsızlıq, dostsuzluq, həsrət, cəhalət
Bu geniş dünyanı dar etmiş ona,
Daş-kəsək yağdırır göylər başına.
Canı elm nurundan çılpaq qalmışdır,
Zülmət, bədənini qəbrə salmışdır.
Palçıqdan çıxmağa yoxdur qüdrəti,
Geri qayıtmağa yoxdur qüvvəti.
Onun törətdiyi zülüm, cinayət,
Onu od hasara almışdır fəqət.
Etməz pislər ilə yoldaşlıqdan ar,
Gəzər yüngül-yüngül o, xumar-xumar.
İş əlindən çıxmış, olmuş o, bədnam,
Dəyişmiş əhvalı pozulmuş tamam.
Qəflət yuxusundan oyanan zaman
Özü anlayar ki, “zülmə yox aman”,
Nəqd cəhənnəmi budur pozğunun,
Yüz min bu qədərdir cəzası onun.
Nadan ölümüdür bu ölüm, nadan!
Ancaq belə ölər yarımçıq olan.
Ruhu bu dünyanın əsiri olar,
Bəlkə də quyuda bataraq qalar.
Ruhun həqiqəti ondan nihandır,
Arzusu, diləyi ancaq cahandır.
Keçər xəyalından onun bir zaman
Arvadı, uşağı yuxu tək haman.
Zahirən özünü aciz tutaraq
Möhtac olduğundan söz açar ancaq.
Onun istəyini anlayan zaman,
Nədir ehtiyacı, bilincə haman,
Yolunda verərlər bir-iki çörək,
Ya naçar bir çıraq yollarlar, gerçək.

Yüzdən birini də verməzlər, düzü,
Yaxşıdır, hər kəsin verərsə özü.
Əgər məxaricdən artıq nəyin var,
Verməsən, özgəsi, yəqin, aparar.
Səni torpaqlara gömməmiş əcəl,
Sən öz qeydinə qal ölməzdən əvvəl.
Ta ki öz malını almaqçün hər an
Bu qədər xarlıqla yalvarmayasan.
Allahın haqqını ödəməmişən,
Odur, bu əzabı çəkirsən həməən.
Səndən xahiş etdi o, yüz dil ilə,
Əsla qulağına girmədi belə,
Sağında, solunda möhtaclar tamam,
Onun dili ilə danışır müdam.
Borcunu, haqqını istəyir onlar,
Bir şey istəmirlər insafdan kənar.
Verdiyi nemətə daim şükr elə,
Onun bəndəsinə bax şəfqət ilə.
Gördüyün yaramaz, alçaqlar ki var,
Allahın yanında bir ruzi alar.
Savabdır sən özün yesən bu sayaq,
Yoxsa o, yadlara qismət olacaq.
Sənə çox versələr qızılı əgər,
Onu özgə üçün, bil ki, verirlər.
Əgər sən də versən, taparsan cənnət,
Yoxsa, geri alar özü biminnet.

XACƏ QIYASƏDDİN MƏHƏMMƏD RƏŞİDƏ XİTAB

Sən ey rövnəq verən gecə-gündüzə,
Bir gecə-gündüz də nəzər sal bizə.
Gecə bu mənaya bir yetir nəzər,
Gündüz necə bilsən, elə lütf göstər.
Ürəklər oxşayan o kəsə əhsən.
Əhsən, bu gecəyə, gündüzə, əhsən!

Səadət gecəsi yatma, ey ağa!
Çalış, xoş günlərdən bəhrə almağa.
Kökəlt vücudunu kərəminlə sən,
Gün-gündən xoş olsun gündüzün, gecən!
Ərməğan gətirmiş sənə bu fəqir,
Qəbul et, olsa da çox kiçik, həqir.
Göylərin başına sənsən qızıl tac,
Yerin mətəinə deyilsən möhtac.
Sənin yazdığındır nə qədər elm var,
Başından keçəndir qayda-qanunlar.
Bunu vermirik ki, oxuyaraq sən
Elmdə, bilikdə təkmilləşəsən,
Sən oxu, söz yetər onda murada,
Adınla yetişər o da bir ada.
Kamil bir adama sən salsan nəzər,
Ad-sansız olsa da, tez şöhrətlənər.
Dünyanı tutmaqda şöhrətin, inan,
Göylərə ağalığ edir, bigüman.
İqbal qələminin ucundadır, bax!
Zəfər mərkəzidir tutduğun bayraq!
Sənin dostlarını məst edər tamam,
Hər iki dünyada verdiyin bir cam.
Ağalığ barını sən yedin hər an,
Sənə böyüklüyü vermiş asiman.
Duayla tapmışdır səni şah özü,
Odur, qoşun sənə baş əyir, düzü,
Qeybdən Musaya möcüz bəxş edən
Sənə də böyüklük vermişdir həməən.
Ey nazı-nuşları tamam xoş olan,
Bizim nazımızı gəl çək bircə an.
Əcəbdir, üstündə tük olsa ipək,
Əcəbdir, çirkinin nazını çəkmək.
Yoxsul yaşadığım bu illərdə mən
Qaçdım bir bucağa dünyadan həməən.
Qəminin sazını tutub çalmışam,
Sənə, baş qaldırıb dua qılmışam.

Avamlar danışar kölgədən, nurdan,
Aşiq uzaq olar qeybət, hüzurdan.
Dünyanın gözünün ziyası sənsən!
Dərdə düşənlərin dəvası sənsən!
Əlsiz-ayaqsızın, baxma, biridir,
Eşit, bu sözlərin, düzü, yeridir.
Əgər qəbul etsən, şad, minnətdaram,
Rədd etsən, yenə də sən var ol müdam.
Gövhər ola bilməz hər möhrə, aşkar,
Dərvişin nəyi var açıqda olar.
Hamının üzünə nəzər salmısan,
Bir mən qəribə də nəzər sal bir an.
Sən özün bilərsən, nə gərək demək,
Nəylə bacarırsan elə et kömək.
Yaxşı bir nəzər sal əhvalıma sən,
Sənə rəiyyəyəm bu kənddə həm mən.
Bir kəndli haradan qazan qaynadar?
O, kimə geydirər məhdən paltar?
Gərək bu fəzldə ola bir insan,
Məna meydanında top oynadasan.
Söz səndən nur alar, yanar sanki şam,
Sənin yanındadır mənalar tamam.
Düzü, igidliyin, şahlığın, əslən,
Bir də ki mənənin mərkəzi sənsən.
Harda ki belə bir kamal əhli var,
Orada özünə söz meydan tapar.
Hələ heç kəs mənə olmamış məmduh,
Həm tamah tufanım görməmiş bir Nuh.
İndi ki, Cudiyə çatdı bu gəmi,
Mən gərək oxuyam Davud nəğməmi.
Mən söz “Zəbur”unun münacatıyam,
Hər şeydən yoxsulam, möhtacam tamam.
Öz qədrimə görə oxşa məni sən,
Onda yeniliklər yaradaram mən.
Mənzillər açaram söz meydanında,
Təqvim yaradaram hünərlə onda.

Hünər gizləməkdən, doğrusu, mənim
Sükuta qərç olmuş tamam bədənim.
Ancaq gətirdilər məni tüğyana,
Dərya tək uğradım yenə tufana.
Əvhədi sözü tək sözü, bilirsən,
Bu söz ucuz olan zamanda, əslən,
Divan qapısına aparırlar az,
Divana toplansa, oxunar qalmaz.
Hər arı, doğrusu, bal düzəltmir bax!
Eşşək arıları bal yeyər ancaq.
Aytək bal düzəltmə əgər bir arı,
Başqa bir arısa korlar onları.
Bakir bəslənmişdir bu sözlər, inan,
Sən onu pərdədə qoyma gəl, aman!
Şeir ərşdən gələn bir nurdur tamam,
Möhkəm, əbədidir ərş kimi müdam.
Feyzi asimana olarsa dayaq,
Həmişəlik olar asiman sayaq.
Məşhursə çoxları, düzü, şair tək,
Aqillər yanında heçdirlər, gerçək.
Lütf ilə, kərəmlə bu “Cama” bax sən,
Görərsən quyuda qalmışdır Bijən.
Dövrün Keyxosrovu ola-ola sən,
Bunu, rəva deyil, əgər bilməsən,
Şir öldürən Bijən quyuda dustaq,
Qorxaq Qorgindədir dişlərsə ancaq.
İndi ki bu camın, gülüstanın var,
Məstlər saxsısını tez tulla kənar.
Bir nur səhifəsi yanar bir çıraq,
Onunla nurlanır hər yaxın, uzaq.
İxlas məclisində, bil ki, onu mən,
Ruhumun yağı ilə yandırdım həməni.
Hər kimin bir belə xəzinəsi var,
Yolunda əzaba çox dözmüş olar.

ÜZRXAHLIQ, TƏVAZÖKARLIQ VƏ KİTABIN YAZILMA TARİXİ HAQQINDA

Qəbristan əhlinin pak ruhu müdam,
Allahın nuruna qərq olsun tamam.
Onlar məndən qabaq söz söyləmişlər,
Bu haqda məndən çox şeir demişlər.
O təmiz olanlar elə yazanda,
Mənim tək bir torpaq nə yazsın onda.
Onların o diri ruhları ancaq
Mən kimi bəndəyə olmuşdur dayaq.
Kuzəmdə bir damcı varsa da əgər,
Haman dənizlərdən bir paydır məgər.
Məni özlərinə bilərək məhrəm,
Məhrum etmədilər, göstərüb kərəm.
Ədəblə yanaşdım sözlərinə mən,
Gen qaçdım qarətdən-ədəbsizlikdən.
Olsa da ürəyim könlüpərişan,
O, öz qismətinə şad olmuş hər an.
Günah yol tapmadı əsla qəlbimə,
Tüfeyli olmadım sözdə heç kimə.
Qismətim çox oldu gözlədiyimdən,
Burda təzə-təzə feyzlər gördüm mən.
Demirəm zəhərdir, ya da ki şəkər,
Ağıllı insanlar özləri bilər.
Bu, qeyb aləminin töhfələridir.
Göylərin feyzidir, desəm, yeridir.
Mənim bu sözümdə yox əsla yalan,
Dürr boyunbağıdır, qismətim inan,
Məna xəznəsidir bunun hər sözü,
Qondarma bir kitab deyil, bu, düzü.
Mən buna tarixdən fal açanda, bil,
Yeddi yüz otuzdu, bir də iki il.
Etdim bu mübarək kitabı həmin
O böyük sərvərin adına kəbin.
Bədirləndiyiçün bir ildə özü,
Qədir gecəsində bitirdim sözü.
Gecəsi qədr olsun, gündüzü bayram!
Ondan uzaq olsun yaman göz müdam!

ÖZ ETİQADI HAQQINDA

Mən yoxsul, əliboş olsam da belə,
Beləcə düşgünlük, zəiflik ilə
Qəlbən inanıram, açıq-aşkar,
Doğruluq, düzlüklə etiqađım var:
Rəsula, kəlama, vəhyə, mələyə,
Merac etməyinə onun fələyə,
Cənnət-cəhənnəmə, kədər, ələmə,
Göylərə, ərş ilə lövhə, qələmə,
Qiyamət gününün tərəzisinə,
Düzlərin siratı xoş keçməsinə,
Kəşfə, kəramətə, bir də vəliyə,
Əbubəkr, Ömərə, bir də Əliyə,
Birinci gecədə olan əzaba,
Onun biliyinə, həşrə, hesaba,
Səbirli, tək, vahid, o bir Allaha,
Bax, o bağıslayan, qadir Allaha,
Arvadsız, övladsız, şəriksiz odur,
Bənzəri olmayan, həm şəksiz odur.
Diri, qəyyum, adil, yaxşı və alim
Xaliq, ruzi verən, bacaran, qədim
Olmuş, var, olacaq, misli yox ancaq,
Bədəcə vahiddir, cəhətdən iraq,
Ulduz, fələk, ağıl, həm candan yüksək,
Xəyaldan, fikirdən xaricdir, gerçək.
Cinnə də, insə də mütləq şahdır o,
Qərbə də, Şərqə də padişahdır o,
Hökmü, ədaləti, vədi doğru, düz,
Olmuşa, olana sahibdir, sözsüz.
Ey şah, and verirəm zatına sənini!
Çoxlu sifətinə, adına sənini!
Məni imanımdan ayırma heç vaxt,
Necə varam elə qoy qalım ancaq.

MÜNACAT VƏ SON

Bu yeni qaydalı əsərə, ey Haqq!
Ki dindən, ağıldan doğulmuş ancaq,
Öz qəbul nurunu bəxş elə bir dəm
Könlümü sevinclə sən eylə həmdəm.
Huşlu adamların azuqəsi et,
Qoy, söz bilənlərə olsun o, qismət.
Könlümü təzələ üzüylə hər an,
Ruhum utanmasın ondan heç zaman.
Göstərmə pis gözə onun üzünü,
Açma hünərsizin ona gözünü.
Tapsın zövq əhlinin ürəyinə yol,
Camaat şərəflə eyləsin qəbul.
Qoyma sən pərdədə onu qalmağa,
Hər görən gövhərtək taxsın qulağa.
Turuncum gen olsun həsəd yelindən,
Xəznə tək bucaqda qoyma onu sən.
Utansın əksindən onun cami-Cəm,
Qızsın eşq məclisi onunla hər dəm.
Nuru, rövnaqilə bəzə hər yanı,
Xüsusən, vəzirin öz sarayını.
Onu Sam nəslitək şöhrətli elə,
Adsız, nişanəsiz eyləmə belə.
Yaxşılar oxusun, qoy, onu ancaq,
Yaman töhmətindən eylə sən uzaq.
Gəzsin bu dünyanı qoy sevilərək
Mərdlərin ruzisi olsun o, gərək.
Onun bir xətası olmuşsa, aman,
Bağışla, çünki sən bağışlayansan.
Nəzər salanına həyat bağışla,
Özün Əvhədiyə nicat bağışla.
Zikr etmək qəlbinə, qoy, adət olsun!
İşinin axırı səadət olsun!

LÜĞƏT

Abad saray – Təbrizin Sürxab məhəlləsində yerləşən məşhur Rəşidiyyə sarayına işarədir

Abdal – alim, xeyirxah, kəramət sahibi

Ayətül-kürsi – bələlərdən qorunmaq üçün oxunan Quran ayəsi

Beytül-ləhm – ət evi, yəhudi müqəddəs yerlərindən birinin adı

Bəhram – Mars, Mərrix

Bələm – şəhər adı, Musa peyğəmbərin müasiri və müxalifi olan bir şəxsin adı

Bərcis – Yupiter, Müştəri

Bidarlıq – oyaqlıq

Bidət – yenilik, yeni qayda, kafirlik, təfriqə

Buraq – Məhəmməd peyğəmbərin, rəvayətə görə, meraca gedərkən mindiyi at

Çillə – sufilərin 40 gün bir bucağa çəkilərək riyazətlə məşğul olması

Dəstar – çalma, əmmamə

Dörd yar – Əbubəkr, Ömər, Osman, Əli

Ədəm – heçlik

Əhəd – Tanrının adlarından biri

Ələm – bayraq, kədər, qəm

Ələst – ilkin yaradılış

“Əlkazimin əlqeyz yəfunə əninnas” – “Qeyzini udmağı bacaranlar insanları bağışlamağı da bacararlar” (Quran ayəsi)

Ərəz – cövhərin əksidir: əşyanın keçici, əsas olmayan keyfiyyəti

Əyyuq – ən yüksəkdə duran ulduz

Fərsəng – ağac, altı kilometr məsafə

Gəbr – kafir, atəşpərəst

Hal – vəziyyət, dini ruh

Həkim – orta əsrlərdə filosof, alim mənasında işlənmişdir

Hərə – Məkkə ilə Mədinə arasında bir dağın adı

Həşiş – nəşə, anaşa

Hüzur – iştirak, hazır olma, görünmə, bir yerdə olma

Xas – nücəba, yaxın

Xirqə – Sufilərə xas olan qaba yun geyim

Xülq – xasiyyət

İltimas – xahiş və yalvarma

“İnna” – Quranın müştuluqverici, sevindirici ayələrindən birinə işarədir

İzzü cəll – yüksək rütbəli, yəni Allah
Keyvan – Saturn, Zühəl
Kənnas – ayaqyolütəmizləyən
Kərivə – təpə, yamac, uçurum, dərə, irəmə
Qırxbədən – peyğəmbərin səhəbələrində işarədir
Qübeyns – Məkkə ilə Mədinə arasında olan bir dağın adı
La – yoxdur, nəfə və inkar əlamətidir
Lövhi-məhfuz – Dini rəvayətə görə yaradılışdan əvvəl bütün olacaqlar yazılmış lövhə
Mehr – Günəş, Şəms
Məad – qayıdış yeri, qayıdış, gələcək ələm, cənnət, qiyamət, vədə günü
Məhd – beşik
Məqulə – mübahisə obyekt, mövzu, dastan, məsəl, üsul, tərz, növ, cins
“*Mən ərfə...*” – “Özünü tanımayan Yaradana da tanımaz” (Quran ayəsi)
Məmduh – mədh və tərif edilən şəxs
Məsnəd – taxt, dayaq
Mötədil – mülayim, orta, sakit, düz
Mövlud – törəmiş, doğulmuş
Müştəri – Yupiter, Bərcis, Urməzd
Nafə – Türkiyədə olan bəzi ceyranların göbəyindən müşk adlı ətir alırlar ki, orta əsrlərdə bu ətir, bu maddə çox geniş yayılmışdı
Nasir Xosrov – XI əsrin məşhur fars-tacik şairi və səyyahı
Nəcd – Kəbə yaxınlığında bir dağın adı
Nət – alqış, tərif, mədh
On iki xanə – 12 bürc
Rabiə – Bəsrelə məşhur zahid bir qadın olmuşdur
Rəfrəf – Rəvayətə görə peyğəmbərin meraca gedərkən mindiyi işıq at
Riyazət – asketizm, məşq etmə, hissləri öldürmə
Salik – Allahı dərk etmək yolu ilə gedən, sufi
Salus – hiyləgər, ikiüzlü, fırıldaqçı, riyakar
Səkkiz kaşanə – səkkiz fələk
Səlsəbil – dini rəvayətə görə cənnətdə axan arx
Səha – ən kiçik bir ulduzun adı
Səna – təşəkkür, alqış, tərif, mədh
Səzavar – layiq
Siddiq – sadıq, sədaqətli, Əbubəkrin ləqəbi
Sima etmək – qulaq asmaq
“*...Sovtəl-himər*” – “Səslərin ən pisi eşşək səsidir” (Quran ayəsi)
Sürxab – Təbrizdə bir məhəllənin adı, qırmızı boya, bəzək vasitəsi
Şafei – şafei məzhəbinin banisi, şafei məzhəbi şiiizm, hənəfizm kimi islam dininin qollarındandır

Təcrid – Özünü Allahdan başqa, hər şeydən ayırma
Tərk – bütün maddi nemətləri, həvəs və arzuları tərk etmə
Tir – Merkuri, Ütarid
Ümmət – bir dinin ardıcılıarı
Ütarid – Merkuri, Tir
Üzlət – bir bucağa çəkilmə
Vacibül vücud – Tanrı
Vasil – Haqqın vəslinə çatan, məqsədə nail olan
Vəli – dini canişin, yol göstərən, himayə edən
Yeddi şah – yeddi planetə işarədir
Zərq – hiylə, riyə, aldatma, ikiüzlülük
Zic – rəsədxana, təqvim, astronomiya cədvəli
Zili – kilim
Zindiq – kafir, atəşpərəst
Zöhd – pəhrizkarlıq, nəfsini cilovlamaq, nəfsini həvəslərdən qorumaq
Zöhrə – Venera, Nahid
Zühəl – Saturn, Keyvan
Zünnureyn – ikinurlu, yəni hər iki dünyaya nur saçan

BƏZİ MİSRA VƏ BEYTLƏRİN ŞƏRHİ

Kim onun zatına əl atsa əgər,
“Yoxdur Haqdan başqa İlahi”, – deyər.

(*səh.13*)

Sonuncu misra şəhadət kəlməsi olan “la ilahə illəllah”ın tərcüməsidir. Tərcümədə Qurandan və başqa kitablardan ərəbcə verilmiş sitatların tərcüməsi dırnaq içinə alınmışdır.

Özünü fəna et, o, ol bir anda,
Sən heç olacaqsan ona çatanda.

(*səh.19*)

Yəni, insan dörd ünsürdən ibarət olan bədən qəlibindən, onun istəklərindən əl çəksə, ancaq bədən üçün olan dünya ləzzətlərindən əl üzsə, bununla “özünü”, daha doğrusu özünün dörd ünsürdən ibarət olan varlığını heç etsə, onun varlığından ancaq vücudi-küllün zərrəsi qalacaqdır, beləliklə də onunla Allah arasında heç bir fərq olmayacaqdır, insan allah olacaqdır. Həm də insan diriylən də bu məqama yüksələ bilər. Məsələn, Həllac Mənsur özünün bu məqama çatdığını söyləmiş, bunun üstündə də islam doqmatikləri tərəfindən dara çəkilməmişdir. Əvhədi özü Həllac Mənsuru Allaha qovuşmuş bir insan kimi bir necə dəfə əsərində xatırlayır.

Qalxarsa Əhmədin “mim”i aradan,
Yerində bir “Əhəd” qalar o zaman.

(*səh.21*)

Ərəb əlifbası ilə yazılmış “Əhməd” sözündəki “mim” hərfi ixtisar edilsə, və ya Əvhədi dediyi kimi, o, aradan qalxarsa, yerində “əhəd” sözü qalar. “Əhməd”, Məhəmməd peyğəmbərin, “Əhəd” isə Tanrının adlarından biridir. Şair bununla demək istəyir ki, Məhəmməd peyğəmbərlə, eyni zamanda hər hansı ləyaqətli bir insanla Tanrı arasında fərq çox azdır. İnsan Tanrı səviyyəsinə yüksələ bilər.

Buqəbis, Həridə qalib gəlmənə!

(*səh.23*)

Qübeys və Həra Məkkə ilə Mədinə arasında olan dağ adlarıdır. Məhəmməd peyğəmbərin tərəfdarları ilk qələbələri bu dağlarda qazanmışlar.

Kimi bəyəndisə üzünü görcək,
O, oldu ərinə haram Zeynəb tək.

(*səh.27*)

Zeynəb Məhəmməd peyğəmbərin oğulluğu Zeydin arvadı olmuşdur. Məhəmməd peyğəmbər onu görüb xoşlamış, sonra xüsusi ayə ilə onu özünə

arvad etmişdir. Bu ayəyə görə kim peyğəmbərin xoşuna gəlsə, başqasının, yəni hətta ərinin də ona yaxın durması haramdır.

Cüneydi, Bağdadı nə edirsən yad?!
Budur, bu Cüneydin, bax, bu da Bağdad!

(*səh.27*)

Cüneyd Bağdadı ən məşhur sufi başçılarından olmuşdur. Şair, Sultan Əbu Səid Bahadırı Cüneydə, Təbrizi isə Bağdada bənzədir.

Bu tufan dövründə Nuh, rəhbər sənsən!
Bu tələ çölündə müzəffər sənsən!

(*səh.31*)

Şair burada öz dövründəki pislikləri tufana, Xacə Qiyasəddin Məhəmmədi isə insanlara bələlardan nicat verəcək Nuha bənzədir. İkinci misrada isə dünyanı tələ çölünə bənzədir, elə bir yerə bənzədir ki, ora tələ, tor qurmaq məskənidir. Tələ deyəndə də şair müxtəlif şəhvət, dövlət, mənəb, şöhrət və s. ehtirasları nəzərdə tutur və göstərir ki, bu dünyanın qurduğu torlar, tələlər səni əsir edə bilmir, sən dünyanın tələlərinə qalib gəlirsən, başqaları kimi ona əsir olmursan.

Sən öz qələmini almamış ələ,
Ütarid yazmadı bircə xətt belə.

(*səh.31*)

Ütarid mifoloji görüşlərə əsasən, yazı işləri ilahəsidir. Bütün yazı-pozu işlərinin ixtiyarı onun əlindədir. Şair öz məmduhunu böyütmək üçün Ütaridin ona tabe olduğunu yazır.

Səndə olacaqdır həm Mehdi imam .

(*səh.33*)

Demək olar ki, bütün xalqlarda müxtəlif şəkildə geniş yayılmış olan rəvayətə görə bir gün gələcək ki, vaxtilə qeyb olmuş bir şəxsiyyət yenidən zühur edəcək və insanlara nicat, xoşbəxtlik gətirəcəkdir. Belə şəxslərdən biri də Mehdi hesab olunur. Şair, Təbrizin “Rəşidiyyə” sarayını mədh edərək göstərir ki, Mehdi imamlığa səndə başlayacaq, xoşbəxtlik dünyaya Rəşidiyyə sarayından yayılacaqdır.

Tanrı “ol” deyərək, dörd həddin ki, var,
O altı cəhətdən etmişdir kənar.

(*səh.34*)

Dini rəvayətlərə görə Tanrı “ol” əmrini verərək kainatı yaratmışdır ki, o, altı cəhət, hədd daxilində yerləşir. Lakin şair mübaliğə edərək Rəşidiyyə sarayının altı cəhətdən xaricə çıxdığını yazır, bununla da onun çox böyük bir səhəni tutduğunu demək istəyir.

Həsən Bruməndinin qızlarına sən
Həssanın üzü tək yaman gülürsən.

(*səh.37*)

Həssan ibn Sabit Məhəmməd peyğəmbərin müasiri və məddahı olan məşhur ərəb şairidir. Burada Həssanla Həsən Bruməndinin qızları arasında olan əlaqələrə işarə edilir.

Mənimlə məşğul ol bir an, yoxsa sən
Məni Keyxosrov tək görməyəcəksən.

(*səh.39*)

Rəvayətə görə Keyxosrov birdən-birə yoxa çıxmış, onu nə qədər axtarmışlarsa da, tapmamışlar.

Sən dində, əldə olsan Keyxosrov,
Hikmətdə, bilikdə həm Nasir Xosrov,
Əgər əl üzməsən İran mülkündən,
Mağara küncündə qala bilməzsən.

(*səh.67*)

Keyxosrov əfsanəvi İran hökmdarlarındanır, ədaləti ilə məşhur olmuşdur. O, taxtı tərək edərək yoxa çıxmışdır. Nasir Xosrov XI əsrdə yaşamış görkəmli şair, alimdir. Öz humanist fikirlərinə görə təqib olunmuş, insanlardan qaçaraq Pamir dağında yerləşən Yəmçan dərəsində məskən salmış, ömrünün sonuna qədər burada yaşamışdır. Əvhədi göstərir ki, insan ədalətdə Keyxosrov, bilikdə Nasir Xosrov olsa da, İran mülkündən əl çəkməyincə, yəni dünyapərəstlik ehtiraslarından azad olmayınca mağara küncündə məskən tuta bilməz.

Sən dedin: “Paltarda mən deyiləm”, bax!
“Mənəm Allah”ı da sən dedin ancaq!

(*səh.72*)

Məlum olduğu kimi, məşhur sufilərdən Həllac Mənsur “Paltarda mən deyiləm” (“leysə fi cübbəti”) dediyi üçün 922-ci ildə islam ehkəmpərəstləri tərəfindən dar ağacından asılmışdır. Bu sözlərin mənası o idi ki, paltarımın içindəki mən deyiləm, yəni Allahdır, yəni mən Allaham. Hətta rəvayətə görə onun qanı axaraq yerdə “ənəlhəq” (“mənəm Allah”) sözlərini əmələ gətirmişdir... Əvhədi həllac Mənsuru ən kamil, ən yüksək mənəvi sifətlərə malik, Allah olmaq dərəcəsinə yüksəlmiş bir insan kimi təqdim edir.

Ona çalışırsan indi durmadan,
Qalxsın bu ikilik tamam aradan.

(*səh.72*)

Burada iki varlıq deyəndə ilahi aləm, küll, bir də onun zərrələri nəzərdə tutulur. Sufilərin fikrincə, insan özünü kamilləşdirmək, mənən yüksəltmək yolu ilə fani olub Allaha qovuşa bilər, Allah ola bilər. Belə olduqda ikilik aradan qalxır.

Şiruyə Pərvizi eyləyən sayaq,
O, səni pis günə bir gün salacaq.

(*səh.110*)

Nizami Gəncəvinin məşhur “Xosrov və Şirin” dastanından da məlum olduğu kimi, sasanilər sülaləsinin axırıncı şahlarından olan Xosrov Pərviz, oğlu Şiruyə tərəfindən öldürülmüşdür. Şiruyenin belə hərəkət etməsində şair bir ata kimi Xosrovu da təqsirləndirir.

Ənvəri bu yolla edərək qiyas,
Demişdir, artıqdır şairdən kənnas.

(səh.121)

Ənvəri XII əsrdə Xorasanda Səlcuqilər sarayında yaşamış ən məşhur sənətkarlardan biridir. Çox ziddiyyətli bir yaradıcılığa malik olan bu şair məddahlığa alçaq nəzərlə baxsa da, özü sarayda yaşamış, dövrünün hökmdar və əyanlarına çoxlu mədhiyələr həsr etmişdir. O, özünün “Şeir və şairləri məzəmmət” adlı qəsidəsində və bir sıra başqa əsərlərində, özü də daxil olmaqla saray şairlərini adam saymamağa çağırmış, kənnaslıq (ayaqyolu-təmizləyənlik) şairlikdən, xüsusilə, məddah şairlikdən daha şərəflidir demişdir. Əvhədi buna işarə edir.

Axtarıcsansa, mənəbəi tərək et,
Hər çətinlik üçün yoldan dönmə, get.

(səh.160)

“Axtarıcı” sözü orijinalda olan “talib” sözünün tərcüməsidir. Bu söz klassik poeziyada öz mənasından əlavə, sufizm istilahı kimi işlənərək həqiqəti, külli, əsil məskəni, vəhdət aləmini axtaranları bildirmişdir. “Cəmşidin camı” poemasında da bu söz əsasən bir istilah kimi işlənmişdir. Tərcümədə həmin sözün özü deyil, lüğəti mənası verilmiş o, yerinə görə “axtarıcı”, “axtaran”, “axtarmaq”, “istəmək” kimi sözlərlə əvəz edilmişdir.

Əlifbə məbədi tanımır, inan,
Yaxşı şey bu iki təsdiq, inkardan.

(səh.174)

Şəhadət kəlməsi olan “la ilahə illəllah”a işarədir. Bunun birinci tərəfi inkar, ikinci tərəfi təsdiqdir. “La ilahə” – “yoxdur Allah” hissəsi inkar edirsə, “illəllah” – “Allahdan başqa” hissəsi isə təsdiq edir. Əvhədi şəhadət kəlməsinin özünü də sırf dini mənada işlətmir, onu öz panteist görüşlərinə uyğun olaraq mənalandırır. Yuxarıdakı beytdən sonra gələn misralar da bunu aydın şəkildə göstərir.

Allahdan kənarda nə varsa ancaq,
Onu şəhadətin “la”sına burax!

(səh.175)

Bu beyt yuxarıda göstərdiyimiz kimi şəhadət kəlməsinin panteizm ruhunda mənalandırmağa ən gözəl dəlidir. “La” şəhadət kəlməsinin birinci sözüdür, “yoxdur” deməkdir. Beləliklə, görürük ki, Əvhədi şəhadət kəlməsinə heç də “Allahdan başqa Allah yoxdur” tezisini əsaslandırmaq üçün yox,

öz panteist görüşlərini ifadə etmək üçün müraciət edir. Şair şəhadət kəlməsindən istifadə edərək göstərir ki, Allahdan başqa heç bir şey yoxdur, Allahdan başqa nə varsa, *onu şəhadətin "la"sına burax*, yəni yox hesab elə. Çünki kainat vahiddir, tək bir varlıqdan ibarətdir, sən onu istər Allah, istər vücudi-küll, istərsə Haqq adlandır, fərqi yoxdur. Kainat vahiddir, bütүн varlıq ya onun özü, ya zərrələridir.

Xaliddən, Bəkirdən ikicə çörək
Almaqçün bu hiylə, riya nə gərək?!

(*səh.194*)

Xalid, Bəkir ərəb adlarıdır. Şair bu adlarla müəyyən tarixi şəxsiyyətləri deyil, ümumiyyətlə, ayrı-ayrı adamları nəzərdə tutur, bu və ya başqa bir adamdan bir-iki çörək almaq üçün hiylə və riya nəyə lazımdır deyir.

Hələ heç kəs mənə olmamış məmduh,
Həm tamah tufanın görməmiş bir Nuh,
İndi ki, Cudiyə çatdı bu gəmi,
Mən gərək oxuyam Davud nəğməmi.

(*səh.269*)

Əfsanəyə görə yeni eradan çox-çox əvvəl tufan qormuş, dünyanın üzünü su basmış, Nuh peyğəmbər bir gəmi düzəldərək canlı aləmi tamam məhv olmaqdan qurtarmışdır. O, gəmi ilə birlikdə qırx gün su üzərində qalmış, qırx gündən sonra Cudi dağına çatmış, gəmi quruya yan almışdır. Alimlər tufan hadisəsinin tarixi kökləri olduğunu ehtimal edirlər.

Davud, peyğəmbərlərdən biridir. İlk dini kitablardan olan "Zəbur" onun adı ilə bağlıdır. Davud "Zəbur"u gözəl, uca səslə oxuyarmış.

Mən söz "Zəbur"unun münacatıyam.

(*səh.269*)

Burada şair şeiri, sənəti "Zəbur"a, özünü onun münacatına bənzədir. Münacat orta əsr Şərq kitablarının əvvəllərində Allahın tərifinə, ona alqış, həmdü səna etməyə həsr olunmuş hissəyə deyilir. Şair bununla dövrünün sənətkarlarının hamısından üstün, irəli olduğunu demək istəyir.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Mağaralı Əvhədi və onun “Cami-Cəm” poeması	4
Tovhid	13
Münacat	15
Həqdən iltimas qaydası	19
Peyğəmbərlik eyvanının sədrinin nəti	20
And verib yalvarış	22
Xosrovun mədhi	23
Fələklərə şükr etmək	24
Sultan Əbu Səid Bahadırın mədhi	26
Şərikli tərzdə bu mədhin sonu	28
Vəzir Xacə Qiyasəddin Məhəmmədin mədhi	29
Abad sarayın tərifi	32
O binanın came məscidi haqqında	33
Onun mədrəsə və xanəgahı haqqında	34
Öz vəziyyəti haqqında	34
Kitabı Xacə Qiyasəddin Məhəmməd ibn Rəşidə ithaf etməsi haqqında	37
Düşüncələr	40
Qəzəl	41
Kainatın həqiqəti haqqında sual	43
Elm haqqında	45
Bu kitabın məzmunu haqqında	48
Kitabın bölmələri	49

Birinci fəsil

Yaradılışın başlanğıcı	51
Üç mövludun sıra ilə aşkara çıxması. Mədən haqqında	53
Bitkilərin və ağacların yaradılması	55
Heyvanların yaranması	56

İnsan cinsinin yaranması	57
İnsanın doğumdan sonra ömrünün axırına qədərki macəraları	60
Səma cisimlərinin varlıq aləminə təsiri	62
Yüksəklərin əlamətləri	64
Təmiz nəfsin xassələri və bədən üzvlərinin hərəkət əlamətləri	66
İnsanın başqa yaranmışlardan şərəfli olması haqqında	68
Bəzi eyhamlı sirlər	73

İkinci fəsil

I bab

Dünya əhlinin yaşayışı	77
Padşahlara ədalət haqqında nəsihət	78
Kəsranın hekayəsi	81
Zülmün zülməti haqqında	83
Şaha yaxın olmaq və ona qulluq etməyin şərtləri	86
Məğrurluğun, yüngüllüyün və lovğalığın pislənməsi	88
Şərəbin, bəngin, sərxoşluğun pislənməsi	91
Mey içməyin qaydaları	92
Evin və ev əşyalarının nizama salınması	95
Ev tikməyin şərtləri	96
İsrafçılığın pislənməsi	98
Evlənmək və törətmək haqqında	101
Pis qadınların əməlləri	104
Hekayət	106
Pis qadınlara nəsihət	107
Hekayət	109
Şəhvət arxasınca az getməyə və nəsil törətməkdə ehtiyatlı olmağa dəvət	110
Övlad tərbiyəsi haqqında	111
Hekayət	112
Tərbiyənin təsiri və özbaşına boy atmağın nəticəsi	113
Ev xidmətçilərinə qayğı bəsləmək haqqında	115
Hekayət	117
Paxıllığı və paxılları məzəmmət	119

Şeir bazarının rövneqsizliyi və kasadlığı haqqında	120
Dostluq və vəfanın şərtləri	122
Hekayət	124
Comərdlik, kişilik və insanlıq haqqında	124
Saxta comərdlik göstərənlər haqda	126
Övladı natəmizlərin şərindən qorumaq haqqında	129
Düz-əməlli peşə sahibləri haqqında	130
Elm öyrənmək və alimlərin şərəfi haqqında	132
Hekayət	134
Elm öyrənmək haqqında	134
Alçaq fəqihləri məzəmmət	135
Hakimlər və məhkəmələrin vəziyyəti	137
Hekayət	139
Nəsihət etməyin qaydaları	140
Düzlük haqqında	143
Hikmət haqqında	145
Bir neçə vacib haqqı-sayın yerinə yetirilməsi haqqında	146
Səfər etməyin fayda və qayda-qanunları	148
Ürəyin hüzzuru, nəfsin ehtirası	152
Nəsihət yolu ilə bir neçə söz	154

II bab

Dünyanın vəfasızlığı və qəzanın hökmünə şad olmaq haqda	156
Həyat və axirət haqqında	160
Hekayət	161
Mürşid və rəhbər axtarmaq haqqında	163
Şeyxin və müridin sifətləri haqqında	165
Tövbə haqqında	167
Xirqə vermək qaydası	170
Hekayət	173
Zikrin təlqini	173
Şəhadət kəlməsinin sirri haqqında	174
Xəlvətin mənası	176
Müridliyin şərtləri	178

Hekayət	179
Salikin tərək və təcridi	180
Aclığın faydası	182
Yuxusuz qalmağın üstünlüyü	185
Bir bucağa çəkilməyin xüsusiyyəti haqqında	186
Susmaq haqqında	187
Zöhdün səciyyəsi	188
İxlas haqqında	189
İkiüzlülüğü, saxtakarlığı və bu sifətlərə sahib olanları məzəmmət	191
Təvəkkül haqqında	194
Səbr və təslim haqqında	195
Sevinc və riza əhlinin tərifi	198
Müxlislərin böyüklüyü, bəndəlik qaydalarının və vaxtın incəliyi, haqqı sınamaq	199
Misal	201
Şükr etmək haqqında	203
Ağlın və canın mərtəbəsi	205
Ürəyin mənası	207
Təriqət əhlinin məzhəbinə görə nəfsin və ürəyin təhqiqi	208
Eşq haqqında	211
Simanın mənası	214
Ürfan və ariflərin sifətləri	217
Tovhid haqqında	221
Qəbirləri ziyarət etməyin mənası	224
Övliyanın kəramətlərini təsdiq etmək haqqında	225
Duanın qəbul olmasının həqiqiliyi haqqında	226
Pirin müridinə yol göstərməsi	228
Hiyələ və riyə sahiblərinin əhvalının şərhı	230
Təqliddən çəkinmək haqqında	236

Üçüncü fəsil

Məxluqun vədə günü və axirət əhvalatı	241
Təbii ruh haqqında	244

Məad və tamam mücərrəd olmaq haqqında	245
Bu səfərə tədbir görmək haqqında	250
Ruhun əsl aləmə yüksəlməsi	254
Hekayət	255
Ürfani üsulun təhqiqi	257
Nəfsə yoldaş olan elmlər haqqında	258
Cənnətin sifəti və onun mərtəbələri	260
Hekayət	264
Ruhun əslinə qayıtması və onların əzabı	265
Xacə Qiyasəddin Məhəmməd Rəşidə xitab	267
Üzrxahlıq, təvazökarlıq və kitabın yazılma tarixi haqqında	271
Öz etiqađı haqqında	272
Münacat və son	273
Lügət	274
Bəzi misra və beytlərin şərhı	277

Marağalı Əvhədi

CAMİ-CƏM

“Lider nəşriyyat”

BAKI-2004

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*

Texniki redaktorlar: *Rauf Cəfərov*
Rövşən Ağayev

Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*

Kompyuter səhifələyicisi: *Alianna Duxanina*

Kompyuter yığıcıları: *Bəsti Cəfərova*
Aygün Məmmədova

Korrektorlar: *Aysel Qarayeva*

Yığılmağa verilmişdir 24.04.2004. Çapa imzalanmışdır 15.11.2004.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 18. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 165.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.